

T^arobuna

CENA 100 SIT

REVNA ZA VARNOST, KULTURO IN DRUŽBO

LETNIK XLIV, ŠT. 8

PONEDELJEK, 6. 3. 1995

Ti dve sliki sta si le na videz podobni. V resnici je med njima deset razlik. Poiščite jih.

Tribuna

Za pismene, polpismene
in tudi za VAS

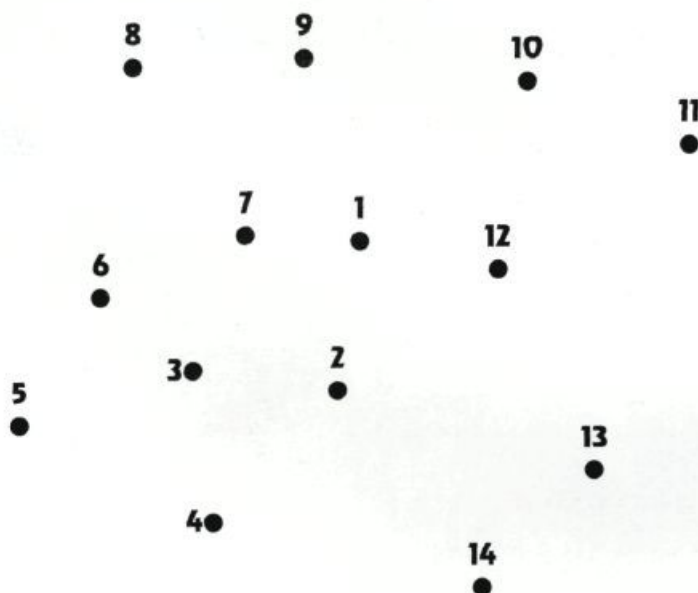

Tribuna

Za pismene, polpismene
in tudi za VAS

Če boste povezali številke pravilno med seboj po logičnem vrstnem redu, boste doživeli presenečenje, ker se bo nekaj prikazalo. Poskusite!

Saj ni res, pa je:

Neverjetni dobitki za pravilno rešeni uganki. Honorarje je prispevalo Društvo prijateljev študentov. Nagrade so se podvojile, ker smo dobili le eno pravilno rešeno križanko, pa še ta ima eno napako:

- 1.nagrada: 20.000 DEM
- 2.nagrada: 20.000 DEM
- 3. - 10. nagrada: 20.000 DEM
- 10. - 100. nagrada: 20.000 DEM

In pa še devetsto tolažilnih nagrad, se pravi doživljenjskih naročnin na Tribuno.

Rešitve pošljite na naslov:
Tribuna, Kersnikova 4
61000 Ljubljana

Rešitev prejšnje križanke:
Enopjmemuš, Šajn, Poražl, Aleks, Karei, je, Tadejo, S, Prasc, ovčar, Maur, Razobrc, I, Etal, EA, logos, EJ, RŪ, irunu, Karaks, JB, moukužek, orkaba, Ivo, Nkaro, Ečovoj, Cojzej, Ivan.

Kersnikova 4,
61000 Ljubljana,
tel 131 7010,
fax 319 448

Glavni in odgovorni urednik:
Primož Zevnik

Organizacijski tajnik:
Primož Kocuvan
Mitja Čampa

■
Družbeno-informativni sklop:
Mitja Čander

●
Kultura:
Aleš Šteger

▲
Študentska problematika:
Marko Hercog

*
Od tu in tam:
Veseli Volk

Urednik fotografije:
Marko Hercog

Oblikovanje:
Nataša Novak

Lektorji:
Tina Verovnik,
Tina Zagernik,
Petra Tomažin

Naslovnica:
SLOVENEČ, d. o. o.

Prelom:
SLOVENEČ, d. o. o.

TRIBUNA JE ČLAN EJN
MEMBER OF A EUROPEAN
JOURNALISM NETWORK
PRAGUE, CZECH REPUBLIC

Prispevke lahko prinesete ali pošljete
na uredništvo ali na uradne ure
urednikov.

Izhaja vsak prvi ponedeljek v mesecu.
Cena 100 SIT, 15 ATS, 1.5 DEM, 1250 ITL

Tribuna je glasilo
ŠTUDENTSKE ORGANIZACIJE
UNIVERZE v Ljubljani

UVODNIK

OB OBLETNICI NAŠEGA UREDNIŠTVA

Tribuna bolj in bolj postaja medij, ki dobiva na teži in je lepo sprejeta tudi pri študentih. Se vedno pa se poraja težnja, da bi še vedno Tribuna morala biti medij v službi jezne in nezadovoljne mladeži, da bi morala producirati vedno znova in znova politično opcijo, se posvečati subkulturi in njenemu posebnemu mehanizmu. V tej številki uredništvo zopet ponuja študentsko problematiko, ki na dvanajstih straneh nosi preglede informacij, napotkov za študente, dogodkov iz same ŠOU in drugih koristnih informacij. Ostajamo pa še vedno na loku esejistke oziroma na loku globalnih problemov družbe kot največjega živega organizma. Ravno tu na tem področju iščemo svoje relevantno mesto, svojo opcijo, ki jo ponujamo in kot se izkazuje, jo dragi bralci, tudi radi sprejemate. Ravno akademski model, ki ima večjo distanco, ravno ta model lahko profanizira tisto, kar se zdi vredno obsodbe. Ravno zadnji sklop je refleksija tistega, kar so slovenski teoretiki odkrivali v osemdesetih letih, publicistična realizacija postmodernizma, ki pa dobiva v tako realizirani fazi grozljive in do dovršenosti groteskne pomene. Družil nas je pluralizem in odprtost uredništva do novih sodelavcev. V teku drugega leta se bomo potrudili še bolj. Želimo pa si, da bi se naša zasnova Tribune ohranila in utrdila, saj je od tega odvisna zunanja podoba razmišljujoče študentske skupnosti, ki je upoštevanja vredna sila in tudi končna perspektiva vse družbe, mar ne?

PRIMOŽ ZEVIK,
glavni in odgovorni urednik

OPOMBA UREDNIŠTVA:

Prejšnja številka Tribune je bila dvojna edicija, zato Tribuna med zimskimi počitnicami ni izšla.

KAZALO

STRAN
14
Uvod v
mitologijo
seksualnega (2)

STRAN
Fetišist 24
kapučina

STRAN
30

Intervju:
Janez
Vrečko

STRAN
38
Druga
Anglija

STRAN
44

Teško do denarja
zasluženega preko ŠS

STRAN
46
Zloraba denarja za
študentsko prehrano?

STRAN
58

Speča kraljična

STRAN
61
Recepti
tete Ete

PINTER ANDREJ

DAJ NAM DANES NAŠ VSAKDANJI ČASOPIS!

Na prvi pogled se zdi, da je dobra obveščенost, ki jo sicer pripisujemo množičnim medijem kot veliko zaslugo pri razvoju človeške družbe, nekaj čisto zares dobrega in koristnega. Toda sodobnost nas je neopazno izučila, da se tudi najbolj bleščeče medalje z zadnje strani bolj slabo svetijo.

Sicer pa, ste se že kdaj vprašali, kaj bi se zgodilo z našo družbo, če bi ji odvzeli medije? Če bi jih čisto enostavno odstranili in bi potem naslednje jutro nihče več ne mogel brati svojega priljubljenega kolumnista, nihče več poslušati dopoldanske glasbene opreme na radiu, nihče več gledati večernega dnevnika in nihče več pošiljati "pisem bralcev" na uredništva ali če nihče ne bi več mogel v roke prijete Tribune in je prebrati od Tu do Tam? A? A!? No kaj?

Hecno, ne? Tako drobcene stvarce, dejansko pa pomenijo tako veliko. Ampak tale uvertura stoji tam, kjer je, samo zato, da ne bi pozabili, kolikšna je dejanska vrednost zadeve, ki jo bomo v nadaljevanju postavili pod drobnogled. Vendar tokrat iz druge, temnejše plati; torej: "Mehr Licht in ad rem!"

Prav gotovo veste, da ga na svetu ni človeka, ki ga ne bi vsaj malo zapeljalo, da ne rečem izrodilo, ko okusi oblast ali ko vsaj zasluži možnost in način, kako se do nje dejansko dokopati. Veste, podobna zgodba velja tudi za medije in pri nas je začela dobivati svoj epilog kar kmalu po vzpostavitvi demokratičnega sistema, ko so tisti, ki medije kot institucijo sestavljajo ugotovili, da lahko že samo z barvo svojega ustvarjalnega peresa krojijo politično življenje, torej postajajo ne le "medijske zvezde", ampak tudi (poleg siceršnjih: politične in ekonomske) še neka tretja oblast, vse to pa samo zato, ker se je iz dediščine preteklosti v današnji čas vmešal povsem nepravilen aksiom, da *bolj ko se mediju uspeva distancirati od državne uprave in oblasti, jo tako rekoč sesuvati, vse večja postaja njegova moč.*

Posledica tega danes neustreznega aksioma, v svetovnih razmerah skoraj ekskluzivizma, pa je kliše, v katerem se prava slika o podobi in vlogi medijev v družbi, ki se na prvem mestu označuje za demokratično, kar nekako zamegli. Sredstva množičnega komuniciranja pri nas so zato disfunkcionalna ne samo na eni, kakor se dogaja v demokratičnem svetu (brez ZDA!), temveč, prav presemetljivo, kar na dveh bistvenih ravneh.

Najprej je tu disfunkcija na medijski ravni in potem še na ravni konstrukcije znanja, ki se je v svetu pojavila z uveljavitvijo medija medijev, televizije. Vendar, da bi razgrnili oba problematična nivoja, bi potrebovali vsaj dvakrat več prostora kot mi ga je urednik sicer namenil, pa si

zato tokrat pogledjmo disfunkcionalnost medijev samo na prvi, na medijski ali posredstveni ravni. Namreč, med primarne funkcije sredstev množičnega komuniciranja sodi vloga tampona med dvema družbenima sferama, sfero državne oblasti in sfero civilne družbe. Pravzaprav je iz potrebe po ustrezni zapolnitvi tega nikoli inertnega prostora med njima do realizacije prvih medijev sploh prišlo, kajti civilna družba na nek način mora vedeti, kaj se z državno upravo dogaja. Po drugi strani pa velja to tudi za obraten pretok informacij, saj je civilna družba vendarle tisto, zaradi česar državni upravi ne moremo reči, da je tipični lar-purlartizem.

Medijski sistem je torej funkcionalen, govorimo seveda v smislu medijske vloge, takrat in samo takrat, kadar "neprijetno vztrajno", kot bi rekel Jože Mencinger, gleda pod parkeljce oblasti, jo torej nadzira, kontrolira in takrat, kadar sočasno s prej navedenim poučuje, informira javnost oziroma civilno družbo ter jo tako na določen način tudi kontrolira. Kontrolira s tem, da skuša poeneotiti ali vsaj homogenizirati sicer hudo raznovrstne partikularne interese posameznikov in institucij v nek kolektivni družbeni, lahko pa tudi nacionalni, če je medij vse-nacionalnega značaja, ali pa, zaradi mene, tudi svetovni interes. Problem pri vsakršnem posredništvu pa je, da je pred vsem drugim subjektivnega značaja; pa naj gre za borzno posredništvo, mednarodno vojaško arbitražo ali pa samo sodniško posredovanje pri športnih obračunih. Ravno zato se ta osnovna funkcionalnost kaj kmalu sprevrže v svojo popolno disfunkcijo, kajti osebna materialna (redko tudi nematerialna) korist stopi v ospredje posameznikovega delovanja znotraj množičnega medija še tisti trenutek, ko je za to podana najmanjša možnost. Prav ta disfunkcionalna dimenzija je posledica klišeya, razloženega v uvodu, njeno poenostavljeno bistvo pa je, da medije v Sloveniji prav zaradi tega dejstva nadvse težko prepoznamo, kot je bilo to v navadi po Dennisu McQuailu, za ogledalo družbenega dogajanja. Celu nasprotno bi lahko rekli: *naša družba je postala ogledalo medijskega dogajanja!*

Če vam ni povsem jasno, kaj bi bilo v tem slabega, naj vam v spomin priključim znani stavek, ki so vam ga najbrž še majčkenim frockom brale babice; tisto,

saj veste: "Ogledalce, ogledalce na steni povej..." Celotna Grimmova pravljica je namreč izvrsten in celo vizionarski prikaz dogajanja, za katerega je značilno dejstvo, da neposredne in dejanske oblasti nima niti sfera "oblasti" niti sfera civilne družbe, oblast ima namreč sfera, ki jo po Francetu Vregu lahko označimo tudi kot mehanizem za sprožanje "kolektivnih družbenih akcij". Da sem Grimmov imago označil za vizionarski, me je pravzaprav zanimala zanimiva podobnost z morebitno in povsem možno projekcijo naše družbe. V pravljici namreč metaforično propadeta obe družbeni sferi: (grda) "oblastnica" in (prekrasna) "civilka", in to zaradi ogledala (=medija). Ta ni lepa stran zato, ker je prevelika ovira ta grdi, ta grda pa zato, ker ob eliminaciji tistega, čemur oblastniku je, izgubi osnoven identitetni motiv. Samo medij ostane v pravljici nespremenjeno neposreden. Racionalno kontrolo nad njim je torej slednja od družbenih sfer izgubila in v takšni "izrojeni", grimmovski, če hočete, družbi o kakšni posebni demokratičnosti s čisto vestjo kar nekako ne moremo govoriti.

Najbolj pa je jasen tak kopernikanski obrat vloge medijev v luči družbenih norm, ki praviloma omejujejo družbeno delovanje, in sicer na nivo racionalnosti. Če me spomin ne vara (premočno), potem se boste najbrž lahko spomnili številnih nedavnih razprav v javnosti o novinarski etiki, o neomejenih sredstvih manipulacije, ki jih mediji pridno izkoriščajo, pa jih po mnenju vseh ne bi smeli, pa še o čem... Bistvo tega pa je pravzaprav paradoksalno. Primarna, medijska vloga medijev naj bi bila ta - ki smo jo sicer že spoznali, pa pravzaprav nič hudega, če si jo predstavimo še enkrat - da bi sferi civilne družbe posredovali vse, kar se bistvenega za družbo odvija na ravni oblasti in v obratni smeri posredovali vse, kar je pomembnega v življenju in mišljenju navadnega človeka. Toda v vseh debatah je bilo slišati pomisleke in probleme o nečem povsem tretjem, o etičnosti! "Pazite to", o etičnosti novinarskega poročanja!!! To vsekakor pomeni, da z mediji, oziroma s tistimi, ki medije v mesu in krvi sestavljajo, nekaj ni čisto v redu. Poglejte, če bi naj bilo medijsko poročanje objektivno, za medijski prostor pa značilno, da se uveljavijo samo najboljši mediji, to pa so (v načelnem in s tem v idealnem) taki, ki so z informacijami in njihovimi interpretacijami ažurni, korektni, zgoščeni, jasni in obenem prodorni, potem o kakšni etičnosti objektivnega sploh ne bi smelo biti govora. Ampak o etičnosti govorijo celo novinarji sami, torej tisti, ki so v delovnem času del medijskega aparata, s čimer se mi vsiljuje sicer hudo špekulati-

ven zaključek, da obstaja omenjena problematika samo kot "kao profesionalno" dodatno sredstvo diskvalifikacije konkurenčnih kolegov.

Za boljšo ilustracijo naj vas spomnim na medijski sistem v ZDA, kjer pravzaprav prihaja do podobnega disfunkcijskega zapleta kot posledice konkurenčnosti, le da iz povsem druge zasnove. Pri nas je problem v miselnosti, ki je rezultat in posledica tranzicije in zaletave dominacije infantilnega liberalizma kot doktrine tržnega obnašanja družbe, v ZDA pa je problem v pretirani profitizaciji vsega in vsakega. V tako ekstremno neizprosno konkurenčnem sistemu tam čez lužo je bilo zato razumljivo, da so se čez čas izkazale za profitno uspešnejše tiste informacije, ki so bile malenkost modificirane v smeri k spektakularnosti in zabavnjastvu. Ker pa vse informacije niso samo neresne, se je v spektaklu bolj naklonjeno modificiralo tudi izbirno rešeto, kar je pravzaprav primer (za zdaj še) uspešne mutacije medijskega sistema, kajti za corpus operandi medijskega sistema je sedaj pomembnost (pomembnost informacijske menjava med obema družbenima sferama) nasproti prodajni vrednosti celo **nepomembna!** Razlika z našim družbenim okvirom je torej samo v tem, da pri nas mutiranje, ki ga nekateri povsem pravilno, predvsem pa upravičeno označujejo kot "naivno kopiranje anglosaksonskih zgledov", (še) ne gre na račun profitizacije medijskih vsebin, temveč na račun pretirane subjektivne koristolovske manipulacije z njimi.

Vse to skupaj pa predstavlja (tudi/predvsem pri nas) velik posreden pritisk na sfero civilne družbe, malo manj pa celo na sfero državne uprave. Dogajanje v sodobnosti namreč že brez tega preti civilno družbo povsem demobilizirati; sistem pluralističnih sistemov strankarske konkurence zožuje njen vpliv na "najožje možne kanale", kot je nekje zapisal Arato, liberalnotržni sistem sveto-

vne gospodarstva bi jo nadvse rad videl zreducirano na ekonomsko družbo, množični mediji pa prevzemajo celo tisto, zaradi česar jih je sama civilna družba sploh razvila - mislim namreč na kontrolno funkcijo nad sfero oblasti.

Toda, vrnimo se za hipec k izvorom medijske disfunkcionalnosti naših medijev. Edinole tam se namreč še lahko kaj spremeni, da bi množični mediji le postali spet samo papirnati tiger. Celo za tri dejavnike lahko rečemo, da so odločilni pri vsem tem. Prvič je tu vprašanje materialne osnove posameznega medija, ki je danes najbrž primarni predpogoj za funkcioniranje katerega koli medijskega aparata. Zatem se na svetlo postavlja proble-

matika objektivizacije posredovanja medijskih vsebin in še kot tretjič je tu vprašanje, ki ga lahko ubesedimo kot problem "svobode tiska".

S finančnim konstruktom naj bi bilo tako, da bi medijskemu sistemu omogočal točno določeno fleksibilnost v *reprodukciji in distribuciji* informacij. Nikakor pa naj ne bi bil finančni moment tisti, ki bi določal togost v *produkciji* informacij. Toda je že tako, da je denar vse bolj tudi sveta vladar in kar enostavno ne moremo ubežati takšnim "neustreznim" posredovanjem v oblikovanje medijskih vsebin. Na področju objektivizacije medijskih vsebin pa, za razliko od denarne problematike, vsaj določene stvari je mogoče popraviti na njihovo funkcionalno izhodišče, pa čeprav gre pri tem za vrnitev nazaj na "razsvetljenski" tip novinarstva, za katerega je značilna miselnost poklicnega poslanstva, zavest o pripadnosti progresivnim družbenim silam, itd. Še najbolj smiselno pa je razpravljati o izjemno obsežni tematiki "svobode tiska". Namreč, če je medij pogojen in dirigan s finančnimi sredstvi, o popolni svobodi ne gre govoriti. Pri tem je medij celo tako "nesvoboden", da mora za preživetje mešati **resno in zabavno** informacijsko vsebino, občinstvo pa je v tem računu tako nepomembno, da medij vsebinsko ni sestavljen zanj, temveč za sponzorje.

Povratak medijev na njihovo funkcionalno pozicijo lahko vidimo torej v tem, da na kakršen koli način presežejo vse tri "izvirne grehe": finančno odvisnost, subjektivnost posredovanja informativnih vsebin in zabavnjaško naravnane sheme distribucije informacij. Za začetek pa bo najbrž potrebno sesuti tisti neustrezen kliše iz uvoda in priti do spoznanja, da je medij dejansko močan, ko je zgoščen, ažuren, jasen in **objektiven**. Pa lepo se imejte do prihodnjic, aja, in ne pozabite gledati televizije, brati časopisov in poslušati radia! Saj veste, pravočasna obveščena je mati modrosti...

BORUT OSONKAR

TALCI TELEVIZIJE

TELEVIZIJA DELA GLEDALCA. IN ZAKAJ JE GLEDALEC KRIV.

Kot primer bo poslužil Stoneov *Natural Born Killers*, Mlada morilca domiselno ubijata ves film, končata pa z družinskim hepi endom. Filma takrat ni konec, kajti ostane *njuna* krivda. V sedežu kinodvorane, ko še kar boljši v odjavno špico in ne more verjeti temu, kar je pravkar videla. Da je masaker sploh mogoč, je kriv gledalec.

primeru poklic novinarja nima smisla. Konec koncev mora nekdo opraviti tudi to delo. In ko so objavljene, morajo biti privlačnejše od konkurenčnih. Treba si je torej izmisliti naravnost neverjetne novice. Konkurenca počne tudi to. Torej je treba naravnost neverjetne novice producirati ves čas. In jih seveda objavljati. Kajti kar ni v medijih, se ni dogodilo. Kar pa se ne dogodi, tega gledalec pač ne more izvedeti. Ta pa ima pravico izvedeti! Saj živimo v demokraciji.

O PRALNEM STROJU

Najprej zgodovina. Ali kako se je vse pričelo s konkurenčnim bojem dveh podjetij, proizvajalk gospodinjstkih aparatov. Prva je izdelala pralni stroj. Kako fantastična je ta iznajdba, vedo povedati gospodinje in gospodinjci, ki bi se zanj odpovedali ognju in kolesu, če bi bilo treba. Druga tvrdka je vrnila udarec in na trg poslala televizor, za katerega je mislila, da je enakovreden pralnemu stroju. Pa se je uštela, televizija je na tržišču popolnoma premagala pralni stroj. Ne glede na dejstvo, da njeni razvojni inženirji niso popolnoma razumeli princip delovanja slednjega, so doumeli, da stvar mora nekaj priti na podlagi različnih programov. To pa za zgodovinsko prevlado televizije še ni bilo dovolj. Odločilna je bila malenkost, vrag se je tudi tokrat skrtil v detajlu. Pralni stroj ni imel daljinca.

O NOVICAH

Naslednji korak v teoriji televizije. Predpostavimo, da novice ne obstajajo. Vsak novinar bi takoj pripomnil, da si jih je potemtakem treba izmisliti. Ko so izmišljene, jih je treba objaviti, kajti v nasprotnem

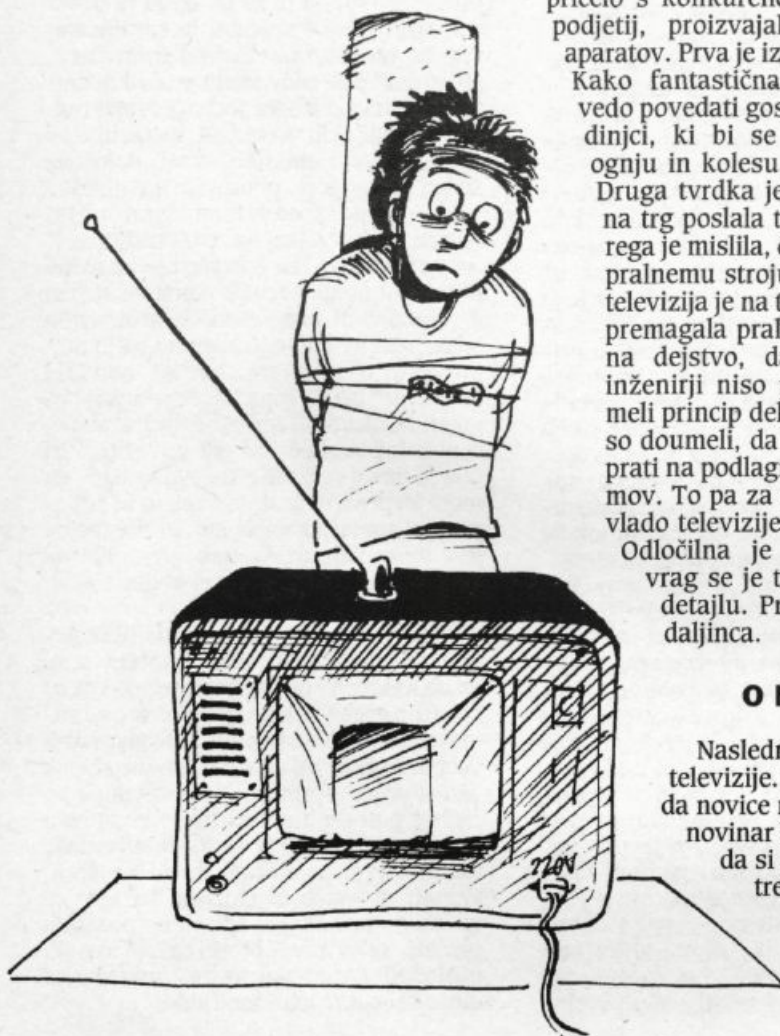
Torej mora biti javnost odlično obveščena. Še več. Javnost mora biti obveščena ves čas, ali pa bo postala nezupljiva. Nezupljiveži pa ne kupujejo novic vseh sort. Zato je treba neizbežno in za narodov blagor novice producirati, objavljati in biti hitrejši od konkurence ves čas.

Porabniki novic, info džankiji na nenehnem overdoseu, pa informacijski hladni vojni med različnimi medijskimi fabrikami kakor natrpani mrzlično sledijo. Because we asked for it.

O KRIVCIH

Konkretizirajmo stvari in se osredotočimo na medij televizije kot najbolj kompleksnega vseh medijev. Takoj na začetku se pojavi vprašanje, kdo je odgovoren za vedno večji medijski trg. Če za trenutek odmislimo umetno ustvarjanje potreb v družbi izobilja, so to v največji meri sami porabniki, gledalci. Krivi so, ker gledajo. To je hkrati tožba in sodba. Vendar bi se gledanju bilo nesmiselno odreči. Prvič zato, ker je, kakor se bo pokazalo kasneje, gledanje užitek in hkrati kazen za ta užitek, predvsem pa zato, ker sladka perverzija gledanja televizije ni v tem, da jo gledamo, temveč *kako* jo gledamo.

Gledamo zmeraj to, kar želimo videti, ne glede na dogajanje na ekranu. Lisjaki "na drugi strani" ekrana nam pri tem pomagajo. Ustvarjajo videz dialoga z gledalcem, na primer z neposrednim nagovorom. Za dialog, ki je model govorne in sploh komunikacije, klasična teorija komunikacije predpo-

stavlja enakopravnost in izmenljivost vlog govorca in poslušalca. Dialoga z ekranom pa ni. Televizija zato ne nastopa kot posameznik, temveč kot instanca, ki gledalca nagovarja zviška in mu ne pušča možnosti dialoga. Je nekaj neosebnega, govoreči gospodinjski aparat, ki nam kaže prostor v dveh dimenzijah. Vendar svoje lažnivo početje uspešno prikriva za našo lastno iluzijo.

Zato nastane temeljni odmik od običajnega govornega modela komunikacije. Pomanjkanje resnične interakcije premošča neposredni nagovor instance televizije skozi usta napovedovalca/ke, ki gleda gledalca v oči. Mimogrede, je kdo od gledalcev kdaj pomislili, da ga televizija lahko "gleda" tudi kam drugam kot samo v oči, prav posebej, ko sam ne gleda na ekran!?

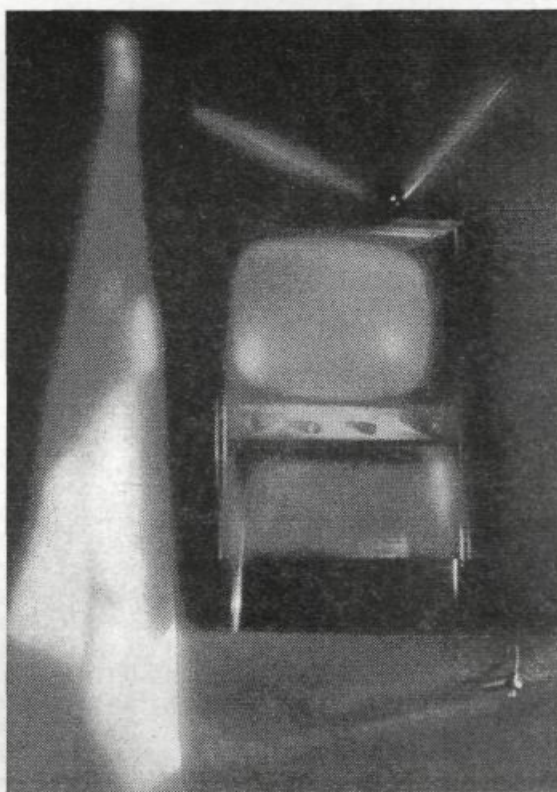
Ustvarja se videz možnosti izbire. Ponujena možnost, navidezna ali ne, deluje kot dar, ki obvezuje in zahteva protidar - gledanje. In že smo v fotelju.

V FOTELJU

Zgodba o tem, kako gledamo, se tam ne konča. Če bi bilo tako, bi po izključitvi sprejemnika vstali in vso reč kratkomalo pozabili. Televizija, najuspešnejši krojač skupne zavesti, ostane v gledalčevi glavi še dolgo po izključitvi sprejemnika, ko podoživlja izkušnjo migajočih sličic. Nekaj takšnih izkušenj gre izpostaviti.

Prva je identifikacija. Človeka najbolj nagovarjajo stvari, s katerimi se lahko identificira. Objekte identifikacije z ekrana izbira po presoji lastne osebnosti, oziroma podobi, ki jo ima o samem sebi. Ta pa ni nujno, da je v skladu z resničnostjo. Povedano drugače, ker se ne poznamo dovolj in napačno ocenimo lastno notranjo podobo ali ker na ekranu ne najdemo nam primerne, se identificiramo z drugačno, s tisto, ki je na voljo. V vsakem primeru z napačno.

Mitologizacija sledi na podlagi sprejemljivih ali nesprejemljivih družbenih vrednot. Nekaj, v kar se absolutno ne dvomi. Civilizacijskih nedotakljivih tem je cela vrsta, na vrhu sta seks in nasilje, ki se zaradi tega najbolje prodajata. Sodobni televizijski gledalec je podoben gledalcu v rimski areni. Z majhno razliko. Za še več iger bi se odpovedali kruhu. Stvari, ki so do nedavnega bile uprizorljive samo v domišljiji posameznika in le redki so upali o njih fantazirati, kaj šele govoriti, so danes dnevno na ogledu. Prepovedani sadovi civilizacije, ki jih na samem zaviti v varovalno domačnost dnevne sobe uživamo po možnosti še sveže, v živo. Kako lepo je biti sam doma.

Televizija, in mediji nasploh, nastopajo kot moralne instance, razsodniki o dobrem in slabem, o spodobnem in spotakljivem. Dajejo žegen moralnosti ali nemoralnosti nekega početja. Kriterij niso humani, temveč uredniški, ekonomski. Pri tem ne gre pozabiti, da mediji početje s tem, ko ga prikazujejo, šele ustvarjajo. Uživanje medijev je zato zmeraj uživanje selekcioniranih in vsaj enkrat že interpretiranih podob. Stvar gre še dlje. Ne samo, da mediji dogodek ustvarijo, ga moralno ožigosajo in prodajo pod krinko pravice javnosti do informiranja, poskušajo se postaviti tudi kot izvrševalci lastnih sodb. Umazani del posla prepustijo gledalcem.

KAJ PA GLEDALEC?

Kje se v našeto vključi gledalec, je prepuščeno njemu samemu. Pomembnejše od trenutka njegove mobilizacije, ki nastopi skoraj gotovo, je podobnost migajočih ekranskih podob z resničnostjo okrog njih in odrešitev gledalčeve odgovornosti. Prvič, podobnost migajočih sličic daje televiziji verodostojnost. Gledalec na televiziji prepozna ulice, drevesa, ljudi, stvari, ki so mu znane in za katere misli, da jih pozna. Ker misli, da zato pozna tudi televizijo, ji verjame. Drugič, moralna neobremenjenost sledi iz domačnosti okolja, v katerem gledamo. Za ilustracijo si zamislite lasten odziv ob prizoru, kjer trije z brkami obdelujejo četrtega, ležečega na tleh a) pred vašimi

oči in b) na televiziji.

Za razliko od ostalih gospodinjskih pripomočkov postane televizija siva eminenca naše vsakdanjosti, nov član družine, ki ima večjo avtoriteto kot ata, mama, mož ali žena skupaj. Novi in najbolj nezahteven družinski član, ki je hkrati tiran.

IN KONČNO

In končno, zakaj je film Oliverja Stone-a odlična in ta hip ultimativna kritika gledalca in televizije, predvsem njenega obrata za proizvodnjo novic? Ker v kinodvorani na televizijski način pokaže, kako doma gledamo televizijo. Kino film, ki uporablja vsakodnevene televizijske prijeme. Od soap oper, dnevnih poročil, risank, nagrajnih kvizov, pustolovskih prizorov, do "hepi endov" in dramatičnih vključevanj v program. V filmu ni fikcije, vse kar gledamo je vzeto s televizije, tako po načinu montaže, vodenju dialogov, uporabe črnobelih sekvenc, postavitve luči in kamer ali uporabe različnih snemalnih tehnik. Torej je vse res, kakor je vse res, kar je vidno na televiziji. Vendar rezultat gledanja "filmske televizije" ni takšen kot doma. Kje je zanka? Zanka je v tem, da je bil potreben avtoriteta kot Oliver Stone, da je v dvournem kino video spotu o tem, kaj je najbolj gledano na televiziji, pokazal, kakšno morilsko kačo je TV gledalec vzredili na lastnih nedrjih oziroma daljinskih upravljalcih. Kača lahko ubija dobesedno ali "samo" duha. Vseeno, rezultat je isti - trupla. Zato je šok, ki ga gledalec doživi ob gledanju filma, čisto sprenevedanje. Vse videno namreč lahko v še večji meri gleda tudi doma. Povrh vsega še zastonj.

Kako na osebni ravni spoznati, ali je stvar z gledanjem televizije že šla predaleč? Ko ne pomaga več nič drugega, se naj gledalec skuša spomniti basni o vremenu¹.

Opomba¹: Avtor je g. Jože Vogrinec, predavatelj na Filozofski fakulteti, ki se ukvarja s teorijo televizije. Med drugim.

Nekega dne se J.V. znajde pred odločitvijo, ali naj na ulico s seboj vzame dežnik ali ne in ali naj obleče pulover ali puhovko. Odločitev ga toliko bolj mori, ker se mu ponavlja iz dneva v dan. In vsak dan jo rešuje na isti način. Mukotrpno se poskuša spomniti večrajšnje televizijske vremenske napovedi za danes dopoldan. Na teletekst sploh ne pomisli. Kaj šele na preprost pogled skozi okno.

Opravičilo — Uredništvo se iskreno opravičuje avtorju intervjuja z dr. Ljubom Bavconom (Tribuna, št. 6/7) Borutu Osonkarju, ker smo pomotoma izpustili njegovo ime pod prispevkom.

ROMAN GUSTINČIČ

BITI DRUGAČEN

Mladi in subkulture , 1. del

Izvor ter odmevi v Angliji brez posledic

Svetovne vojne 20. stoletja so bile strašne, kot je strašna vsaka vojna, v kateri primankuje hrane in vitaminov. No, tudi te more je bilo enkrat konec, nakar smo pričakovali pošten obed v družinskem okolju, toda ne, mladi, "radost življenja" vojnih veteranov, so postali doma neješči, kajti "zavšečil" se jim je "sveži zrak" urbane džungle, ki ga še danes veselo inhaliramo.

Nekakšne začetke mladinske subkulture najdemo v ZDA že v dvajsetih in tridesetih letih dvajsetega stoletja. Glavni nosilec tega dogajanja je predvsem srednji razred, ki vključuje srednjošolsko in univerzitetno šolajočo se mladino. Mladi, predvsem v srednjih šolah, začnejo razvijati lastne oblike družbenega življenja, ki je drugačno in tuje od družbenih norm. Da se to zgodi ravno na srednjih šolah, ni slučajno, saj se je med leti 1900 in 1930 število srednješolcev povečalo za 650%.

Družinski proračun je tej mladini omogočal tudi nov način preživljanja prostega časa. Z družinskim avtomobilom, ki ima radio, in dekletom si lahko odšel daleč stran od svojih staršev in družbenega nadzora. Del njihovoga sveta, zabav so postale cigarete, alkohol, ličenje in filmske predstave.

Tako avtorja Lynds že leta 1937 pišeta o "samozavedni subkulturi mladih". Subkulturi, ki ni zajela mladih delavcev iz delavskega razreda, saj so bili v tridesetih letih osiromašeni z ekonomsko krizo, podobno kot mladi na univerzah.

Prav z njimi pa se začne razvoj mladinske subkulture v Angliji po drugi svetovni vojni. Tako kot v ZDA, se je tudi v Angliji po letu 1945 zelo dvignila življenska raven, kar je prispevalo k temu, da je začel delavski razred igrati v družbi pomembnejšo vlogo.

NAJSTNIKI, TISTI KATERIH NAJBOLJŠA PAŠA POSTANEJO IZLOŽBENA OKNA TRGOVIN

Ti mladi, ki jih zasledimo v ZDA pred drugo svetovno vojno predvsem kot mladino srednjega razreda, v Angliji dobijo odmev v poplavi porajajoče se delavske mladine.

Delavski razred, zastopan v delavski mladini, torej prevzame te "najstniške attribute" in jih razvija naprej v razvijajoči se potrošniški družbi.

Po S. Frithu se v petdesetih letih uveljavi bolj najstniško obnašanje, šele pozneje, v šestdesetih letih, pa mladinska kultura kot taka. Najstništvo se sedaj kaže v novih možnostih preživljanja prostega časa in prosperiteti, ki jim jo nudi družba. Najstnik ima dovolj denarja za nove stvari in zapravljanje, kar ga vzpodbuja k neprestanemu nakupovanju stvari, z namenom, da kupuje nekaj kar ohranja mladost.

Posledica tovrstne potrošnje brez primere in hedonističnega doživljanja sveta je pomankanje moralnih norm, nihilistična kultura in pozneje zatekanje v prestopništvo. Kljub temu pa so ti najstniški prestopniki, mladi delavci, postali tako močna tvorba, da so tvorili del množične kulture.

V veliki meri je prispevala k takšnemu poteku dogodkov predvsem "amerika-

nizacija" angleške najstniške kulture. Ta vpliv se je začel širiti že v dvajsetih letih z glasbo preko filmov, v petdesetih letih pa se nadaljuje skozi mlade delavce v obliki prostorov za zabave, imidžu, načinu obnašanja in glasbi.

Najboljšo posebitev tega časa tako predstavljata: občutljivi fant James Dean in Marlon Brando kot grozeči motorist. Oba sta bila idola najstnikov, ki vsak v sebi nosita podobo moškega z dodatno energijo v preprostem zgodnjem rock'n roll-u. Slednji je bil po mnenju P. Wickerja produkt mode inlastnega zavedanja najstnikov, sam stil pa v sebi uporniški in provokativen. Elvis Presley je bil tisti, ki je začel dovolj spretno oponašati črnske geste in način gibanja ter kot južnjaški belec ameriškega delavskega razreda pomembno vplivati na glasbo.

TEDIJI, HOTELI BI BITI KAVBOJI IN ARISTOKRATI HKRATI; AMBICIOZNA KARIERA ZA MLADENIČE, KI OB TEM SKRBIJO ZA ROPOT TOVARNIŠKIH STROJEV

Tediji so bili v Angliji prvi vidni predstavniki tega novega odnosa do življenja in možnosti, ki jim jih je prinašalo najstništvo. Ti uporniški najstniki so izšli iz razreda nekvalificiranih delavcev, medtem ko so njihove vrstniške skupine predstavljale kvalificirane mojstre in srednješolsko mladino z večjimi ambicijami. Delitev znotraj delavskega razreda je tedijem omogočala, da bi ustvarili skupno identiteto z vrstniško skupino uporniških bitnikov. Oni so izhajali iz bolj kultiviranega sveta nižjega srednjega razreda, ki se je zanimal za jazz, abstraktno slikarstvo, poezijo in kazal boemstvo, medtem ko so bili tediji kot ksenofobični proletarci njihovo totalno nasprotje. Pogosto so bili vpleteni v napade na črnce in zahodne Indijce, to se je pokazalo posebej v rasnih nemirih leta 1958. Bitniki pa so se z istimi marginalnimi skupinami družili preko trgovine z marihuano in modernega jazzja.

Tudi kolidži in kava bari v predelu Chelsea so bili daleč od zbirališč tedijev, ki so se nahajala globoko v delavskih predelih južnega in vzhodnega Londona.

Tediji so svojo identiteto v prostem času (ta je bil strogo ločen od delovnega časa) oblikovali na temeljih glasbe rock'n roll-a in prirejenega aristokratskega stila, ki pa je bolj spominjal na imidž iz kakšnega kavbojskega filma. Dolg suknjič z zametnim ovratnikom, čevlji, podloženi z gumo, tesne opriete hlače, zalisci ter frizura, polna želatine z nazaj počesanimi lasmi so poudarjali predvsem tedijevsko zanimanje za videz.

Te ukradene forme iz drugega sveta so jim prišle prav, saj jim razen sanj kot neperspektivnim delavcem kaj drugega tudi ni preostalo. Oddaljeni svet, prikazovan skozi filme in glasbo, (glasbeni hit Bill-a Haley-a in film "Rock Around the Clock" iz 1954 oz. 1956, "Heartbreak Hotel" E. Presley-a, "Be bob a lula" G. Vincent-a) jih je zelo privlačil, posebej zato, ker je bil zanje precej oddaljen in nedostopen.

Fantje z uličnega vogala so v tem svetu našli nadomestilo za pomankljivo razvite moralne vrednote, odtujenost in dolgočasenje. S prestopništvom in poudarjanjem svoje moškosti v skupinah so nekako skrili manjvrednostne komplekse ter si pridobili občutek statusa.

Lahko rečemo, da so tediji simbolizirali subkulturo, ki je bila s svojim uporništvom usmerjena proti pomeščanjenju, po drugi strani pa z zanimanjem za videz navezana na imidž srednjega razreda.

MODI KOT MODNEŽI SI Z IMAGINARNIM BLIŠČEM PODREDE NOČ

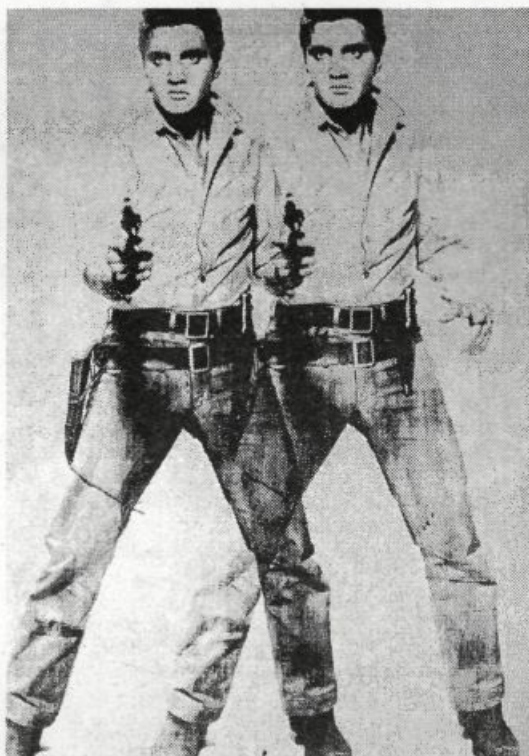
Pojavili so se na začetku šestdesetih let (med 1962-65) in bili ravno tako kot tediji pripadniki delavske mladine. Jedro modov so tvorili od 15- do 18-letni mladostniki iz že omenjenega vzhodnega in južnega dela Londona.

Proste večere so modi preživljali v glasbenih klubih "West End-a" ali pa v klubih z rhythm and blues glasbo. To ponočevanje, bolje rečeno uživanje v plesu in glasbi, je trajalo do jutranjih ur, pod vplivom amfetaminov in raznih drugih stimulansov.

Glasba, ki so jo modi takrat poslušali, je predstavljala britansko inačico ameriškega rock'n roll-a. Vsak mesec se je na trgu pojavil nov odgovor na Elvisa Presley-a.

Tudi The Beatles so že leta 1961 začeli posnemati C. Berry-ja, C. Perkinsa, Gen Vinsent-a in skupine kot so The Coasters, The Drifters itd.

Leta 1963 pa je začela britanska komercialna televizijska postaja ITV predvajati glasbeni program "Ready, steady, go", ki je postal nenormalno popularen med otroki in mladimi. Na njem so sedaj nastopale britanske skupine, ki so kmalu postale komercialni hit (modovski imidž, profesionalno snemanje v studijih). To so

bili The Rolling Stones, The Animals, The Kinks, The Mody Blues, Dusty Springfield itd.

Modovski stil, ki je uspel predvsem med leti 1964 in 1966 doseči svoj višek, se ni čutil le v glasbi ampak tudi v novi modi, imidžu.

Mike Brake loči znotraj modov štiri subkulturne tokove:

Visoki kemp na umetniških šolah. Ti fantje so se skrbno oblačili, včasih tudi ličili. Njihovi nasledniki so bili bleščavi in lesketavi rokerji v zgodnjih sedemdesetih letih, ekstravagantni hipiji, N. Y. "camprock" scena, pa tudi punkerji.

Glavna struja modov so bili "uglajeni modi", oblečeni v obleke z dodatkom

ozke kravate, tesne hlače in obuti v sijoče špičake. Z opaznimi dekleti so se gibali po klubih in se zabavali ob novih plesih.

V tej skupini so dominirali fantje z vespami (skuterji). Videli so se napravljeni v vetrovke, široke hlače (kavbojke) in platnene čevlje. Njihov dom je bila ulica, včasih pa so svojo "uniformo" zamenjali z obleko, ki je dajala videz uglajenosti pravih modov.

Trde mode pa je predstavljal spodnji sloj, ki se je najboljšje počutil v kavbojkah in industrijskih čevljih. Verjetno mu je bilo usojeno, da se je v poznih šestdesetih letih razvil v subkulturo skinhead-ov.

Ta modovski imidž in še prej glasbeno ustvarjalnost so dobro komercialno izkoristili, saj so se začeli tedaj množično razširjati butiki z najnovejšo modo, na glasbenem področju pa piratske radijske postaje, prodajalne plošč ter plesu in zabavi namenjeni "underground" klubi.

Pojavil se je nekakšen mit o "Swinging Londonu". "Swinger" je bil tisti, ki je poznal najnovejšo modo, glasbo, zabavo, skratka tisto, kar je bilo blizu mladim. Center tega dogajanja je bil na Carnaby Street, od koder je London zajel val popularne glasbe, zabave in nočnega življenja.

Od tu naprej lahko rečemo, da je modovska subkultura izgubila svojo socialno razspoznavnost, postala stvar množične potrošnje in kulturne.

ROKERJI, NAJBOLJ SIGURNI V SEDLU IN ODETI V USNJE

Paralelno z razvojem modovske subkulture, pa se je razvijala tudi kultura preživljanja prostega časa rokerjev.

Tudi oni so izhajali iz nepriviligiranege dela delavskega razreda in bili nekako kulturni nasprotniki modov. Sorazmerno zgodaj so zapustili šolo ter opravljali težja dela nekvalificirane delovne sile.

V prostem času se je en del rokerjev potepal naokrog z motorji (Easy Rider) v črnem okovanem usnju, medtem ko so preostali v podobni opravi postopali naokoli in kazali svojo agresivno moškost. Motor je prvim služil za razkazovanje moške posesivnosti kot dominantnosti.

Oboji pa so prezirljivo gledali na modovski, po njihovem prepričanju nemoški imidž.

Njihova glasba je bil predvsem zgodnji rock'n roll, ki od njih samih ni zahteval kakšnega navora pri razumevanju, ampak jim je dajal predvsem občutek, da so moški, včasih agresivni, tako da so tudi ženske vedele, kje jim je mesto. Odgovornost in spodobno obnašanje je bilo tem motoriziranim kavbojem tuje, podobno kot tedijem v petdesetih letih.

MIHAELA STRUHAK

RASIZEM NA POHODU

Rasistično mišljenje je postalo hitro normalno in naravno sprejemljivo v času moderne dobe. Glavno vlogo v tem procesu ima liberalizem. Tako kot moderna doba podaja definicijo posameznika in družbe, morale in politike, tako služi liberalizem za ideološko legitimiranje in racionalizira politično-ekonomske elemente nastanka rasizma. Potemtakem je liberalizem ključ v vzpostavitvi vzrokov rasizma in njegovega vključevanja kot osnovnega moralnega in sociopolitičnega pomena za moderno dobo.

Kaj pa je moderna doba? Moderna doba je čas od 16. stoletja dalje. Osnovno samozavešanje je postalo v 17. stoletju samozavestno in je doseglo intelektualno in materialno zrelost v dobi razsvetljenstva in tako utrjevalo zahodnoevropsko svetovno hegemonijo v naslednjem stoletju. Duh moderne dobe pa je prisoten predvsem v težnji po nadaljevanju napredka: moralnega, materialnega, fizičnega in političnega k promociji in razvoju civilizacije in osnovnih standardov, za katere je Zahod prevzel skrb, da bi lahko svoje vrednote postavil kot univerzalne. Glavni paradoks moderne dobe pa je, da je prav liberalizem postavil osnovno doktrino definicije posameznika in družbe in ne moderna doba kot taka.

Liberalizem je posvečen individualnosti, za katero jemlje kot osnovo moralne, politične in legalne zahteve posameznika v nasprotju s kolektivom. Liberalizem skuša poiskati osnove v univerzalnih načelih, ki veljajo za vse ljudi sveta. Prav zato teži k transcendenci posameznih zgodovinskih, socialnih in kulturnih razlik. In končno, najbolj očitna težnja je težnja po enakosti. Če se vrnemo k začetkom liberalizma in k imenoma kot sta Hobbes in Locke, lahko po njihovih zaključkih definiramo raso kot "moralno irelevantno kategorijo". Njim nasproti pa lahko postavimo Kanta in Davida Huma, ki sta vztrajala na naravni zaostalosti črncev. John Stuart Mill je tako kot njegov oče zatrjeval, da so vsi nebeli narodi necivilizirani in tako zgodovinsko nezmožni, da bi imeli svojo vladno oziroma svojo državo. Tovrstne ideje so bile opora mnogim angleškim kolonialistom, ki so šli še dalje s tem, da so označili Evropejce (še posebej Britance) kot glavno, gospodovalno raso.

Zaključimo to časovno popotovanje z liberalno moderno dobo, ki podaja dve izhodišči problematike. Prvo izhodišče je tisto, ki zanika drugačnost ali vsaj njegovo pomembnost. Drugo izhodišče je v bistvu

skoraj enako; lahko priznamo drugačnost drugih in jo toleriramo.

Rasizem je posebne vrste biološka doktrina, usmerjena k poudarjanju neenakosti pri ljudeh, ki izvirajo iz različne telesnosti. Neenakost je biološki determinizem, ki temelji na skupinski dednosti in je potemtakem "naravno" dana. Iz te neenakosti nastanejo tudi duhovne ali duševne razlike. Rasizem torej biološka dejstva prevaja v socialna in kulturna." (Stane Južnič: Identiteta, Ljubljana 1993, str. 61). Rasizem je vezan na predsodke, ki so neracionalni in nedokazljivi. Lahko si rase celo izmišlja (primer: Židje kot samostojna rasa). Vezati ga je potrebno predvsem na evropocentrizem, ki je tako dobro utiral pot kolonialnemu prodiranju. Njegove začetke najdemo že v antiki, močno pa se je utemeljil predvsem v 18. stoletju, v času razsvetljenstva, ko so tudi verjeli v poligenetični izvor človeka. V 19. stoletju je rasizem močno utrdil socialni darvinizem, ki je boj za obstanek prenesel v družbo in tako opravičil vse neenakosti kot posledico, da močnejši preživijo, se pravi, da imajo pravico do boljšega življenja. Njegovi predstavniki so obenem trdili, da se je razvoj neevropskih ras ustavil v puberteti.

Rasna diskriminacija (ali rasizem) je miselnost, da obstajajo zelo čiste rasne skupine, od katerih ima vsaka posebne značilnosti in obnašanje. Ko se ti predsodki ugradijo v družbo, govorimo o institucionalnem rasizmu. Razloge rasizma in diskriminacije lahko iščemo v avtoritarni osebnosti, ki omogoča, da so določeni ljudje vzgojeni zelo omejeno in netolerantno do drugačnosti, v stereotipnosti in iskanju grešnih kozlov zaradi brezposelnosti ali visoke stopnje kriminalitete. To stanje dostikrat spodbujajo mediji in politiki.

Rasa je med temeljnimi določili identitete v ZDA, še posebej v južnih državah, kjer je mentaliteto izoblikovalo novodobno suženjstvo. V ZDA predstavlja črnsko prebivalstvo več kot dvanajst odstotkov prebivalstva, ki je skoraj v celoti obsojeno na revščino.

Prvi zakon, ki je odpravil suženjstvo v Ameriki, je bil sprejet 1780 v Pennsylvaniji. Zakon je bil kmalu sprejet še v drugih severnoameriških državah. Po državljanski vojni 1865 je suženjstvo odpravljeno tudi na jugu. Od takrat pa vse do danes, ne glede na to, da so se črnci v marsičem dokazali (na primer v dvajsetih in

tridesetih letih tega stoletja s takoimenovano harlemsko renesanso, še pred tem pa z gibanjem negritude, ki je skušalo črni rasi vrniti dostojanstvo), so se ohranjali stereotipi, rasni predsodki in mržnja. Še več; oboji so se organizirali, da bi mržnjo širili med ljudi. Zadnje čase dosti beremo v najrazličnejših časopisih, da je v Ameriki spet na pohodu rasizem (čeprav je ta vedno obstajal, zato bi besedo "spet" lahko izpustili). Ameriške manjšine afriškega, azijskega in španskega izvora so trdno prepričane, da so belci v Združenih državah fanatični in objestni ter da ne marajo deliti oblasti z nikomer, ki ni bele polti. Mnogi so prepričani, da se utegne Amerika že spet pogrezniti v global rasnih spopadov ter ločevanja družbenega tkiva na rasne in verske skupine. Rasizem pa ni enostranski, se pravi, da niso belci edini rasisti. Tudi črnci so lahko rasisti, seveda v odgovor na rasizem belcev. Kar je presunljivega pri črnskemu rasizmu je to, da napadajo in zmerjajo predvsem Žide, ki naj bi bili glavni krivci suženjstva in črnskega trpljenja v ZDA. Vse te ideje pa izhajajo iz organizacije, ki združuje črnske prebivalce islamske veroizpovedi, islamsko ljudstvo. Čeprav je maloštevilno, pa je vedno bolj vplivno in zdi se, da utegne resno ogroziti dosežani mir v družbi, še posebej, ker z voditelji islamskega ljudstva naskrivaj soglašajo številni črni Američani.

Napaka številnih črnih politikov je, da so izgubili stik z ljudmi. Problemi kot mamila, prostitucija, kriza in razpad črne družine grede mimo njih, še večja napaka pa je, da prosijo belce pomoči, namesto da bi sami vspodbujali črnsko ljudstvo in po potrebi tudi navezali stike z afriškimi voditelji (čeprav bi mogoče afriški voditelji ta stik bolj potrebovali).

Zdi se, da talilni lonc ni bil dovolj učinkovit. Je prizorišče nenehnih krivic, za katere se iščejo novi (stari?) grešni kozli.

BOB LEVIN

KDO SMO MI, DA NE VIDIMO TEH OTROK?

Takole Bob Levin v svoji redni kolumni v kanadski reviji MacLean opozarja na problem "otrok s ceste".

Komaj jih vidimo. Stopamo mimo njih, zjutraj, ob uri kosila, in nam rečejo: "Imate kaj drobiža?" - in največkrat, ko gremo mimo, se komajda potrudimo izgovoriti: "Žal ne". Spet gremo mimo njih, ko odhajamo z dela domov, mimo otrok, ki nimajo niti doma niti dela, ki bi, kljub njihovem pouličnemu širokoustenju, za naše pojme prav lahko bili tudi nevidni. Naseljujejo nek vzporedni svet ob našem, ki je in ga hkrati ni.

Hodim sredi pozne novembrske noči po središču Toronta, kjer dela večina ljudi, ki pa je tudi prava Meka za otroke z ulice. Kopica se jih stiska na Yonge Streetu, sedijo, roke si grejejo s sapo. Raztrgane kavbojke. Navijaške kape. Premražena ušesa, ustnice. Tako kot mladci vsepovsod, samo da se med to mladino nihče ne bo topleje oblekel. Prišli so - okrog 5.000 jih je vsega skupaj iz cele države - v mesto svetlih luči, velikih sanj in številnih ustanov, ki jim priskrbijo hrano, zatočišče, pravno pomoč, zdravstveno oskrbo, nasvete, kondome ali injekcijske igle za zamenjavo. To je krut letni čas. Zima prihaja in šli bodo v zatočišča, na domove prijateljev, v zapuščene zgradbe. Tudi božič prihaja; izložbena okna, vsa okrašena in mežikajoča, preveč hudo dražijo.

"To vidiš na njihovih obrazih," pravi Sandra Boyd, socialna delavka pri eni od organizacij za brezdomno mladino, ko greva na enega od nočnih obhodov po zbirališčih mladine. "Vidijo ljudi, ki kupujejo, ki gredo domov, da obišejo svoje družine, in se morajo spomniti, kako so jih odklanjali, pa praznikov v zaporu ali v skupinskih domovih, kadar so bili njihovi starši, morda krušni starši, pijani ali so se prepirali. To jih ponavadi vznemiri."

"Misliš si 'Ej, kaj pa je za nas, ti tipi dobivajo vse to, mi pa ne dobimo čisto nič', pravi deklica iz Winnipega. Stara je sedemnajst let, vendar je videti mlajša, rdečelasa, s pegastim obrazom; kljub temu je že veteranka na ulicah, štiri leta se potika po njih. Nekateri od njih so oprezni pred tujcem z beležnico. Pozabi na pogovor, ali imaš cigareto? Drugi radi

povejo svoje zgodbe; govorijo stvarno in suho, vendar s pridihom ponosa - v njihovem glasu čutim: da, življenje je mračno, ampak jaz sem med preživelimi.

"Živela sem skoraj povsod," pravi pegasta rdečelaska, pravi, da je zbežala od doma, ker jo je oče pretepal. "Vancouver, Montreal, Hull, Toronto. Prvih nekaj tednov v Torontu sem živela na vrhu strehe nad prodajalno plošč. Potem sem živela v parku in ko se je shladilo po nenaseljenih stanovanjih." Ob najboljših dnevih, pravi, si s prosjačenjem prisluži mogoče 25\$ (okoli 2500 SIT, op.p.); ob slabih dnevih od 5 do 10\$. To pomeni ogromno kamnitih obrazov. "Ljudje ne razumejo, zakaj smo tukaj. Mislijo, da smo zbežali od doma. A večinoma so nas odgnali, ali pa smo šli od doma v skrajni situaciji. Na sebi nosi velik gumb, na katerem piše: "Bog odpušča, jaz ne."

Isto velja za drugo deklico, plavolasko iz severnega Ontaria - njen opis lastnih staršev je neobjavljiv. Samo šetnajst let ima, dve leti je že na ulici. Spi po stopniških jaških, denar si služi z beričenjem, preprodajanjem drog, včasih celo s tatvinami, kar koli - samo da preživi. Zasmehi se. Zdi se, kakor da je zadovoljna sama s seboj, s svojo sposobnostjo, da šokira. Svojo odtujenost nosi kakor ščit.

Odtujeni so, a ne tuji - tudi to so kanadski otroci. Nevidni so, ne samo zato, ker nočemo ničesar deliti s pridaniči, ampak ker si nočemo priznati, kaj predstavljajo. Poglejmo si nekaj literature. V študiji z Univerze Queen je zapisano: "za razliko od otrok srednjega razreda, ki so predstavljali alterkulturo kulturo v šestdesetih in zgodnjih sedemdesetih letih, dandanes adolescenti raje kot na ulico bežijo stran od doma." Seveda so tudi danes med njimi nekateri iz privilegiranih socialnih skupin; nekateri iščejo svojo službo ali pustolovščine. Vendar je v poročilu iz Otroške bolnišnice v Torontu razvidno, da prevladujejo tisti iz revnejših, brezposelnih družin, v katerih dostikrat vlada nasilje. To je moreč vzorec izgubljanja službe, revščine, družinskega nasilja. UNICEF trdi, da ima med vsemi industrializiranimi deželami samo Amerika več revnih otrok kot Kanada.

In nikar ne dvomite o takšnih in drugačnih zlorabah. Velika večina otrok s

ceste je govorila o fizični ali spolni zlorabi v družini. In kdor koli se tolaži z lažnimi debatami - kdor koli, ki misli, da so zgodbe o naraščanju spolnega zlorabljanja samo izdelek manipulirajočih psihologov - bi moral vsaj enkrat govoriti z otroci na cesti.

Enaindvajsetletnik z visečim uhanom pravi, da je bil vzgojen v eni od boljših četrti v Torontu. V družini so ga spolno zlorabljali že v rani mladosti; od doma je zbežal pri trinajstih letih. Stoji na ulici, kjer zdaj živi, blizu ontarijske vladne palače, v okolišu, ki je znan tudi kot Boystown (Mesto dečkov): zaradi številnih mladeničev, ki se tam prostituirajo. Najprej, tako govori, se mu je prosjačenje gnusilo. "Ampak sčasoma se navadiš, mislim. To je kot služba." Sanja o tem, da bi našel "sladkega očka" - moškega, ki bi ga vzel domov in bi ga preživljal v zameno za seksualne protiusluge.

To je življenje, polno strahu. Zaradi AIDS-a seveda. In zaradi uličnih morilcev. V štirih mesecih so v tem predelu umorili štiri ženske - dve od njih sta bili prostitutki. Policisti pravijo, da gre morda za množičnega morilca. Torej ne, to niso fantazije iz filma *Pretty Woman*, in ne, pravo cestno življenje ni tako romantično kot v *Oliverju Twistu*. Nekateri otroci res lahko ubežijo: posreči se jim iti nazaj v šole, v službo, dobijo svoj lasten prostor. Mnogim to ne uspe. "Veste, če se pet let prodajaš po ulici, je težko spisati biografijo v prošnji za službo," ugotavlja socialna delavka Teri Henderson. "Kaj pa lahko napišeš? Da imaš izkušnje pri delu z ljudmi??"

Postalo je modno govoriti o tem, da smo družba velikih žrtev, kjer vsi, ki ne uspejo, krivijo koga drugega. Celo liberalen opazovalec se bo morda vprašal, zakaj otroci s ceste vendarle ne pozabijo svojih travm in ne nadaljujejo s svojim življenjem. A vendar: "to so prestrašeni, razpeti otroci," kot pravi vodja centra za brezdomno mladino. "Dolgo so živeli morda v relativno dobrih socialnih razmerah in šli so skozi muke, ki si jih večinoma ne moremo predstavljati in ki pustijo brazgotine, ki jih ne vidimo. Kdo smo mi, da bi sodili?" Kdo smo mi, ki odvihramo mimo, ko nas prosijo za drobiž, da jih naredimo nevidne?

prevedel in priredil
MARCELLO POTOCO

JOACHIM FERNAU

DEMOKRACIJA IN NAPREDEK V PERIKLEJEVIH ATENAH

Vladavino atenskega ljudstva imamo za začetek evropskih demokracij, o njej pišemo in govorimo samo v presežnikih, zlasti še, ker sovпада s Periklejevim zlatim obdobjem grške kulture. To so bili časi kiparjev Fidija, Polikleeta, Iktina, slikarjev Apolodorja in Polignota, časi pesnika Pindarja, časi Herodota in Bakhilida, filozofov Anaksagore in Protagore, dramatikov Ajshila, Sofokla in Evripida, pa tudi Aristofana. Brez dvoma ni nikoli več v enem samem mestu živel toliko genijev, pa čeprav se jih je večina tja priselila iz drugih delov Grčije. Nobe-nega dvoma tudi ni, da je bila vladavina atenskega demosa v resnici nekaka preprosta demokracija. Toda ali je bilo v Atenah vse tako sijajno, ali pa velja tudi za tisti čas, da ni vse zlato kar se sveti?

Joachim Fernau je v svoji knjigi *Rosen fur Apol*, iskri-vo in duhovito prikazal toliko opevano atensko demokracijo tudi z druge, manj poznane in manj bleščeče strani.

Iz knjige *Rosen fur Apol* objavljamo prevod kratkega odlomka..

Ko so Atene postale velemesto, so se meščani spremenili. Prej so bili stabilna skupnost, kjer so se med seboj vsi poznali, sedaj pa so postali nepregledna množica brezimnih proletarcev. Brezumno in brezosebno je postalo tudi delo, ki se je industrializiralo, zato ga nihče več ni maral.

Življenje meščanov se je nenehno spreminjalo, postalo je loterija, pri tem pa so ljudje vse bolj pozabljali, da je pri igri potreben denarni vložek, vse bolj so se obnašali, kot da bi žreb vsakomur enostavno pripadal. Tako so upali. Iz upanja je nastala tiha zahteva, iz tihe vedno bolj glasna. Človek množice je postal nemiren. Nihče ni več mislil na preteklost. To so počeli samo nazadnjaki. Ostali so se jim smejali ali še bolje: sovražili. Popolno zaupanje v prihodnost je bil znak novih, sodobnih življenjskih nazorov.

Periklej je povsem razumel novega duha svojega atenskega ljudstva. Minil ni niti dan, da ne bi bil sprožil novosti, novih ugodnosti, novih predlogov in novih možnosti, ki so kot opojni strup kapljale v srca množice. Njegovi prijatelji so snubili ljudi, jih nagovarjali in ustvarjali med množico primerno razpoloženje. Vsak sedmi meščan je bil sodnik porotnik, po šest tisoč so jih izžrebali za pravosodni odbor, po petsto jih je vedno sedelo v vladajočem svetu. Vsi so čekali o politiki, danes so sprejeli pomembno odločitev, naslednjega dne so jo ovrgli, po dveh dneh pa jim je pošlo veselje do politike: v državno blagajno so plačali globo za izostanek s seje sveta in se šli sprehajati na tržnico. Če jim je zmanjkalo denarja, so pač zahtevali višjo plačo. Periklej je za vse, ki so v odbori in svetih trošili misli o državi, uvedel dnevnic, ki so povsem zadostovale za življenje. Kot posledica tega ukrepa se je za "vladanje" ponujala prava množica postopačev in tatičev.

Periklej je vpeljal tudi nagrade za obiskovanje dionizijskih slavnostnih iger. Kdor je ves dan predsedel v gledališču in se smejal po naročilu države, je zaslužil dva obola.

Kaj menite, komu se je pri tem sploh

še ljubilo delati? Le tujcem in sužnjem! Skozi Pirej so v Atene prinašali vse, kar so meščani potrebovali: žito, vino, datelje, fige, rozine, mandlje, sladkarije, sukno, preproge, drage kamne, les, začimbe ter na tisoče igračk in predvsem eno: sužnje. Gospodje demokrati namreč niso imeli nič proti sužnjem, sužnji po njihovem niso bili v nikakršnem nasprotju s človekovo srečo. Nietzsche je sicer domneval, da je bilo Atence sram trgovine s sužnji, vendar se je motil. Atenci so se sramovali predvsem dela. Lastniki ladij so plačevali bogatašem, ki so plačali lovske pohode na sužnje celo trideset odstotkov obresti. Tepce, ki so delali, je bilo treba za vsako ceno dobiti.

Vsote, ki jih je trošila država, so bile ogromne. Davki in dobiček rudnikov srebra so pokrivali le del stroškov. Samo dnevnic se na dan znesle prek dvanajst tisoč obolov. Periklej seveda ni bil čarovnik. Presenetila pa vas bo rešitev uganke, od kod denar. V Atenah so to rešitev poznali vsi, nikogar pa ni motila, čeprav so Atene praznile blagajno atiško-delske zveze! Ta zveza, lahko bi jo primerjali z današnjo zvezo NATO, ki je občasno štela tudi tristo članov, nastala pa je kot nekaka bratovščina in varovalna povezava Aten z Jonijo, se je spremenila. Nekdanji zavezniki Aten so postali njeni podložniki. Začelo se je že za časa Kimona: ko je hotel otok Tasos izstopiti iz zveze, so ga napadli in porušili njegova mesta. Ko je pošala Egina resen gospodarski tekmeč Atenam in grozila postati bogata, jo je Periklej proglasil za državnega sovražnika, za "gnojni tvor" pred Pirejem. Ukazal jo je napasti in porušiti ter jim zaplenil ladjevje. Potem so jo prisilili, da je vstopila v zvezo. Pogodbo je hotel prekiniti tudi otok Samos, torej prava egejska velesila. Posledice: napad, rušenje, zaplemba ladjevja in milijonska kazen. Ko "teater" ni bil več potreben, so sedež zakladnice z Delosa predstavili v Atene. Skupno blagajno je bilo treba samo še prazniti, sredstva v njej so se zdela neizčrpna.

Kaj ni bilo enostavno? Živeti je bil pravi užitek! Kdor pa je samo pripomnil, da se bo to slabo končalo, so ga progla-

sili za fašista ali komunista.

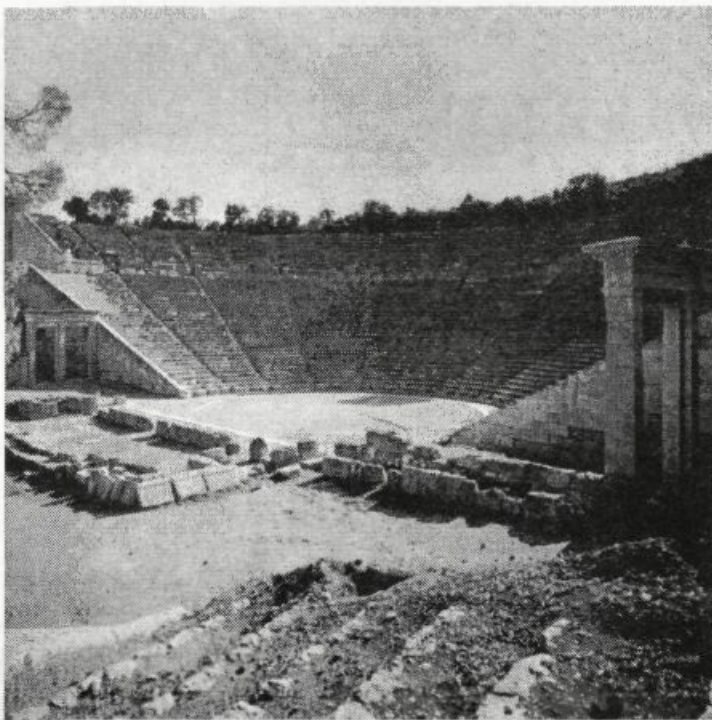
Kar čujem vas, ko pravite: in Partenon? Propileje? Erehteion? Orestija? Medeja? In Doriforos?

Požvižgam se na vse krasote iz marmorja, če postajajo grobni pridatki nekega naroda. Ljubezni do živega si ne pustim odkupiti z ničemer neživim, in če vidim pri nekem ljudstvu znake propada, me njegovi izdelki, pa naj so še tako sijajni, ne morejo potolažiti. Prizori, ko v nekem zgodovinskem času opazuješ smejanje in vpitje množice, ki drvi svojemu propadu naproti, so odvrtni. Vzpone in padce nekega ljudstva jemljemo kot naravni tok dogajanja, moti pa nas nepopravljivi propad njegove notranjosti, kajti prav ta notranjost predstavlja njegovo bistvo.

Posamezniki, velikani nekega ljudstva so le maserji narodovega telesa, njegovi zdravniki in duhovniki.

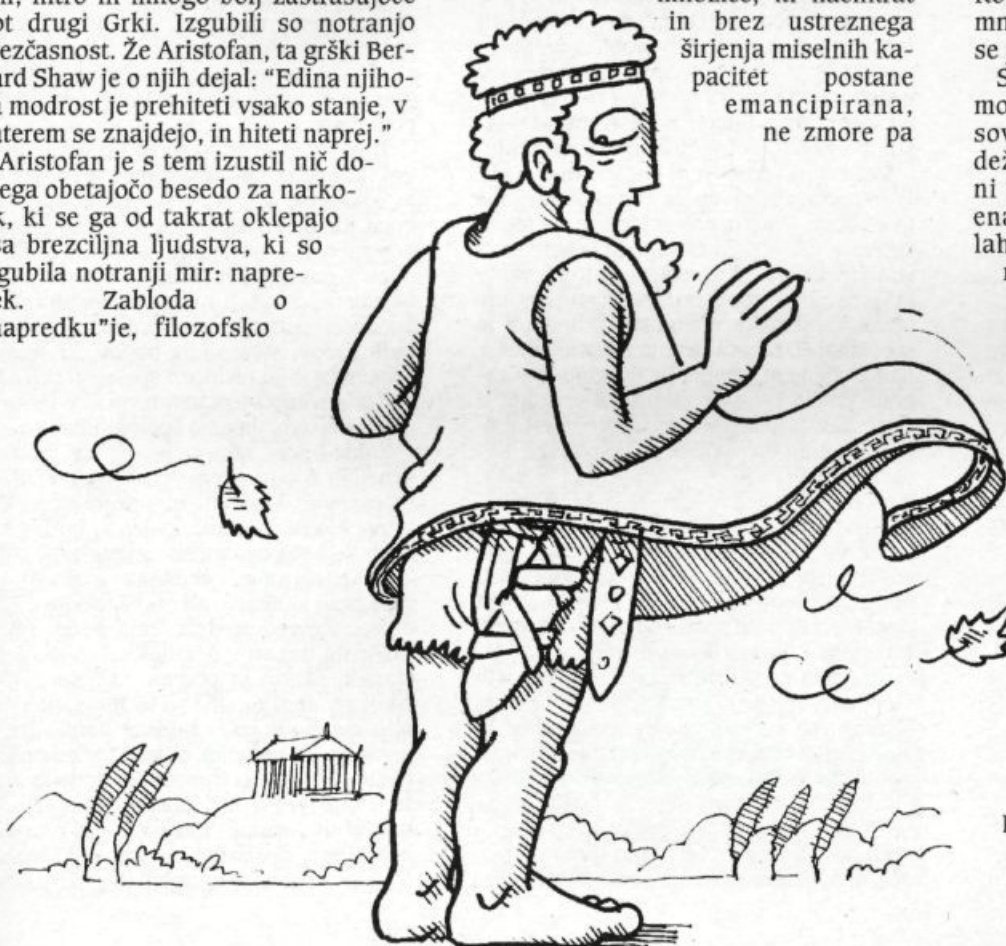
Homerjevo sonce, poljane vijolic, Apolon, vse to je še bila Grčija, toda nova hotenja so zarezala ostre črte v obraz ljudstva. Večina zgodovinarjev tega noče sprevideti, ker gleda na ljudi kot na kurjo farmo in zato ocenjuje Periklejeve Atene samo po izleženih jajcih. Atenci pa so se v resnici postarali, hitro in mnogo bolj zastrašujoče kot drugi Grki. Izgubili so notranjo brezčasnost. Že Aristofan, ta grški Bernard Shaw je o njih dejal: "Edina njihova modrost je prehiteti vsako stanje, v katerem se znajdejo, in hiteti naprej."

Aristofan je s tem izustil nič dobrega obetajočo besedo za narkotik, ki se ga od takrat oklepajo vsa brezciljna ljudstva, ki so izgubila notranji mir: napredek. Zabloda o "napredku" je, filozofsko

gledano, miselna prisila, znak množične duševne oboletosti. Pojavi se v obliki epidemije, in sicer vedno takrat, ko začne nekemu ljudstvu pešati življenjska moč. Najdemo jo v vsakem kulturnem okolju, pri vsakem ljudstvu in vsaki rasi.

Obsedenost z napredkom je neke vrste nadomestek, iznajdba množice, ki naenkrat in brez ustreznega širjenja miselnih kapacitet postane emancipirana, ne zmore pa

obvladovati zaznavanja novih, velikih dimenzij, občutenja daljave, časa in razvoja. Ljudje nimajo več opore in izgubljajo smisel za malo, v velikem pa ga tudi ne spoznajo. Čutijo, da mora smisel vendar biti in domnevajo, da sta cilj in smisel nekje v bodočnosti. V bodočnosti je cilj in vse, kar se spleča, kar pomirja. Treba je torej zakorakati v bodočnost!

Prava vsebina napredka je sprememba, ki pa nima nič opraviti z višjo kakovostjo, nič z višjim razvojem, ki ga navadno vežemo na pojem napredka. Obolela duša dojema tudi vrtenje v krogu kot napredek. Gibanje in sprememba delujeta nanjo kot mamilo. Stanja, ki so bila prej trajna in ki bi takšna tudi morala ostati, so sedaj namenjena porabi. Napredek je poraba! Z ničemer drugim nima opraviti! In s tem smo

pri odločilnem spoznanju: napredek sta prodaja in promet in to v natanko istem smislu, kot ju razume vsak trgovec. Prav zato je gospodarstvo vedno pokrovitelj vsakega napredka (in smrtni sovražnik biblijskega paradiza).

Tako je bilo stanje, v katerem so se znašle Atene za časa Perikleja. Seveda so bili meščani na to ponosni. Še več! Ko gori za napredkom, postane duša množice tiranska, od vseh zahteva, da se ji pridružijo v njeni veri.

S tem spoznanjem v mislih razumemo, zakaj so Atenci silili prijatelje kot sovražnike, zlasti pa še "nerazvite dežele", da bi sprejeli atenski podoben ustavo, enak način življenja in enako gospodarstvo. Razumemo lahko, zakaj so tiste, ki jim pri tem niso hoteli slediti, najprej zasmehovali in jih imenovali nerazvite, potem so jih obtoževali in navsezadnje napadli.

To pa je bilo nerazumljivo Grkom starega kova, ki so še živeli v Tesaliji, v Epiru, Egini in Sparti. Ravnanje Atencev so jemali za nekakšno novo, nepregledno in nerazumno politiko. Vendar ni bilo to obnašanje - in tako je še sedaj širom po svetu - nič drugega kot strah pred osamljenostjo, strah pred biti sam, bojzljiva želja izkoreninjene množice po potrditvi. Mogoče še več: želja, da bi izbrisali in odpravili vsakršno možnost primerjave.

Take želje dandanes obvladujejo velik del naše zemlje. Seveda brez Partenona.

prevedel
BORUT KORUN

BOŠTJAN SIRNIK

UVOD V MITOLOGIJU SEKSUALNEGA (2)

Sodobni človek se ima za gospodarja narave, v spolnosti pa je dostikrat suženj svoje narave. Ponosen je na svojo civilizacijo, na plodove svoje kulture, na dosežke svojega intelekta, hrabri osvajalec vesolja, samozavestni poznavalec najzapletenejših skrivnosti materije, seksualni anal-fabet.

Čeprav si je človeški rod v tisočletjih svojega obstoja v spolnosti pridobil ogromno izkušenj, ki so se kopicile in sproti obnavljale na vseh koncih sveta, se je v iskanju te sreče, ki mu jo narava ponuja na dlani, še zmerom tava po stranskih poteh, v somraku neznanja. Pričakovali bi, da ljudje že davno poznajo zakone svoje spolnosti, ko so odkrili že tako številna dogajanja v naravi, v vesolju, kakor tudi na brezmejno oddaljenih svetovih. Pričakovali bi, da se je iz tega bogatega izkustva razvila solidna, trdno zasidrana znanost. Toda tudi v najbolj civiliziranih okoljih mnogi ljudje trpijo zaradi kronične spolne nepotešenosti, brez potrebe se spotikajo ob kamenje in zapletajo v trnje, se izgubljajo v slepih ulicah, iz katerih dostikrat ne najdejo izhoda.

Ljudje so že v davni spoznali nenavadno moč svoje spolnosti, svojih spolnih poželenj in njihov ogromen vpliv na življenje. Zaradi tega je bila spolnost v mnogih obdobjih in kulturah precenjena, imeli so jo za vsemogočno silo, ki vlada človeku, naravi, vesolju, usodi. Povzdigovali so jo v božanstvo, od katerega so pričakovali rešitev vseh življenjskih problemov. Spreminjali so jo - in to počnemo še danes - v neke vrste narkotik, katerega smisel naj bi bil v tem, da v ljudeh zabriše zavest o lastnih težavah, neuspehih in razočaranjih.

Vendar pa spolnost ni niti božanstvo niti vsemogočno zdravilo za človekove tegobe in nadloge. Zato je precenjevanje spolnosti vedno vodilo k razočaranju, ki je nato ljudi vodilo v drugo skrajnost: v podcenjevanje in preziranje spolnosti, v zmanjševanje njene življenjske vrednosti. Odtod pa je spet izhajalo razočaranje in nezadovoljnost nad življenjem, spopadi z drugimi in s samim seboj. Tako se je človek vse globje zapletal v protislovja svoje spolne nevrotičnosti, bolj in bolj se ji je bil pripravljen povsem odreči, da bi se na ta način rešil stisk, v katere ga je bila potisnila. Tu je izvor zamisli o nujni delni ali popolni spolni vzdržnosti, vse do popolne spolne askeze, ki je našla čustveno opravičilo v zavestnem ali podzavestnem strahu pred spolnostjo kot dozdevnim virom vseh življenjskih nesreč. Razumsko opravičilo pa je zatiranje spolnosti našlo v predstavi o grehu: na mnogih stopnjah svojega razvoja je imel človek posamezne izraze svoje spolnosti za grešne in zato prepovedane, kdaj pa kdaj je spolnost enačil z večnimi izvori zla, kot si jih je narisala človeška domišljija.

Seveda pa je bilo omejevanje, pohaba, obsojanje in prepovedovanje spolnosti vedno neuspešno, saj je spolnost bistvena se-

stavina človekove narave in je ni mogoče iztrgati iz človeškega življenja. Zato pa jo je mogoče narediti bolno, umazano in celo protisocialno. Vsiljevanje kakršne koli spolne askeze jo je vedno delalo takšno.

Temu spopadu človeka z lastno spolnostjo so botrovale tudi različne religije. Mnoge od njih imajo v določeni meri svoje korenine v spolnih dogajanjih v naravi, vse pa so si prizadevale, in to še vedno počno, da bi ljudem vsilile določene oblike spolnega obnašanja. Pri tem pa se te oblike redko skladajo z naravnimi človeškimi potrebami. Verstva, ki štejejo resnično človekovo življenje samo za prehodno skušnjava in resnični svet za brezvreden, pravi cilj človekovega bivanja pa vidijo v iluziji v zagrobnem življenju, so bile zmerom sovražno razpoložene do spolnosti; ta seveda človeka trdno priklepa na stvarno življenje, ker mu nudi v njem močno zadovoljstvo. Spolnost človeku odvzema potrebo, da bi sanjaril o rajskih nasladah v nebesih, saj mu te naslade nudi tudi na zemlji. Ker so religije praviloma zapovedovale poslušnost vladajočemu razredu, so se v svojem protispolnem stališču vedno lahko krepko opirale na državne zakone, običaje in javno moralo, kakršno je oblast vsiljevala svojim podložnikom.

Dandanes se pravzaprav ne sprašujemo več, kot so se spraševali naši predniki, ali je spolnost dar nekega dobrohotečega boga, ali morda nosi hudičev pečat. Dandanes gledamo na spolnost "brez predsodkov", povsem svobodno, "znanstveno", baje odrešeni vseh zablod preteklih rodov. Toda v naši družbi še zmerom živi duh davnih rodov, stvarnikov bogov, ki so si v svojem iskanju resnice o spolnosti prizadevali odgovoriti na prastaro vprašanje: kako dojeti dejstvo, da smo spolna bitja?

Zakladnica mitov je polna najrazličnejših zgodb o tem vprašanju, ne glede na časovno, krajevno in kulturno poreklo. Prave bisere najdemo v njej. Ti miti, v katerih se kot pomemben dejavnik pojavlja ljudska oziroma božanska spolnost, pa niso zgolj zanimive ali celo žgečkljive zgodbe, temveč predstavljajo veren odraz različnih nazorov o spolnosti, njihov nastanek, razvoj in pomen. Miti torej niso zgolj zgodbe, zgodbe so le dotlej, dokler v njih vidimo le izraz ljudske domišljije, ki je ustvarila junaška bitja, ki v resnici ne obstajajo, in ki si je izmislila dogajanja, ki so v nasprotju z resničnimi dogajanja v naravi in vesolju. Miti pa imajo tudi globok idejni, družbeni in psihološki smisel. Mite srečujemo v duhovni zapuščini vseh

narodov, kar pomeni, da je ustvarjanje mitov naravna potreba človeka na določeni stopnji njegovega lastnega in družbenega razvoja. Ko se vživimo v vsebino raznih mitov in poskušamo prodreti v njihov smisel, ugotovimo, da je mit človeku služil na različne načine in mu služi še dandanes, na najvišji stopnji civilizacijskega razvoja. Naša današnja stališča o spolnosti in obnašanje v njej zato razumemo šele tedaj, ko jih opazujemo v tem družbeno-godovinskem kontekstu, pri čemer pa so nam miti v veliko pomoč.

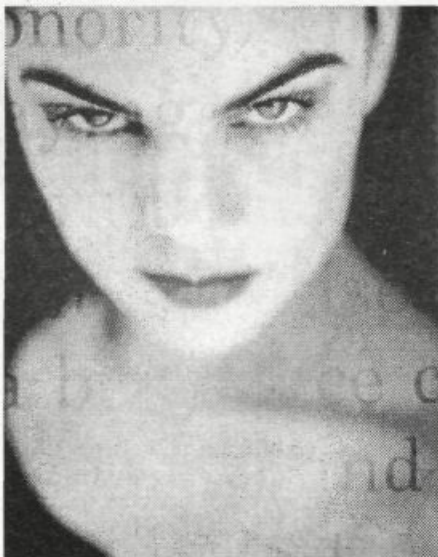
V dobi mitičnega načina mišljenja je človek doživljal naravo, dogajanja v njej in v splošnem svet okrog sebe drugače, kot ga doživljamo dandanes. Tedaj so ljudje sami sebe doživljali kot neločljiv del narave in kozmosa, vse živo in neživo okrog sebe so dojemali istovetno sebi in vsa dogajanja so si tolmačili izhajajoč iz sebe. Starodavni človek je vse doživljal osebno, rastlinam, živalim, vodam, goram, vetru, soncu, mesecu, vsemu je pripisoval lastnosti podobne svojim. Na pojave v naravi je gledal kot da imajo svojo voljo in moč, svojo osebnost. Tedaj človek še ni bil odtujen od narave, ni še prišel do spoznanja, da ga razum dela boljšega in pametnejšega od nje. Doživljal jo je kot svojo in sebe kot njeno; doživljal jo je tudi čustveno in ne le hladno razumsko, kot to počnemo danes.

Tedaj si je človek zamišljal svet kot plod ustvarjalnega dela božanskih bitij. Vesolje, zemlja in vse na njej so bili v njegovi domišljiji bogovom enako pomembni in blizu, kakor so bili ljudem pomembni njihovi otroci; otroke je človek zmerom doživljal nekaj bistveno svojega - pomagali so mu pri pridobivanju hrane, v proizvodnji raznih materialnih dobrin in kasneje, ko je onemogel, so poskrbeli zanj, da je mirno pričakal svoj naravni konec. Različne pojave v naravi si je tako zamišljal kot otroke nevidnih božanstev, s svojimi božanskimi lastnostmi.

Bogovi so torej ustvarjali nove bogove. Da pa bi za to bili sposobni, so se morali kot ljudje razdeliti v dve spolni skupini, na moška in ženska božanstva. Ko je nato med njimi prišlo do spolnega odnosa, je bila to včasih le bežna ali naključna ljubezenska zveza, drugič spet trajna zakonska vez, torej različne oblike ljudskega spolnega obnašanja, projecirane v obnašanje božanstev.

Kakor pa je človek ustvarjal mite, da bi z njimi pojasnil neke svoje lastnosti in dejavnosti, je hotel z njimi mnogokrat tudi opravičiti določena obnašanja v zvezi z odnosom med spoloma, ko je te razlagal kot voljo bogov oziroma kot posledico njihovega brezmejnega vpliva na obnašanje ljudi. Bogove in boginje si je zamišljal kot idole, katerih obnašanje je potrebno oponašati, kolikor to dopušča slaba človeška narava. Če se božanska bitja v svojem spolnem vedenju obnašajo na določen način, potem tudi ljudem ne more nihče očitati, da se tudi sami tako obnašajo. Prav zato so neka obnašanja v odnosih med spoloma na vekov veke upravičena in nedotakljiva in nihče jih nima pravice obsojati.

To je bila nedvomno zvita, čeprav nezavedna zvijača, bogovom in boginjam pripisati spolno obnašanje ljudi, s katero si je

človek predvsem prizadeval prepričati samega sebe, da je obstoječi red pravilen, da so obstoječi odnosi med spoloma postavljeni od bogov in da mora prevladujoče spolno obnašanje ostati takšno, kakršno je. Na ta način so miti pomagali vladajoči kasti, da obdrži svoje podanike v pokornosti, po drugi strani pa je moškim za daljše obdobje uspelo prepričati ženske v potrebo, da so jim v vsem uslužne in pokorne.

Precej tipičen mit na to temo je japonski mit o stvarjenju sveta. Izanagi in Izanami sta bila brat in sestra, zadnja izmed sedmih pokolenj japonskih bogov. Stala sta na plavajočem mostu neba in naredila otok Onokoro, in sicer tako, da sta z nebeškim kopjem mešala ocean. Potem sta se spustila na Zemljo, in Izanagi je šel po levi, Izanami pa po desni. Ko sta se srečala, je Izanami prva spregovorila in izrazila svoje veselje nad spolno razliko. Tako je storil tudi Izanagi, toda bil je jezen, ker je ženska prva spregovorila. Dabila sta dva otroka; ko pa se je izkazalo, da je eden otok pijavk, drugi pa otok pene, sta se jima starša odrekla. Ko sta vprašala bogove, zakaj vse to, so jima odgovorili, da ju je nesreča doletela zato, ker je Izanami prva spregovorila. Vrnila sta se nazaj, pravilno izpeljala obred in tako so nastali številni japonski otoki.

Ta mit ponazarja tako pomembnost obredja v japonski kulturi kakor tudi vzorec obnašanja, h kateremu bi morala stremeti spola. V mitih torej prepoznamo različne odnose med spoloma, ki so se očitno spreminjali v skladu s spremembami v družbi, v kateri je nastal določen mit. Primerjajoč posamezne mite, nastale v istih sredinah, lahko spremljamo, kako so ljudje z njihovo pomočjo pojasnjevali in opravičevali spremembe družbenih odnosov ter odnosov med spoloma, kar še predvsem velja za obdobje postopnega prehajanja iz matriarhalnih v patriarhalne družbene ureditve. Miti običajno podpirajo družbeno kasto, ki je na oblasti, kar pomeni, da so tudi nastali znotraj te kaste. Večina teh odobrava moško prevlado nad žensko, kar spet vodi do zaključka, da so jih ustvarili moški, predvsem ko so v skupnostih pričeli prevladovati patriarhalni odnosi.

Ti miti, s katerimi je moški razlagal in pojasnjeval svoje spolno obnašanje, so še dandanes prisotni v zavesti in vedenju mnogih ljudi. To sicer niso več miti v prvotnem smislu besede, saj se v njih ne pojavljajo nadnaravna in izmišljena bitja, a jih lahko štejemo za mite že zaradi tega, ker si izmišljajo neke zakone človekove spolnosti, ki v bistvu ne obstajajo, služec moškemu v njegovi krčeviti borbi, da si ohrani vsaj kosček svojega nekoč tako koncesioniranega položaja v odnosu z žensko. Takšen je na primer mit o baje globoki "naravnih" razlikah med moškimi in žensko, ter mit o večnosti in nespremenljivosti te razlike. Sem spada mit o "naravnosti" stroge delitve življenjskih vlog med spoloma, sem spada mit o tem, kako je "bog določil", da mora biti moški ženski gospodar. Nato sodobni, a v resnici prastari mit o spolni ljubezni kot zgolj zadovoljevanju spolnih potreb. Enako je še zmerom prisoten mit, da je vsem drugačnim mišljenjem navkljub "naravno" uporabljati različna npravna merila za spolno obnašanje moških in žensk.

Zanimivo pa je, da so nekatera zaostala ljudstva zahodne Afrike in Južne Amerike v svojem razumevanju in upoštevanju spolnosti precej prehitela tako čislano zahodno civilizacijo. Primer za to so miti Dogonov, ki od 15. stoletja naseljujejo zahodni del današnjega Malija, kjer se ukvarjajo pretežno s poljedelstvom in različnimi obrtni (tkanje, kovanje). Tako njihov mit o stvarjenju sveta opisuje, kako sta se iz prvobitnega "jajca sveta" rodila dva Nomoa, dvojčka različnega spola. Vsak od njiju je bil v telesnem smislu resda moški oziroma ženska, toda kot duhovni bitji sta bila oba moški in ženska v eni osebi. Nomoa sta ustvarila nebo in zemljo in iz njiju so izšli prvi ljudje. Zamisel o Nomoih izraza razumevanje Dogonov, da ženska in moški pomenita eno v dveh likih, in da šele uresničitev te enosti v vsakdanjem življenju pripelje človeka do popolnosti svojega obstoja. Visoko razviti narodi Zahoda so šele v drugi polovici 20. stoletja spoznali in znanstveno dokazali to, kar so enostavni, neizobraženi Dogoni že davno dojeli: da se moški in ženska po svojih duhovnih, miselnih in čustvenih lastnostih razlikujeta bistveno manj, kakor po svoji telesni zgradbi.

MITJA ČAMPA

POSODITI ALI ZADOLŽITI SE - USTVARJATI DONOS ALI POBIRATI OBRESTI?

Človek je večkrat pred to dilemo kot posameznik ali podjetnik in tako tudi država

Obresti so lahko prijateljske, klubske, odušne ali pa jih sploh ni. Zanimivo je, da posojanje denarja po visoki obrestni meri nima prizvoka dobre poslovne odločitve, ampak nemorale. Najbrž vedno posoja tisti, ki ima, torej bogatin in sposoja si tisti, ki nima, torej revež. Zato dobi zadeva glede na višino obresti hitro viden izkoriščanja revnih.

Posojilo ima torej dve naravi. Ena kaže prijateljski obraz pomoči iz stiske, druga pa ga označuje kot bogatenje na tuj račun. Ker je bistvo kapitala, da se oplaja, je realna obrestna mera (nominalna-inflacija) postala logičen pojav, čeprav na začetku ni bilo tako...

Malce zgodovine:

Ko je bila gospodarska rast še merjena na stoletje in ne vsako leto ter je družba bila statično maloproduktivna, je bilo tudi oplajanje kapitala minimalno. Takrat je cerkev razglasila obresti za odušstvo in smrtni greh, kar je precej razumljiv korak v zaščito tistih, ki so si sposojali za preživetje. Tako so denar ne posle prevzeli Židje in o tem piše tudi Shakespeare v Beneškem trgovcu. V njem Shylock trmasto zahteva svoj funt Antonijevega mesa, ker dolg ni bil pravočasno vrnjen. Družba lahkoživcev okoli Antonija ga kar ne jemlje resno, dokler se ne znajdejo na sodišču. Čeprav se zadeva zaključí seveda srečno, pa mogoče nehote kaže na nove dimenzije, ki jih prinese začetek kapitalizma koncem srednjega veka. To so odgovornost za svoja dejanja, racionalnost in tveganje.

Dolžniška kriza:

Podobno lahkoživo so se sredi 70-ih let tega stoletja obnašale tako države v razvoju, ki so vsepovprek najemale kredite za pokrivanje svojih plačilnobilančnih primankljajev, kot tudi zahodne poslovne banke, ki so te kredite vsepovprek odobraval brez preverjanja kreditne sposobnosti. Kreditna sposobnost je ocena o tem, ali je država sposobna proizvesti dovolj blaga za izvoz, da bo s tako pridobljenimi devizami lahko dolg tudi vračala. S tem se v letih 1973 in 1974 ni ukvarjal nihče. Veliko povečanje cen nafte (naftni šok) je povzročilo presežke v bilancah naftnih držav. Na mednarodnem finanč-

nem trgu je bilo denarja dovolj - t. i. "petrolejski dolarji" - in države v razvoju so najemale večinoma dolgoročne kredite po fleksibilni obrestni meri-LIBOR. To je obrestna mera, po kateri si banke v Londonu med seboj posojajo denar in se vsake tri mesece prilagaja gibanju obrestnih mer na svetovnih finančnih trgih. Njen namen je indeksacija, torej izločevanje vpliva inflacije na vračanje posojila. Vendar se je to pokazalo za veliko napako. Obrestne mere namreč še zdaleč niso spremenljivka, odvisna od inflacije, ampak so instrument ekonomske politike. Z večanjem obrestne mere se namreč inflacija preprečuje in se privablja tuj kapital, ki pomaga uravnovežiti plačilno bilanco. In prav to se je zgodilo. Realne obrestne mere (v ZDA) so se od 1970 do 1983 povečale od 1.33% na 7.9% (pred kratkim je to zopet storila VB). Države v razvoju so lahko država najemati kredite zato, da odplača obresti na dolg iz preteklosti. Tuje banke ji ga odobrijo s težkim srcem - t. i. "neprostovoljno kreditiranje" in večinoma kratkoročno za visoke obresti. To krizo le pomnoženo (multiplicirano) prestavi na prihodnji čas.

Kot posledica krize zadolženosti je izbruhnila dolžniška kriza. Države so enostransko objavile nesposobnost odplačevanja obveznosti do tujine - t. i. "moratorij". Najprej Poljska, nato Mehika in slednjic Argentina. V letu 1982 je torej nastopil nov problem v mednarodnih odnosih, ki je upravičeno imenovan kriza. Finančni problem je postal tudi nov politični problem v znani smeri severjug.

Stanje ob krizi:

Največje svetovne dolžnice so države Latinske Amerike vendar je položaj najbolj akuten v podsaharskih afriških deželah. Ne gre namreč toliko za absolutni znesek dolga, kot za stopnjo zadolženosti. Le-ta primerja velikost dolga z višino BDP ali pa z višino celoletnega izvoza. Ko je postal problem še bolj pereč, pa z vrednostjo izvoza niso primerjali celega dolga, ampak le anuitete (enoletne obresti) in samo te so zavzemale po 20% izvoznih zaslužkov.

Zunanji dolg neke države se deli na zasebni in javni (državni). Ko se je kriza začela reševati, pa so za celotni dolg morale jamčiti državne institucije-pri nas takrat Narodna banka.

Zanimivo pa je, da so se takrat zadolževale tudi vse azijske države skupine štirih - Koreja, Hongkong, Singapur in Tajvan. Prav tako so denar potrebovale, da bi obdržale visoke stopnje gospodarske rasti, vendar so za

razliko od drugih ta denar namenile za stimulanje proizvodnje za izvoz in ne npr. za infrastrukturo kot večina drugih, ki so se želele čimprej približati zahodu. Imele so torej svojo industrijsko politiko (glej Kocuvanov članek: Industrijska politika..., Tribuna, januar 1995). Danes jih nihče več ne šteje med države v razvoju in so zgleden primer pozitivnih učinkov kreditov.

Reševanje krize:

V reševanje krize so se vključile mednarodne institucije kot so Pariški klub (skupnost držav posojilodajalk), Mednarodni monetarni sklad (krovna svetovna finančna organizacija ustanovljena po vojni v Bretton Wodsu) in Svetovna banka. Navadno so si poslovne banke izbrale svojo predstavnico, MMS pa je bil posrednik, ki je dobil pravico vmešavanja v notranje zadeve države dolžnice. Navadno je svetoval restriktivno monetarno politiko in zmanjšanje domačega povpraševanja (restriktivna fiskalna politika), s čimer naj bi se povečal izvoz in pridobile devize. Ta politika zategovanja pasu (kako znano to zveni) seveda ni delovala. Postalo je jasno, da od izčrpanega konja ne boš dobil obresti, vanj boš moral najprej še kaj vložiti.

Prva metoda reševanja je bila prestrukturiranje dolgov. To vključuje reprogramiranje in refinanciranje. Prvo je časovni odlog, drugo pa zamenjava za nove kredite pod drugačnimi pogoji. Vendar je tak način zadolženost le povečal. Zato sta se po 1985 pojavila odkup in nakup dolga. Pri nakupu se zamenja lastnik dolga, pri odkupu pa se dolžnik dela dolga znebi. Začela je delovati borza dolgov, kjer se je cena dolga določila glede na rizičnost. Za Jugoslavijo je ta znašala 50%-50 centov za 1USD dolga. Na tak način bo v prihodnje tudi Slovenija morala poravnati svoje obveznosti. Zanimivo bo, kako se bo pri tem izkazal premier dr. Janez Drnovšek, ki je doktoriral prav s področja dolžniške krize.

PRIMOŽ KOCUVAN

Borza za vsakogar

Konec poletja 1993 se je začelo nekaj govoriti o borznem informacijskem sistemu. Bilo je oh in ah. Ko so ga konec leta 1993 uvedli, smo državljani Slovenije dobili sodobno borzo, borzo, ki se je lahko po tehnološki plati postavila ob bok vsaki drugi (razviti) borzi na Zemlji. Trajalo je dva do tri mesece, da smo sistem spoznali, videli kaj nam ponuja in postali od tega odvisni. A človeška narava je taka, da nikoli nima dovolj. Zaželeli smo si, da bi lahko sami pasivno spremljali dogajanje na borzi. Ljubljanska borza nas je uslišala in napovedala to možnost. Na finančnem sejmu aprila lani smo lahko videli delovati poskusen sistem. Potem pa vse tiho je bilo.

Prva informacija, da se na tem področju še nekaj dogaja, je prišla na plan meseca decembra. Nekoliko naveličani od čakanja ji nismo posvečali posebne pozornosti, potem pa je sredi februarja kot strela z jasnega odjeknila novica. Pasivno spremljanje dogajanja na borzi je realnost. Tu in zdaj. Nova možnost se imenuje Borzni distribucijski sistem ali krajše kar BDS.

Najprej infrastruktura. Da bi BDS sploh deloval, mora obstajati način za distribucijo podatkov do naročnikov. Kot najbolj ekonomična se je pokazala možnost posredovanja podatkov preko obstoječe mreže radijskih oddajnikov po Sloveniji. Podjetje SkyCom, ustanovljeno z namenom distribucije podatkov, je na Radiu Slovenija 3 zakupilo ozek frekvenčni pas z zmogljivostjo 19200 bps (19200 bit per second, kar pomeni približno ena tipkana stran vsaki dve sekundi). Tako lahko zainteresent s posebnim sprejemnikom in neko minimalno programsko opremo spremlja informacije, ki "priletijo" preko radia. Da bi informacije razumel mora poznati geslo (oziroma način, s katerim so bili podatki zakodirani). Sistem je namenjen komercialni uporabi. Ponudnik menjuje geslo enkrat na mesec. Da bi ga razumeli, morate plačati naročnino (deluje podobno kot satelitski programi, ki jih je potrebno plačati). Mreža 12 radijskih oddajnikov zagotavlja 99% pokritje ozemlja Republike Slovenije.

Borza je prvi naročnik storitev posredovanja podatkov. Zakupljeno ima polovico trenutnih zmogljivosti. Na tej polovici se posredujejo njeni podatki. Trg vrednostnih papirjev je občutljivo področje. Če bi namerno ali zaradi malomarnosti prišlo do tega, da bi posamezniki dobivali napačne podatke, bi sledil škandal. Zato se je borza odločila standardizirati še zadnji del, pri katerem bi lahko prihajalo do napak. Vsi zainteresenti, ki želijo spremljati dogajanje na trgu, morajo kupiti sprejemnik/dekoder in program Stock Market. Vsi naročniki, ki so ob tem plačali še mesečno naročnino, tako sprejemajo iste podatke.

Program SM je pisan v angleščini (slovenska verzija naj bi sledila pozneje). Izdelalo ga je podjetje Atlantis. Za svoje delovanje potrebuje okolje Windows, zaželen pa je vsaj računalnik 486 z 8 MB spomina, vsaj 10 MB prostora na disku in nekoliko boljše grafično kartico (800*600 v 256 barvah) ter COM izhodom. Omogoča spremljanje istih podatkov, kot jih imajo borzni po-

sredniki na BIS-u, z nekaj majhnimi razlikami, kot je npr. globina trga, kjer vidimo samo najboljši ponudbi, količino za najboljšo ponudbo in skupno količino (zaželeno bi bilo vedeti vsaj še količino znotraj 10 % dnevne omejitve ter najslabšo in povprečno ponudbo in povpraševanje). Uporabnik dobi na nek način celo več kot omogoča BIS. V vsakem trenutku lahko vidite (dnevno) gibanje tečajev tudi na grafu. Sistem omogoča spremljanje drugih sporočil (npr. objave direktorja kotirajoče družbe, kjer sporoča, da jim gre poslovanje nepričakovano dobro), lahko pa mu tudi nastavite stalno kontroliranje doseženega prometa in spremembe tečaja. Tako vas sistem opozori, če tečaj pade za več kot recimo 5 % ali če je promet znašal več kot recimo 100 lotov.

Sistem vse sprejete podatke zapiše na disk, kjer so na voljo za nadaljnjo obdelavo. Zaenkrat je le-ta mogoča šele po zaključku trgovanja. Program SM je last borze, zato ne vsebuje nobenih modulov za tehnično analizo vrednostnih papirjev, vendar je po izjavah avtorjev odprt sistem. Kdor koli si lahko sprogrmira svoj modul in s tem podatke poljubno obdeluje naprej.

Med delovanjem borze, torej od 9:30 do 13:00, je naročnikom sistema dosegljiva telefonska pomoč, kar je v naših krajih še redkost in vsekakor izraža določeno kvaliteto. Kljub vsemu nekoliko grenko deluje visoka cena sistema (cca 3000 DEM za sprejemnik in program SM in mesečna naročnina cca 250 DEM), v katero pa je vključena tudi inštalacija programa pri naročniku in dve uri šolanja. V prvem letu se pričakuje nekako 200 uporabnikov. Pričakujemo lahko, da bo s časom, ko se bo število uporabnikov povečevalo, padala tudi cena opreme in naročnine.

Kot vsaka novost ima tudi SM nekaj pomanjkljivosti, ki pa bodo v naslednjih verzijah odpravljene, pač skladno s številom pripomb glede posameznih delov. V prihodnosti bo BDS zanimiv najprej za podjetja, ki bodo z razvojem kapital-skih trgov pri nas lažje vodila svoje finance, lahko pa bodo zaznala celo težnjo po sovražnem prevzemu. S časom, ko bo cena padla, bo sistem verjetno našel domovanje tudi pri zanesenjakih, špekulantih, šolah in družtvih.

Naša borza postaja vedno bolj ljudska, borza za vsakogar, nekako tako kot jutranja kavica. Verjetno je to povezano z vizijo naroda delničarjev. Kakor koli že, veliko sreče.

KLEMEN PISK

POLJSKA POLJSKI POLJSKA

Kratka zgodovina neke dežele

Nastanek poljske države je po opredelitvi zgodovinarjev dolgotrajen proces, v katerega so bili vključeni ljudje, ki so s svojimi napori krčili pragozdove in s tem pridobivali rodovitno zemljo oziroma površino, na kateri so zrasla poljska mesta. Gostota prebivalstva na ozemlju, kjer so zarisane meje današnje Poljske, je bila v 2. stoletju po hipotetičnih ocenah 1,2 do 2 na kvadratni kilometer, kar pomeni okoli 375 000 prebivalcev, od tega 80 % slovanskega porekla. Danes ima Poljska 38 milijonov prebivalcev in spada med večje evropske države.

Poljska zgodovina se razodene z izoblikovanjem najpomembnejšega kulturnega pojava, to je poljskega jezika, ko se enoten slovanski jezik začne diferencirati v narečja, iz katerih se kasneje razvijejo slovstva posameznih slovanskih narodov. Do tedaj pa se zgodovina srečuje s skupno oziroma vseslovansko preteklostjo, takšno kot jo poznamo - od kvarjanja z živinorejo in poljedelstvom v Zakarpatju do razpadanja rodovnih skupnosti in selitev.

Po poroki s češko kneginjo Dobravko in sporazumu s češko vladarsko hišo Premislincev je prvi znani poljski knez Mješko I. - iz rodbine Pjastov - leta 966 razglasil krščanstvo za uradno vero dotedaj še poganske poljske države, ki se je tako uvrstila med kulturno naprednejše v Evropi. Njeni glavni mesti sta bili najprej Gnjezno in Poznanj v Velikopoljski, v 11. stoletju pa je to postal Krakov, ki je ostal poljska prestolnica vse do konca 16. stoletja, ko ga je nasledila Varšava. Mješkov sin Boleslav Hrabri je slovel po svojih uspešnih osvajalnih pohodih in Poljska se je v času njegove vladavine (992-1035) razširila na Slovaško, Moravsko, Lužico in Pomorjansko. Po njegovi smrti je mlada država doživela prvo krizo in razpadla na več območij, v katerih so oblast prevzeli razni velikaši. Na Pomorjanskem so tako lahko spet obudili slovanske poganske običaje, o čemer pričajo svetišča v Wolinu in Szczecinu iz 11. stoletja.

Mesta so nastajala ob gradovih in podgradjih, kjer se je sprva naselila kraljeva služinčad, nato pa tudi obrtniki in trgovci. Osrednja Poljska naj bi imela v času Boleslava Hrabrega 1 250 000 prebivalcev, dvesto let kasneje pa 1 700 000, kar pomeni 0,16% letnega prirastka. Razvoj mestnih tržnih središč torej ni bil povezan s porastom prebivalstva, temveč z družbenimi in gospodarskimi spremembami. Čeprav je država z ogromnimi davki omejevala obrt in trgovino, se njun razmah in posledno s tem tudi razvoj mest ni zaustavil, še posebej ne tedaj, ko so se v poljedelstvu in živinoreji pojavili presežki, ki so preusmerjali poljske kmete. Ti so se delili na svobodnjake, pol svobodne in tlačane. Iz svobodnjakov in vitezov sta nastajala nižje plemstvo šlahta in najvišji družbeni sloj velikašev (magnati).

Obdobje fevdalne razdrobljenosti je trajalo do začetka 14. stoletja. Že Boleslav Krivousti (1102-1138) je zamen skušal utrditi državo in jo združiti v enotno kraljevino. Kneževine so se med seboj vojskovale, krakovski knez pa je imel le

nominalno nadoblast. Od zahoda so prodirali Nemci, na severu so križarji zaprli pot do morja, globoko v notranjost so sili Tatarji. Poljsko je spet združil knez Vladislav Lokietek (1306-1333), ki je premagal češkega kralja Vaclava II. Država je bila manjša kot pred razdelitvijo v 12. stoletju, ker je izgubila Šlezijo. Svoj gospodarski in kulturni razcvet je doživela v času Kazimirja Velikega (1333-1370), zadnjega iz rodbine Pjastov, o katerem pravi legenda, da je Poljsko našel leseno, zapustil pa zidano. Leta 1364 je v Krakovu ustanovil znamenito, kasnejšo Jagelonsko univerzo, ki je bila za praško druga v srednji Evropi. Po smrti Kazimirja Velikega je zavladal prvi izvoljeni poljski kralj Ludvik Ogrski iz dinastije Anžuvincev. Njegova hči Jadviga se je poročila z litovskim knezom Vladislavom Jagelom, ki je postal poljski kralj (1386-1434) in ustanovil personalno zvezo med Poljsko in Litvo, katere meje so segale od Baltiškega do Črnega morja. Jagelov drugi sin Kazimir Jagelonec (1454-1492) je omejil moč velikašev in dal več pravic nižjemu plemstvu - šlahti, ki je dobila pomembno mesto v poljskem sejmju (parlament). Ta je sčasoma prevzel kraljevo oblast in Poljska je tako postala plemiška republika.

Renesansa na Poljskem je bila svojevrstna v tem oziru, da je zadevala fevdalce oziroma premožno šlahto, ne pa meščanstvo - kot drugod po Evropi. Ideje humanizma in reformacije so sicer prodrle globoko v poljsko življenje, razvila se je proizvodnja papirja, tiskarstvo, rudarstvo, toda zaradi uvoza tujega blaga se je upočasnil razvoj obrti in male trgovine, s tem pa tudi razvoj poljskih mest. Sejm je odvzel določene privilegije velikašem, omejil je kraljeve pravice in sprejel uredbo o tlaki, ki je določala zvišanje tlačanskih dni na štiri v tednu. Država se je v 16. stoletju zapletla v vojno z Moskvo za ozemlja Ukrajine, Belorusije in baltskih dežel, ki so ji pripadala odkar je bila združena z Litvo. Zadnji Jagelonec Sigmund Avgust (1548-1572) je personalno unijo spremenil v realno, in sicer leta 1569 v Lublinu, ko sta se oba dela združila v eno državo s skupnim parlamentom in vladarjem, vendar z ločeno upravo, vojsko, sodstvom in financami. Vilno je 1579 dobilo novo univerzo, ki je nadomestila staro jezuitsko akademijo.

Poljska je v nemirnem 17. stoletju nadaljevala vojno z moskovsko državo in se celo začela vmešavati v ruske notranje zadeve. Manjši kozaški upori v Ukrajini so se razširili v veliko vstajo (število tlačan-

skih dni se je povečalo na šest v tednu) pod vodstvom Bogdana Hmelnickega, nato so se uprli kmetje na Velikopoljskem in gorjanci na Podhalu, ki jih je vodil kraljev nezakonski sin, Kosta Napierski. Nova vojna z Moskvo se je končala tako, da je država dokončno izgubila Ukrajino na levem bregu Dnjepra. Ko se je Jan Kazimir po vojaških neuspehih odpovedal prestolu, sta mu sledila plemiča iz rodbine Pjastov, Michal Wisniowiecki (1669-1673) in Jan Sobieski (1674-1686). Slednji je leta 1683 premagal Turke pri Dunaju, kar so izkoristile tuje države in napadle izčrpano poljsko vojsko. Po smrti Sobieskega so zavladali kralji iz sosednje Saške in politično stanje države se je v prvih desetletjih osemnajstega stoletja poslabšalo.

Doba razsvetljenstva se začne z letom 1764, ko je poljski sejm sprejel večinsko glasovanje, ki je razveljavilo pravico veta. Takrat je bil tudi izvoljen domač plemič Stanislav Avgust Poniatowski. Podpiral je napredne reforme v gospodarstvu, tudi sam ustanavljal prve manufakture in sčasoma uvedel svobodno mezdnno delo. Toda država je bil oslABLJENA, zato so si jo sosednje države leta 1772 prvič razdelile: Rusija je dobila del Bele Rusije s poljsko Livonijo, Prusija večino poljskega Pomorja, Avstrija pa Galicijo. Od približno 12 milijonov prebivalcev jih je Poljska takrat izgubila okoli 4,5 milijona. 3. maja 1791 je sejm izglasoval ustavo, ki pa so ji nasprotovali poljski velikaši. Bali so se, da bodo zaradi družbenih reform izgubili lastno posest in oblast, zato so 1792 s pomočjo Rusije ustanovili Targoviško konfederacijo. Kralj je prestopil na njihovo stran, saj ga je preplašil razvoj francoske revolucije. Vojna med poljsko reakcijo in velikaši,

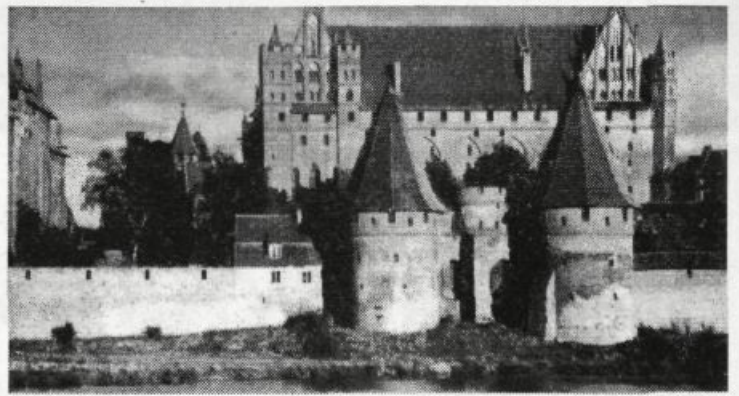
katerim je pomagala Rusija, se je končala z ukinitvijo ustave in drugo delitvijo Poljske (1793): Rusija je zasedla ozemlje ob desnih pritokih Dnjepra, Prusija pa Veliko Poljsko in del Mazovije. Boj za narodno neodvisnost je vodil Tadeusz Kosciuszko (1746-1817), poljski narodni junak, ki je leta 1794 prevzel poveljstvo in zavzel Krakov. Kmečke prostovoljce je osvobodil tlake in z njimi premagal sovražnika v bitki pri Raclavicah. Ko so Prusi in Rusi

zadužili upor, je prišel v rusko ujetništvo, od tam pa, ko ga je car osvobodil, odšel v Ameriko. Poljsko so tretjič razdelili leta 1795 in jo tako zbrisali s političnega zemljevida Evrope: Rusija je dobila ozemlje od Njema do Buga, Prusija Mazovijo z Varšavo, Avstrija pa Malopoljsko s Krakovom.

Napoleonove pohode na Rusijo (1812) so Poljaki sprejeli z velikim navdušenjem, ker so upali, da bodo spet pridobili izgubljeno ozemlje, toda Varšavo so kasneje zasedle ruske čete. Car Aleksander je po dunajskem kongresu (1815) ustanovil Varšavsko kneževino oziroma Kongresno kraljestvo, ki je bilo združeno v personalno zvezo z Rusijo, obsegalo pa je glavni del Varšavske kneževine. Tam je bil gospodarski položaj najugodnejši: meščanski kapital je naraščal, krepile so se trgovske zveze s Prusijo in Rusijo. V Napoleonovem obdobju so bogateli le vojni dobijkarji, položaj kmetov pa je bil kljub odpravljenemu tlačanstvu slab.

Ko je Rusija začela kršiti ustavo in so se med prebivalci Kongresnega kraljestva razširile govornice, da namerava carsko poveljstvo poslati poljske vojake v Belgijo, je 29. novembra 1830 izbruhnila vstaja, v kateri so prevzeli vodstvo konzervativci. Ti so se bali ljudskega gibanja in zato niso nič storili za izboljšanje kmečkega položaja in pridobitev kmeta k vstaji. Upor se je nesrečno končal septembra 1831. Okoli 9000 upornikov je emigriralo v tujino (med njimi tudi Emil Korytko in Boguslaw Horodyski), večinoma v Francijo, ki je postala glavno središče poljskega kulturnega življenja (Mickiewicz, Szopen). Zatrti sta bili tudi vstaji v revolucionarnih letih 1846 in 1848 v Prusiji in Avstriji. Med zadnjo vstajo leta 1863, ki so jo vodili plemiški in meščanski domoljubi, je ruska oblast osvobodila kmete fevdalnega jarma in jim dala zemljo brez odkupnine, kar pa njihovega položaja ni bistveno izboljšalo. Gospodarsko najbolj zaostali Avstrijski del je dobil leta 1867 avtonomijo s krajevnim sejmom, izvršilnimi organi in poljskim šolstvom. Proti koncu stoletja so nastale prve delavske stranke, razvilo se je radikalno kmečko gibanje, pri inteligenci in srednjih slojih se je porajala filozofija pozitivizma.

Ruska revolucija (1905-07) se je razširila in imela svoj vpliv tudi na

Poljskem, kjer je povzročila razcepitev socialistične stranke na revolucionarno frakcijo, ki je zahtevala neodvisnost, in na levo, ki je podpirala Leninova stališča. Med prvo svetovno vojno je večina strank računala na zmago centralnih sil in obnovo države z naslonitvijo na Avstrijo in Nemčijo. Leta 1916 je bila ustanovljena odvisna kraljevina Poljska, svojo prvo neodvisno vlado pa je država sestavila leta 1918. Njene meje sta določala versajska pogodba (1919), ki je del ozemlja s poljskim prebivalstvom prepusila Nemčiji, in mir v Rigij (1921), ki je Poljakom prepusil del Bele Rusije in Ukrajine. Poljska ustava je bila sprejeta leta 1921. Uvajala je parlamentarni režim z odločilno vlogo zakonodajne oblasti. Po deloma uresničeni agrarni reformi je državo zajela gospodarska kriza, vrstile so se stavke, družbena in narodnostna nasprotja so povzročala politično krizo. Leta 1935 je oblast prevzela skrajna desničarska struja sanacije.

Proti koncu leta 1938 je Nemčija postavila ozemeljske zahteve, ki jih je Poljska večkrat odbila, zato jo je 1. septembra 1939 napadla. Poljska je prišla pod hitlerjevsko okupacijo že 5. oktobra, ko je bil njen junaški odpor zlomljen. Z nemško-sovjetskim sporazumom sta si državi razdelili poljsko ozemlje. Nemci so organizirali številna koncentracijska taborišča in taborišča smrti (Auschwitz, Majdanek, Treblinka), v katerih je umrlo več kot 2 milijona Židov. Med drugo svetovno vojno je na Poljskem umrlo pet milijonov ljudi, kar pomeni - vsak četrti prebivalec. Varšava je bila do tal porušena, po vojni pa so jo naselili novi prebivalci, ker starih ni bilo.

Poljske meje so se po vojni pomaknile proti zahodu in tako dobile realnejši okvir. Vzhodno Prusijo je zapustilo dva milijona Nemcev, ki so odšli v Zvezno republiko Nemčijo. Po varšavski vstaji je bila ustanovljena začasna poljska vlada, ki je državo poskušala vključiti v sovjetski blok. Politična opozicija je bila onemogočena, sprejeta je bila ustava po sovjetskem zgledu. Leta 1956 so poljski delavci začeli stavkati zaradi pomankanja hrane in stavke so se nadaljevale vse do leta 1981, ko je general Jaruzelski uvedel vojno stanje in prepovedal neodvisno sindikalno gibanje Solidarnost. Končno so leta 1989 uzakonili večstrankarsko politiko in tako je bil leto kasneje za predsednika izvoljen bivši ladjedelničar iz Gdanska in vodja gibanja Solidarnost - Lech Walensa.

BOŠTJAN RESINOVIČ

SPREHOD PO TREH OBDOBJIH V UPORABI RELACIJSKIH PODATKOVNIH BAZ

Dandanes temelji večina podatkovnih baz na relacijskem podatkovnem modelu, ki je še zmeraj de facto standard kljub vse močnejšemu uveljavljanju objektnih baz. Zgodovinsko gledano, lahko v skladu s potrebami in značilnostmi, ki se kažejo v različnih razvojnih fazah praktične uporabe relacijskih baz, določimo tri glavna zgodovinska obdobja v njihovi evoluciji od povojev do sedanjih razsežnosti.

Človeštvo si je od nekdaj prizadevalo ohraniti svoje znanje in je v ta namen razvilo različne načine hranjenja podatkov. S pojavom računalništva se je pokazal nov, izredno učinkovit način, ki pa ga je bilo potrebno šele primerno izkoristiti; z razvojem pomnilniških medijev, je postajal računalnik vse bolj idealno orodje in shramba za delo s podatki. Tako kot na drugih področjih dela z računalnikom so se zahteve tudi tu vse bolj povečevale, vedno več je bilo človeških faktorjev, ki jih je bilo za spodoben informacijski sistem potrebno upoštevati, spremenila so se odločitvena pravila pri načrtovanju povpraševanj po podatkovni bazi.

Zgodovinsko gledano lahko določimo tri stopnje v dosežanem razvoju relacijskih podatkovnih baz :

paketno procesiranje v oddelkih avtomatske obdelave podatkov (AOP)

zrelo obdobje uporabe relacijskih baz na izoliranih, uporabniško naravnanih računalnikih na način interaktivne, *on-line* obdelave podatkov

prehodno obdobje na odprte sisteme z distribuiranimi podatkovnimi bazami

Obdobje paketne obdelave podatkov

Prvo obdobje sega v konec 70-ih in začetek 80-ih let. Obdelava podatkov je takrat potekala v oddelkih AOP in je imela naslednje karakteristike:

edina zahteva : dostop do katerega koli podatka

pri snovanju baze in poizvedb je bil človeški faktor nepomemben

odločitvena pravila načrtovanja povpraševanj so bila a priori

Prvi relacijski sistem za upravljanje podatkovnih baz (SUPB), System R, so razvili v letih 1974-79 v IBM-ovem raziskovalnem laboratoriju v San Joseju. Uporabniku so zagotovili dostop do podatkov z novim jezikom SQL (Structured Query Language).

Čeprav je omogočal tudi interaktivni način delovanja, je bilo v praksi daleč na prvem mestu paketno procesiranje. Zahteve po podatkih so zbrali v oddelku AOP in jih v paketu poslali v obdelavo računalniku. Tak pristop omogoča bolj učinkovito izrabo strojne opreme v smislu izbire časa za začetek procesiranja, kajti operaterji lahko izberejo časovni

interval, v katerem je centralna procesna enota manj obremenjena in celoten paket se relativno hitro izvede. Dejstvo pa je, da je na tak interval pogosto potrebno čakati po več ur.

Dokler je bila edina zahteva le dostop do katerega koli podatka, ne pa tudi čim krajši čas od postavitve vprašanja do odgovora, je bil tak pristop povsem ustrezen, kajti cena strojne opreme in procesorskega časa je bila visoka in paketno procesiranje je predstavljalo optimalen način izrabe računalnika. Tudi končni uporabniki so bili zadovoljni, saj so do željenih podatkov prišli hitreje, kot bi prišli *peš*.

Človeški faktor je bil v tem obdobju zanemarljiv. Strukturo baze podatkov in vse poizvedbe je na podlagi direktiv uporabnikov zasnoval programer iz oddelka AOP, pravega sodelovanja uporabnikov in programerja pa od tu dalje ni bilo več. Kako je programer formuliral povpraševanja in v kakšni obliki so bili njihovi rezultati podani uporabnikom, ni bilo pomembno.

Zato lahko takšna pravila povpraševanja označimo kot a priori. Ker odzivni čas pri paketnem procesiranju ne igra prave vloge, je način, kako je poizvedba napisana manj pomemben. Izboljšava povpraševanj ni prišla v poštev, prva verzija je ostala tudi zadnja verzija.

Obdobje interaktivne, *on line* obdelave podatkov

Nemalo kje pa se je pokazalo, da rabijo uporabniki podatke zelo hitro, lahko celo rečemo, da je to osnovna zahteva modernih informacijskih sistemov. Zato cenejše paketno procesiranje ne zadostuje več, saj končni uporabnik nima časa čakati, da mu bodo v oddelku AOP izbrali trenutek, ko bo lahko zahteval izvršitev svoje transakcije. Na razpolago mora imeti svoj terminal ali osebni računalnik, ki mu omogoča, da jo izvede v trenutku, ko se pokaže potreba po podatkih; preiti je potrebno na interaktivno procesiranje.

Za to obdobje, ki traja še danes, veljajo drugačne značilnosti kot za obdobje paketnega procesiranja. Te značilnosti so :

• dodatna zahteva : odzivni čas pri snovanju baze podatkov in

poizvedb je potrebno upoštevati človeške faktorje končnih uporabnikov odločitvena pravila pri načrtovanju povpraševanj so a posteriori

Dodatna zahteva po dobrem odzivnem času je sprožila vrsto faktorjev vrednih upoštevanja. Večina rezultatov mora biti na ekranu čimprej, ni pa to nujno za vse - že uporabnik sam se namreč zaveda, da ne more do vseh odgovorov enako hitro, zato so daljši odzivni časi pri kompleksnih posegih v bazo podatkov do neke mere sprejemljivi. Večina povpraševanj naj bi izpisala rezultat v največ nekaj sekundah, pri daljših časih je uporabnika potrebno nekako pomiriti, mu dati vedeti, da računalnik pridno išče in da se program ni "zaciklal".

Očitno je torej, da je potrebno upoštevati človeške faktorje uporabnikov. Uporabniški vmesniki morajo biti prilagojeni njim in ne enostavnejšemu programiranju, informacijski sistem mora izponjevati vse zahteve, izpisi morajo biti pregledni, delo čim bolj enostavno.

Za izpolnitev vseh teh in še množice drugih zahtev mora v procesu snovanja potekati kakovostna komunikacija med razvijalci sistema in njegovimi koristniki. Od srede 80-ih let je v ta namen znan niz metod s skupnim imenom JAD (Joint Application Development). JAD je tehnika, ki sloni na sestankih končnih uporabnikov in specialistov, ki uporabnike anketirajo in intervjuvajo v zvezi z njihovim podjetjem; načinom dela v njem; zakonitostmi v poslovanju; podatki in procedurami, potrebnimi za nemoteno delo; zahtevami glede uporabniškega vmesnika in drugim, kar je važno za dobro delovanje informacijskega sistema. Specialisti zbrane informacije dokumentirajo s pomočjo tehnik strukturnega in podatkovnega modeliranja in jih tako formalizirajo. Sestanki potekajo v vseh fazah življenjskega cikla sistema. Njihov namen ni samo spoznati poslovanje podjetja, ampak tudi relevantne človeške faktorje uporabnikov, ki jih je koristno upoštevati.

programerji poizvedbe. Do tu je podobnost načinu dela v obdobju paketnega procesiranja velika. Ker pa je pomembno doseči kar se da kratek odzivni čas, se morajo programerji potruditi, da napišejo dobre poizvedbe in prva varianta je le redko dovolj dobra, potrebne so variacije in spremembe. Konec je z a priori, na podlagi ugotovljenih pomankljivosti je treba poizvedbe optimizirati, odločitvena pravila pri izbiri končne verzije poizvedb postanejo a posteriori.

Obdobje distribuiranih baz podatkov in odprtih sistemov

Z novimi potrebami in hkratnimi novimi dosežki v računalniški tehnologiji so izolirani eno ali večuporabniški sistemi postali pretesni. Prihaja čas odprtih sistemov, distribuiranega hranjenja podatkov in procesiranja, čas *client-server* sistemov.

Čeprav sistemi, ki temelje na teh načelih niso več nobena redkost, še zmeraj ni realno trditi, da smo že popolnoma v novem obdobju uporabe relacijskih baz. Res pa je, da so tendence jasno izražene in nekatere značilnosti novega obdobja že vidne :

• dodatna zahteva : primernost in razumljivost semantike baz podatkov pri snovanju baze podatkov in poizvedb se mešajo tako človeški faktorji uporabnikov kot tudi vseh snovalcev

odločitvena pravila so adaptivna Osnovna značilnost distribuiranih podatkovnih baz je hranjenje podatkov ene same baze na več računalnikih. Podatki, ki jih tipično uporabljajo le na enem računalniku, so shranjeni tam ostali pa v centraliziranem delu podatkovne baze. Še zmeraj so lahko dostopni vsi, ne glede na to, kje se nahajajo in s katerega računalnika pride zahteva po njih. To je možno doseči s podvajanjem lokalnih podatkov tudi na centralnem računalniku ali pa z deklariranjem vsake lokalne baze kot oddaljene (remote) baze.

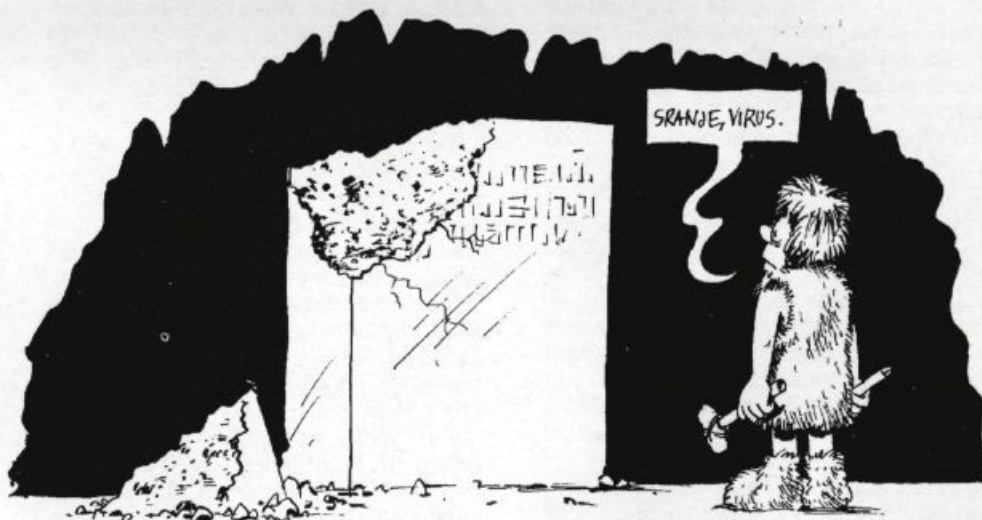
V fazi snovanja informacijskega sistema in same strukture podatkovne baze je nujno s formaliziranimi metodami doseči primernost in smiselnost porazdelitve. Poseben problem predstavlja pri tem semantika baze, v zvezi s katero kaže zagotoviti standardizacijo pri poimenovanju tabel in atributov oziroma poenotiti načela posameznih snovalcev ter tako odpraviti nekonsistentnosti in nejasnosti. V tem obdobju torej nastopi nov aspekt, ki ga je potrebno upoštevati. Poleg človeških faktorjev uporabnikov postanejo pomembni tudi faktorji snovalcev. Prav poznavanje človeških faktorjev vseh snovalcev (in ne samo že prej opisanih faktorjev končnih uporabnikov), njihovo upoštevanje in usklajevanje, je najboljša pot do dobre distribuirane podatkovne baze.

A posteriori odločitvenih pravil za povpraševalne stavke se razširi na adaptivnost, ki je tokrat nujna ne le pri snovanju posegov v bazo, ampak celo pri določanju njene strukture. Kot za a posteriori odločitvena pravila je tudi za adaptivna značilna povratna informacija. Razlika je v tem, da na njeni podlagi formiramo celo množico alternativ, ki jih analiziramo hkrati. Kompleksnost takih problemov večkrat presega človeške sposobnosti, zato mora biti analiza računalniško podprta z orodji za podporo odločanju.

Brez dvoma so relacijske baze prehodile že dolgo pot od svojih začetnih stadijev. Danes so tako kompleksne, da zahtevajo pri načrtovanju računalniško podporo in celo ekipe strokovnjakov različnih strok, če naj nudijo uporabniku vse, česar so sposobne. Prav interdisciplinarnost pa je tisto, k čemur se računalniška stroka, ne le na področju podatkov marveč tudi v svojih drugih območjih, vse bolj intenzivno nagiba in tako izgublja lažno, na aktualni stopnji razvoja nemogočo samozadostnost in prehaja iz zgolj tehnične vede v drugačne sfere.

Še bolj podrobno se s slednjimi ukvarjajo nekatere druge tehnike, ki upoštevajo splošne psihološke značilnosti človeka in si v skladu z njimi in zbranimi informacijami prizadevajo doseči optimalno interakcijo človeka z računalnikom. Ker je to širok problem, ki presega domeno računalništva, morajo te tehnike slediti tudi dognanjem ved kot so : umetna inteligenca, filozofija, sociologija, antropologija, oblikovalstvo, ergonomija, kognitivna psihologija in druge.

Spremenila so se tudi odločitvena pravila pri pisanju povpraševalnih stavkov. Ekipe, ki razvija informacijski sistem, zbere od uporabnikov vse zahteve po podatkih in na njihovi podlagi pripravijo

MARKO SAMASTUR

Ali so knjige mrtve?

Nihče ne more z gotovostjo trditi, kdaj je nastala prva knjiga. Do prve znane izdaje je prišlo v 6. stoletju pred našim štetjem, ko je atenski tiran Pizistrat pripravil prepisovanje in prodajo Homerjevih epov. In potem se dve tisočletji ni zgodilo nič revolucionarno novega. Knjige so se množile s pomočjo pridnih prepisovalcev, zaradi česar so bile redke in precej drage. Velik korak naprej je bil izum tiskanja s premičnimi kovinskimi črkami v začetku 15. stoletja. V nasprotju s splošnim prepričanjem so tisk izumili Korejci in tako leta 1409 izdali prvo knjigo. Vendar to ne zmanjša veljave v zasnovi identičnega načina tiskanja, ki ga je izumil Gutenberg, saj je do njega prišel ločeno, brez vednosti o korejskem izumu in to kmalu zatem, tako da je leta 1456 že izdal prvo veliko knjigo (Biblijo).

Od takrat, pa do konca 20. stoletja se na področju tiskanja in založništva ni zgodilo nič revolucionarno novega. Tisk in tiskarski stroji so se razvijali vzporedno s splošnim razvojem tehnike, vendar so v svojem bistvu ostali enaki in posledično se tudi knjige v zasnovi niso bistveno spreminjale.

Z razvojem računalništva in poceni pomnilniških enot (kot je npr. CD-ROM), pa se je to bistveno spremenilo. Volkbrockhausova definicija knjige kot vsakega s pisavo zapisanega dokumenta večjega obsega postaja neprimerna in počasi jo bo potrebno zamenjati z novo, ki bo zajela preoblikovanje knjige, do katerega prihaja zaradi razvoja tehnologije.

Knjige, izdane v elektronski obliki, so manj omejene z določenimi pomankljivostmi papirja kot medija, ki v bistvu reducira sporočanje na moč besed in statičnih podob. Medtem pa je elektronski obliki dana možnost, da je vanjo vključena tudi glasba in animacija, kar lahko ob pametni uporabi bistveno prispeva k njeni izrazni moči. In če smo bili sprva priče le kopičenju teksta, slik, zvoka in animacij v obliki bolj ali manj posrečenih enciklopedij, lahko sedaj opazimo, da so se tudi avtorji zavedli svobode, ki jim je dana in počasi pričenjajo slutiti možnosti, ki so se odprle z razvojem te nove

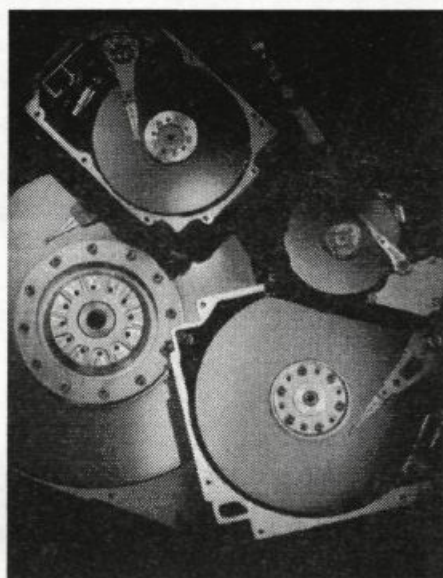
oblike medijev. Tako počasi nastajajo izdelki, ki se že v sami zasnovi bistveno razlikujejo od klasičnih papirnatih izdaj. In če danes še lahko trdimo, da so knjige tudi vse tiste izdaje v elektronski obliki, ki bi jih lahko v bolj ali manj okrnjeni podobi izdali tudi na papirju, tega jutri prav zagotovo ne bomo mogli več. Način, kako ljudje sprejemamo informacije in njihova podoba se bosta spremenila do te mere, da bomo prisiljeni razširiti pojem knjige ali pa skovati novo besedo, ki naj bi zajela moderne oblike.

Toda to niso edine prednosti elektronskih knjig. Raziskave so pokazale, da tudi tisti uporabniki enciklopedij, ki so v njih navajeni iskati določeni podatek, pogosto potrebujejo kar nekaj časa, da ga najdejo. Pri enciklopedijah, ki jih danes dobimo na CD-ROM-u teh težav ni. Seveda obstajajo razlike med njimi in vse rešitve niso enako dobre, vendar doslej še nisem videl tako slabe, da ne bi mogel željenega podatka najti prej kot v knjižni izdaji. Prav tako lažje najdemo kakšen citat, kar je sicer precej težka naloga tudi za tiste, ki vedo, kje približno morajo iskati.

Vprašamo se lahko, ali to pomeni, da so knjige, takšne kot smo jih poznali doslej, mrtve. Verjetno ne, oziroma vsaj ne tako kmalu. Prednosti, ki jih ima staromodna papirnata izdaja, je preveč, da bi lahko kar tako izginile. Predvsem so natisnjene knjige izredno poceni (pri ceni je potrebno upoštevati tudi ceno naprav, ki so potrebne za predvajanje CD-ROMov, disket...). Zlahka pritegnemo Jakupovičju, ko pravi: "Če se komu zdi, da so tiskane strani "kot narejene" za naše oči, naj ve, da je res tako." Preprosto se mi upira misel, da bi prebiral bogatstva svetovnega uma z računalniškega zaslona. Mogoče se bo to spremenilo z novimi generacijami, ki bodo zrasle ob pridobitvah tehnike in ne bodo več sentimentalno navezane na knjige. Kdo bi vedel?

Vendar se založništvo ne spreminja le s preobrazbo knjig. Tudi druge edicije, kot so revije, časniki, itd. hitro spreminjajo podobo. Prav nobena posebnost ni, če obstaja dnevnik tudi v elektronski obliki na kakšnem omrežju, kot je npr. Internet. Vendar se revije (pri čemer mislim predvsem na znanstvene) ločijo od časnikov, kot je npr. USA Today. Njihov razvoj je neprimerno hitrejši in boljje izkoriščajo možnosti, ki se jim ponujajo.

USA Today, ki ga lahko prebiramo na Internetu, se praktično ne razlikuje od tistega, ki ga kupimo pri uličnem prodajalcu. To je seveda posledica dejstva,

da se vsi veliki časniki stavijo računalniško in vse kar storijo je, da to predpripravo na tisk ponudijo v bolj ali manj neokrnjeni podobi vsem, ki imajo dostop do omrežja. Brez težav bi lahko ponudili več, pri čemer ne mislim le na slikovni material, ki ga ima vsak časnik več, kot ga lahko objavi, temveč na možnost interaktivnega oblikovanja časopisa. Časopis bi lahko soblikovali s svojimi prispevki in mnenji vsi tisti, ki ga lahko sedaj le prebirajo. Tudi hitrost posredovanja informacij in njihova količina bi lahko bili večji.

Medtem pa so znanstveniki spoznali vse prednosti, ki jih ponujajo elektronski mediji, pri čemer še posebej izstopajo fiziki. Do razvoja znanstvenih elektronskih publikacij je prišlo zaradi prepočasnega pretoka informacij pri klasičnih papirnih izdajah, kar je precejšnja ovira, če upoštevamo, da se količina informacij (znanja?) podvoji vsakih 12 let. Dogajalo se je, da je minilo tudi leto dni, preden je izšla naslednja izdaja znanstvene revije, medtem ko elektronske izdaje omogočajo, da so znanstveniki seznanjeni z novostmi praktično takoj. Tako se tudi spreminja vloga vseh udeležencev. Prejšnje replike na članke dobivajo drugačno obliko in ocenjevalci vse bolj postajajo člani raziskovalnih ekip. Tudi cena elektronskih izdaj je manjša (nekateri revije so prej dosegle letno naročnino, ki je znašala približno toliko, kot stane Ford Escort). Vendar elektronske izdaje še niso nadomestile renomiranih papirnatih in znanstveniki so še vedno prisiljeni objavljati v njih (akademski pritisk).

Preobrazba, ki poteka pred našimi očmi bo prinesla tudi preoblikovanje nekaterih dosedanjih poklicev, kot je knjižničar... Vendar je to snov za kak drug članek. Vprašanje, kaj nas čaka, ostaja neodgovorjeno. Ne vem, kot verjetno ne ve nihče. Prihodnosti se ne da napovedovati, preprosto bomo morali počakati in videti, kaj bo prinesla.

ANDREJ KRAJNC

ZARJAVELE ARENE BELEGA CIRKUSA

O trenutnem položaju svetovnega alpskega smučanja

Ko je 27. januarja okoli 15. ure glavni tajnik Mednarodne smučarske zveze (FIS), Gianfranco Kasper objavil, da letošnjega svetovnega smučarskega prvenstva v Sierrri Nevadi zaradi pomanjkanja snega ne bo, je bilo vsem jasno, da to predstavlja še en udarec športni panogi, ki se že nekaj časa nahaja v dokaj težkem položaju. Popularnost smučanja je že pred tem kar precej padala, sedaj pa bo zanimanje sponzorjev, gledalcev in medijev prav gotovo še mnogo manjše.

Svetovno prvenstvo v Sierrri Nevadi ni prvo, ki je imelo težave z organizacijo. Velike probleme zaradi slabega vremena so že imeli leta 1974 v St. Moritzu, v Schladmingu leta 1982 je malo pred pričetkom prvenstva na veliko deževalo, v Vailu leta 1989 so nagajale nizke temperature, še dobro pa nam je v spominu zadnje svetovno prvenstvo v japonski Morioki, ko je vreme povsem pokvarilo prvoten razpored tekmovanj in na katerem moškega superveleslaloma kasneje sploh niso izvedli. Organizatorjem je torej vedno doslej kljub velikim težavam nekako le uspevalo izpeljati prvenstva do konca, letos pa prvič po letu 1931, ko je bilo na sporedu prvo svetovno prvenstvo v švicarskem Mürrenu, temu ni tako. Prvenstvo je sicer preloženo na naslednje leto, organizatorjem bodo izgubo vsaj v večini poplačale zavarovalnice, vendar pa to ne spremeni težkega položaja alpskega smučanja.

Sedaj so seveda najbolj na udaru vodilni funkcionarji Mednarodne smučarske zveze, ki so po mnenju mnogih najbolj odgovorni za trenutno situacijo. Svetovno prvenstvo naj bi zaupali Sierrri Nevadi, "eksotični" pokrajini, ki se nahaja v bližini morja in relativno zelo južno v Evropi. Res je, da tako slabih vremenskih razmer v Sierrri Nevadi ni bilo že od davnega leta 1907, vendar pa je potrebno upoštevati dejstvo, da se s podobnimi težavami ukvarja tudi preostala Evropa že nekaj let, kar bi prav gotovo moralo imeti vpliv tudi pri določitvi organizatorjev za tako veliko tekmovanje.

Mednarodna smučarska zveza sprejema vse bolj pomembne odločitve na svojih kongresih, kjer so prisotni predstavniki smučarskih zvez z vsega sveta, ki imajo tudi pravico glasovanja. Tako na prvi pogled izgleda, da je to ena najbolj demokratičnih športnih zvez na svetu. Vendar le na prvi pogled, saj tudi tukaj veliki, torej bogati, na prefinjen način sprejemajo odločitve v svojo korist. Majhnih, smučarsko nerazvitih držav, ki se srečujejo z velikimi fi-

nančnimi težavami, namreč ni težko podkupiti v zameno za njihov glas na kongresu. Seveda večinoma ne gre za direktno podkupovanje z denarjem, temveč imajo te majhne ekipe kar naenkrat kakšne zastojne priprave, ali pa se nenadoma najde kakšen sponzor, ki daje denar tudi za takšne smučarje, o katerih še nihče nikoli ni slišal.

Posledica vsega tega je, da se stvari v Mednarodni smučarski zvezi premikajo zelo počasi, saj je treba, če želijo, da prodre kakšen pomemben predlog, počakati na naslednji kongres, kar pa je lahko seveda velikokrat že prepozno. Številni strokovnjaki predlagajo nekatere spremembe, ki naj bi rešile ta težak položaj alpskega smučanja. Eden najbolj zagnanih je tudi Tone Vogrinec, ki med drugim predlaga, da naj bi določili neko osebo, ki bi imela podobno vlogo kot jo ima npr. David Stern v NBA ligi, torej osebo, ki bo odločala o vseh pomebnostih stvari (npr. o sistemu tekmovanja, marketingu, organizatorjih tekmovanj, ipd.), hkrati pa tudi odgovarjala za

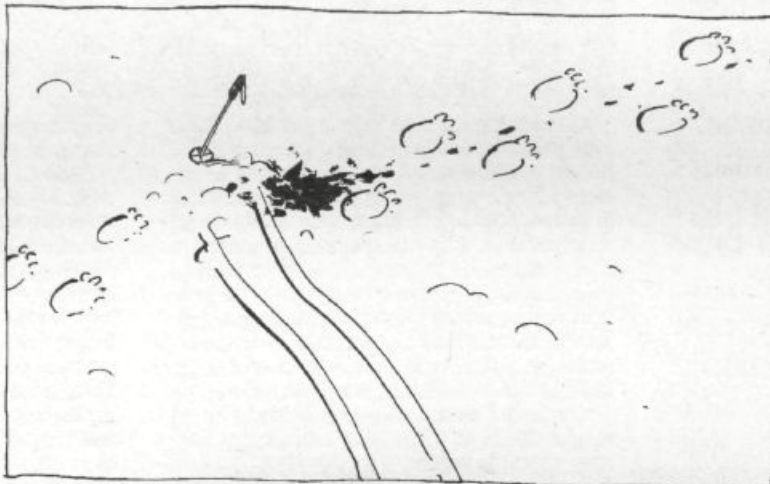
nih avtomobilskih zvez, ampak v sklopu ekip, ki jih imajo posamezni proizvajalci. To bi verjetno pomenilo tudi večje zasluge v belem cirkusu, vendar pa po drugi strani dobiček ne bi šel v razvoj novih tekmovalcev v takšni meri, kot se to dogaja danes, ko vse poteka preko državnih smučarskih zvez. Ta problem ima v slovenskih razmerah zaradi relativno slabe splošne ekonomske situacije še posebej veliko veljavo.

Mednarodna smučarska zveza je spodbudila organizatorje svetovnega pokala, da sedaj že tri sezone podeljujejo denarne nagrade za najboljša mesta v vseh tekmah svetovnega pokala. Najvišja skupna vsota znaša 100.000 švicarskih frankov na tekmo, od tega jih 60.000 pripada zmagovalcu. Tako velike denarne sklade (in še večje) si lahko seveda privoščijo le v smučarsko razvitih deželah (Avstrija, Švica...), medtem ko so ti zneski na "manjših" prizoriščih (kamor spadata tudi Maribor in Kranjska gora) bistveno manjši. Ta manjša prizorišča se bodo ob trendu višanja denar-

nih nagrad prav lahko znašla tudi v nevarnosti, da izgubijo tekme svetovnega pokala. Naši smučarski središči naj bi bili po besedah našega predstavnika v Mednarodni smučarski zvezi, Bojana Križaja (njegov predhodnik je bil Dušan Senčar), izvzeti iz tega, saj imata status tradicionalnih prizorišč svetovnega pokala. Maribor in Kranjska gora sta sicer v letošnji sezoni dobila nekoliko slabše termine, vendar pa jih vsaj še nekaj let naj ne bi črtali iz programa tekme za svetovni pokal.

Zapleti z Mednarodno smučarsko zvezo se pojavljajo tudi na področju varnosti tekmovalcev. Pred pričetkom letošnje sezone je FIS od vod-

stev reprezentanc zahtevala podpis dokumenta, v katerem se tekmovalci obvežejo, da nastopajo na tekmah za svetovni pokal na lastno odgovornost. Povod za to je bila seveda smrt Ulrike Maier lani v Garmisch Partenkirchnu (primer na nemškem sodišču še zmeraj ni dokončno razrešen), kjer je večji del odgovornosti padel ravno na FIS. Nekatere vodilne smučarske države na čelu z Nemčijo in Italijo sprva niso hotele podpisati dokumenta in so napovedale bojkot prvih tekem, vendar pa so na koncu vseeno popustile. Tako so se bolj ali manj vsi prilagodili zahtevam FIS-a, edini, ki se sedaj še glasno upira, pa je Marc Girardelli, ki je predlagal ustanovitev sindikata za izboljšanje pogojev in varnosti na stezah. Ta naj bi pomagal reševati na tem področju, ki je bilo v srednjem času deležno številnih ostrih besed in polemik širše športne javnosti. Glede na to, da gre za eno najbolj občutljivejših področij, vsi ljubitelji smučanja pričakujemo največje spremembe prav v tej smeri.

vse svoje dejavnosti. To naj bi pripeljalo do večje dinamičnosti v alpskem smučanju, kar bi seveda predstavljalo prvi korak na poti k stari popularnosti. Novih idej poln Tone Vogrinec še predlaga, da bi morali v alpskem smučanju uvedi dve vožnji v smuku in superveleslalomu, poleg tega pa bi bi bilo dobro uvedi paralelna tekmovanja. Po njegovem bi tudi moralo v drugi vožnji trideset najboljših startati v obratnem vrstnem redu, saj sedaj po tem, ko je znan zmagovalac, preostalih petnajst tekmovalcev ne zanima nikogar več.

Številne kritike na Mednarodno smučarsko zvezo prihajajo tudi s strani proizvajalcev smučarske opreme, ki prav tako zahtevajo določene spremembe. Ker se FIS le redkokdaj odzove na njihove zahteve, so le-ti pred kratkim zagrozili, da se bodo umaknili iz tekmovanja najvišjega ranga in da bodo organizirali svojo varianto tekmovanja. Ta tekmovanja naj bi bila podobna tistim v Formuli 1, kjer tekmovalci ne nastopajo pod pokroviteljstvom svojih držav-

IGOR DIVJAK

FETIŠIST KAPUČINA

*"Infiucato come l'inferno, nero come il diavolo,
puro come un angelo ma dolce come l'amore,
così deve essere il vero caffè"*

Ne spominjam se več, kdaj sem spil svoj prvi kapučino in težko bi označil obdobje, ko je pitje kapučina postalo redna in sladka razvada. Morda je bil pri tem odločilen priljubljen srednješolski ritual posedanja po barčkih, v katerem sem nadvse predano sodeloval in katerega obrede še danes zelo spoštujem; morda pa je bilo odločilnega pomena potovanje po Italiji, ko sem odkril, da ima tako posedanje lahko tudi razsežnosti nacionalnega in kulturnega pomena, da tam posedajo kratkomalo vsi in prav dobro se zavedajo veličine tega početja, ki nikakor ni kakršno koli preganjanje časa, temveč je v njem polno temperamenta, poezije in ljubezni - ljubezni do klepetanja, lepe sogovornice, lepe, vsem opazne obleke, nazaj počesanih las, briljantine in dobre kave. Zato Italijani kavo pijejo ponosno, klepetajo kriče, krilijo z rokami in se pri tem samozadovoljno nastavljajo objektivom fotoaparatorov nemških turistov, ki so pripravljene žrtvovati tisoče mark, ki so jih čez leto trdo prigarali, da si poleti ogledajo to čudno početje.

Kar koli je že bilo, nekaj me je v tej kulturi pritegnilo. Če odmislim briljantno, polizane frizure in eksibicionistične obleke, kar se mi sicer zdi zelo simpatično, a moji naravi vendarle nekoliko tuje, moram priznati, da me je to posedanje, ta večni praznik popolnoma očaral. Od vseh vrst kave, ki je obvezen element tega celoletnega karnevala, pa mi je k srcu najbolj prirasel kapučino in preden sem se zavedel - zavedel pa sem se šele nekaj mesecev po povratku domov - je ta mešanica kave in mleka, vedno pripravljena z espresso - aparatom, postala nekakšna rdeča nit v mojem življenju. Težko bi namreč našel kaj, kar ima trajno vrednost; mnoge stvari, za katere sem se sprva goreče navdušil, so se mi sčasoma zazdele dolgočasne in brezsmiselne, a kapučino ostaja. Znova in znova vstopam v barčke, naročam svojo skodelico in se predajam opojni aromi in okusu. Ti trenutki mi pomenijo pozabo časa in predajanje trenutku. Potopim se v atmosfero barčka, pri tem pa od ugodja delam takšne grimase, kot da me snemajo in sem glavni zvezdnik reklame za ta topli napitek.

V Italiji je kapučino dober povesod, od najdražjega trga sredi Firenc, kamor zahajajo le tuji obiskovalci, pa do barčkov na železniških postajah. Razlika je le v ceni, zato so slednji najbolj priporočljivi. Bar, kjer ne bi nudili "pravega kapučina", bi pri priči propadel. Vsak prebivalec apeninskega polotoka namreč ve, kaj je to. Mešanica kave in mleka, pri čemer je zelo važno, da je mleka veliko, kava pa mora biti pražena na poseben italijanski način, kar pomeni pol ure praženja, ne pa zgolj šest minut, kot na primer traja operacija pri Angležih. Vedno mora biti pripravljen z aparatur - espresso, pri čemer je zopet važno, da damo v filter za eno šalico natančno tri žličke kave. Najvažneje pa je, da je vse sku-

paj ponujeno v zelo velikih, za naše razmere včasih že prav ogromnih porcijah.

Toda kako je s tem odličnim napitkom pri nas? Takoj ko prestopiš mejo na Fernetičih, vstopiš v Kompasov bar in naročiš kapučino, veš, da si doma. Brozga, ki jo dobiš je namreč popolno nasprotje zgoraj opisanega. Najbolje bi se jo dalo primerjati z "Baldrick kapučinom", ki se je pojavil v nekem delu angleške humoristične serije Black Adder. Njegove sestavine so voda iz luže, blato namesto kave, sperma za mleko, vse skupaj pa posuto s prhljajem namesto s sladkorjem. Za nameček ti tak kapučino na Fernetičih ponudijo v majhni in neugledni skodelici. Toda filozofija pitja kapučina zahteva, da ga vedno sprejmeš takega kot je, si ne delaš problemov in se potopiš v ponujeno atmosfero. Nekako se je treba sprizniti s tem, da si doma. V vsaki kavi in v vsakem vzdušju je treba poiskati tisto najboljše. Konec koncev je le prijetno zopet slišati domačo govorico okoli sebe, opazovati nasmevano, a nekoliko po slovensko robato natakario in poslušati popevko Zorana Predina, ki jo vrtijo na radiu.

Vendar pa tudi pri nas ponekod lahko piješ prvovrsten kapučino. V Ljubljani je takih barčkov kar nekaj. Na sploh je barčkov zadnje čase v Ljubljani ogromno in s pohodom tržne družbe skoraj vsak teden vznikne kakšen nov privaten kafič. Očitno vsem posel kar dobro cveti, saj še nisem slišal, da bi kakšen propadel. Kakšna pa je kvaliteta kapučina v teh barčkih, kje se dobi prvovrstnega in kje bolj "Baldrick" sorte, bom poizkušal predstaviti v tej rubriki v naslednjih nekaj številkah Tribune. Moj cilj je predstaviti kakšnih dvajset barčkov, po možnosti čim več takih, kjer je kapučino dober, moja želja pa je, da se bo našel pod soncem kakšen ljubitelj ali po možnosti celo fetišist kapučina, ki bo v teh vrsti-

cah našel kak koristen nasvet in napotek. Rubrika je zelo priporočljiva tudi nemškimi turistom, ki bi si med romanjem po Ljubljani radi privoščili malo oddiha ob dobrem kapučinčku.

Vsekakor bom omenil in priporočil nekaj kavarnic, ki jih zelo dobro poznam in obiskujem že leta. Toda začel bi vseeno raje s sprehodom po Ljubljani in naključnim obiskom nekega, meni doslej neznanega bara. Odločil sem se, da se napotim proti Petkovškovega nabrežju, ki se razteza na levem bregu Ljubljanice od tržnice oziroma Resljeve ceste vse do Vrazovega trga. Tam je v zadnjih letih nastalo nekaj novih barčkov, trgovinic in butikov. Sprehod po tem nabrežju je zelo prijeten, konec je miren, le oddaljeno se sliši vrvež mestnega jedra, in vseskozi hodiš v okolju lepih, močnih kostanjev. Tudi Ljubljana tu teče počasneje in bolj umirjeno, nič več ni močnega toka in vrtincev, ki jih je vedno polno pod Tromostovjem. Nekoliko moti le, da nabrežje služi tudi kot parkirišče za avtomobile. Vsake toliko časa prihajajoči in odhajajoči avtomobili s svojim motorjem zmotijo spokojnost. Ko sem prišel do nabrežja je bila že tema. Kafiči in trgovinice so me s svojimi lučmi prijazno in nevsiljivo vabili, da vstopim. Odločil sem se za barček KAJ, ker je edini kljub hladnemu decembrskemu času zunaj imel postavljene lesene mizice in klopi. Zaščitni znak bara je papiga, sicer bolj znana kot znak časopisa KAJ in erotične revije z istim imenom. Spomnil sem se na nage lepote v vročih pozah. "Da ti bo pozimi toplo, beri vroči Kaji!" ali kako se že glasi reklamno geslo revije. Nisem se mogel natančno spomniti. "No, trenutno bom zadovoljen, če me bo pogrel dober kapučinček," sem pomislil.

"Dober večer. Želite?"

Natakarica je zelo prijazna gospa srednjih let. Precej je zajetna. Ne bi mogla pozirati za Vroči Kaji. Se pa zelo lepo in prešerno smeji in ima bujno oprsje. Tak prvinski smeh me vedno očara, čeprav imam sam le redko srečo, da se tako zasmejem. Zelo je vpljudna. Naročil sem kapučino in ko je odšla notri, sem si zapisal vtis, ki ga je naredila name v svojo beležnico ocenjevalca kapučina. Barček je sicer zelo snažen, oprema nič posebnega; izgleda kot prototip barčka, kakršni nastajajo v zadnjem času. Nad pultom so razstavljene najrazličnejše vrste tujih žganih pijač. Zunanje mize, kjer sedim so pregrnjene z nekoliko osladnim rožastim prtom.

"Oprostite, sm morala še unima dvema računat," se je opravičila natakarica, čeprav je bila postrežba izredno hitra. Zelo verjetno je ona lastnica lokala ali pa vsaj lastnikova žena. Posel ji dobro teče in verjetno je zato vseskozi tako dobre volje.

Sam kapučino je odlična. Ravno prav grenak ob eni vrečici sladkorja, porcija velika, skodelica nekoliko "okrancljana". Spenjeno mleko je po vrhu posuto s kakovim prahom. Cena 90 tolarjev, kar je za Ljubljano normalna cena. Stegnil sem noge pod mizo. Užival. Po ustih se je vlekel prijeten okus po kavi. Skozi okno sem kupal v notranjost bara. Na žalost sem ugotovil, da prevladujoča atmosfera ne ustvarjajo niti ljudje, niti glasba, temveč na ves glas prižgan televizor, ki je ravno prenašal tekmovalstvo v slalomu iz Združenih držav Amerike. "Jure Košir ima najboljši vmesni čas!" je zadonel navdušen glas Igorja Berganta in prodril tudi do mene, ki sem sedel zunaj. Ne vem, ali je Jure prvi tudi prišel do cilja, kajti pričel sem razmišljati, kako tak prenos alpske tekme popolnoma pokvari vzdušje in zaradi njega tudi kapučino dobi alpski priokus. Edino, kar je kriček glas

napovedovalca preglasilo, je bil neuničljiv smeh natakarice, ki se je vedno znova razlezel po prostoru in prodiral ven iz njega.

Toda, ko sem čez nekaj minut odhajal proti centru mesta, mimo skupinice srednješolcev, ki si je ob nabrežju nervozno zvijala joint, sem razmišljal, da je bil problem pravzaprav v meni samem. Sam sem bil kriv, ker ponujene atmosfere nisem sprejel in sem jo zavrnil s svojimi predsodki. Ko sem bil nekoč v Sieni pil kapučino ravno v času Paglia, znamenitega praznika konjskih dirk, so v vseh lokalčkih prikazovali posnetek dirke in ga ponavljali v neskončnost. Ljudje so bili temu povsem podrejeni. Neprestano so komentirali tekmo, kričali, slavili zmagovalnega konja in nazdravljali nanj. To mi je bilo zelo všeč in krasno se je zliilo z mojo predstavo o čarobnem italijanskem temperamentu. In pravzaprav se tega večera v barčku Kaj ni dogajalo nič drugega. Le da so bili navijači in junaki drugi, meni dobro znani, izem prav nič eksotični; naveličal sem se jih že in do njih zavzel kritično stališče. Toda v osnovi sta si dogodka blizu in Slovenci nismo pri navijaški strasti prav nič slabši ali manj čarobni kot Italijani. Jaz pa sem naredil napako, ker se temu nisem predal, ker nisem tudi sam navijal zraven, in sem s tem prekršil prvo in edino pravilo pitja kapučina - sprejmi okolico in trenutek takšna kot sta.

Bar, kjer takšnih problemov nikoli nimam in kamor zelo pogosto zahajam, je SOLE ob železniški postaji. Meni najljubši lokal v celem mestu. Tu je prostor za vsakogar. Križišče vseh narodov, generacij, socialnih razredov. Sem zahajajo klošarji in frajerčki, Albanci, Slovenci, Srbi, Hrvati, tuji turisti, srednješolci, lokalni Johni Travolte, pijanci, upokojenci. Vse je odkrito, resnično. Življenje se kaže v vsej svoji pestrosti, dinamični energiji, pa tudi krutosti. Edini, za katere tu ni prostora, so snobi. Glavna odlika lokala, ki je hkrati tudi glavno gonilo vzdušja, je pogled na bližnjo železniško postajo. Tu je stik Ljubljane z ostalim svetom, izhodiščna točka za potovanja in hkrati prvi kraj, ki te pozdravi ob prihodu domov. Vseč mi je stara stavba železniške postaje iz časa Franca Jožefa in v nasprotju z javnim mnenjem upam, da nikoli namesto nje ne bodo zgradili nove, bolj evropske. Meni je všeč taka kot je, balkanska. Stoji kot nekakšen spomenik in dokaz tega, da se Balkan vendarle začena že pri nas. Tu je tudi

kiosk z burekom, odprt celo noč, obvezen končni cilj vseh nočnih romanj in pijančevanj. V bližnjem parku posedajo klošarji in popotniki, ki so ravnokar prispeli z vlakom. Poleti, ko je toplo, tu posedajo ciganke in dojijo svoje otroke. Baš njih boli Evropa. Sploh je v zraku nekaj krasnega, prvobitnega, jebivetskega.

SOLE ni zgolj navaden bar, temveč dobra in poceni restavracija, kjer nudijo najrazličnejše specialitete italijanske kuhinje. Lazanje, pice, ravioli, njoki, tortellini na najrazličnejše načine. Odlični so na primer njoki z gorgonzolo. Med tem, ko se ti cedijo sline in čakaš, pa si privoščiš kapučino. Postreže ti ga prijazen Šip-tarček. 90 tolarjev ni drago, saj ustreza vsem zahtevam pravega italijanskega kapučina. Priporočljivo je, da se usedeš zunaj, saj te bo tu utrip starega, dobrega štacjona in okolice najlažje vsrkal vase. Uživaš. Občutke se da najbolje opisati z refrenom iz Balaševičeve pesmi:

"Ja nisam luzer,
naprotiv,
meni je smeh lajt motiv..."

Za zaključek tega prvega dela reportaže naj omenim še en lokalček, kjer nudijo dober kapučino. S fotografom sem bil namreč zmenjen v Soleju, da tam pritisne moj portret za to rubriko. On je prišel točno, oziroma pet minut prej, jaz pa sem se po stari dobri balkanski navadi primajal v slow motion ritmu deset minut prepozno. Ni ga več bilo. Zato sem ga prihodnjič poiskal na uradništvu in odločila sva se, da bova fotografijo pritisnila kar v tamkajšnjih kletnih prostorih DNEVNEGA BARA K4. Moram priznati, da tja do sedaj podnevi nisem zahajal. Bil sem presenečen. Odlična kapučino nudijo za bori 70 SIT. Dopoldansko vzdšje je pravo nasprotje nočnega žurantskega. Prijetna tiha glasba, malo ljudi, dovolj prostora. Intima. Le v kotu sedi kakšen pankovec in cuza svoje pivo. Priporočam.

Ker je prostor omejen moram za to številko končati. Prihodnjič boste zvedeli, kakšen je kapučino pod ljubljanskim nebom, to je na Nebotičniku in ljubljanskem gradu, podal se bom v prenovljeno mestno kavarno Union in še marsikam drugam. Morda me bo zaneslo in bom s sociološkega stališča spregovoril o generaciji pivcev kapučina. Na svidenje do prihodnjic in čim manj "Baldrick" kapučinčev želim.

Trobuna:

»V ZARJE VIDOVE!«

Za pismene, polpismene
in tudi za VAS

cah našel kak koristen nasvet in napotek. Rubrika je zelo priporočljiva tudi nemškemu turistom, ki bi si med romanjem po Ljubljani radi privoščili malo oddiha ob dobrem kapučinčku.

Vsekakor bom omenil in priporočil nekaj kavarnic, ki jih zelo dobro poznam in obiskujem že leta. Toda začel bi vseeno raje s sprehodom po Ljubljani in naključnim obiskom nekega, meni doslej neznanga bara. Odločil sem se, da se napotim proti Petkovškovega nabrežju, ki se razteza na levem bregu Ljubljanice od tržnice oziroma Resljeve ceste vse do Vrazovega trga. Tam je v zadnjih letih nastalo nekaj novih barčkov, trgovin in butikov. Sprehod po tem nabrežju je zelo prijeten, konec je miren, le oddaljeno se sliši vrvež mestnega jedra, in vseskozi hodiš v okrilju lepih, močnih kostanjev. Tudi Ljubljana tu teče počasneje in bolj umirjeno, nič več ni močnega toka in vrtincev, ki jih je vedno polno pod Tromostovjem. Nekoliko moti le, da nabrežje služi tudi kot parkirišče za avtomobile. Vsake toliko časa prihajajoči in odhajajoči avtomobili s svojim motorjem zmotijo spokojnost. Ko sem prišel do nabrežja je bila že tema. Kafiči in trgovnice so me s svojimi lučmi prijazno in nevsiljivo vabili, da vstopim. Odločil sem se za barček KAJ, ker je edini kljub hladnemu decemberskemu času zunaj imel postavljene lesene mizice in klopi. Zaščitni znak bara je papiga, sicer bolj znana kot znak časopisa KAJ in erotične revije z istim imenom. Spomnil sem se na nage lepote v vročih pozah. "Da ti bo pozimi toplo, beri vroči Kaj!" ali kako se že glasi reklamno geslo revije. Nisem se mogel natančno spomniti. "No, trenutno bom zadovoljen, če me bo pogrel dober kapučinček," sem pomislil.

"Dober večer. Želite?"

Natakarica je zelo prijazna gospa srednjih let. Precej je zajetna. Ne bi mogla pozirati za Vroči Kaj. Se pa zelo lepo in prešerno smeji in ima bujno oprsje. Tak prvinski smeh me vedno očara, čeprav imam sam le redko srečo, da se tako zasmejem. Zelo je vljudna. Naročil sem kapučino in ko je odšla notri, sem si zapisal vtis, ki ga je naredila name v svojo beležnico ocenjevalca kapučina. Barček je sicer zelo snažen, oprema nič posebnega; izgleda kot prototip barčka, kakršni nastajajo v zadnjem času. Nad pultom so razstavljene najrazličnejše vrste tujih žganih pijač. Zunanje mize, kjer sedim so pregrnjene z nekoliko osladnim rožastim prtom.

"Oprostite, sm morala še unima dvema računat," se je opravičila natakarica, čeprav je bila postrežba izredno hitra. Zelo verjetno je ona lastnica lokala ali pa vsaj lastnikova žena. Posel ji dobro teče in verjetno je zato vseskozi tako dobre volje.

Sam kapučino je odličen. Ravno prav grenak ob eni vrečici sladkorja, porcija velika, skodelica nekoliko "okrančljana". Spenjeno mleko je po vrhu posuto s kakavovim prahom. Cena 90 tolarjev, kar je za Ljubljano normalna cena. Stegnil sem noge pod mizo. Užival. Po ustih se je vlekel prijeten okus po kavi. Skozi okno sem kupal v notranjost bara. Na žalost sem ugotovil, da prevladujočo atmosfero ne ustvarjajo niti ljudje, niti glasba, temveč na ves glas prižgan televizor, ki je ravno prenašal tekmovalje v slalomu iz Združenih držav Amerike. "Jure Košir ima najboljši vmesni čas!" je zadonel navdušen glas Igorja Berganta in prodril tudi do mene, ki sem sedel zunaj. Ne vem, ali je Jure prvi tudi prišel do cilja, kajti pričel sem razmišljati, kako tak prenos alpske tekme popolnoma pokvari vzdušje in zaradi njega tudi kapučino dobi alpski priokus. Edino, kar je kričel glas

napovedovalca preglasilo, je bil neuničljiv smeh natakarice, ki se je vedno znova razlegel po prostoru in prodiral ven iz njega.

Toda, ko sem čez nekaj minut odhajal proti centru mesta, mimo skupinice srednješolcev, ki si je ob nabrežju nervozno zvijala joint, sem razmišljal, da je bil problem pravzaprav v meni samem. Sam sem bil kriv, ker ponujene atmosfere nisem sprejel in sem jo zavrnil s svojimi predsodki. Ko sem bil nekoč v Sieni pil kapučino ravno v času Paglia, znamenitega praznika konjskih dirk, so v vseh lokalčkih prikazovali posnetek dirke in ga ponavljali v neskončnost. Ljudje so bili temu povsem podrejeni. Neprestano so komentirali tekmo, kričali, slavili zmagovalnega konja in nazdravljali nanj. To mi je bilo zelo všeč in krasno se je zililo z mojo predstavo o čarobnem italijanskem temperamentu. In pravzaprav se tega večera v barčku Kaj ni dogajalo nič drugega. Le da so bili navijači in junaki drugi, meni dobro znani, zame prav nič eksootični; naveličal sem se jih že in do njih zavzel kritično stališče. Toda v osnovi sta si dogodka blizu in Slovenci nismo pri navijaški strasti prav nič slabši ali manj čarobni kot Italijani. Jaz pa sem naredil napako, ker se temu nisem predal, ker nisem tudi sam navijal zraven, in sem s tem prekršil prvo in edino pravilo pitja kapučina - sprejmi okolico in trenutek takšna kot sta.

Bar, kjer takšnih problemov nikoli nimam in kamor zelo pogosto zahajam, je SOLE ob železniški postaji. Meni najljubši lokal v celem mestu. Tu je prostor za vsakogar. Križišče vseh narodov, generacij, socialnih razredov. Sem zahajajo klošarji in fraterčki, Albanci, Slovenci, Srbi, Hrvati, tuji turisti, srednješolci, lokalni Johni Travolte, pijanci, upokojevci. Vse je odkrito, resnično. Življenje se kaže v vsej svoji pestrosti, dinamični energiji, pa tudi krutosti. Edini, za katere tu ni prostora, so snobi. Glavna odlika lokala, ki je hkrati tudi glavno gonilo vzdušja, je pogled na bližnjo železniško postajo. Tu je stik Ljubljane z ostalim svetom, izhodiščna točka za potovanja in hkrati prvi kraj, ki te pozdravi ob prihodu domov. Vseč mi je stara stavba železniške postaje iz časov Franca Jožefa in v nasprotju z javnim mnenjem upam, da nikoli namesto nje ne bodo zgradili nove, bolj evropske. Meni je všeč taka kot je, balkanska. Stoji kot nekakšen spomenik in dokaz tega, da se Balkan vendarle začenja že pri nas. Tu je tudi

kiosk z burekom, odprt celo noč, obvezen končni cilj vseh nočnih romanj in pijančevanja. V bližnjem parku posedajo klošarji in popotniki, ki so ravnokar prispeli z vlakom. Poleti, ko je toplo, tu posedajo ciganke in dojijo svoje otroke. Baš njih boli Evropa. Sploh je v zraku nekaj krasnega, prvobitnega, jebivetrskega.

SOLE ni zgolj navaden bar, temveč dobra in poceni restavracija, kjer nudijo najrazličnejše specialitete italijanske kuhinje. Laganje, pice, ravioli, njoki, tortelini na najrazličnejše načine. Odlični so na primer njoki z gorgonzolo. Med tem, ko se ti cedijo sline in čakaš, pa si privoščiš kapučino. Postreže ti ga prijazen Šip-tarček. 90 tolarjev ni drago, saj ustreza vsem zahtevam pravega italijanskega kapučina. Priporočljivo je, da se usedeš zunaj, saj te bo tu utrip starega, dobrega štacjona in okolice najlažje vsrkal vase. Uživaš. Občutke se da najbolje opisati z refrenom iz Balaševičeve pesmi:

"Ja nisam luzer,
naprotiv,
meni je osmeh lajt motiv..."

Za zaključek tega prvega dela reportaže naj omenim še en lokalček, kjer nudijo dober kapučino. S fotografom sem bil namreč zmenjen v Soleju, da tam pritisne moj portret za to rubriko. On je prišel točno, oziroma pet minut prej, jaz pa sem se po stari dobri balkanski navadi primajal v slow motion ritmu deset minut prepozno. Ni ga več bilo. Zato sem ga prihodnjič poiskal na uredništvu in odločila sva se, da bova fotografijo pritisnila kar v tamkajšnjih kletnih prostorih DNEVNEGA BARA K4. Moram priznati, da tja do sedaj podnevi nisem zahajal. Bil sem presenečen. Odlični kapučino nudijo za borih 70 SIT. Dopoldansko vzdšje je pravo nasprotje nočnega žurantskega. Prijetna tiha glasba, malo ljudi, dovolj prostora. Intima. Le v kotu sedi kakšen pankovc in cuza svoje pivo. Priporočam.

Ker je prostor omejen moram za to številko končati. Prihodnjič boste zvedeli, kakšen je kapučino pod ljubljanskim nebom, to je na Nebotičniku in ljubljanskem gradu, podal se bom v prenovljeno mestno kavarno Union in še marsikam drugam. Morda me bo zaneslo in bom s sociološkega stališča spregovoril o generaciji pivev kapučina. Na svidenje do prihodnjic in čim manj "Baldrick" kapučinčev želim.

Tribuna:

»V ZARJE VIDOVE!«

Za pismene, polpismene
in tudi za VAS

KNJIGARNA KARANTANIJA

**OGLEDALI SMO SI
NA NOVO ODPRTO
KNJIGARNO
KARANTANIJO
IN SE
POSVETILI
NJENIM
DETAJLOM.**

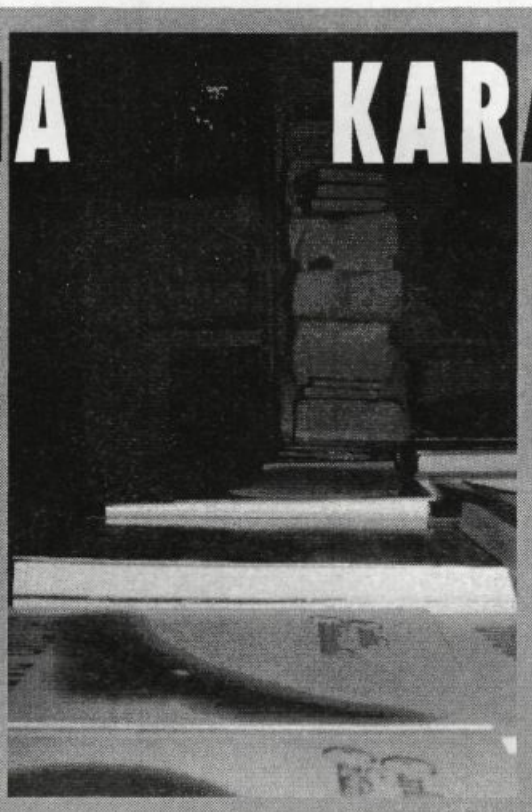
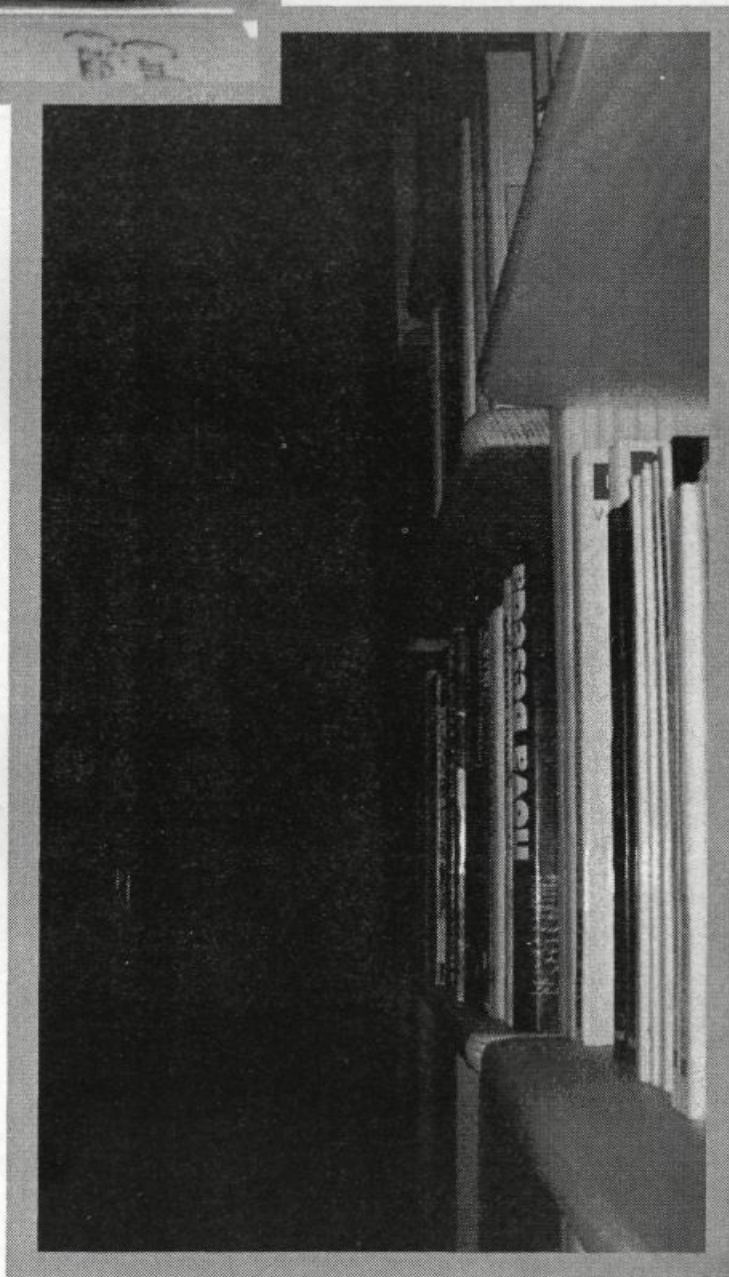
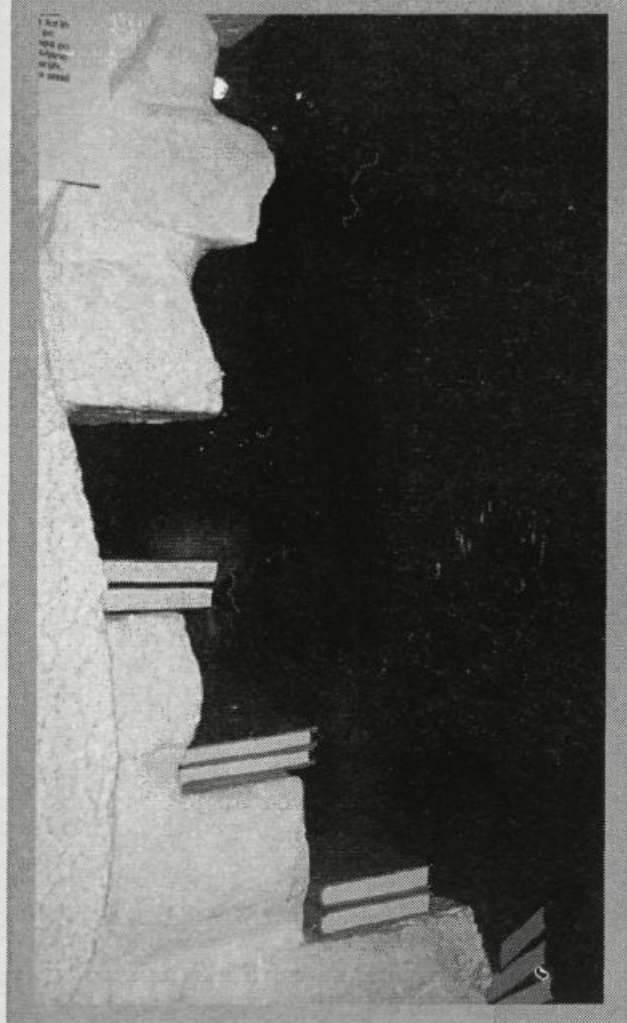
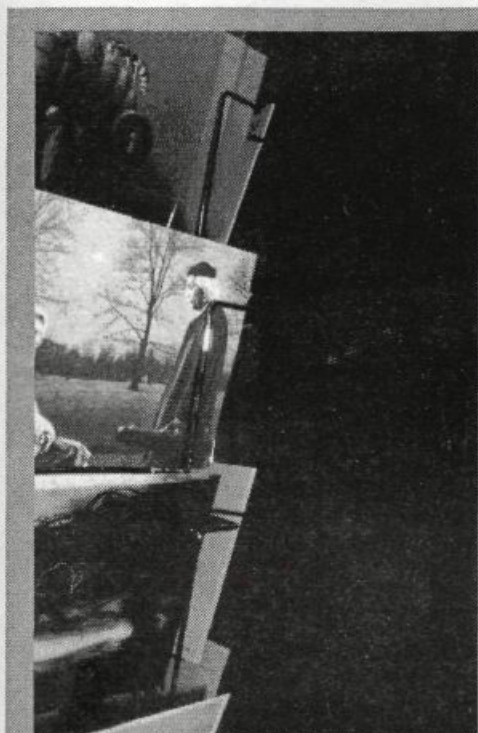

FOTO: MARKO HERCOG

ALEŠ GROŠELJ

ALTAMIRA

SLEPČEVA PESEM

Bila sta otroka, ko ji je spustil lase in rekel: "To je postelja angelov." In odpirala

sta okna za njih. Govoril ji je o razodetju. In vedela je, da so čudeži brez besed.

Stekla sta za koraki hitrega časa. Ko ji je spet odprl obraz, je bil starec z mrtvim jezikom.

Jama je pretesna za stvari, ki so pognale iz tebe. Zlomili so te bregovi in vode.

Odhajaš. S koraki pregibaš zemljo na dvoje. Prostoru si dala svoje telo.

Potem so te vzele vase čeljusti Sna. Raj, iz katerega te ne morejo pregnati.

*"Jaz pa dve duši nosim
v prsih svojih"
Faust*

Ko je njena roka olupila obraz, so prihajali ljudje. Moje pleme je stopalo

skozi oči. Besede so izgovarjali z mojim jezikom. Moje gibe so naredili

s svojimi telesi. Dokler ni stopila vame. Od takrat sem brez oblike. Jaz sem nič.

VRAČ

Ibarra, september 1994

Sedel je med nami. Boben je bil razpet v njegovih prsih. Govoril je o ognjenih kamnih, ki so

očesa bogov. Govoril je o steklu, ki ga prestopijo bogovi in postanejo ljudje. Sam je šel skozi

naša očesa. Ogenj je izmeril z vodo. Zjutraj je bila naša koža krvava, obrnjena navzven.

TOKOVI

Jadra, ki so zvita v polah sna. Jambor, ki ne diha. Mornarji, ki so odšli. Vetrovi so zbrani v nabor.

Zima igra svoj poker. Pomoli so prsti samote. Na otoku je ženska z lučjo. Gibi ji dišijo po soli.

Mreža zvezd pada v naju. Ženska reče: "Zrak je zrel za spomine. Že do jutra bo med nama korak časa."

Spala si. Izmeril sem te v dimenzijah Sna. Jelen je spal v mojih ustih. Ko sem ga polagal v

tvoja prsa, sem izdihal pljuča. Prazen sem. Ne znam več govoriti. Ne o tebi ne o jelenu. Ne znam več

bežati iz tvojega dotika. Reko si spustila vame. Pozabljen bom. Zajel sem vodo, ki ne zna več teči.

ALTAMIRA

Iz kamenja. Zgrajena v jeziku molka. Iz sten raste slika samote. Odsev ognja

je položil roko na boke skale. Oblika toplote je ostala v koži. V zidovih

so se posušile sline. Ker voda je grob luči. Slepá si. Jaz sem tvoje oko, votlina.

BOJANI

Obstajava v različnih poglavjih zavesti. In obstajava kot okus. Drug v drugem. Z jezikom

gradim nove besede. Iz njihovega zvoka bodo pognale nove stvari. Prostor, ki bo

dihal zate. Takrat boš stopila iz mene. Kar bo ostalo bo jama. Šel bom z roko skozi srce.

PETRA KOLMANČIČ

LUKNJA

UJETNIK

Mi bo dal pest rodovitne zemlje,
da se bom vsadila
in bom pognala iz nje; najlepša roža?
Brez trnov,
brez čebel in vetra bom živela.

Bo zalival svojo rožo,
da se bi zate odpirala?
Ne ob zaspanih jutrih,
pač pa v vročih nočeh.

Vonjal bo vonj rože,
ujete v svojo dlan.
Ujetnik bo v kletki njenih
venčnih listov.
Zasužnjen, kot je bil mali princ.

MOGOČEN

Tako mogočen si danes
Do tal se priklonijo bosi Kitajci
Upognejo se žitna stebila
Zvijete me tvoja moč
in me vrže na posteljo

Ovijejo me v rjuhe
in me dajo tebi v objem
in ti me poneseš in ti me pofukaš
med žitnimi stebli

LUKNJA

Človek in ženska
drvita po ovinkih njunih teles.

Človek pozabi zavreti
in zdrsne
v veliko črno luknjo.

PREBUJANJE

Prebudi me žarek sonca med stegni.
Po mačje se zvijem,
da prebudim mišice, kite,
življenje tam globoko v meni.

Zavalim se po jogiju -
hočem ujeti zajčka,
ki mi ga je za dobro jutro
poslalo sonce -
skoraj vsako jutro mi ga pošlje
in jaz ga lovim in božam
in zato vstajam
skupaj s soncem med stegni.

LJUBEZEN JE

kadar kitara na eni struni zabrenka pomlad,
kadar se najstnice več ne obvladajo,
kadar se konjem zapenjajo nozdrvi,
pena pa besno šprica naokrog,
kadar krt prileze iz zemlje in se prikloni
soncu,
kadar reke preplavijo bregove,
ker so doživele orgazem,
kadar si opice tolčejo ob prsi in vreščijo:
jaz sem boss, jaz sem macho,
kadar se od slone raztopi sneg na večno
ledeni
gori in teče v Vintgar,
kadar on reče, prinesi mi copate, zlikaj mi
srajco,
zmasiraj mi hrbet, in ona, da, dragi -
(strastna ljubezen),
kadar se Tatjana nažre tablet,
ker se sosedi pritožujejo čez njenega psa,
kadar so rože najlepše, ker hočejo,
da jih fukajo najboljši metulji,
kadar žabe napihnejo mehurje, počijo in
crknejo,
kadar mi Džošua, ko odhajam, reče drži se,
ker ga skrbi zame, drži se,
ker hoče, da se vrnem,
kadar se jaz potem zmeraj vračam,
ker mu pripadam razumsko in nagonsko

Pesmi so vzete iz prvenca Petre Kolmančič z naslovom Luknja, ki je izšel l. 1994 v zbirki Frontier, pri ZKO Pesnica.

INTERVJU:

JANEZ VREČKO

TRIBUNA: Na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo predavate relativno dolgo. Predavate grško tragedijo, zgodovino romana, moderno evropsko liriko, včasih pa ste predavali tudi umetniško avantgardo. Kakšen je Vaš odnos do predmeta, o katerem predavate?

Moram Vas popraviti. Službujem res že nekaj časa, predavam pa šele zadnja leta, saj sem bil pred tem časom asistent, ko je bilo treba opraviti magisterij in disertacijo. Kot asistent sem začel z zgodovinami poetik, ker je bila takšna tudi tema mojega magisterija, ki sem ga izdelal pod mentorskim vodstvom prof. Dušana Pirjevca, prof. Ernesta Grassija in prof. Janka Kosa. Kmalu sem se začel ukvarjati tudi s teorijo avantgarde, ki se ji je pridružilo že raziskovanje evropskih in predvsem slovenske zgodovinske avantgarde. Opirajoč se na lastne skušnje iz študentskih let sem poskušal vseskozi vzdrževati ravnotežje med čisto teoretsko mislijo in obravnavanim historično-empiričnim območjem, hkrati pa se, kjer je bilo to le mogoče, zavestno umikal posplošeni problematiki umetnosti in se oklepal le literature. Pri delu s študenti sem že zgodaj opazil, da jim je prav temeljito poznavanje historične podlage dajalo zanesljivo oporo na poti skozi mestoma zapleteno problematiko poetik, da pa bi po drugi strani opustitev ali pomanjkanje abstraktne teoretičnosti, bolj kot kaj drugega, kmalu privedlo do apatije, skratka do nečesa, kar v pedagoškem procesu nikakor ni zaželeno.

TRIBUNA: Ta dvojnost empiričnega in teoretskega se je še bolj izostrila v raziskovanju slovenske zgodovinske avantgarde, kjer je bilo treba najprej izdelati abstraktni model, ki bi bil veljaven za velike in uveljavljene evropske avantgarde, seveda pa tudi za specifično in v znanstvenem svetu vse premalo uveljavljeno slovensko avantgardo.

Potemtakem je vse od začetkov mojega pedagoškega in raziskovalnega dela kazalo na to, da je komparativistika zmeraj nujno izpostavljena močni teoretizaciji, če hoče, da bodo imeli njeni izsledki ustrezno veljavnost in težo. Zatajevanje takšnih teženj bi po mojem pomenilo zatajevanje bistva in specifik same stroke.

Včasih sem se veliko in morda kar preveč ukvarjal z estetskimi in literarnoteoretskimi vprašanji, saj je takrat veljalo, da je pomembneje ukvarjati se z razmišljanji o literaturi kot pa z literaturo samo. Ob raziskovanju avantgarde pa sem se obrnil k tekstom, kar je po svoje absurdno, saj se je t.i. radikalna avantgarda odrekla izdelavi tekstov in je imela takšno početje celo za izdajstvo svojih izvornih načel. Dokončno me je prevzela atiška tragedija, saj sem ob njej razvil celovito antropološko interpretacijo, podprto s filozofsko-estetskimi spoznanji. Homerski ep in tragedija, helenistični roman, romantični roman, moderna lirika in še kaj so zame postali teksti, do katerih ne morem imeti samo pietetnega odnosa, ampak moram vanje investirati sebe v celoti.

Kot je videti, sem se iz leta v leto vse bolj približeval tudi empirično historičnemu; ob disertaciji sem bil zara-

di tematike prisiljen zagrizti v takorekoč nepregledno empirično gmoto, ki ga je slovenska literarna veda dolga desetletja puščala v nemar, "niti se ni trudila, da bi v (njegovem) razvoju načla kak globlji smisel," morda tudi zaradi tega, ker jo je v "tej smeri čakalo obilo natančnega dela." (J. Kos) Ker je bila ta tema v osemdesetih letih v tedanji Evropi takorekoč v zraku, je razumljivo, da smo se jo nekateri člani Slovenskega društva za estetiko odločili osvetliti z različnih vidikov tudi pri nas. Tu mislim predvsem na dr. Petra Krečiča, dr. Leva Krefta, dr. Aleša Erjavca in druge. Skupaj smo priredili dva zelo odmevna mednarodna simpozija in izdali dva mednarodna zbornika z referati več deset udeležencev, s čimer je slovenska zgodovinska avantgarda doživela prepotrebno mednarodno afirmacijo. Po nekajletnem raziskovanju je moja teorija avantgarde kot izvorni prispevek na tem polju doživela dva nemška, en angleški in srbski prevod, svoja prizadevanja pa sem strnil v knjigi o Kosovelu in avantgardi in v številnih razpravah in predavanjih doma in v tujini. Ti časi so bili neverjetno zanimivi in razburkani. Časi lepega prijateljstva in tesnega znanstvenega sodelovanja, kar se, posebej na Slovenskem, zaradi naše vkoreninjene zavisti, ne dogaja prav pogosto.

Kasneje se zaradi objektivnih okoliščin z avantgardo nisem mogel več ukvarjati, zato sem, kot sem že povedal, svoj interes prenesel na drugi konec tega našega sveta, v antično tragedijo in helenistični roman, potem pa še v romantični roman, moderno liriko in še kam.

Do vseh teh mojih "predavateljskih" tem sem zmeraj skušal vzpostaviti osebni odnos, se pravi, da sem se jih lahko lotil, če so me ustrezno zintrigirale, če sem lahko v njih odkril možnosti in vidike, ki so bili relevantni tudi za naš čas. Vprašanja in problemi, ki so se ob tem kopičili, so spodbujali moj raziskovalni eros, saj sem prepričan, da se iz indolentnega, akademsko vzvišenega odnosa do predmeta raziskave lahko porodi le indolentna, akademsko vzvičena raziskava, ki gotovo ni brez cene, le da bo zanimiva za koga drugega, najbrž pa ne za nas danes tukaj in zdaj. Sam nikoli nisem v celoti posređoval tujih spoznanj, zmeraj sem jih moral najprej prekvasiti in v sebi premeti, tako da je sčasoma v nekakšnem notranjem zorenju nastajal "sistem", ki je postajal kompatibilen za vse posamezne primere.

TRIBUNA: Včasih predavate tudi v tujini. Ali je recimo med nemškim ali avstrijskim in slovenskim študentom komparative kakšna globalna razlika? Enotavneje, kakšna je publika na ljubljanski univerzi in kakšna na drugih?

V tujini sem nekaj časa presedel v študentskih klopeh - to je bilo v času, ko sem pisal magisterij - sem pa tam občasno tudi predaval. Menim, da ni bistvenih razlik med tukajšnjo in tamkajšnjo študentsko populacijo. To velja tudi za mariborske študente, ki jim honorarno predavam že šesto leto. Zmeraj se kot po pravilu pojavi določen odstotek nadpovprečno nadarjenih. Včasih pa se zgodi, da je izjemna kar celotna generacija in takrat je delo najlepše. Razlika med našimi in tujimi študenti bi bila morda ta, da so pri nas v povprečju še zmeraj bolj izobraženi in da

imajo pogosto globlji smisel za razumevanje najtežjih problemov.

TRIBUNA: Spominjam se, ko ste dejali na predavanjih iz Teorije tragedije in tragičnega, da mora imeti študent erotičen odnos do literature. Ali potemtakem akademska distanca kot podlaga za analitični pristop do književnosti ni relevantna za natančno razumevanje vseh parametrov literarnega izrekanja?

Gotovo je potrebna raziskovalna, kritična in akademska distanca. Kdaj in kako se pojavi, je težko reči. Veliko bolj odločilno pa je, da nas zgrabi sam predmet raziskave. Če v njem ne najdemo vprašanj, na katera moramo odgovoriti, če ta vprašanja ne pritiskajo na nas dan in noč, potem je takšno raziskovanje samo golo premetavanje literarno-zgodovinskih dejstev. Tako npr. Prešernova poezija, Kosovelovi konsi, Grumova Goga, Bartolov Alamut itd. postavljajo vsaki generaciji posebej nova in nova, samo zanjo odločilna vprašanja, na katera mora odgovoriti, če hoče živeti naprej. Tu niso močni splošnoveljavni odgovori. Zato mislim, da je potrebna erotika, erotični stik med problemom, ki nam ga zastavlja literarno delo in našim svetom, ki terja odgovor. Šele ko se to erotično v nas pomiri, lahko o delu razpravljamo tudi na akademski ravni, ob upoštevanju vseh literarnozgodovinskih in literarnoteoretskih dejstev, kjer imamo do vsakega posebej tudi kritično distanco. Delo je tako vmeščeno v naš svet, ki je naš edini prostor bivanja. V svoji knjigi se še posebej zavzemam za to, da ob ugotavljanju zgodovinskih dejstev njihov pomen vseskozi povezujem s sodobnim svetom, da torej v preteklem ne vidim nekaj mrtvega, ampak živo in aktualno silo, brez katere naš svet ne bi bil takšen, kakršen je. Ahil kot tragični junak še zunaj tradicionalnega herojstva, Ahil s svojo filozofijo smrti in smrti, Ahil s svojo jezo, ki jo razumem kot upor zoper lastno smrtnost, Ahil v svojem odnosu do javnega in zasebnega, Ahil kot epski junak, ki še govori tragični jezik; to so teme, ki so me posebej zanimale v tem prastarem epu. Samo na ta način je postala že sto in stokrat premleta Homerjeva Iliada ponovno živo branje, ne pa dolgočasno šolsko čtivo. To se kaže tudi na izpitih, ko študentje prav skozi tako predstavljeno literaturo zlahka obvladujejo tudi manj priljubljeno pozitivistično, historično-empirično območje literarne vede.

TRIBUNA: Kdaj pa vas je pritegnila tragedija in tragične vsebine; izhaja navdušenje nad tragedijo iz študija slovenske in evropske umetniške avantgarde?

Iz vsega povedanega sledi, da mi je danes, ko sem prebolel "izgubo" avantgarde, povsem vseeno, če sem se bil "prisiljen" ukvarjati tudi in prav z antiko. Zmeraj bolj sem namreč prepričan, da v umetnosti in literaturi obstaja ena sama tema, le da jo je mogoče opisati na različne načine. V tem smislu od antike pa do danes ni napredka v literaturi. Če bi bilo to mogoče, potem bi bil Dante boljši pesnik od Homerja in Prešeren boljši od Danteja. Ta večna tema je obstajala že v mitskih časih in je bila opevana na en

sam, kanonski način. Estetska pozicija pesnika ne spremeni teme, spremeni le možnosti samega pesnika, ki mu v njegovi svobodi dovoli, da lahko zgodbe tudi spreminja in dopolnjuje. Zato lahko rečem, da me danes atiška tragedija navdušuje za probleme moderne lirike, ta pa me spet vrača k začetkom vsega modernega, k romantiki in romantika me s svojim občutenjem t.i. mitološke praznine spominja na pozno antiko. Tako je krog sklenjen.

TRIBUNA: Leta 1994 ste izdali pri Založbi Obzorja Maribor knjigo *Ep in tragedija*. Zanj ste prejeli zlato plaketo Univerze v Ljubljani "za izjemne in pomembne dosežke na področju vzgojnoizobraževalnega in znanstvenoraziskovalnega dela". V tem delu interpretacijo tragedije izpeljujete iz rituala in njegove realizacije v mitoloških shemah. Mit vam je sinonim za razumevanje historične evolucije tragedije kot kratkotrajne in najbolj zapletene literarne vrste?

Res je, zanimata me začetek in konec te zares kratkotrajne in zapletene literarne vrste. Izvoru tragedije sledim ob Aristotelovi Poetiki, ob Herodotu, ob Leksikonu Suidas, zapiskih J. Diakona in drugem. Ker postaneta ditiramb in satirska igra v t. i. satirskem ditirambu enotni temelj tragedije, se etimologija ditiramba, kot jo izvede naš profesor Grošelj pokrije s tezo angleške antropologinje J. Harrison o prvotni mimesis kot anticipativnem in komemorativnem ritualnem dejanju. Tu gre za neverjetno skladnost dveh časovno in prostorsko ločenih raziskovalcev, ki najbrž nista niti vedela drug za drugega. Satirska igra pa se navezuje na konjske silene in šele pri Arionu tudi na kozlovske satire. Tragedija je nastopila, ko se je ritualno dejanje začelo spreminjati v predstavo, v kateri smo še imeli igralce in gledalce. Na ravni mitološke poetike se je

Dioniz Zagrej pogledal v ogledalo in s tem postal estetski Dioniz v herojski tragediji, kjer je poslej zmeraj tudi manjkal. To je bil prehod iz ritualne v estetsko mimesis in iz ritualne v herojsko in s tem tragično tragedijo. Namesto ritualne in kultne se je vzpostavila tragična katarza.

TRIBUNA: Zakaj je bilo po vašem mnenju potrebno ločiti ritualno in herojsko tragedijo?

Za to ločitev sem našel osnovo tako v tragični produkciji kot v Aristotelovi Poetiki. To pa pomeni, da tragedijo razumem na meji med mitom in zgodovino, med epom in romanom. Zato krščanstvo ne more ustvariti tragedije, ker ne pozna cikličnega razumevanja sveta, ki je tipično za ritualno tragedijo, in tragičnega dvoma, ki je tipičen za herojsko tragedijo.

Ritualno tragedijo določa sprava ali teofanija. To je igra brez značajev, ne pa tudi brez dejanja. Dejanje (mitos) je tu že duša tragedije. Sestavlja jo ditirambski zbor, ki prepeva v šaljivem tonu in ritualnih plesnih korakih. Za razliko od Dionizovega kulta, ki je bil uprizorjen v svetišču, ostaja ritualna tragedija dosledno pod milim nebom, v orkestri.

Herojsko tragedijo pa ob ditirambu in satirski igri

oblikuje še tretji element: vstop tragičnih herojev. Pokaže se, da med Aristotelovo trditvijo, da je značaj eden izmed vzrokov dejanja in da je dejanje pomembnejše od značaja, ni protislovja. Gre le za dva tipa tragedije: za herojski in ritualni tip. V herojskem tipu se najprej formira misel, prometejska ideja, zasnovana v subjektu; iz tega se v odločitvah formira značaj, ki šele ustvari lepo, grozo in sočutje vzbujajočo in s tem tragično dejanje. Herojsko tragedijo sestavljajo zmeraj manj pomembni zbor v orkestru in vse pomembnejši in številčnejši igralci na sceni, v resnem tonu, brez glasbe in plesa in z natančno določenim tekstom. Privzdignjena scena nad orkestrom kot nova pridobitev v arhitekturi starogrškega gledališča postane edino prizorišče zgodovinske in tragične minljivosti. Dioniz dobi podobo umirajočega heroja, ki mu ne bo dano več vstati od mrtvih, zato je v herojski tragediji močna ena sama peripetija: iz sreče v nesrečo, ki jo ima Aristotel za najbolj tragično.

TRIBUNA: Vaša knjiga *Ep in tragedija* je v javnosti naletela na različen recenzentski izziv. V njej uvajate v vašo interpretativno shemo nove metodološke možnosti, ki pa niso bile čisto razumljene. Kako sami vidite tovrstno interpretacijo in koliko se vam zdi pomembna za razumevanje literarnega procesa in literarnih vrst?

Po mnenju poznavalcev prinaša moja knjiga nove in izvirne rešitve tako v

vsebinskem kot v metodološkem pogledu. Res je v javnosti naletela na različne odmeve, od zelo argumentiranih in konstruktivnih, do skrajno površnih, destruktivnih in nedobronamernih. Sam vem za eno takšno oceno. V zvezi z literarnimi procesi in literarnimi zvrstmi ali vrstami (tu bi se morali Slovenci vendarle dogovoriti za enotno poimevanje) me problem epa, tragedije, romana itd. ne zanimajo z zvrstnega ali genološkega stališča, ki posamezne zvrsti razume kot človeku enkrat za vselej po naravi dane sposobnosti, da se lahko izraža v treh možnih formah, ampak kot tisto potencialno najboljšo možnost, v kateri se uspe človek izraziti: izraža pa se zmeraj v najmočnejši, torej v tisti, ki uspe preseči vse ostale in jih hkrati povzeti vase. Tu je prav roman končni produkt evolucije zvrsti, saj mu vse do danes ni videti konca. Potemtakem je res najuniverzalnejši in zato tudi uspeli *Gesamtkunstwerk*. Če je namreč Lukacs definiral roman kot tragično epopejo sveta, ki so ga bogovi zapustili, to seveda ne pomeni nič drugega, kot da je združil v sebi tako epos kot tudi tragedijo, ki sta v grškem svetu še nastopala ločeno in tudi v časovnem zaporedju. In dodati je treba, da lahko roman v antiki nastopi šele, ko tragedija ne uspe zamenjati propadlega epa, zato je roman v mnogočem bolj vezan na tragedijo kot pa na ep, saj je njen legitimni naslednik. Interpretacija mora slediti tem ugotovitvam, zato je osrednji del moje najnovejše knjige posvečen natančni analizi Aristotelove *Poetike* z vidika epa in tragedije, ki sta vendarle njena osrednja preokupacija, ne pa še romana, ki ga Aristotel sicer sluti v takrat še neobstoječem epu v prozi in ga s tem napoveduje. Sredi moje knjige kot velikanski kolos stoji Aristotelova *Poetika*, na njeni levi je Homer s svojo *Iliado*, na desni pa Sofoklej s *Kraljem Ojdipom* in *Ojdipom na Kolonu* in Evripid z *Bakhami*. Vsi trije elementi se med seboj tesno prepletajo in argumentirajo drug drugega.

TRIBUNA: Ali bi lahko pri Aristotelu govorili o pojmovanju tragičnega v novoveškem pomenu te besede?

Seveda. Gre ravno za to, da Aristotel omenja dve različni razumevanji časa: v prvem so dogodki nanizani drug za drugim, v drugem pa sta dva dogodka drug v drugem vzročno pogojena. V prvem primeru gre za mitski krožni čas, v drugem za zgodovinski, tragični čas. Do tega pride, ko značaj in misel prerasteta mitos in ko si podredita *anagnorisis* in *peripetija*, ki sta bili v ritualni tragediji odločilni pri vstajenju boga, zdaj pa postaneta elementa estetskega razumevanja, s katerim je določena junakova smrt. Med mislijo in dejanjem je kavzalno razmerje, ki jima kot posledica vzroku sledi še junakova tragična usoda. Beseda "dran", na katero se sklicuje Aristotel, izraža potemtakem muko in težo subjektive odločitve, pa tudi njene tragične posledice.

TRIBUNA: Zakaj poleg ritualne, kultne in estetske *mimesis*, ki jim ustrezajo tudi ritualna in kultna katarza, ne uvedete tudi estetske katarze, ampak govorite o tragični katarzi?

V ritualu in kultu je bila katarza zmeraj znotraj obredja in liturgije, ker je bila tudi *mimesis* posnemanje nečesa resničnega, ne pa močnega ali verjetnega. Zato katarza ne more biti estetska, pa tudi ne moralno-pedagoška. Estetska *mimesis* se konča z junakovo smrtjo, ki jo gledalec preživi. Zato v sekularizirani herojski tragediji katarza nadomesti ritualno in kultno epifanijo. Katarza nastopi, ko je tragedija že končana. Lepota na objektivnem nivoju tragedije in katarza na subjektivnem gledalčevem nivoju se uresniči, ko pride do izničenja groze in sočutja, pa tudi *anagnorisis* in *peripetije* in verjetnega, kar vse je gledalec razumeval kot "resnično laž", torej na estetski način. Estetska *mimesis* in tragična katarza ne omogočata več ne fizičnega (ritual) ne kultnega očiščenja (*misterij*), ampak zgolj tragično očiščenje. V katarzi se očistimo literarnoestetskega doživljanja, ki je nastal ob estetski *mimesis*, posnemajoč smrt in smrtnost, kot da bi bila zares. Katarza je gledalčev obrat iz nesreče v srečo, je njegova novodobna teofanija ali sprava.

TRIBUNA: Denis Poniž je v recenziji vaše knjige očital, da so nekatere vaše trditve metodološko premalo pojasnjene. Se vam zdi, da se je kot teoretik "blamiral", saj ni uspel razmeti vaše interpretacije tudi v metodološkem smislu, ki ima drugod v komparativistiki močno zastopstvo?

Nekateri bi očitno želeli, da t.i. eksaktne znanosti t.i. humanističnih ved ne bi imele le za "bajanje z videzom znanstvene doslednosti, natančnosti in metodološke strogosti." (Poniž) če z uporabo pojmovne dvojice "znanost" in "veda" vede ali nevede nakazuje in opozarja na specifičen predmet raziskave, na metode in na cilje preučevanja, ki jih ima pred seboj literarna veda. Humanistične vede tvorijo namreč drugačen tip znanstvenosti, saj se znanstvena strogost zasnuje na drugačnem pojmovanju

resnice, kjer te (na srečo!!) nikoli ni mogoče preveriti na ta način, kot v eksaktnih znanostih. "Očarljiva osupljivost" rezultatov, do katerih prihajajo nekateri raziskovalci na področju literarnih ved, dokazuje, da se preučevanje literature zelo pogosto dogaja zunaj strogo določenih in relativno natančno opredeljenih metodoloških poti. Kjer se to ne dogaja ali se zaradi raziskovalčevih kapacitet ne more zgoditi, tam imamo lahko sicer primere "surove avtorefleksije", ki pa je pogosto tudi skrajno dolgočasna in prinaša le malo novega. Eno je opredeljavati se do starega in že povedanega, drugo je prinašati novo. Četudi se s tem novim morda ne strinjamo, nas to vendarle potiska iz utečene indifrentnosti in nas postavlja v območje neznanega in negotovega.

Kako je s Poniževim razumevanjem moje interpretacije, ve najbolje sam. Morda vedo to tudi tisti, ki ga že dlje časa poznajo. Sam sem ga spoznal šele v najnovjšem času. Nekdo, ki je od založbe naprošen, da bi za zadnjo stran knjige napisal nekaj besed in se na to najprej prijazno odzove, kasneje pa se začne sprenevedati ob dejstvu, kako neki se je njegov zapis znašel na ščitnem ovitku, ne more biti garant, da bo njegova ocena pisana s stališča znanstvene objektivnosti. Omenjeni notranji "salto mortale" mu namreč sproti spodjeda zahtevano kritično distanco in njegovo pisanje nujno prehaja v baje z videzom znanstvene doslednosti. Tako se mu zgodi, da zaradi brezdistancnega branja zagreši napake, ki jih potem skuša pripisati meni. To pa je za samega recenzenta, ko mu avtor to javno pokaže in dokaže, vsekakor nerodno, če že ne neprijetno. Vsakdo ima pravico, da se odreče že napisanemu tekstu, da spremeni svoje mnenje. Nima pa pravice megliti in potvarjati dejstev, ki so pripeljala do nastanka tega teksta. Če to stori, postane vprašljivo vse njegovo početje.

TRIBUNA: Poniž je postavil trditev, da tragedija nima svoje evoliucijske paradigme, samo posamezne faze, ki jih med seboj ne moremo primerjati. Ravno vi pa se v vaši knjigi v večji meri opirate na mitsko strukturo, ki pa je ne poskušate dokazovati, temveč samo sintetizirate v imanentne prvine tragedije in tudi v kronološko smiselno zaporedje njenega razumevanja?

Po Poniževim mnenju je iskanje kontinuitete v razvoju tragedije za vsako ceno že preseženo kot relevanten raziskovalni postopek, ki ne more dati zanesljivih rezultatov; zanimivo je lahko le raziskovanje njenih posameznih stopenj. Ali je to res? Vse od Nietzschejevoga Rojstva tragedije iz duha glasbe, ko je bilo ugotovljeno, da "problem... izvora (tragedije) doslej še ni bil resno postavljen, če manj pa rešen" (gl. str. 30) pa do najnovjših raziskav feministično usmerjene literarne vede, ki se noče odpovedati upanju, da bi morda le lahko sestavili zgodbo o njenih izviri, ki so očitno najtesneje povezani z vprašanji ženskosti, komičnega, komedije, skratka življenja, si raziskovalci prizadevajo prav v to smer. Vprašanje virov in materialnih dokazov o nastanku tragedije je

res zelo skromno, je pa res, da o tem danes vemo več, kot pred desetletji in morebitno odkritje kakega novega papirusa bo spet dopolnilo naše vedenje in zapolnilo vrzeli. Zelo natančno branje ohranjenih tekstov, do najneznatnejših odtenkov in uporaba antropoloških izsledkov je že do zdaj pripeljala do osupljivih rezultatov. Seveda ne bomo mogli nikdar ukiniti razlike med teksti in večno nedostopnim življenjem starega Grka. Toda ali naj to pomeni, da o tem ne bi smeli reči ničesar. Kdor ne pristaja na kontinuiteto v razvoju tragedije, seveda ne bo znal odgovoriti na vprašanje, zakaj imajo nekatere ohranjene tragedije srečen konec, saj je to v nasprotju z ustaljenim pojmovanjem tragičnega, in zakaj je po Aristotelu vendarle dosežen temeljni cilj tragedije le v primeru, če so bile uresničene zahteve po navzočnosti groze, sočutja in trpljenja v njej, če se je zgodila peripetija iz sreče v nesrečo in ne obratno, in če je bil vzrok tega preobrata hamartija ali usodna zmota. Samo junaki, ki so trpeli ali storili kaj grozljivega, so lahko nastopili v herojski tragediji, ki je bila po Aristotelovem mnenju "v umetniškem pogledu najbolj dovršena."

Nekateri mi očitajo, da Aristotel nikjer ne poimenuje ritualne in herojske tragedije in da gre za moj konstrukt, ki ga skušam prepoznati v Aristotelovem tekstu. Ali si ti isti upajo ugovarjati Aristotelovi določitvi in operedlitvi t.i. estetskega doživljanja v Evdemovi etiki, kjer je ta doživljanje natančno opisan v šestih točkah, čeprav ga Aristotel ne poimenuje. Ga pa opiše. Enako velja tudi za ritualno in herojsko tragedijo.

TRIBUNA: Antična kultura je sproducirala evropsko moderno misel, zaznamovala je civilizacijski status Evrope; v končni fazi je s svojim bogatim narativno-mitološkim spektrom zaznamovala literarno produkcijo. Se vam zdi, da se je nujno potrebno vedno znova opredeljavati do večnih antičnih tem? Se s tem lahko opredelimo tudi do moderne literature?

Seveda. To se lepo vidi v Shakespearovem Hamletu in Kafkovem Procesu, ki sta le novoveška "prepesnitev" Sofoklovega Kralja Ojdiipa. Na to sem mimogrede opozoril v enem od poglavij svoje knjige. Naj na tem mestu navedem eno najbolj zagnan misli prof. Pirjevca, ki je evropski roman in njegovo zgodovino postavil med smeh in smrt. Spominjam se, da nas je študente dolgo časa begala, posebej, ker je njen avtor zaradi prezgodnje smrti ni uspel natančneje razločiti. Sam jo imam že lep čas za izhodiščno "erotično" spodbudo pri svojem raziskovalnem delu, saj mi dopoveduje, da je treba iskati prav med tema dvema elementoma in to tako v antiki kot v modernih časih. Zanimivo pa je, da so to Pirjevčeve misli nekateri razglasili za goli esejistični domislek in očarljivo preigravanje s pojmi. Ampak tudi to je treba sprejeti, takšen je pač ta svet. Pomembno je le, da se zmeraj ujamemo na noge, če nas skuša kdo pahnuti ali spotakniti.

POGOVARJAL SE JE
PRIMOŽ ZEVIK

RAZVODENELO HREPENENJE

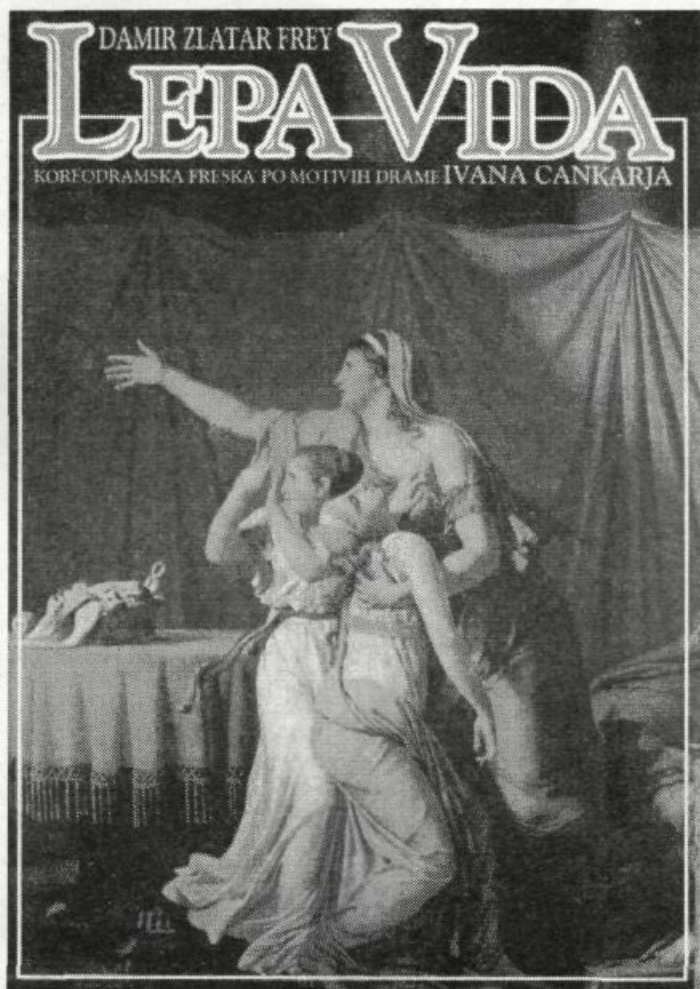
o b F r e y e v i L e p i V i d i

Lepa Vida je, upam, zadnja v sklopu nekrofilnih in hrepenjskih spačenk vse manj zakrivajočega se Freya. Dejavu ali zbrana dela DZF, ki tudi predhodne predstave oropa vsega žara in kvalitete. Občutek za mero je nekaj, česar Freyu kronično primanjkuje. Če bi ga imel, se ne bi tako zelo ponavljal. Lepa Vida je tako žal le slaba selekcija znanih Freyevih scenskih, kostumskih, igralskih in vsebinskih konstant, ki imajo tokrat estradno spektakelske poudarke. S perspektive Lepe Vide mi je dokončno postalo jasno, da sta bili predstavi Prihajajo in Pomladno obredje le uverturi v izpraznjenju Freyevе poetike. In kateri so vodilni dejavniki v njegovem gledališkem umiranju?

Kar nekaj jih je, toda najprej bi omenila po mojem mnenju bistvenega. Razgaljanje prej samo grozeče slutnje smrti, ki se prelevi v eno samo razkrivanje sovpada z vse odkritejšim distanciranjem od dramatikov, s katerimi je ne davno tega složno paktiral. Ni več zlivanja in skrivanja za Genetom, Wildom, Grumom, Strnišo, Ionescom in drugimi. Paradoksalno je, da dokler je to še počel, so bile njegove predstave režijsko, da ne rečem avtorsko, predvsem pa igralsko inovativne, intenzivne, grozeče lepe, vredne pozornosti in razmisleka. Toda to, kar ga je pri omenjenih avtorjih neustavljivo privlačevalo, lahko sedaj pokaže in pove po svoje, se končno postavi na rampo, tik pod reflektor. Zakaj bi Ionescov absurd poudarjal tako, da bi povelečeval smrt, prostor onkraj, kjer se od zemeljskih bolečin in od hrepenenja spačeni živi mrtveci končno udomačijo in zaživijo v popolnem objemu ljubezni, ki jih tod čaka? In zakaj potem te mrtvece, v Obredju že veterane, ponovno siliti v mrcvarjenje s hrepenenjem? Samo zato, da povelečiuce incestuozne frustracije homo Ojdipa s primesmi nekrofilije? Morda pa se tu njegovo ustvarjane začne in konča?

Toda preden se moj poizkus razmišljanja konča, bi nadaljevala z dejstvi. Razkrivanje slutnje smrti sovpada z redukcijo besede, ki jo nadomestita, pogojno označeno, gib in glasba. Radikalnost, ki ni a priori vredna hvale ali zaničevanja. Podprta s pravo dozo režiserjeve očaranosti in hkrati samokritike, da o dobrih igralcih sploh ne govorim, lahko ustvari predstavo, ki pušča sledi.

Pogojno bi lahko tako govorila o Prihajajo. Tu je najprej v ospredju nedefiniran odnos med starejšo žensko in mlajšim moškim (lahko da sta zelo, zelo povezana mati in sin), ki sta ujeta v neizrazitost in nedorečenost konvencionalnega življenja. Njuna stiska je bila tudi prostorsko omejena z okni, ki so obkrožali njuno temačno izbo tlakovano z zemljo. Rešijo ju prijazno začudene spake, ki tako ugodijo podzavestnemu hrepenenju, ki je vendarle tילו v njih. Ob glasbi Ennia Morricona ju odpeljejo v smrt, v lepši svet. Vse se je seveda dogajalo v znamenitem Freyevem krogu s kredo. Lahko bi mu že takrat očitali preveliko dozo glasbe, ki bi v primeru, da igralci ne bi bili tako prepričljivi, odžirala pozornost in s tem rušila predstavo. Vse bi bilo lepo in prav, če bi pri tem ostal. Toda ne, Fray razvleče scenografijo iz Prihajajo in Goge še v Pomladno obredje. Doda

ustaljen in že tedaj pregrete simbole : okna (voyerizem), vrata (ki naj bi grozeče zakrivala neizbežno), vodo, zemljo, ogledalo... Glasbi pripiše še večji pomen in vlogo. Krog napolni še z večjim številom igralcev in s tem prvič zahrepenimo po dobrih starih časih, ko je delal komorne predstave, kar je nedvomno bila ena od kvalitete. V tej simulaciji rituala sem že lahko ločila med tistimi igralci, ki so opravljali poklicno dolžnost in med popolnoma predanimi. Tudi vsebinsko razvleče znane teme hrepenenjsko, nekrofilistično, malo incestuozno in malo homoerotično obarvane. Nikakor se nisem mogla znebiti misli, da je bilo vse narajeno zato, da bi se kje v Evrop zlahka prodajalo. Toda kje?!

In po vsem tem še Lepa Vida. Fray uvaja četrto obliko stopnjevanja. Pesek za čigave oči? Zakaj prozorno in neutemeljeno sklicevanje, pa čeprav samo kot iztočnica na Cankarja? Je nekemu moral naprtiti krivdo za prizor polivanja s skodelico kave, ki ni nikakor umeščen v kontekst predstave? Ni mogel drugače odrešiti matere večne sinove vloge predmeta poželenja?

Naj že enkrat odvrže masko, razpusti dolge blond lase in odpleše svoj zadnji tango brez sedmih tančic!

JEDRT JEŽ

KO ŽALITEV POSTANE MODA

"Cesarjeva nova oblačila" sem prebral tako kot mi je bilo sugerirano s strani urednika - previdno, skrajno previdno. Prebral sem prvič, drugič, tretjič... Kljub začetnim pomislekom sem se le odločil napisati drugi legitimni odgovor na vprašanje: Drama SNG Maribor?

Nisem ne urbanist, da bi ugotavljal zavoženost mesta Maribora, ne zoolog, da bi proučeval vpliv galaktičnega gledališča na ugodno počutje ščurkov, sem le človek, ki je že skoraj četrto stoletja preživel v tem od boga zapuščenem mestu, ne da bi moral zato nositi posledice manjvrednosti ali celo večvrednosti. Vem le, da se to majhno provincialno mesto kiti s posebnim šarmom in ponosom, ki sta globoko zasidrana v slehernem meščanu. In to je tisto, kar dela mesto lepo. Sarajevo bi lahko bilo še tako porušeno in razdejavano, pa bi imelo še zmeraj lepoto duše. Ali bi jo imela tudi Ljubljana?

Nekega findesieclovskega jutra se je torej Tomaž Pandur po zelo uspešni produkciji Šeherezade v LJUBLJANI (Predstava je po sedmih letih, 116 ponovitvah in 30 gostovanjih še zmeraj na repertoarju SMG-ja in je še zmeraj garancija za nabito polno dvorano ljubljanske publike. Zgolj naključje?) odločil, da bo spremenil kraj svojega ustvarjanja. Drži, izbor resda ni bil naključen, ampak je bil le logična poteza, za katero bi se odločil vsak sposoben gledališki režiser. Pandur je v Mariboru zaslužil izjemne igralske, organizacijske in nenazadnje, s takrat bližajočim se odprtjem nove dvorane, tudi prostorske potencialne. Trije faktorji torej, ki so ob premišljenem in strokovnem vodenju povzdignili neznanu Talijin hram na Slomškovem trgu v gledališko metropolo med Milanom in Dunajem. Škoda le - bi rekel naš novinar - da ni bila ta trditev izrečena v "daljni umetniški Meki Mehiki", Mozambiku ali Grenlandiji, temveč le v bližnji, srednjeevropski Nemčiji, ki pa tako ali tako sploh ne ve, kaj je to gledališče, saj je ta veja umetnosti njeni tradiciji povsem tuja.

Izbral si je čas in prostor, potreboval je le še ljudi. In prišli smo. Eni gledamo, se čudimo in navdušeno pozdravljamo, tudi če včasih kakšen prizor različno interpretiramo ali pa ga celo ne razumemo. Sram nas je, ker mislimo tako, kot (ne)pomembni nemški pisatelj Wilhelm Schlegel, ki je dejal, da nobeno umetniško delo ne sme biti povsem razumljivo. Drugi pa njegove projekte denarno podpirajo. Smo resnično že pozabili vlogi mecenstva v slovenski literaturi?

O nabreklih, mehurcih in o tem, kako jih doseči, pa tole: Našemu vestnemu in korektnemu novinarju ter odličnemu poznavalcu slovenske gledališke scene je očitno usojeno, kljub občasnim prebliskom duha, videti svet in zato tudi predstave iz perspektive turistov Pandurjeve La divine Comédie, katerim so vrata v Inferno in Purgatorio na stečaj odprta, poti do rajske izkušnje pa niti poznajo ne. Bistvo je očem prikrito - nekaterim žal za zmeraj. To se kaže že v naslovu nadobudnega novinarja, ki pod pretvezo, da bo predstavil Dramo SNG Maribor, vztrajno in nesramno slači njenega direktorja. Z veliko žalostjo ugotavljam, da se njegova bistroumna enačba Tomaž Pandur = Drama SNG Maribor še tako večjemu matematiku ne izide. Ali ni to paradoks, da mariborski gledališki hram, ki je znan po svoji odprtosti, pretoku informacij, pluralizmu konceptov in idej, internacionalnosti, njegovi nasprotniki enačijo s totalitarnim sistemom, katerega poglavar venomer kriči: "Le théâtre, c'est moi!"

Drama SNG Maribor ni samo njen direktor, g. Tomaž Pandur, ampak sta tudi dva dramaturga, 21-glavi heroični ansambel, ki je včasih okrepljen z odličnimi slovenskimi in tujimi igralci, so režiserji evropskega slovesa, kostumografi, ki dobivajo nagrade Prešernovega sklada, scenografi, ki s svojimi prostorskimi vizijami pripomorejo k iluziji in magičnosti gledališkega prostora... Predvsem pa so to predstave. Predstave, od tragedije do komedije, od korborne igre do spektakla, ki pričajo o sožitju povsem različnih poetik in isti gledališki hiši in s tem zagotavljajo še tako zahtevnemu gledalcu obilico umetniških in estetskih užitkov.

Žal mi je tiste kamele, ki bi morala za vsako umetniško delo, ki nastane v dvoranah SNG Maribor, skozj uho šivanke. Sicer pa je že tako, da Slovenci vse naše velike ljudi najprej blatimo, da bi jih pol stoletja kasneje lahko proglasili za genije.

Življenju rečem hvala dosti mi je dalo dalo dve očesi da z njima vidim jasno da dobro razlikujem črno in belo barvo

(V. Parra)

MLADEN RIEGER

DOGODEK

(ALI POTOVANJE PO SNegu OD LJUBLJANE DO MARIBORA)

Zakaj človek gleda filme, hodi v gledališče, bere knjige in počne druge kulturne stvari? Morda zato, da prežene dolgčas, da zve nekaj novega, da sprosti svoja čustva ali da pokaže v ugledni družbi svojo novo obleko, se vidi na televiziji in pove znancem nekaj o najnovejši impresionistično - ekspresionistični pesniški zbirki? Kakor koli že, za vse, kjer koli in kadar koli je to nek dogodek, ki zbudi v posamezniku nek občutek. Če ta občutek ni negativen, je provokacija, ki je ta občutek zbudila, opravičila svoj obstoj.

LJUBLJANA...

Predstavljajte si, da se v Ljubljani usedete na vlak z enim samim ciljem: priti v Maribor in si ogledati predstavo v tamkajšnjem gledališču. Ne kakršne koli predstave, temveč Rusko misijo v režiji Tomaža Pandurja, človeka, okoli katerega se neprestano krešejo nsprotujoča si mnenja. Brez skrbi. Tukaj ne bomo polemizirali in se zaskrbljeno spraševali, ali je to teater ali ne. To bomo prepustili ljudem, ki od tega živijo. Mi bomo samo gledali.

MARIBOR...

Torej sedimo na vlaku in se skozi snežni metež peljemo v našo severno metropolo. Še kratek sprehod po ulicah, nato pred nami zraste veliko, novo, moderno Mariborsko gledališče. Z velikim predivjem, dolgimi hodniki, elektronsko krmiljeno garderobo, udobnimi fotelji pred dvorano, diskretno spravljenim informacijskim centrom in varnostniki, velikim barom...

Dvorana ima impresivno velik oder, nad katerim je bogata "orožarna" luči in zvočnikov, od katere obiskovalec tiho pričakuje bogato in močno svetlobno in zvočno sliko česar koli, kar bi se dogajalo na odru. Sedeži so visoki, zelo podobni avionskim, omogočajo popolno varnost gledalca, ki je tako morda še preveč zavarovan pred fluidom, ki naj bi se pretakal med igralci in gledalci in ima občutek, da se bo vse dogajalo zelo daleč ob njega.

In potem tema. In potem spektakel. Na začetku služi zastor kot ogromno filmsko platno, s katerega nam ogromna, s starinskim cilindrom pokrita glava enega glavnih protagonistov predstave, posveti uvodni nagovor. Nato se zastor dvigne.

Za njim se potem več kot tri ure dogajajo spleti raznih gibalnih prizorov, slovensko, rusko, nemško in angleško govoreči liki na odru so oblečeni v razkošne kostume, uporabljajo najrazličnejše odrske rekvizite. Ogromen koncertni klavir se skupaj z igralcem dviga nekam pod nebo. Mogočno. Nekdo bo rekel: "Pleško." Morda, toda še vedno mogočno.

Na pol gola igralca, ki na glavo visita iz lestence visoko nad odrom, ženska z razkritimi prsmi, ki vleče klavir, jokanje žalujočih žensk, okrepljeno z udarnimi ritmi bobnov. Presunljivo. Nekdo bo rekel: "Že videno." Morda, toda še vedno presunljivo.

Ko zapuščas dvorano, je občutek podoben kot ob koncu kino predstave. Rahlo omotičen, slabše slišiš kot običajno. Navdušeno govoriš znancem o klavirju, lestencu, sekiri, o bradlji in telovadcu na njej, gorečih kaminih, jokanju in sadomazohizmu. Omeniš tudi manjše in večje napake odrske tehnike, preglasne elektromotorje v premikajočem se klavirju, hreščече zvočnike, katerih zvok je mnogo slabši kot izgledajo na prvi pogled.

LJUBLJANA...

Toda tu govorimo o dogodku ogleda predstave v Mariborskem gledališču, ki nam ostane v spominu ali pa tudi ne. Gotovo je to odvisno od vsakega posameznika posebej. Za nekatere so take in podobne predstave nujno, morda celo ne preveč nujno zlo, nekateri pa v njih vidijo značilke novega preporoda slovenskega gledališča. Nikoli ne veš, kaj dobiš.

Vseeno, spomnimo se, da tokrat takšne in podobne sodbe prepuščamo drugim. Nam ostane le, da gledamo predstave, ki so nam všeč in tudi take, ki nam niso všeč, da vidimo, zakaj so nam tiste prve sploh všeč.

Nazadnje se usedemo na prvi jutranji vlak proti Ljubljani, poskušamo zaspiti sredi klepetajočih sopotnikov, v pomečkani obleki "za v gledališče". In zunaj pada sneg. Tudi na odru je padal sneg.

GORAN ZAVRŠNIK

Gorazd Trušnovc

BERLINALE 1995

BILANCA

Na letošnjem, 45. Mednarodnem filmskem festivalu v Berlinu, ki se je odvijal sredi februarja, je bilo v uradnem sporedu predstavljenih okoli dvesto filmov in na Evropskem filmskem marketu, ki je potekal vzporedno, še dodatnih štiristo. Med tistimi petdesetimi filmi, ki sem jih po lastnem izboru v desetih dneh v Berlinu videl, je, recimo, četrtnina takih, pri katerih bi zapustil dvorano, če zunaj na ulici ne bi bil tak mraz. Naslednjo četrtnino predstavljajo veliki, predvsem holivudski filmi, ki bodo v kratkem prišli tudi v naše kinematografe. Tretjo četrtnino filmov bodo prikazovali jeseni na Film Art Festu v Cankarjevem domu. Izkaže se, da gre človek na festival (če pustim ob strani tisto kritično nečimrnost, ah, ta film sem videl zdavnaj pred vami...) zaradi ducata čudovitih, enkratnih in neponovljivih filmov, ki jih ne bi mogel videti nikoli več. Mogoče se zdi razmerje neracionalno, ampak koliko zares izjemnih filmov pa bi sicer lahko videl pri nas v enem letu?

ZMAGOVALCI

Na podelitvi nagrad sem se z veseljem pridružil žvižganju, ki se je razleglo ob razglasitvi dobitnika zlatega medveda: dobil ga je francoski film *L'appat* (Sveža vaba) režiserja Bertranda Tavernierja. Film prikazuje tri povprečne najstnike, dva nezaposlena fanta in dekle enega od njiju, ki se v prostem času rada vrta v 'vplivnih krogih'. Zazdi se jim, da bi lahko uspeli v Ameriki, če bi le imeli zadosti začetnega kapitala. Da bi prišli do denarja, fanta hladnokrvno ubijeta dva od njenih znancev. Edina zanimiva je vloga dekleta, ki se počuti popolnoma nedolžno, saj ni morila. Ne, ampak je samo odprla vrata fantoma, potem pa ob gledanju videa v sosednji sobi poslušala kriče žrtev. Glede na scenarij, ki je nastal po resničnih dogodkih izpred petnajstih let, film sicer ni slabo zrežiran, ne vem pa, kaj tako izjemnega je v njem videla žirija. V času Rojenih morilcev deluje ta film smešno medlo in anahronistično. Žvižgi pa so šli seveda na račun dejstva, da so omenjeni film postavili pred očitnega favorita publike in kritikov, pred film *Smoke* režiserja Waynea Wanga (pri nas ga poznamo po lanskoletnem filmu *Klub srečnih žensk*) in scenarista Paula Austerja, ki je nekakšen newyorški odgovor na losangeleške (Altmanove) kratke zgodbe. Film se dogaja večinoma v Brooklynu - ki ima, mimogrede, toliko prebivalcev kot Berlin - in je križanka ducata ljudi in njihovih usod, skupni imenovalc pa je prodajalna tobaka, katere lastnik je Harvey Keitel. Ostale zgodbe na prvi pogled nimajo nič skupnega, a se prepletejo na tak način, da začnejo vsi vplivati drug na drugega. Odlični igralci so se ob snemanju filma *Smoke* ujeli tako dobro, da so v pičlih petih dneh z minimalnim proračunom posneli še film *Blue in the Face*, ki pa se zares cel odvrti v taisti prodajalni tobaku in je sestavljen iz niza improviziranih prizorov in izjav prebivalcev Brooklyna, v stranskih vlogah pa se pojavljajo cel kup zvezd, od Lou Reeda in Jima Jarmuscha, preko Michaela J. Foxa in Roseanne do Madonne. Skratka, če se vrnem k nagradam: *Smoke* je dobil Srebrnega medveda s posebno omembo igralskega dosežka Harveya Keitela, dobil pa je tudi prvo nagrado publike. Drugo je dobil film *Nobody's Fool* (za sicer solidno odigrano vlogo v tem povprečnem filmu je Paul Newman dobil Srebrnega medveda), tretjo pa kanadska ljubezenska zgodba z lezbičnimi podtoni, *When Night is falling*.

Srebrnega medveda za režijo je dobil Richard Linklater za ZDA/avstrijsko koprodukcijski film *Before Sunrise*. Film je izjemno romantična ljubezenska zgodba, v glavnih vlogah pa sta igralca Ethan Hawke in eterično lepa Julie Delpy. Srečata se na vlaku, oba čutila nenavadno spontano domačnost in nato preživita noč sprehajajoč se po dunajskih ulicah, kjer se do jutra pogovarjata o vseh mogočih zadevah, predvsem pa seveda o ljubezni. Ob žalostni zori, ko odide vlak in se poslavljata, se dogovorita za srečanje čez eno leto. Kljub klasični linearnosti je film prepričljiv in uspe izzvati obet veličastne ljubezni, kar je dandanes prava redkost.

Ostale nagrade: za najboljšo igralko je bila proglašena Josephine Siao in sicer za vlogo v hongkonškem grenkosladkem filmu *Xiatian de Xue* (Poletni sneg), dramo o družini, ki ima na skrbi tasta, obolelega za Alzheimerjevo boleznijo. Srebrnega medveda za vizualno izstopajoč stil je dobil prav tako hongkonški film *Hongfen* (Rdečica), ki se dogaja na kitajskem po državljanski vojni, temelji pa na zapletenih medsebojnih odnosih: dve prostitutki sta zaljubljeni druga v drugo, med njiju je razpet moški, vsi pa iščejo srečen konec. Srebrnega medveda za zanimivo temo in stil je dobil tudi ruski film *Pjesa dlya Passashira* (Igra za potnika), kompleksna tragikomedija o Nikolaju, ki po v komunizmu prestani krivično dolgi kazni sreča svojega sodnika in začne načrtovati maščevanje. Posebno omembo so doži-

veli še naslednji filmi: za izjemen dosežek v pripovedovanju mehiška variacija *Kratkih zgodb*, *El Callejon de los Milagros* (čudežna ulica); za posebno mešanico magičnega in realnega izraelski *Sh'chur* (čarovnija) in za ekipo stranskih igralcev, 'pacientov' provincialne umobolnice, italijanski *Colpo di Luna* (Mesečina). Seveda so potem podeljevale svoje nagrade še razne komisije in žirije, od Unicefa preko homoseksualcev do raznih bančnih združenj, kjer pa postanejo razlogi za nagrajevanje posameznih filmov že popolnoma nerazumljivi. Razdelitve glavnih medvezdov pa si ne morem razlagati drugače, kot da so se Evropejci odločili, da svojih nagrad ne bodo več podeljevali Američanom, kar je sicer lahko prav nojevsko početje.

PORAŽENCI

Eno izmed večjih razočaranj festivala je bila odsotnost Roberta Redforda. Napovedovan je bil kot eden glavnih gostov ob premieri filma *Quiz show*, ki so ga prikazovali zunaj konkurence, baje pa sploh ni nameraval priti, ampak je bila to samo spretna reklamna poteza organizatorjev. Bentonov film *Nobody's fool* sicer odlikuje plejada zvezd (Paul Newman, Bruce Willis, Melanie Griffith, Jessica Tandy, itd.), a je približno tak, kot da bi hoteli povprečno TV nanizanko o dogodivščinah neke skupnosti (v središču je razbita družina očaka Newmana) v ameriškem heartland mestecu posneti na evropski način. Pa tudi opus režiserja Roberta Bentona vsebuje boljše filme (Kramer proti Kramerju, *Billy Bathgate* ...). Nemški *Transatlantis* govori o renomiranem znanstveniku, ki po materini smrti preživi pol leta v rojstnem kraju nekje v Alpah, kjer nenadoma dobi vizijo, da se Atlantida ni potopila, ampak je samo odtekla voda. Odpravi se torej v Tibet... Film je preprosto dolgočasen, poln vase zaverovane, hipertrofirane metaforike in še očitno visokopračunski, zato je bila jeza nemške publike upravičena. Novi film Brucea Beresforda, *Silent Fall*, je flopnil kljub zvezdniški zasedbi (Richard Dreyfuss, Linda Hamilton, John Lithgow, itd.), ukvarja pa se z avtiističnim otrokom in njegovo sedemnajstletno sestro, ki preživita pokol njenih staršev. Dreyfuss in Lithgow sta psihiatra, ki bi rada vsak na svoj način odkrila, kaj se je zares zgodilo, film nato spolzi v melodramatsko vzpostavljanje odnosa med Dreyfussom in dečkom; kdo je moril pa izvemo na koncu, kot za tolažbo. Itd. Sicer pa je napovedovati, kateri filmi bodo na festivalu propadli, zelo nevhvaležna zadeva.

"DOOM" FILMI

Posebna podvrst 'poražencev' so filmi, pri katerih lahko že po naslovu sklepaš na vsebino: *Doom Generation*, *Mod Fuck Explosion*, *Salto al Vacio* (Skok v praznino), itd. Tem in podobnim filmom je skupen vsesplošen nihilizem; ne gre toliko za pomanjkljive zgodbe, kot za depresivne podobe propadle urbane mladine, ki nima nobenega odnosa do sebe, zato ni čudno, da po brezčlunem blodenju in zlorabljanju seksa in drog konča v vse večjem nasilju. Če ne veš, kam hočeš, pač prideš tja, kamor nisi hotel. Za povrh pa so tovrstni filmi (z izjemami, seveda) videti tako, kot da so na svojo anarhično neartikuliranost in butasto nepoznavanje in zaničevanje pravil filmske govorice še ponosni. OK., namen teh filmov je bil najbrž v tem, da jih je moka gledati, in to so tudi dosegli. Vprašljiva niso le sredstva, ki jih pri tem uporabljajo, marveč je to tako daleč od kakršne koli umetnosti, da je škoda besed. Če pa se imajo ti filmi za glasnike tako imenovane Generacije X, potem se ji (in jim) pri tej priči odpovedujem.

FILM NOIR

Je seveda nekaj drugega: za svoja črna sporočila uporablja dodelane zgodbe in prepoznaven, visoko artikuliran stil. Novi val tega enkratnega žanra štiridesetih let bi si zaslužil poseben članek, na kratko pa bi tu omenil tri krasne primerke, prikazane na Marketu. Prvi, *Shallow Grave*, je bil v času festivala drugi na londonski lestvici najbolj gledanih filmov, takoj za Intervijem z vampirjem, in je videti kot škotska tehnološka verzija filma *Blood Simple*. Trije japiji, pravnik, zdravnica in borznik, si delijo luksuzno stanovanje in iščejo četrtega sostanovalca. Edini, ki se po seriji neuspelih poskusov zdi primeren, je možakar s kovčkom, ki se predstavi kot pisatelj. Ko ga čez čas najdejo mrtvega (overdoza) in vidijo, da je kovček poln denarja, se sklenejo trupla znebiti, denar pa obdržati. Ko prideta po kovček prava lastnika, prav tako slabo končata. Ker japiji izkopljejo prelitev grob, ga policija seveda odkrije, kar jim da tudi vedeti, a se nič kaj ne trudi. Raje samo počaka, da se trojica po obdobju obtoževanja, prevar in norosti pobije med sabo. Belgijski *Suite 16* je prav tako črn erotični triller, v katerem se žigolo, ki misli, da je po nesreči ubil žensko, zateče v zgornji apartma luksuznega hotela. Z invalidom na vozičku, ki tam živi (odlični Pete Post-

lethwaite, oče iz filma V imenu očeta), razvijeta nenavadno razmerje, saj ima vsak tisto, kar drugi rabi: eden mladost in moč, drugi denar. Mefistovski stavec mu izpolnjuje vse želje, hkrati pa mu postavlja nove in nove izzive; igra postaja vedno bolj dekadentna in ko se mladenič v eno od deklet, ki bi jo moral ubiti, zaljubi, se vse skupaj zelo tragično konča. Kot že rečeno, posebna privlačnost tega filma je temni erotizem, ki prežema vse dogajanje. Vsa zgodba ameriškega filma *Flesh Suitcase* pa se odvrti v nekaj hotelskih sobah. Dva tihotapca heroína čakata na prevzem. Vrečičke skrivata v želodcu, in jih, ko pač pridejo po naravni poti na dan, ljubosumno preštevata. Hotel je poln čudakov, eden od tihotapcev zbolil in čakanje postaja vse bolj mučno. Ko njuni šefi vendarle pridejo in ugovorijo, da ena vrečička manjka, živci popustijo vsem in hotel dočaka svoj konec v shakepearjansko apokaliptični maniri.

TRAČ: NICO IN DELON

Alain Delon je letos triumfalno sprejel nagrado za življenjsko delo (v gneči na tiskovni konferenci je eden izmed fotografov celo izgubil čevlji), zelo neopazno pa je šla mimo predstavitev čisto svežega nemškega TV dokumentarnega filma o Christi Paffgen, bolj znani pod imenom Nico. Med vojno rojena dolgonoga svetlolaska se je pri šestnajstih sprehajala po pariških modnih pistah, se pojavila v Fellinijevem *Sladkem življenju* in pri osemnajstih postala kristalno lepa, a mrtvaško hladna boginja Warholovega newyorškega podzemlja šestdesetih let. Naslednjih dvajset let je preživela v stalni odvisnosti od heroína in glasbe in zaradi nesreče s kolesom umrla leta 1988 na Ibiza. Med njenimi oboževalci, kar pomeni, da so z njo nekaj časa živeli in ji pisali pesmi, so bili Lou Reed (njen čudovito zameten glas je dal nepozaben pečat skupini *The Velvet Underground*), Jim Morrison (ki je zanjo napisal znano *You're Lost Little Girl*), Iggy Pop in mnogi drugi. Bila je kulturna figura pop-art generacije, sčasoma pa je postala ikona mračnijaštva (dejstvo, da je lepa, je bilo zanjo poniževalno) in želje po smrti. Manj znan podatek je, da je imela z Alainom Delonom sina. Mimogrede, ko je njen sin odrasel, ga je sama navadila na heroin. Tega sina Delon nikoli ni priznal, še

BLUE IN THE FACE

več, iz razlogov, ki so najbrž jasni, so ga namesto Nico vzgajali Delonovi stari starši, ki se jim je Alain zaradi tega odpovedal - zadnjih trideset let z njimi sploh ni spregovoril. In potem ti pride Alain Delon na tiskovno konferenco in začne razlagati, koliko mu v življenju pomeni družina...

JUGA

Vukovar Poste Restante: ona, Hrvatica, in on, Srb, sta par v Vukovaru in medtem ko na drugem koncu Evrope pada zid, njuno poročno procesijo prekinejo demonstranti obeh strani. Njega vpokliče jugo vojska, ona ostane lojalna svojim. Kmalu mora on bombardirati svojo hišo, njo, ki pred njegovim odhodom zanosi, pa posilijo. Tudi ko se srečata, on noče dezertirati, ona pa ne pobeogniti. Po koncu ostaneta vsak na svojem. Film *Bore Draškoviča* je uradno ciprsko-italijanska koprodukcija, na tiskovni konferenci pa se je izkazalo, da za vsem skupaj stoji pravzaprav Beograjska banka. Tako se pokaže film v povsem novi luči: gre za perverzno Neronovo perspektivo, ki da požgati Rim, in to ga navdihne za nekakšno kvazi umetnost. Ker je film poln posipanja s pepelom in poskusov objektivnega razdeljevanja krivde, je tukajšnje novinarje zanimalo, kako to, da je bil tako dobro sprejet v Srbiji, in Hrvaškem pa neprikazan. Odgovori so jasni samo tistim, ki situacijo razumejo podrobneje, konferenca pa se je kmalu prelevila v hvalnico Srbiji, ki v ekstremni situaciji še zmeraj snema filme, cela stran interne festivalske publikacije pa je bila posvečena Kusturici. Ta je organiziral letošnji Fest v Beogradu, pa še posnel novi film *Nekoč* je bila dežela, ki za vse skupaj krivi Tita. In medtem so svoj film o Vukovaru posneli tudi Hrvati...

Želimir Žilnik (ki je sicer leta 1968 dobil Zlatega medveda za takrat pri nas prepovedan film *Rani radovi*) pa je žirijo spet moral na nek čuden način prepričati, da je njegov nizkopračunski, nizkoleteči in sploh mizerni film *Dupe od mramora* vreden nekakšne nagrade, saj je dobil (tolažilno) posebno nagrado gej & lezbične žirije. Film se namreč vrti okrog dveh nekonvencionalnih prostitutk iz predmestja Beograda, in sicer enega moškega primerka in ene ženske. Poleg precejšnje doze nasilja na obrobju vojne izstopa še strahovita doza balkanskega macho primitivizma.

SUITE 16

V tako revni konkurenci sem se, brez vsake zlobe, vprašal, kje je naš Halgato? Z veliko gotovostjo trdim, da bi se čisto spodobno odrezal. Pa kaj našim producentom še ni jasno, kakšna zastoj promocija so festivali? Naj si še enkrat ogledajo zgornja dva odstavka.

BISERI

Spet bom omenil le trojico. Ne morem skrivati navdušenja nad filmom, ki je v sodobnem valu vampirstva daleč najboljši: imenuje se *The Addiction*, za fenomenalno vsoto 500.000 \$ pa ga je posnel znani newyorški neodvisni režiser Abel Ferrara (pred dvema letoma so pri nas prikazovali njegovo različico filma *Tatovi teles*). Film je posnet v kontrastni črnobeli tehniki, dogajanje je postavljeno v New York našega časa, glavno vlogo pa ima kandidatka za doktorico filozofije Kathleen (Lili Taylor), ki jo nekega večera, ko se sprehaja med raperji po zakotnih ulicah, napade in ugrizne privlačna vampirka Casanova (Annabella Sciorra). Njena bolezen, ki sledi, je samo okvir za širšo metaforiko: vprašanje psihološke in medicinske odvisnosti (tukajšnji vampirji si kri najraje vbrizgavajo), želje in krivde, človeškega behaviorizma, širjenja okužbe (aids) ter boja med filozofijo in religijo. Med svojimi tavanji po temnih ulicah in iskanji sveže krvi sreča tudi starostno vampirjev Peina (odlični Christopher Walken), ki zna na pamet predvsem eksistencialiste dvajsetega stoletja in jo je pripravljen poučiti o nekaterih zadevah, ki jih mora vampir poznati. Po vse večji degeneriranosti Kathleen doživi kolaps in ker kot vampirka ne more umreti, poišče pomoč in odrešitev pri duhovniku, v religiji. Na kontroverznost filma kaže tudi odziv gledalcev: del publike je žvižgal, del pa ploskal. *Living in Oblivion* je še ena newyorška miniaturka: režiral jo je Tom DiCillio, bivši sodelavec jima Jarmuscha. Film bi lahko opisal kot izjemno duhovito komedijo

DUPE OD MRAMORA

nekje med Kafka in brati Marx, vse dogajanje pa je omejeno na en snemalni dan v studiu ultra-nizkopračunskoga filma, kjer gre vse narobe. Film, ki vsebuje dve eksploziji, dva živčna zloma, dva pretepa in serijo zapeljevanj, v najboljši maniri meša sanje, celuloidne iluzije in realnost, opazna pa je glavna vloga vzpenjajočega se igralca Steva Buscemija. Tretji film se imenuje *Funny Bones* (režiser je Peter Chelsom) in je nekaj najboljšega, kar je v zadnjih letih prišlo iz Velike Britanije, prosto po Nietzscheju pa bi ga označil kot film o rojstvu komedije. Jerry Lewis igra tu pravzaprav samega sebe: ostarelega, upokojenega komika, čigar sin (Oliver Platt) bi rad nadaljeval njegovo kariero, pa mu nikakor ne gre, ker v sebi nima 'smešnih kosti'. Ko ta sin išče ljudi, ki bi mu lahko prodali šale, ki bi jih

potem prodajal kot svoje (ugotovi tudi, da je isto počel njegov oče), najde svoje korenine v bivši cirkuški družini, ki sestoji iz nekaj zares originalnih primerkov. Vendar pa se v tragikomično družinsko zgodbo vmešajo še tihotapci... Film na genialno nevsiljiv način reinterpretira zgodovino komedije, od nemih burlesk Chaplina in Keatona, slapsticka in situacijske komedije, preko nemškega ekspresionizma (posamezni cirkuški prizori) in družine Addamsovih do črnega humorja angleških nanizank. Huronski aplavz, ki ga je film požel, je več kot upravičen.

ZGodbica o Keatonu

Ker je bila ob stoletnici filma v Berlinu predvajana retrospektiva filmov Bustra Keatona, velja ob tej priliki omeniti zelo poučno zgodbico o pionirskem umetniku filmske komedije. Keaton se je lotil svojega prvega celovečerca, filma *The Cameraman*, kar so mu odsvetovali tako Chaplin, kot Harold Lloyd in Adolph Zucker. S predlogo se je odpravil v studio Metro-Goldwyn-Mayer, kjer so mu priskrbeli kopico scenaristov, ki naj bi iz preproste zgodbe o cestnem fotografu naredili mešanico med Tolstojem in scenarijem za V vrtincu. Studio ga je nato poslal na snemanje v New York, kjer pa se je Keaton uprl. Zavrnil je njihov scenarij in hotel posneti film po svoji zamisli. Studijski mogotci so bili preveč presenečeni, da bi oporekali in rezultat je najbrž najboljši primer njegovega talenta na ekranu. Po čudoviti hollywoodski logiki mu kaj takega niso dovolili nikoli več, do konca prepričani, da če zmore kaj takega Keaton, zmore MGM še boljše. Da bi bila ironija še večja, so medtem, ko so se na vse načine trudili, da bi zlomili Keatonov neodvisni duh, vsakemu novemu komiku, ki je prišel pod njihovo okrilje, kazali film *The Cameraman* kot primer, kakšna naj bi bila MGM komedija.

V Berlin je prišla tudi Keatonova vdova Eleanor, ki je bila presenečena in navdušena nad tem, da imamo Evropejci tako spoštljiv zgodovinski spomin, medtem ko se Keatona, genialnega komika žalostnega obraza, v Ameriki komaj še kdo spomni.

Še borih pet let nas loči do zamenjave tisočletja, a v globalnem polju rockovskega dogajanja skoraj ni čutiti želja in tendenc po novem in še neodkritem. Zanimive stvari se v teh razmerah lahko odvijajo le v "undergroundu", skrite očem in ušesom povprečnega ljubitelja rocka.

DRUGA ANGLIJA

Janez Golič

Nepregledne ameriške širjave in pripadajoča množica glasbenih zanesenjakov producira zanimiv medijski fenomen; skupine, ki se uspejo preiriti v ospredje, tam tudi ostanejo, zato je toliko bolj presenetljiv preboj oziroma revival punka s skupinami kot sta Green Day in Offspring. Velika Britanija, prepredena z raznovrstnimi medijskimi tipi, živi za nove skupine vsaj po imenih, ne pa tudi po glasbi. Večinska, tudi neodvisna produkcija še vedno nostalgичno hlasta za vsem, kar spominja na zlate trenutke britanskega rocka: The Beatles (Oasis), The Smiths (Gene), Bowie (Suede), Led Zeppelin (Stone Roses) ali Rolling Stones (Primal Scream).

V pričujočem članku se bomo osredotočili na tisti del dogajanja na britanskem otočju, ki je v nekaterih pisnih oblikah že dobil naziv post-rock.

Skupine t.i. post-rocka še vedno uporabljajo klasične rock instrumente, a pristop je prilagojen povsem avtonomnim namenom. V večini primerov gre za zavračanje tradicije ali vsaj za pošten pretres uveljavljenih vzorcev in glasbenih oblik. Kitariske fraze so tako rekoč izginile ali so v najboljšem primeru transformirane v kompleksno zvočno sliko, kjer so vloge posameznih prispevkov povsem enakovredne.

GOD IN KEVIN MARTIN

Tovrstno dogajanje ni zraslo na enem mestu ali se naslonilo na morebitno gonilno skupino, ki bi s svojo originalnostjo in prepričljivostjo poglajlo podmladek. Pravzaprav so protagonisti izšli iz različnih glasbenih sfer in se neodvisno drug od drugega dokopali do istih iztočnic oziroma principov lastnega ustvarjanja. Če že moramo izpostaviti vodilno osebo, preko katere bomo lahko izpeljali ostale relacije, je to zagotovo Kevin Martin, vodja več vzporednih projektov, od katerih je najpomembnejši GOD. Kevin razkriva osnovni nagib z izjavo, da želi pripeljati glasbo do skrajnosti obeh polov, na eni strani ambientalnost na robu tišine in na drugi frontalni napad hrupa in destrukcije zvoka. Drugi studijski album *GOD, The Anatomy Of Addiction* (Big Cat '94), se le po robu drži rock forme in s povečano zasedbo izgublja pečat posameznih glasbenih karakterjev. Za to je poskrbel tudi Kevin Martin sam, ko je trdno zategnil producentske vajeti in onemogočil vsakršen poskus samovoljnih izletov, vključno z njegovimi. Glasba zato diha le skozi intenzivnost posameznih delov, medtem ko je žar interaktivnega

muziciranja že v kali zatrt ali vsaj prekrit s težo napetega zvoka. Ob pomanjšani zasedbi in povečani uporabi elektronskih pripomočkov se Kevin

predstavlja v projektu ICE, ki se je zaenkrat materializiral le na CD-ju *Under The Skin* (Pathological '93). Tretja pojavna oblika je *Techno Animal*, ki je v popolnosti rezultat studijskih prizadevanj in ponuja še tretjo zanimivo primerjavo zvočnih učinkov.

Široka zanimanja so Kevina Martina pripeljala do različnih sodelovanj in dejavnosti. Poleg lastnih kreacij in producentskih poslov se je lotil še zbiranja posnetkov različnih izvajalcev, ki jih je objavila založba Virgin v seriji "Ambient" pod naslovom *Isolationism*. Večina posnetkov se prilagaja namenom in ponuja srhljivo ter nelagodno zvočno izkušnjo, svetlobna leta oddajeno od običajnega pojmovanja ambientalnega.

Eden najbližjih sodelavcev Kevina Martina je zagotovo kitarist Justin Broadrick, ki zadnja leta deluje v lastni zasedbi *Godflesh*. Njegov "background" je prav neverjeten, začel je v death metal skupini Napalm Death, nadaljeval kot bobnar v Head Of David in končno zagrabil stvari v svoje roke v *Godflesh*. Vzporedno se preizkuša še v *Final*, projektu, ki je z enim posnetkom zastopan na kompilaciji *Isolationism*, torej gre za vseh rockovskih draži okleščen glasbeni organizem. Justinu Broadricku se je že večkrat priključil Robert Hampson, še ena legenda britanskega drugačnega rocka. V osemdesetih letih je predvodil kitarško skupino LOOP, ki je že s svojim nazivom (zanka) nakazala osnovne glasbene smernice. Loop so

preizkušali učinke do neskončnosti ponavljajočih se vzorcev, ki pa so varirali z vsakičnim obratom in s tem ustvarili hipnotično ozračje. Ko so izpraznili kreativne baterije in pripeljali glasbeni izraz na rob sprejemljivosti širšega občinstva, je Robert Hampson odšel. Sedaj skupaj z basistom G.C.Greenom dela zvočno nekaj povsem drugega. Repetitivne zanke so sedaj pritejene za elektronske eksperimente, v katere so še vedno vključeni človeški glas, tolkala in mestoma z elektriko ojačana kitara. Posamezni izvori so že težko ločljivi, saj jih MAIN s pomočjo studijskih efektov prekrivajo in brišejo sled. Lahko bi celo zapisali, da so izvorne funkcije instrumentov ukinjene in da so tu le še kot sredstva pri ustvarjanju določenih zvokov oziroma razpoložjenj. Ostali člani Loop so prav tako nadaljevali glasbeno pot, le naziv so spremenili v

Hair & Skin Trading Company. Za razliko od Roberta Hampsona in njegovih Main, H.A.S.T.Co ostajajo na sledi močnih kitarških in ritmičnih zvokov svoje predhodne karnacije. Na prvem albumu jim je pri produkciji pomagal celo Roli Mosiman, nekdanji bobnar Swans, sodelavec Clinta Ruina v Wiseblood in producent vseh plošč švicarskega tria Young Gods, tako da plošča *Jo In Nine G Hell* (Beggars Banquet '92) zveni čisto in neverjetno udarno. Za drugi album *Over Valence* ('93) so poskrbeli različni producenti, kajti vse raznolike ideje so člani H.A.S.T.Co želeli primereno ozvočiti. Mestoma se namreč spustijo v eksperimentalna štrnanja in se približajo avantgardnim postopkom stare nemške šole s Faust in CAN na čelu.

NEMŠKE NAVEZE

Prav slednji omenjeni predstavljajo velik vpliv nove britanske drugačne rockovske produkcije. *Moonshake* so dobili ime po eni od njihovih pesmi in se tudi v glasbenem smislu približujejo kompozicijam nemških veterani. Mark Callahan, ki je po odhodu kitaristke Margaret Fiedler ostal vodja zasedbe, je na plošči *The Sound Your Eyes Can Follow* (Too Pure '94) zavrgel klasično strukturo pesmi. Ritmična podlaga je pulzirajoča,

nanzo pa Moonshake nanašajo vpade hrupa in jazzy vložke trobil in pihal. Besedila so kljub avantgardnim glasbenim postopkom zelo blizu realnim situacijam ali vsaj izhajajo iz prizorov socialnega dna.

Odpadnica iz Moonshake, že omenjena kitaristka **Margaret Fiedler**, ni dolgo ostala brez dela. Pravzaprav vsaj v idejnem smislu nadaljuje tisto, kar sta prej počela skupaj s Callahanom. Njen projekt nosi naziv **Laika** in tudi oba do sedaj izdana nosilca zvoka, EP *Antenna* in album *Silver Apples Of The Moon* (oba Too Pure '94), razkrivata njena zanimanja za kozmična prostranstva. V te namene so Laika izrabili zmožnosti sodobne snemalne oziroma computerske tehnike in kar v domači dnevni sobi posneli večino zvočnega gradiva. Laika niso in nočejo biti originalni za vsako ceno, le razne stilske glasbene oblike prosto prevzemajo in jih preoblikujejo v lasten in razpoznaven glasbeni kod. Kot večina starejših britanskih rock avantgardistov tudi Laika drsijo v nevarne vode cenenege tehniziranja, kjer se kreativnost pravega interaktivnega igranja umika priročnosti upravljanja z digitalnimi aparaturnami.

Na robu tehno pozabe ždita tudi **Scorn**. **Mick Harris** in **Nicholas Bullen** sta sicer izšla iz t.i. grind-core scene, a se prav kmalu iztrgala neinventivnim prijemom popolne destrukcije forme. Premik v upočasnjene in poglobljene ritmične vzorce zagotovo ni bil zavesten korak, prej normalen in skladen razvoj prijemov, ki ob koncu tisočletja dovoljujejo izrabo vseh sredstev. In nena zadnje stilov, s katerimi nas bombardirajo veliki mediji. Hip hop, rap in tehno so zagotovo zaznamovali sodobne plesne trende in vseprisotnost pop kulture podira še zadnje pregrade. Namesto zatiskanja oči sta Scorn raje izkoristila stil in ga podkrepila z zvoki, ki nas zmrazijo brez vizuelne komponente srhljivih prizorov. Album *Evanescence* (Earache '94) je na njuni krivulji ustvarjalnega razvoja dosegel vrhunjo točko in zdi se, da začrtana smer vodi le na stranpot oziroma v slepo ulico. Sicer pa, vsaka napoved je nepravilna, še posebej, ko gre za glasbenike, ki kot vodilo in gonilno silo izpostavljajo stalno preverjanje in revizijo lastnega početja.

POP AVANTGARDA

V zadnji in najprijaznejši sklop nove drugačne britanske produkcije lahko umestimo skupine, ki nadaljujejo linijo melanholičnega popa z začetka prejšnje deкаде. Te navezave so le površinske in v pomoč, ko želimo posamezni glasbeni izraz primerno predstaviti. Predvsem **Disco Inferno** s pomočjo studijskih prijemov brišejo vezi s tradicijo in vendar njihovo početje ni le artistični poseg v formo. Za elektronskim šumenjem, odmevom močne bas linije in patetičnim izlivom toplega človeškega glasu se skriva primarna želja po simbiozi zunanjega in notranjega sveta. Te težnje še krepi likovna oprema njihovega prvega albuma *D.I. Go Pop* (Rough Trade '94) in pripadajočega EP-ja *Second Language*, kjer četrt krožni izseki "sevajo" enkrat iz puste pokrajine in drugič prihajajo iz betonske ograde. Teme se prav tako poigravajo z nedoločeni pojmi, **Disco Inferno** preprosto hlajajo za duhovnimi vrednotami, ki skrite ždijo v vsem, kar nas obkroža. Glasba zato ni pomirjajoče meditativna, že zato ne, ker spaja na videz nespojilive glasbene elemente, tako na goli zvočni ravni, kot v kompoziciji. Še težjo nalogo so si zadali **Bark Psychosis**, ki glasbeno vizijo uredničujejo (praktično) brez pomoči elektronskih pripomočkov. Njihov svet zato ni nič manj skrivnosten in zapleten, le ozvočen je skozi dolgotrajno preizkušanje zvočnih učinkov. Snemalno okolje v njihovem primeru predstavlja kar vadbeni prostor (če smo natančnejši,

DISCO INFERNO

cerkev v vzhodnem Londonu), le tako so člani **Bark Psychosis** lahko uresničili ideje, ki so se porodile na licu mesta. Različne postavitve mikrofонов in ostale opreme, kup gostujočih glasbenikov in skoraj leto dni dela na albumu *Hex* (Circa '94) je rezultiralo v glasbi, ki nas vodi skozi različna razpoloženja. Večinoma so to umirjeni pasusi, spremljani z rahlo jazzovskimi prijemi, a znotraj na videz pomirjene zvočne slike se skriva napetost, ki nas ne spusti v varen objem lastne zamaknjenosti. Pomembna se zdijo še njihova sporočila, ki se zopet izmikajo uveljavljenim vzorcem pripovedovanja zgodb in podajanja idej. Gre za težko ubesedljiv odnos posameznika s svojo okolico, v konkretnem primeru z urbano sredino. To ni neposredno izražanje velemestnih frustracij, prej zavestno prepuščanje vsemu, kar nas obkroža. **Graham Sutton**, vo-

dja zasedbe, je ta odnos preprosto označil za "mesto kot ljubimec". Omenjeni **Graham Sutton** je prispeval kitarški delež v projektu **'O'Rang**, ki ga vodita **John Webb** in **Lee Harris**, bolj znana po delovanju v pop skupini **Talk Talk**. Album *Herd Of Instinct* (Echo '94) je zato toliko večje presenečenje. Njuno glasbo krasí neizmeren vir aranžerskih prijemov, ustvarjenih s pomočjo kopice gostujočih glasbenikov. Vloge posameznih instrumentov so povsem svobodne, delitev na ritmične in melodične elemente je nemogoča oziroma se stalno spreminja in razvija. Pravo kvaliteto daje tej glasbi organski zvok pravih, večinoma kar akustičnih glasbil, ki zaradi zanosnega ter enovitega muziciranja spomni na vzhodnjaške in afro meditativne motive. **'O'Rang** se navkljub tem eksotičnim navezavam zavedata lastne vpetosti v urbani prostor in to poudarjata z vpadi elektronskega hrupa, močnimi kitarškimi vložki in studijskimi posegi. Še dlje so vizijo avtonomnega ustvarjanja pripeljali **Pram**, čeprav so postopki v veliki meri podobni prej omenjenim **'O'Rang**. Petčlanska

zasedba je omejena z inštrumentarijem, a ta pomankljaj nadomešča z domišljenim spletom enostavnih ritmičnih vzorcev, ki jih nadgrajujejo z naključnimi nanosi kitarških in sintetičnih zvokov. Posebno, skoraj otroško naivno dimenzijo njihovega izraza dodaja pevka **Rosie**. Njena besedila in interpretacija ciljajo na vseh zemeljskih vezi osvobojen pogled navzgor, tja v vesoljska prostranstva, med zvezde. Njihov zadnji album *Helium* (Too Pure '94) že z naslovom napoveduje tovrstne nagibe, plin helij je lažji od zraka in ga vzgon vleče navzgor. Če bi pri skupini **Pram** iskali primerjave, bi jih našli v okornem novem valu in napevih čeških animiranih filmov. Z novim članom, trobentačem **Verdigisom**, so dodali še jazzovski element, a to le zato, da so poudarili razpuščenost oziroma vso lahkost bivanja.

ZAKLJUČEK

Pričujoči pregled ni in ne more biti popoln. Po definiciji se "drugačna" glasba izogiba preverjenim normam in množičnemu okusu. Medijsko pojavljanje je omejeno na specializirane revije in radijske oddaje, plošče so izdane za majhne, večinoma kar neznane gramofonske založbe brez prave promocije, koncertni nastopi omejeni na lokalno pojavljanje v neuglednih klubih in dvoranah. Vendar pa se je že mnogokrat izkazalo, da množična popularna glasba črpa ravno iz dogajanja v "undergroundu", pa naj si bo to prodor rock'n'rolla sredi 50.let, punka sredi 70. ali grungea, rapa in tehna v zadnjih letih. Verjamem, da se za izvirno, svežo glasbo tudi v prihodnje ni bati. Vedno bo obstajal določen odstotek glasbenih ustvarjalcev raziskujočega duha, ki se bodo zavestno ali instinktivno odvrčali od uveljavljenih kalupov in norm. In ti bodo vedno naleteli ne ravno na množico, zagotova pa na zvesto manjšino spremljevalcev.

SHOXSIE AND THE BANSHEES

THE RAPTURE

POLYDOR 1995

Ko so se **Siouxsie & The Banshees** pripravljali na snemanje novega albuma, so preko gramofonske založbe Polydor iskali primerne producenta. Vsakega kandidata so najprej vprašali, če zna oziroma če je že kdaj nastavljal zvok pravih bobnov. Odgovori so bili kar po vrsti isti, da se tako ne dela več, da vsi delajo le še z elektroniko in samplerji. Siouxsie And The Banshees se zato niso predali. Preko svojih osebnih stikov so prišli do **Johna Calea**, vsestranskega glasbenika in producenta, in šele z njegovo "staromodno" vizijo kreiranja zvoka so bili **Siouxsie Sioux, Severin, Budgie** in ostali zadovoljni.

Album *The Rapture* zato ne pomeni radikalnejšega premika v usmeritvi skupine, kot so ga nakazovale nekatere plesno usmerjene pesmi s predhodnika *Superstition*. Zopet zveni organsko in analognost, skratka pristno. Pesmi same so tipično zatemnjene in dovolj notranje razgrajene, da ne padejo v povprečnost "sodobnega" pop manerizma. Pravzaprav je skupina po vseh teh letih že izgradila lasten izraz, ki jih že omejuje in ne dovoljuje očitnih odmikov. Znotraj tega se je zopet izkazal bobnar Budgie, ki v bistvu nosi glasbeno predlogo, ostali jo le dograjujejo in predvsem kitarška igra le formalno zapolnjuje zvočni prostor.

Po vsem, kar so **Siouxsie & The Banshees** že naredili, revolucije res ni bilo pričakovati. Če naredimo še kratko primerjavo, kje so vsi njihovi "sopotniki" še tam s konca 70-ih let, lahko ugotovimo, da so Siouxsie in njeni obdržali stil, da so lastno glasbeno izročilo obdelovali tako z glavo kot srcom in niso izgoreli v vrtincu lastnih nasprotij. So stalno nekje na svojem, na osvetljenem robu popularno-glasbenega dogajanja, kot da bi se zavedali vseh pasti, ki jih nastavlja središče medijske pozornosti.

MILADOJKA

LIVE

MILADOJKA 1995

Ko se določena skupina približuje deseti obletnici delovanja, ko spremeni oziroma v konkretnem primeru okrajša svoje ime in obenem ponudi retrospektivni koncertni izdelek, je jasno, da gre za sklenitev določene obdobja njenega ustvarjanja. Miladojka Youneed je ob Laibachu in Borghesiji skozi 80. leta predstavljala močno domačo alter sceno, spremljano s presenetljivim odzivom tako medijev, kot občinstva. Miladojka Youneed so nas navduševali s svojstveno fuzijo jazza, funka in rocka ob nenavadno skovanih besedilih ter odličnim obvladovanjem

inštrumentov. Ključ uspeha je bila široka funkcionalnost njihove glasbe, ki je zadovoljila tako občinstvo na rock koncertih kot navdušence plesnih klubskih podijev. Kot po nepisanem pravilu pa si vsaka skupina po letih golega entuziazma želi večje pozornosti, kar večinoma lahko doseže le s prilagajanjem okusu širše množice. Izginil je raziskujoči duh zgodnjih poskusov in ostal le tehnično dovršen funk-rock z eno tendenco - pritegniti poslušalca k brezskrbni in nori zabavi. V tem (sedaj) Miladojka popolnoma uspeva in prekaša večino podalpskih "rock" veseljakov.

CD ploščo in kaseto *Live* so Miladojka založili sami in na njej objavili celoten koncert, posnet junija lani v Portorožu. Izbor je v stilu retrospektivnega pregleda, na posnetkih se nahajajo skladbe sicer objavljene na albumih *Bloodylon* in *Liberta Bloo*, dve priredbi, *Show Me* Bertolda Brechta in *Pocket Calculator* nemških Kraftwerk, ter kot dodatek na CD plošči še dve skladbi z njihove izredne prve plošče *Ghastly Beyond Belief*.

Napovedovanje, kam se bodo vila pota nove Miladojke v prihodnje, je sila nevhvaležno. Bojim pa se, da vsaj izbirčnejših poslušalcev ne bodo več zadovoljili.

CHRIS CONNELLY

SHIPWRECK

WAX TRAX 1994

V popularni glasbi se vse enkrat vrne. Večinoma pod vplivom izrazitih avtorskih osebnosti, torej tistih, ki so usodno zaznamovali dogajanje na več ravneh. Med te z lahkoto štejemo Davida Bowieja, stalno izmikajočega se kameleona rocka 70. let, ki pa je kasneje le še formalno vzdrževal zanimanje medijev in publike. Kakor koli že, njegova pionirska leta so pustila globok pečat v pojmovanju rocka kot kulturnega fenomena tega stoletja in mnogi novejši ustvarjalci povzemajo ideje velikega učitelja.

Chris Connelly še ni dosegel statusa vodilne osebe sodobne pop glasbe. Njegovo predhodno pojavljanje kaj takega ni predvidelo, še več, kvečjemu ga je negiralo. Chris je namreč znan po sodelovanjih v obskurnih skupinah in projektih, zbranih okoli dveh kontraverznih glasbenikov - Ala Jourgense in Martina Atkinsa, botrov skupin kot so *Revolting Cocks*, *Ministry* in *Pigface*. Chris Connelly je v zadnjih letih doživel nekaj življenjskih brodolomov, ki so ga skupaj z omenjenimi sodelovanji pripeljala na rob psihičnega zloma.

Njegov tretji solo album *Shipwreck* ilustrira stanje njegovega duha in obenem razkriva želje po varnem zavetju tradicionalnih vrednot. Ta se kažejo tako v besedilih in predvsem v glasbi. Nič več podivljane igre trakov in pobežljanih elektronskih ritmov spremljanih s popačenimi glasovi na robu samodestrukcije. Connelly je Jourgensenu speljal še bobnarja **Williama Rieflina** in ob pomoči še dveh kitaristov in basista ponudil rock album sodobne produkcije in klasične strukture. Tu je še posebej izpostavljen artikuliran vokal, ki je premišljeno podprt z ustrezno glasbeno podlago. Počasnejše skladbe so skoraj sentimentalne poeme umirjenega ozadja, medtem ko energične izpade spremlja močan kitarški zvok in udar pravih bobnov. Manjka le edinstven občutek za pesem znotraj omejene strukture pop glasbe, tista komaj zaznavna ločnica, ki razmejuje povprečne od genialnih. Chisu manjka le še korak, da bi ga lahko proglasili za novega Davida, a ravno ta korak je usodno določen z osebnim glasbenim karakterjem posameznega izvajalca.

JANEZ GOUČ

nano pa Moonshake nanašajo vpade hrupa in jazzy vložke trobil in pihal. Besedila so kljub avantgardnim glasbenim postopkom zelo blizu realnim situacijam ali vsaj izhajajo iz prizorov socialnega dna.

Odpadnica iz Moonshake, že omenjena kitaristka Margaret Fiedler, ni dolgo ostala brez dela. Pravzaprav vsaj v idejnem smislu nadaljuje tisto, kar sta prej počela skupaj s Callahanom. Njen projekt nosi naziv Laika in tudi oba do sedaj izdana nosilca zvoka, EP *Antenna* in album *Silver Apples Of The Moon* (oba Too Pure '94), razkrivata njena zanimanja za kozmična prostranstva. V te namene so Laika izrabili zmožnosti sodobne snemalne oziroma komputerske tehnike in kar v domači dnevni sobi posneli večino zvočnega gradiva. Laika niso in nočejo biti originalni za vsako ceno, le razne stilske glasbene oblike prosto prevzemajo in jih preoblikujejo v lasten in razpoznaven glasbeni kod. Kot večina starejših britanskih rock avantgardistov tudi Laika drsijo v nevarne vode cenenege tehniziranja, kjer se kreativnega pravega interaktivnega igranja umika priročnosti upravljanja z digitalnimi aparaturnami.

Na robu tehno pozabe ždita tudi Scorn. Mick Harris in Nicholas Bullen sta sicer izšla iz t.i. grind-core scene, a se prav kmalu iztrgala neinventivnim prijemom popolne destrukcije forme. Premik v upočasnjene in poglobljene ritmične vzorce zagotovo ni bil zavesten korak, prej normalen in skladen razvoj prijemov, ki ob koncu tisočletja dovoljujejo izrabo vseh sredstev. In nena zadnje stilov, s katerimi nas bombardirajo veliki mediji. Hip hop, rap in tehno so zagotovo zaznamovali sodobne plesne trende in vseprisotnost pop kulture podira še zadnje pregrade. Namesto zatiskanja oči sta Scorn raje izkoristila stil in ga podkrepila z zvoki, ki nas zmrzijo brez vizuelne komponente srhljivih prizorov. Album *Evanescence* (Earache '94) je na njuni krivulji ustvarjalnega razvoja dosegel vrhno točko in zdí se, da začrtana smer vodi le na stranpot oziroma v slepo ulico. Sicer pa, vsaka napoved je nepravilna, še posebej, ko gre za glasbenike, ki kot vodilo in gonilno silo izpostavljajo stalno preverjanje in revizijo lastnega početja.

POP AVANTGARDA

V zadnji in najprijaznejši sklop nove drugačne britanske produkcije lahko umestimo skupine, ki nadaljujejo linijo melanholičnega popa z začetka prejšnje deкаде. Te navezave so le površinske in v pomoč, ko želimo posamezni glasbeni izraz primerno predstaviti. Predvsem Disco Inferno s pomočjo studijskih prijemov brišejo vezi s tradicijo in vendar njihovo početje ni le artistični poseg v formo. Za elektronskim šumenjem, odmevom močne bas linije in patetičnim izlivom toplega človeškega glasu se skriva primarna želja po simbiozi zunanjega in notranjega sveta. Te težnje še krepi likovna oprema njihovega prvega albuma *D.I. Go Pop* (Rough Trade '94) in pripadajočega EP-ja *Second Language*, kjer četrť krožni izseki "sevajo" enkrat iz puste pokrajine in drugič prihajajo iz betonske ograde. Teme se prav tako poigravajo z nedoločenimi pojmi, Disco Inferno preprosto hlastajo za duhovnimi vrednotami, ki skrite ždijo v vsem, kar nas obkroža. Glasba zato ni pomirjajoče meditativna, že zato ne, ker spaja na videz nespojilive glasbene elemente, tako na goli zvočni ravni, kot v kompoziciji. Še težjo nalogo so si zadali Bark Psychosis, ki glasbeno vizijo uresničujejo (praktično) brez pomoči elektronskih pripomočkov. Njihov svet zato ni nič manj skrivnosten in zapleten, le ozvočen je skozi dolgotrajno preizkušanje zvočnih učinkov. Snemalno okolje v njihovem primeru predstavlja kar vadbeni prostor (če smo natančnejši,

DISCO INFERNO

cerkev v vzhodnem Londonu), le tako so člani Bark Psychosis lahko uresničili ideje, ki so se porodile na licu mesta. Različne postavitve mikrofonov in ostale opreme, kup gostujočih glasbenikov in skoraj leto dni dela na albumu *Hex* (Circa '94) je rezultiralo v glasbi, ki nas vodi skozi različna razpoloženja. Večinoma so to umirjeni pasusi, spremljani z rahlo jazzovskimi prijemi, a znotraj na videz pomirjene zvočne slike se skriva napetost, ki nas ne spusti v varen objem lastne zamaknenosti. Pomembna se zdijo še njihova sporočila, ki se zopet izmikajo uveljavljenim vzorcem pripovedovanja zgodb in podajanja idej. Gre za težko ubesedljiv odnos posameznika s svojo okolico, v konkretnem primeru z urbano sredino. To ni neposredno izražanje velemestnih frustracij, prej zavestno prepuščanje vsemu, kar nas obkroža.

Graham Sutton, vodja zasedbe, je ta odnos preprosto označil za "mesto kot ljubimec". Omenjeni Graham Sutton je prispeval kitarski delež v projektu 'O'Rang, ki ga vodita John Webb in Lee Harris, bolj znana po delovanju v pop skupini Talk Talk. Album *Herd Of Instinct* (Echo '94) je zato toliko večje presenečenje. Njuno glasbo krasi neizmeren vir aranžerskih prijemov, ustvarjenih s pomočjo kopice gostujočih glasbenikov. Vloge posameznih inštrumentov so povsem svobodne, delitev na ritmične in melodične elemente je nemogoča oziroma se stalno spreminja in razvija. Pravo kvaliteto daje tej glasbi organski zvok pravih, večinoma kar akustičnih glasbil, ki zaradi zanosnega ter enovitega muziciranja spomni na vzhodnjaške in afro meditativne motive. 'O'Rang se navkljub tem eksotičnim navezavam zavedata lastne vpetosti v urbani prostor in to poudarjata z vpadi elektronskega hrupa, močnimi kitarskimi vložki in studijskimi posegi. Še dlje so vizijo avtonomnega ustvarjanja pripeljali Pram, čeprav so postopki v veliki meri podobni prej omenjenim 'O'Rang. Petčlanska zasedba je omejena z inštrumentarijem, a ta pomankljaj nadomešča z domišljenim spletom enostavnih ritmičnih vzorcev, ki jih nadgrajujejo z naključnimi nanosi kitarskih in sintetičnih zvokov. Posebno, skoraj otroško naivno dimenzijo njihovega izraza dodaja pevka Rosie. Njena besedila in interpretacija ciljajo na vseh zemeljskih vezi osvobojen pogled navzgor, tja v vesoljska prostranstva, med zvezde. Njihov zadnji album *Helium* (Too Pure '94) že z naslovom napoveduje tovrstne nagibe, plin helij je lažji od zraka in ga vzgon vleče navzgor. Če bi pri skupini Pram iskali primerjave, bi jih našli v okornem novem valu in napevih čeških animiranih filmov. Z novim članom, trobentačem Verdigsom, so dodali še jazzovski element, a to le zato, da so poudarili razpuščenost oziroma vso lahkost bivanja.

ZAKLJUČEK

Pričujoči pregled ni in ne more biti popoln. Po definiciji se "drugačna" glasba izogiba preverjenim normam in množičnemu okusu. Medijsko pojavljanje je omejeno na specializirane revije in radijske oddaje, plošče so izdane za majhne, večinoma kar neznane gramofonske založbe brez prave promocije, koncertni nastopi omejeni na lokalno pojavljanje v neuglednih klubih in dvoranah. Vendar pa se je že mnogokrat izkazalo, da množična popularna glasba črpa ravno iz dogajanja v "undergroundu", pa naj si bo to prodor rock'n'rolla sredi 50.let, punka sredi 70. ali grungea, rapa in tehna v zadnjih letih. Verjamem, da se za izvirno, svežo glasbo tudi v prihodnje ni batí. Vedno bo obstajal določen odstotek glasbenih ustvarjalcev raziskujočega duha, ki se bodo zavestno ali instinktivno odvrčali od uveljavljenih kalupov in norm. In ti bodo vedno naleteli ne ravno na množico, zagotova pa na zvesto manjšino spremljevalcev.

SHOXSIE AND THE BANSHEES

THE RAPTURE

POLYDOR 1995

Ko so se **Siouxsie & The Banshees** pripravljali na snemanje novega albuma, so preko gramofonske založbe Polydor iskali primernega producenta. Vsakega kandidata so najprej vprašali, če zna oziroma če je že kdaj nastavljal zvok pravih bobnov. Odgovori so bili kar po vrsti isti, da se tako ne dela več, da vsi delajo le še z elektroniko in samplerji. Siouxsie And The Banshees se zato niso predali. Preko svojih osebnih stikov so prišli do **Johna Calea**, vsestranskega glasbenika in producenta, in šele z njegovo "staromodno" vizijo kreiranja zvoka so bili **Siouxsie Sioux, Severin, Budgie** in ostali zadovoljni.

Album **The Rapture** zato ne pomeni radikalnejšega premika v usmeritvi skupine, kot so ga nakazovale nekatere plesno usmerjene pesmi s predhodnika **Superstition**. Zopet zveni organsko in analogni, skratka pristno. Pesmi same so tipično zatemnjene in dovolj notranje razgrajene, da ne padejo v povprečnost "sodobnega" pop manierizma. Pravzaprav je skupina po vseh teh letih že izgradila lasten izraz, ki jih že omejuje in ne dovoljuje očitnih odmikov. Znotraj tega se je zopet izkazal bobnar Budgie, ki v bistvu nosi glasbeno predlogo, ostali jo le dograjujejo in predvsem kitarska igra le formalno zapolnjuje zvočni prostor.

Po vsem, kar so **Siouxsie & The Banshees** že naredili, revolucije res ni bilo pričakovati. Če naredimo še kratko primerjavo, kje so vsi njihovi "sopotniki" še tam s konca 70-ih let, lahko ugotovimo, da so Siouxsie in njeni obdržali stil, da so lastno glasbeno izročilo obdelovali tako z glavo kot srcem in niso izgoreli v vrtincu lastnih nasprotij. So stalno nekje na svojem, na osvetljenem robu popularno-glasbenega dogajanja, kot da bi se zavedali vseh pasti, ki jih nastavlja središče medijske pozornosti.

MILADOJKA

LIVE

MILADOJKA 1995

Ko se določena skupina približuje deseti obletnici delovanja, ko spremeni oziroma v konkretnem primeru okrajša svoje ime in obenem ponudi retrospektivni koncertni izdelek, je jasno, da gre za sklenitev določene obdobja njenega ustvarjanja. Miladojka Youneed je ob Laibachu in Borghesiji skozi 80. leta predstavljala močno domačo alter sceno, spremljano s presenetljivim odzivom tako medijev, kot občinstva. Miladojka Youneed so nas navduševali s svojstveno fuzijo jazza, funka in rocka ob nenavadno skovanih besedilih ter odličnim obvladovanjem

inštrumentov. Ključ uspeha je bila široka funkcionalnost njihove glasbe, ki je zadovoljila tako občinstvo na rock koncertih kot navdušence plesnih klubskih podijev. Kot po nepisanem pravilu pa si vsaka skupina po letih golega entuziazma želi večje pozornosti, kar večinoma lahko doseže le s prilagajanjem okusu širše množice. Izginil je raziskujoči duh zgodnjih poskusov in ostal le tehnično dovršen funk-rock z eno tendenco - pritegniti poslušalca k brezskrbni in nori zabavi. V tem (sedaj) Miladojka popolnoma uspeva in prekaša večino podalpskih "rock" veseljakov.

CD ploščo in kaseto **Live** so Miladojka založili sami in na njej objavili celoten koncert, posnet junija lani v Portorožu. Izbor je v stilu retrospektivnega pregleda, na posnetkih se nahajajo skladbe sicer objavljene na albumih **Bloodylon** in **Liberta Bloo**, dve priredbi, **Show Me** Bertolda Brechta in **Pocket Calculator** nemških Kraftwerk, ter kot dodatek na CD plošči še dve skladbi z njihove izredne prve plošče **Ghastly Beyond Belief**.

Napovedovanje, kam se bodo vila pota nove Miladojke v prihodnje, je sila nevhvaležno. Bojim pa se, da vsaj izbirčnejših poslušalcev ne bodo več zadovoljili.

CHRIS CONNELLY

SHIPWRECK

WAX TRAX 1994

V popularni glasbi se vse enkrat vrne. Večinoma pod vplivom izrazitih avtorskih osebnosti, torej tistih, ki so usodno zaznamovali dogajanje na več ravneh. Med te z lahkoto štejemo Davida Bowieja, stalno izmikajočega se kameleona rocka 70. let, ki pa je kasneje le še formalno vzdrževal zanimanje medijev in publike. Kakor koli že, njegova pionirska leta so pustila globok pečat v pojmovanju rocka kot kulturnega fenomena tega stoletja in mnogi novejši ustvarjalci povzemajo ideje velikega učitelja.

Chris Connelly še ni dosegel statusa vodilne osebe sodobne pop glasbe. Njegovo predhodno pojavljanje kaj takega ni predvi-

delo, še več, kvečjemu ga je negiralo. Chris je namreč znan po sodelovanjih v obskurnih skupinah in projektih, zbranih okoli dveh kontraverznih glasbenikov - Ala Jourgense in Martina Atkinsa, botrov skupin kot so **Revolting Cocks**, **Ministry** in **Pigface**. Chris Connelly je v zadnjih letih doživel nekaj življenjskih brodolomov, ki so ga skupaj z omenjenimi sodelovanji pripeljala na rob psihičnega zloma.

Njegov tretji solo album **Shipwreck** ilustrira stanje njegovega duha in obenem razkriva želje po varnem zavetju tradicionalnih vrednot. Ta se kažejo tako v besedilih in predvsem v glasbi. Nič več podivljane igre trakov in pobežljanih elektronskih ritmov spremljanih s popačenimi glasovi na robu samodestrukcije. Connelly je Jourgensenu speljal še bobnarja **William Rieflina** in ob pomoči še dveh kitaristov in basista ponudil rock album sodobne produkcije in klasične strukture. Tu je še posebej izpostavljen artikularni vokal, ki je premišljeno podprt z ustreznimi glasbeno podlago. Počasnejše skladbe so skoraj sentimentalne poeme umirjenega ozadja, medtem ko energične izpade spremlja močan kitarski zvok in udar pravih bobnov. Manjka le edinstven občutek za pesem znotraj omejene strukture pop glasbe, tista komaj zaznavna ločnica, ki razmejuje povprečne od genialnih. Chrisu manjka le še korak, da bi ga lahko proglasili za novega Davida, a ravno ta korak je usodno določen z osebnim glasbenim karakterjem posameznega izvajalca.

JANEZ GOUČ

Robert Titan - Felix

MAGNIFIKAT

POMURSKA ZALOŽBA, MURSKA SOBOTA, 1994.

Kakšno je lahko "odraščanje" (če odraščanje razumemo kot konstituiranje izvirne, samosvoje ustvarjalne subjektivitete) pesnika danes, ko se zdi, da je zaradi nastopa postmoderne epohe svet le kaotičen labirint, neskončna igra zrcal, in so različni simulakri (nemara že trajno) modificirali ontološki status resničnosti, besede literatov pa so, najbrž ravno zato, še toliko bolj "negotove in izrekajo negotove reči" (Octavio Paz)?

Seveda si tega vprašanja ne zastavljamo zato, da bi nanj odgovarjali načelno ali posplošno; njegov pravi smisel zares lahko zapopademo šele v dinamičnem procesu konfrontacije oziroma komunikacije z besedno umetnino, o kateri nam je tokrat dano pisati: *Magnifikat* je po mladostni *Carpe diem!* druga pesniška zbirka Roberta Titana - Felixa (1972), enega prvih avtorjev "generacije sedemdesetih", ki je iz faze revialnih objav (pravočasno) prestopil v fazo, ko se energija pesnikove notranje moči in zrelost njegove ustvarjalne izkušnje (ali res samo to?) že lahko "kristalizirata" v knjižni izdaji.

Kristal pa tudi ni in ne more biti samo naključna metafora za zunanjo (in notranjo) formo *Magnifikata*. Zbirka je namreč urejena tako, da v njej brez težav zaznamo strog notranji red oziroma svojevrstno, uravnoteženo "arhitektoniko"; sestavlja jo devet ciklov, ki "vsebujejo po štiri ali šest enot, z obveznimi štirivrstičnicami (razen v razdelku s soneti²) in z verzom, ki je večinoma 10- do 12-zložen, jambski, občasno asoniran in še redkeje riman" (kot je to v svoji oceni *Magnifikata* eksaktno ugotovil Peter Kolšek³). Dovolj očitno je tudi, da se Titanova poezija "organsko" napaja (vsaj) pri dveh virih: po eni strani vase vsrkava biblijsko oziroma starojudovsko tradicijo nasploh, po drugi pa svobodno navezuje dialog z izbranimi eminentami iz *Weltliteratur*; kot zanesljivo referenco lahko omenimo zlasti začetnike moderne poezije, namreč francoske simboliste od Baudelaira do Verlaina. Svobodno miselno razpolaganje s tradicijo in povratek k urejeni, "klasični" formi sta seveda (v poeziji) postmodernistična postopka *par excellence*, vendar je možno trditi, da *Magnifikat* v marsičem že presega postmoderno "vizijo" sveta in napoveduje možnost drugačnih odgovorov na tista temeljna bivanjska vprašanja, ki so že od nekdaj "zanesljivi predmet" (Jesih) poezije.

Recenzent Aleš Šteger na zavihu knjige zapiše: "Felixove pesmi so pesmi o razprtosti dlani. Ta dlan je na poti." Zdi se, da je ravno pot oziroma dolgo, nemara večno potovanje lirskega subjekta, v začetnem ciklusu *Predgovor* še "blodnika in paberkovalca", proti "razodetju, ki se ne izmika" (iz cikla *Narcisovo podeželje*) tista osnovna matrica, v katero se neizbrisljivo, kot bi jih začarala skrivnostna "davna roka" (*Pesem o prvem krogu*), vpisujejo verzi. Titan nas, kot to zmeraj znova počnejo pesniki, vabi, da skupaj z njim "zapljujemo" (eden izmed ciklov nosi pomenljiv naslov *Jadrnice*) proti neznanim pokrajinam in podoživljamo njegovo zapisanost "izkustvu tavalujskega otočja" (*Pesem o zadnjem krogu*), torej Neizrekljivemu, ki je bistvo poezije. Kot *poeta doctus* se Titan seveda kmalu zave temeljnega paradoksa besedne, zlasti pesniške umetnosti. V vsakem primeru namreč velja, da "vse so že nekoč nekje dorekli" (*Paulu Verlainu*) in "nasploh je vse le bežna zanka, / v kateri so stvari kot žebli tenke, / v katero smo ujeti že stoletja." (*Goranu Šiški*), hkrati pa tudi vseskozi obstaja upanje, da "je morda nekje razvpiti smisel / te blodnje med skalovjem in otoki" (*Paulu Verlainu*). To spoznanje je strašno, a obenem neskončno lepo; smisel jezika poezije je namreč (tudi) v tem, da nikoli ne daje dokončnih odgovorov, četudi si neprenehoma zastavlja neskončna vprašanja. Kljub temu, da se mora boriti s (zeitgeistovsko) negotovostjo in izmuzljivostjo smisla in spoznanja, Titanova poezija zrelo in suvereno ubeseduje preplet večnih tém (lep primer tega je na primer "ljubezenski" cikel *Salomonova visoka pesem*); a v tem se še ne skriva njen glavni presežek. Le-tega lahko zaslutimo že v začetnih pesmih, čisto prosojno pa izseva iz zaključnih ciklov, posebej *Narcisovega podeželja*

Stanislaw Ignacy Witkiewicz

SLOVO OD JESENI

PREVEDEL NIKO JEŽ
ZBIRKA 20. STOLETJE, CANKARJEVA ZALOŽBA, 1994

Atanazyja obsedajo ženske in načenjajo njegova nadčutna spoznanja. A ne samo ženske. Zelo hecno je, ko se Atanazy zafiksa s kokainom in pade v objem Andreja Lohoyškega. Atanazy se bojuje v dvobojih in sam s sabo. Ubogemu Andreju zaseže skoraj ves kokain in ga varno čuva za težke čase. Zofija je njegova zaročenka, Hela Bertz pa izvor njegove bebavosti. Kmalu se poroči z Zofijo. Na skupinskem smučanju Atanazy ne prenese, da bi mišičasti vaditelj, Šved Tvardstrup, vzburljal Helo, sicer ženo kneza Prepudrecha, zato ga izzove na dvo-boj in ubije. Knez mu je na moč hvaležen...

Tako se zapleta in razpleta okvir zgodbe, ki lahko marsikoga zavede. Roman je v svojem jedru bolj zamotan in skrivnosten. Zgradba romana je modernistična, saj normalni potek prekinjajo tako imenovane Informacije, v katerih se umirja ustvarjena napetost, pripovedovalni čas se širi, pisatelj posega v ozadje, vmesna dogajanja in obstranske situacije. Izven Informacij - ki se sicer pojavljajo redko - nastajajo dialogi, v katerih pisatelj izraža tisto, kar je že povedal v svojih filozofskih esejih, in tudi tisto, kar so izrazili drugi, bodisi v literarnih delih (citati mladopoljskih avtorjev) ali v filozofskih razpravah. Roman v tem pogledu pridobiva medbesedilnostno razsežnost, ki

pa je Witkiewicz ni docela izpostavil, temveč zgolj uporabil kot estetsko pomagalo porajajočim se in obstoječim idejam. Ob vsaki priložnosti se namreč "bluzi na tri šihte", zato bodo knjige še posebej veseli intenzivno razmišljujoči ljudje, nikakor pa ne bodo po njej posegali uživalci prostega časa.

Še nekaj besed o glavnem junaku Atanazyju. Gre za mladega človeka, ki živi na samem robu transcendece. Spoznati hoče metafizično bistvo, zato se poskuša vanj vživeti: zapleta se v dvoboje in pod vplivom kokaina pristane na homoseksualno razmerje. Blazno ga obseda poročena Židinja, Hela Bertz, ki je bolj dovtetna in primerna za njegove erotične igre kot njegova žena Zofija. Ko Hela po Zofijini smrti postane njegova, Atanazy pobegne. Njegov beg je samo še zadnja postaja na poti do metafizičnega utelešenja, ki se, kakor koli že, konča s smrtjo...

Stanislaw Ignacy Witkiewicz je Slovo od jeseni zasnoval že leta 1912, končal pa 1926. Glede na jasno zarisanu eksistencialno problematiko je pojavnost tega romana predčasna. Je tudi podkrepljena s filozofskimi esejmi - kot sta to počela Camus in Sartre - in labodjespevske mistificirana z avtorjevim samomorom. Kot bi rekli naši bratje Poljaki: "Witkiewicz jest martwy. Niech żyje Witkiewicz!"

KLEMEN PIŠK

in *Kadosha*; prvoosebni lirski subjekt - "poslanik" ali "klesalec" - slednjič nedvoumno razkrije, kaj je tisto, kar se vseskozi skriva v ozadju kot edini cilj njegovega hlepečnega iskanja: gre za "razodetje, ki se ne izmika!" Smisel tavajočega pesniškega spraševanja postane jasen: "Ker so klesalci, ki skončajo svetohodstvo / na pomlad in izvabljeni ljubkujejo nebo, / in vedeži, ki tisočletja hodijo! Zato!" (*Narcisovo podeželje*, 4. pesem). Pesnika torej žene želja po stiku s svetim, ki bi hkrati pomenil njegovo dokončno odrešitev iz sovražnega, samouničujočega sveta: "Rešitev je le sanja, / ker ni počelo radost, odrešenje, / nečednost je počelo tega veka!" (*Pesem tega veka*). Kljub vplivu postmoderne, relativizirajoče paradigme v ta spoznanja ne smemo podvomiti, marveč jih moramo sprejeti, vzeti za svoja: morda bomo slednjič začutili, da je izhod iz labirinta le prvi korak na poti h kraju, kjer venomer sije sonce.

GAŠPER MALEJ

¹ Seveda se zavedamo, da smo, nemara prvič v takem kontekstu, zapisali sintagma, ki jo lahko vsakdo (zelo upravičeno!) relativizira in se ji posmehuje, upoštevati pa je treba možnost, da bo nekoč - po zgledu "generacije šestdesetih" - označevala literaturo nekaterih avtorjev, ki jim bo skupno zgolj to, da so se (po naključju?) rodili med letoma 1970 in 1980, ali pa nemara še kako leto kasneje oziroma prej. V smiselnost takega "klasificiranja" seveda upravičeno dvomimo.

² Gre za cikel *Narcisovo podeželje*. (op. G.M.)

³ To je nemara tudi edina stvar, ki jo Kolškova ocena uspešno "dešifrira". (op. G.M.)

'Često mislim na neko sliko, ki jo vidim samo jaz in v kateri nisem nikoli govorila.'
Marguerite Duras: Ljubimec

TRIO

plesna predstava

Od tu naprej se je začel ples -predstava Tri-O, treh junakinj, ki so pomagale eni, da se je manifestirala v svoji želji: izpovedati svetu občutek svoje notranjosti, ki ga je navdihnila zgoraj omenjena knjiga.

Koreografija, Nataše Tovirac, je želela svojo intimo doživljanja prenesti s plesom, na fizično-vidno raven človekovega sprejemanja.

Kar je bilo v njej, je s plesno simboliko izmenjala z okoljem in osebam v njem. To ji je uspelo se z dvema plesalkama: Leno Knific in Nino Meško. Za predpremiro si je avtorica izbrala Palacij Ptujskega gradu, ki je dal predstavi nove možnosti, prerasel je obliko odra v naravno prizorišče, ki lahko deluje in diha sam zase ali s plesalkami. Dopolnjeval je predstavo s svojo hladnostjo in vzvišenostjo in jo delal skrivnostno in temačno. Bil je vkomponiran v poigravanje naravne elementarnosti vode in ognja ter simbolnosti kamna in školjke.

Kompozicijska zgradba Tri-A je slonela na treh plesnih vlogah, ki so bile serije mnogih iskanj človeka vpoteva v svet. Skozi ples so iskale odgovore o smislu in skrivnosti bivanja, o oblikah življenjske popolnosti in o metafizičnih vprašanjih. S plesom so ta vprašanja prevrednotile v sporazumevanje z gibom in mimiko in iskale bistvo, to je odgovor na vsa burna vprašanja notranjosti, ki tam niso mogla ostati. Presla so iz biologije v psihološki pomen smisla in obstoja. Vsaka vloga zase je bila zaključena pripoved v izpovedi duha-misli do ideje izvajanja. Predstava je prihajala in notranjosti na zunanji del, tu se je začela naša komunikacija s substanco, ki je bila poslana iz telesa skozi ples. To je bila psihična vsebina koreografke, ki je z gibi in funkcijami skušala pokazati človeško družbo. Ustvarjalno gibalno je dalo enak delež plesa vsem trem plesalkam. Plesale so stilizirane, v nekaterih epizodah že skoraj stereotipna ženska opravila (poudarjeno ličenje), v drugih pa so se igrale z dušo deklishe romantike. Iz deklis in njihovih sanj so se s pomočjo kostumografije, Sanje Grci], prelevile preko reptilov v to kar si ne želimo biti, v odraslost. Objele so svoje telo, da ga ne bi za vedno izgubile in ga podržale v trenutni sliki lastnih misli, da se ne bi za vedno prelil v onostranstvo, kot se preliva in izgublja voda v naravi.

Vse tri plesalke zelo dobro sledijo koreografiji in ji sledijo po prostoru prisotnosti in odsotnosti namišljene meje misli in zmožnosti koncepta koreografije. Sporazumevajo se s plesom in nemimimi dogovori ob navideznem srečevanju med sebsti in celo v nekaj kratkih duetnih figurah. Včasih se celo izgubijo v globini prostora in jih spremljamo lahko le v svoji intuitivni zaznavi in obvladanju prostora kot da gre za poizkus metafizičnega sodelovanja z nami.

Predstava Tri-O se končuje tam, kjer bi se lahko nadaljevala z novimi spoznanji. Zaokrožila je ali pa ni čas iskanja lastne indetite v razmerju do sveta.

KARLA ŽELEZNIK

NATAŠA VELIKONJA

ABONMA

ZALOŽBA ŠKUC
LAMBDA 5
LJUBLJANA 1994

Prvenec Nataše Velikonja, Abonma, je knjiga, ki se bo umestila v slovenski pesniški prostor ne le kot zbirka lirčnih pesmi, temveč tudi kot prva zbirka ženske homoerotične lirike. (Z njenimi pesmimi in razmišljanji smo se lahko srečali v večih slovenskih literarnih revijah.)

Pesnica je mlada. Je naša sopotnica skozi pozna osemdeseta v devetdeseta leta naše subkulture. Dozorela je v času, ki podpira in daje možnost drugačnosti posameznika tako v vsej njegovi svobodi izražanja svojih misli in občutkov da ta zaradi tega ne bo izločen iz možnosti vsakdanjega življenja, kot tudi v času, ki omogoča svoboden način interpretiranja in zapisovanja poezije na posamezniku značilen zapis. Skratka smo v času, ki odpira forme drugačnosti v večih plasteh življenja.

V zbirki so zbrane drobne in krhke pesmi, z ljubezenskim utripom, liričnega značaja. Drugačne so v svojem predmetu opisovanja, ker so tudi gledane skozi drugačno perspektivo vidnega in zelenega. Gre za enotno obliko, ki jo vodi osebnoizpovednost, kar nakazuje na globoko intimo življenja. Izpovedi so kratke, preproste a učinkovite. Tak je tudi jezik pesmi, ki je sestavljen iz vsakdanjih besed, ki dobijo v zgoščenih mislih, na svojem mestu svoj poetični pomen. Zaradi tega je vse preprosto razumljivo in včasih hkrati vprašujoče (naj ti vsa za hipec pripovedujem o svoji grozi:/komu bo najprej strlo telo/kdo bo prvi/kdo bo najbolj sam.) Svoboda izražanje se kaže tudi v svobodni formi določanja pesmi in v zavračanju konvencionalnosti funkcioniranja jezika. Misli zaključujejo skoraj vedno le pike in misel ne začenjajo velike začetnice, določa jo njena vsebina.

V pesmih se pesnica ne ustavlja pri naštevanju detajlov, niti pri episkosti spominov in opisovanja stanj ter okolice, ne ustavi se niti pri vpletanju najbolj skritih in intimnih občutkov. Pesmim sledimo skozi knjigo po določenih kronologijah, kot da gre za dnevnik, napisan v obliki lirike. Skozi vse pesmi srečujemo tri glavne osebe Pesnico, Opevano ter Čas, ki ima v pesmih se posebno moč s svojo dolgotstjo in kratkostjo in tudi čas se dogaja (ampak čas gre. še več: vedno več/ ga bo nastajalo vzdolž teh dni.). Včasih že celo obremenjuje intimo dveh ljubljenskih oseb. Iz neulovljivega časa, se dajo impresivni trenutki rešiti s prenosom na papir. Te trenutke je pesnica prenesla z vso natančnostjo posamezni stanj, ki so spremljala njeno lepo misel ali občutek. Shranila jih je tudi za nas. V njeni zbirki ABONMA.

KARLA ŽELEZNIK

MOJSTRI KLASIČNE GLASBE IN NJIHOVA DELA

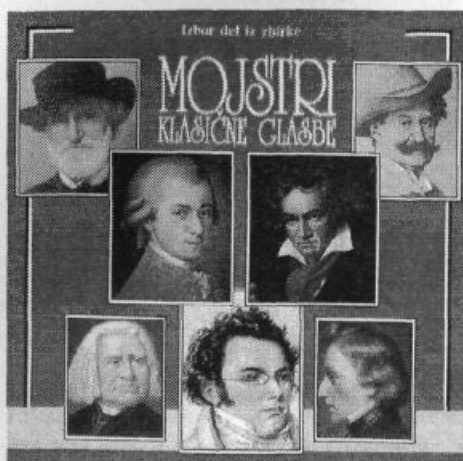
(26 LASERSKIH PLOŠČ, 26 ZVOČNIH KASET,
26 ILUSTRIRANIH ZVEZKOV)

LJUBLJANA: ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA, 1994/95

Nova serija, ki je pred nami, prinaša "highlights", tiste stvari, za katere ljudje navadno sploh ne vedo, da jih poznajo, pa jih tako pogosto poslušajo v reklamah za margarino, za Fructalove sokove ali za Belinko. Zato svarilo! Če teh stvari še nimate doma, se ne pustite preslepiti. Serije šestindvajsetih ilustriranih zvezkov z ravno tolikšnim številom laserskih plošč ali kaset ne naročite zato, ker je založba za naročnike pripravila lepa darila ("dve lepo oblikovani mapi s posebnim patentom za shranjevanje ilustriranih zvezkov", od katerih lahko v vsako varno shranite trinajst zvezkov, in za nameček še dodatno "CD-ploščo ali kaseto z izborom najboljših klasične glasbe"). Ne naročite je zato, ker vsi naročniki sodelujejo na nagradnih žrebanjih, na katerih založba vsak mesec izžreba glasbeni stolp. In nikar je vendar ne naročite zato, da bi imeli doma na polici CD-jev na metre. Naročnik postanite preprosto zato, ker je zbirka uporabna, ker je pregledna, ker vam lahko razjasni pojme, ki vam najbrž spričo katastrofalnega glasbeno-izobraževalnega sistema pri nas nikoli niso bili jasni, in ker je te stvari preprosto treba poznati, če hočete pred samim sabo veljati za splošno izobraženega. Res je sicer, da serija pozablja, da se je na glasbenem področju kaj dogajalo tudi že pred Bachom in da tudi glasbena zakladnica kasnejših obdobjih hrani veliko ur dobre glasbe, ki je v tej zbirki izpuščena. A neke je vendar treba začeti.

Če ste velik ljubitelj t.i. klasične glasbe, boste najbrž ugotovili, da se vam serije ne splača naročiti, ker imate vso to glasbo že v svoji domači zbirki. Vendar najbrž tudi že bolj izvedenim ne bo škodilo, če bodo kdaj pogledali v katerega od "bogato ilustriranih" (res me zanima, ali neprestano ponavljanje teh dveh besed v reklamni literaturi proda toliko več izvodov!) spremnih zvezkov, ki orišejo zgodovinsko ozadje obravnavane dobe in skladateljevo življenjsko pot, poglobijo pa se tudi v glasbo, ki je posneta na pripadajoči plošči. Ali pa bo mogoče treba poseči že po čem zahtevnejšem?

SUZANA OGRAJENŠEK

"SKAČI, FANT, SKAČI!"

se je drl v usnje oblečen obritoglavec. "Hitreje," je kričala ženska in nemočni gmoti iz mesa in krvi namenila dobro merjen udarec med noge. "Skači," se je drla množica, ki je obkrožala nesrečnega novinca in njegova eksekutorja. Bila je noč. Nikjer ni bilo nikogar...

Zgornji prizor se seveda ni odigral pri nas, niti kje drugje. To je bil zgolj prizor iz nekega nizkoprorračunskega filma, kjer se razum ne more več zoperstavljati človeškim nagonom, ko velja samo še zakon močnejšega.

Toda še pred nekaj leti so tudi v naših časopisih krožile slike "brucovanj" v francoskih internatih. Kot v zgoraj omenjenem filmu, le da so bili na slikah resnični ljudje v resničnih situacijah. Tudi pri nas se od časa do časa pojavijo pritajene govornice o ne preveč duhovitih šalah starejših "kolegov" na raznih brucovanjih, o "peklenških nočeh" v internatih in podobno.

Rekli boste, da delamo iz muhe slona. Prav. Vseeno bolje, kot pa delati iz slona muho. Pred Kersnikovo 4 smo "ujeli" nekaj študentov in jih povprašali, kaj mislijo o brucovanjih in drugih "krstih", ki doletijo novince.

SIMON, lesarstvo: Po mojem se mora tradicija brucovanj ohranjati. Res je, da jaz nisem bil nikoli "krščen" na tak način, vendar mislim, da pretiranega izrabljanja pri nas ni. Toliko, da so stvari zanimive in ne žaljive.

RENATA, umet. zgod., nemščina: Če vse ostane v mejah normale, potem so te stvari čisto v redu. Brezsmiselno je preganjati te stvari, le starejšim je treba povedati meje, do koder smejo postaviti merilo. Jaz nisem nikoli doživela

česa podobnega. V srednji šoli so "kopali" samo dečke.

LUKA, elektrotehnika: Nikoli še nisem bil na brucovanju, vendar mislim, da je to tradicija. Kdo bi to lahko nadziral.

Policija verjetno ne. V bistvu se to dogaja tudi na Triglavu, ko krstijo planince, ki so prvič na vrhu. Nisem še slišal, da bi se dogajale kakšne pretirane stvari. Prav je, da se iz prvih letnikov malo "norče dela", ampak vse do razumne mere.

TEJA, socialna pedagogika: To se bo vedno dogajalo, ker se bodo višji letniki vedno čutili močnejše. Potrebno bi ga bilo nadomestiti z nečim drugim. Z nečim, kar bi bilo dobro organizirano. Nadzorovanje od zunaj ne pride v poštev.

TOMAŽ, obramboslovje: To je nedopustno s strani višjih letnikov, netolerantno. Tiče se same mentalitete.

Potrebno bi bilo spremeniti mentaliteto, kar pa se ne da storiti čez noč. Pri organizaciji brucovanja bi morali obvezno sodelovati tudi prvi letniki. Potrebna je polimorfna struktura organizacije. Vendar kolikor vem do sedaj še ni bilo večjih izgrediv.

MOJCA, angleščina, nemščina: Vse skupaj se mi zdi brez veze, ker so bili tudi ti ljudje nekoč prvi letniki. Verjetno si mislijo, da če so se takrat izživljali nad njimi, potem se morajo zaradi nekakšnega maščevanja zdaj tudi oni znašati nad

mlajšimi. Dovolj so že stari, da bi lahko vedeli, da to ni najbolj pametno.

Da, morali bi vedeti, da to ni najbolj pametno, tako pa je vse ujeto v začaran krog. Že na začetku smo ugotovili, da verjetno delamo iz muhe slona. Nihče od anketirancev niti od ostalih izprašanih (z eno izjemo) ni še nikoli niti doživel niti slišal za čisto pravo zlorabljanje novincev, brucev, fazanov, gušterjev ali kakor koli jih že kličejo. Nekdo nam je povedal, da se je sredi osemdesetih učinkovito zajezil val nasilja nad nadebudnim podmladkom. Skoraj zaskrbljeno nas je vprašal, če se morda spet prebujajo nazaj "neizprosnih fantomi noči", ki ne pustijo spati, niti bežati. Govornice, ki so bile povod za to anketo so težko dokazljive.

GORAN ZAVRŠNIK

Teško do denarja zasluženega preko ŠS

Denar, ki ga študentje zaslužijo preko ljubljanskega študentskega servisa, je nakazan na LB, tako da ga študentje lahko dvignejo v njenih poslovalnicah. Vsi štajerski, dolenski, primorski študentje tega denarja ne morejo dvignovati v rodnem mestu, razen če so pripravljene plačati 3-odstotno provizijo, ki jo pobere banka, na kateri dvigujejo, ali pa imajo na novo odprt tekoči račun pri LB.

Po besedah Anke Dvoršak, vodje ljubljanskega ŠS, obstajajo za takšno odločitev, da denar nakazujejo le na LB, trije razlogi. Kot prvi razlog je Dvoršakova navedla, da so z LB začeli poslovati, ker je njena lokacija najbližja ŠS, tako da se je dalo vse, kar je bilo potrebno, hitro urediti. Pravi, da so s takšno odločitvijo študente celo razvadili, saj če ŠS do 10. ure dopoldan na banko nakaže honorar, ga lahko študentje po 12. uri že dvignejo. Druge banke, ki so tudi poslale ponudbo za sodelo-

vanje, pa so zahtevale, da se lahko dener dvigne šele po treh dneh po nakazilu ŠS na bančni račun.

Drugi razlog je malo nenavaden, saj naj bi po besedah Dvoršakove ponovno bila pomembna fizična bližina, tokrat za odpravljanje morebitnih napak pri poslovanju. Zaradi fizične bližine je teh napak malo, saj jih "mimogrede" uredijo. Prej citirana beseda seveda nosi dva pomena. Prvi je prenesen, kar pomeni, da napake od-

Marsikakšen tolar za študentsko življenje si študenti na fotografiji zaslužijo preko ŠS. Nekateri od njih bi bili zelo zadovoljni, še bi jim zasluženi dener nakozovali na knjižice, ki jih imajo odprte pri svojih bankah.

pravijo hitro, brez nepotrebne zamujanja in podobno. Bolj zanimiv pa je drugi pomen, saj sporoča, da se je potrebno v dobi računalnikov, modemov in telefaksov samo sprehoditi mimo posopja, v katerem želiš odpraviti napako. Pomembna je fizična bližina, vsa elektronska šara pa

povzroča tako ali tako samo zmedo.

Tretji razlog je ta, da LB od 1. januarja letos omogoča študentom, ki se vpišejo v ŠS, da se lahko odločijo za poslovanje s tekočim računom. Zaenkrat je še vedno potreben vmesni korak - odprtje knjižice - vendar ga mislijo v bližnji prihodnosti opustiti. Z odprtjem tekočega računa pa je študentom omogočeno poslovanje z bančnimi avtomati po vsej Sloveniji.

Četrty razlog za poslovanje le z eno banko, ki ima na področju izplačevanja študentskih honorarjev preko ljubljanskega ŠS ab-

POVEJTE NAM...

Na ljubljanskem študentskem servisu (ŠS) smo povprašali študente, ali bi se - če bi le imeli možnost - odločili, da bi jim ŠS preko servisa zaslužen denar nakazoval na banko, ki bi si jo sami izbrali. Tako bi študentje lahko denar brez obvezne 3-odstotne provizije dvigovali v svojem domačem kraju.

Jernej Božič, absolvent elektro fakultete:

Seveda bi se. Sedaj imam eno knjižico v Ljubljani in eno doma v Novi Gorici. Če mi zmanjka denarja na eni knjižici, potem moram iz druge prenašati gotovino, ker pač nočem, da mi trgajo provizijo. Verjetno je za to odgovoren ŠS, čeprav mi čez teden, ko živim v Ljubljani, denar nakazan na Ljubljansko banko pride prav.

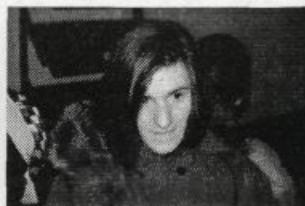
Boštjan Markovič, študent živilske tehnologije: Problem je samo v proviziji. Dokler se banke niso osamosvojile, je bilo vse v redu. Če bi obstajala možnost izbire, preko katere banke bi posloval, bi vsekakor izkoristil možnost tako, da bi bilo boljše za mene.

Simon Čiček, študent fizike:

Večinoma denar porabim v Ljubljani, bi mi pa zelo ustrezala možnost izbire, saj se velikokrat zgodi, da potrebujem denar tudi doma. Problem so provizije. Povprečno zaslužim na mesec okoli 27 tisoč, tako da mi provizije poberejo kar nakaj ur mojega dela.

Slavica Buzuk, študentka živilske tehnologije: Možnost bi izkoristila, ker če že imam eno knjižico, bi mi lahko nakazovali na tisto. Tako na bi bilo potrebno plačevati provizije. Najbolj bi mi odgovarjalo, če bi se sama lahko odločila, kdaj naj mi nakažajo na katero knjižico.

Teja Zorman, študentka filozofije

Ne vem, se mi ne zdi čisto nič potrebno. Mogoče bi se odločila, če bi kaj takega potrebovala. Zaenkrat mi tako kot je, ustreza.

Andreja Pavlin, študentka psihologije:

Možnost bi izkoristila. Če dvignem denar iz ŠS, mi v Novi Gorici seveda zaračunajo provizijo. Velja tudi obratno. Za to so verjetno odgovorni tisti, ki imajo koristi od tega.

solutni monopol, pa je organizacijsko-tehnične narave."Tudi če bi druge banke ponudile enake pogoje sodelovanja kot LB, bi težko poslovali recimo z neko banko v Novi Gorici, saj zaenkrat še fizično nosimo diskete v LB. Zaenkrat še nobena banka, pa tudi naš ŠS, nima interesa za poslovanje preko modema, saj se nihče ne navdušuje nad tem, da bi se ti nekdo drug "sprehajal" po računalniškem sistemu," je dejala Dvorškova. Kot kaže, je ŠS navajen na poslovanje le z "objekti", ki so mu fizično blizu. Ne gre spregledati asociacijske povezave med "mimogrede" odpraviti napake in "sprehajati" se po računalniškem omrežju.

P. B.

Ljubljanski študentski servis spada pod ŠOU, v okviru katerega je za njega pristojno ministrstvo za socialo. V lanskem letu je preko ŠS opravljalo delo 22.900 študentov, ki so dvignili 157.400 napotnic. Ljubljanski ŠS nakaže dnevno približno 430 nakazil in je največji študentski servis v Sloveniji. V prvi polovici marca bodo iz ŠS poslali obvestilo za napoved dohodnine za leto 1994 vsem študentom in dijakom, ki so preko njih dobili plačano delo.

ŠKANDALČKI POD LUPO

Zloraba denarja za študentsko prehrano?

Prišlo je do škandala, bolje rečeno mediji so zagnali škandal, ko so odkrili, da v študentski organizaciji nekaj šepa. Ali gre za kršenje zakona in zlorabo oziroma prekoračitev pooblastil ali zgolj za napihovanje dejstev? Vprašanje, vendar mislimo, da vsakega nekaj. Za kaj je sploh pri vsej zadevi šlo? Kdo so glavni akterji in nevsezdane, kakšna je prihodnost bonov?

9. februarja je bilo odkrito, da je študentski servis, kateri je sestavni del ŠOU, prikazal izjemno velik zahtevek za subvencijo, saj je cifra, s katero bi morali operirati manjša. Skratka storila je bila na mizi, akterji pa (takrat) neznani. Bistvo je bilo, da je šlo za denar in da je izginil (javnosti) neznan kam. Sama situacija je takoj razcepila problem na dva dela: eno je subvencioniranje prehrane, drugo pa poslovanje direktorja. O prvi bomo poskušali podati čimbolj natančno razlago, o drugi, ki se s svojo naravo veže na prvo pa bo uradne rezultate dala preiskava UNZ-ja, katera pa lahko da rezultate že prihodnji teden, lahko pa tudi prihodnje leto. Uradno odgovorno osebo bo vsekakor dala preiskava ministrstva za delo, družino in socialne zadeve in UNZ-ja.

Krajši kronološki povzetek dogodkov:

-konec nevestra '94, začetek decembra '94 je bilo odločeno, kaj se bo storilo s sredstvi od subvencij bonov in je bilo odločeno, da se s temi neporabljenimi sredstvi kupijo boni na zalogo,

-30. decembra 1994 gre ven zahtevek za nakup bonov,

-3. januar začetek prodaje bonov (nakupljenih iz presežnih sredstev),

-5. januar 1995 nakazan denar iz ministrstva prispe na račun ŠOU,

-v ponedeljek, 6.2. se omeni in tudi delno razpravlja o tej zadevi na seji komisije za socialo in zdravstvo,

-v četrtek, 9.2. so se pojavili prvi članki po časopisju,

-petek, 10.2. so ob osmi uri zjutraj prišli na ŠOU kriminalisti in na podlagi odredbe z dne 9.2.95 izvršili preiskavo prostorov Vilija Grande, direktorja študentske organizacije, na Kerstnikovi 4. Vili Granda naj bi bil osumljen storitve kaznivega dejanja sklenitve škodljivih pogodb. Pri preiskavi so kriminalisti vzeli tudi določene listine, ki se tičejo tudi bonov,

13. januarja je ŠOU sklical tiskovno konferenco in podal uradno izjavo o dogodkih preteklih dni

Sitem subvencioniranja

Pogodba o subvencioniranju predvideva, da se denar iz proračuna na podlagi izstavljenega računa (ki ga izstavi ŠOU) dvakrat mesečno nakaže na račun ŠOU. Denar sam se v glavnini deli na dva dela (eden za Univerzo v Mariboru, drugi pa za Univerzo v Ljubljani). Potem z njim kalkulira ŠOU oziroma ga vložijo v nakup bonov.

Kako sploh v bistvu deluje sistem bonov? Nekako takole: ŠOU zbere preko javnega razpisa ponudnike oziroma gostinske obrate, ki so pripravljene nuditi študentom obroke pod najugodnejšimi pogoji. Nakar sam natisne bone in jih prodaja študentom. Na koncu meseca pa gostinski obrati izstavijo račun za število bonov, ki so bili vnovčeni pri njih. Gostinci seveda izstavijo ekonomsko oziroma realno ceno obroka (razen tistih podjetij, ki dajejo na ekonomsko ceno tudi popust, kateri je v povprečju okoli 10%). K ekonomski ceni pa nato ŠOU doda subvencijo, kar zniža ceno bona za več kot dve tretjini. Poglejmo na primeru: ekonomska cena bona znaša 430,00 SIT, gostinska organizacija nudi npr 5% popusta in tako znaša cena za ŠOU 408,50 SIT, zatem doda ŠOU k temu subvencijo in tako na koncu znese prodajna cena bona 135,00 SIT.

Ob predpostavki, da bi vsak študent uporabil pravico nakupa bonov, bi moral znesek subvencije biti visok tam okoli treh milijard

To je osnovna procedura poslovanja. V resnici je cela zadeva veliko bolj zapletena. K temu zapletu največ pripomoreta dve stvari: neurejen pre-

vilnik poslovanja z boni in problem subvencioniranja v času do sprejetja proračuna.

Kljub temu, da teče prodaja bonov že nekaj let, še vedno ni dovolj urejen sistem. Posledica tega pa so škandali kot je ta.

Z državnimi subvencijami je problem večji. Ministrstvo nakazuje denar glede na zahteve, ki jih poda ŠOU. Denar naj bi nakazovali 15. in 30. v mesecu. Poraba bonov variira, tako da je povpraševanje po njih v poletnih mesecih veliko manjše kot pa v jesenskih in zimskih. Proračun velja od 1.1. pa do 31.12.. Sprejet bi moral biti na začetku leta, vendar se ta procedura ponavadi zavleče tja do maja, če ne celo do junija. V času, ko proračun še ni sprejet, ministrstvo nakazuje denar po dvanajstinah, ki temeljijo na izračunu povprečij. Gla-

Kljub temu da teče prodaja bonov že nekaj let, še vedno ni dovolj urejen sistem. Posledica tega pa so škandali kot je ta.

vni problem je, da so te dvanajstine manjše od dejanskih potreb, tako da ŠOU v teh mesecih primankuje denarja za subvencije in mora le tega, če noče dvigniti cene bonov, vzeti od nekod drugod in s tem prikriti primankljaj na računu, kar pa ni ravno enostavna zadeva, saj gre za precej velike zneske. Nakazila v tem času prihajajo tudi s precejšnjo zamudo (okoli sedem dni), tako da v taki situaciji dejansko podjetja kreditirajo ŠOU za ta čas.

Možnosti za rešitev tega problema so bile tri:

- povečati subvencije za mesec december oziroma pocenitev bonov,
- povečati število bonov za ta mesec in
- na osnovi dogovora (ki je še zaenkrat skrivnost) firme izstavijo višji račun, na podlagi katerega dobijo potem od ŠOU neke vrste avans. Četrta, oziroma edina druga možnost pa je bila ta denar enostavno pustiti in ga ne izkoristiti.

Za rešitev tega problema so se (ali se je) v lanskim vladi s strinjanjem direktorja ŠOU in vodje študentskega servisa odločili, da bodo namenski denar (za katerega so približno vedeli, koliko ga bo ostalo) iz proračuna, ki bi sicer ostal državi, porabili za vnaprejšen nakup bonov, tako da bi na tak način premostili in prikrili težave z subvencioniranjem v prvih

mesecih novega leta. Tako je bil izstavljen zahtevek za subvencijo višji od običajnega. Cela zadeva je morala biti izvedena tudi v soglasju

Sama situacija je takoj razcepila problem na dva dela: eno je subvencioniranje prehrane, drugo pa poslovanje direktorja

s finančno službo, preko katere morajo potekati vsi finančni posli. Ker (uradno) nobeden od profesionalno zaposlenih ljudi, ki morajo skrbeti za to, da delo študentske vlade poteka v skladu z zakoni in je izvedeno profesionalno ni nasprotoval celi zadevi, je bila s tem prižgana zelena luč za vse skupaj. Če je prišlo do nepravilnosti do tega trenutka, potem bi morali pristojni strokovni delavci na te opozoriti in v skladu s tem tudi reagirati.

Do tukaj so torej potekale zadeve dokaj brez problemov in zadržkov. Račun za subvencijo je bil izstavljen, dogovor z gostinskimi podjetji pa sklenjen. Boni so se začeli prodajati že takoj po novem letu, denar s strani ministrstva je bil nakazan dva dni za tem, tako da je ŠOU lahko te vnaprej kupljene bone tudi poravnal že 6. januarja. Nakar je prišlo do zatišja pred nevihto in je cela zadeva mirovala cel mesec, dokler ni ta informacija prišla nekako na dan, kjer so jo hitro zgrabili mediji in naredili iz nje velik bum. Kako je ta informacija prišla v javnost, ni uradne razlage. Odgovorni trdijo, da nimajo pojma. Vsekakor se je medijski plaz sedaj že malo umiril in začel ubirati bolj previdne strune. Najpomembnejši pa trenutno modro molčijo ter čakajo na bolj jasne podatke in razplet, drobnarije pa prepuščajo mrhovinarjem.

Največje vprašanje pa je, kdo je sploh spravil celo zadevo v javnost, in s kakšnim namenom je le to storil?

Denar je bil porabljen v korist studentov.

Edini podatek o tem je, da je prišla prijava na pristojne službe s civilne strani, ostalih podatkov pa zaenkrat uradni viri še nočejo navajati.

Vsekakor pa je res, da so boni ena izmed trenutno najbolj izpostavljenih stvari na ŠOU. Kajti, če se le tem kaj zgodi, bodo najprej oškodovani študentje sami, kar bi pa bilo kar precej usodno za trenutno vodilne. Sam sistem bonov temelji na določeni predpostavki, da bo bone kupil samo del študentov, ne pa vsi. Ta predpostavka temelji na rezultatih prodaje in povpraševanja. Na njem osnovi se okvirno tudi vidi višina subvencije. Ob predpostavki, da bi vsak študent uporabil pravico nakupa bonov, bi moral znesek subvencije biti visok tam okoli treh milijard. Letošnjo situacijo še dodatno slabša tudi to, da lahko po novem bone jemljejo tudi podiplomski in izredni študentje. Se pravi, da je trenutna postavka, da bone koristi samo polovica študentov.

Boni trenutno niso po zagotovilih s strani ministrstva in študentske vlade ogroženi. Kam bo pripeljala cela storija v zvezi z njimi, še tudi ni znano. Posledice najbrž ne bodo najbolj ugodne v vsakem primeru. Situacija šunta je trenutno že predmet dopisovanja med staro in novo vlado, ki krivita ena drugo za odgovornost in in-

Ker (uradno) nobeden od profesionalno zaposlenih ljudi, ki morajo skrbeti za to, da delo študentske vlade poteka v skladu z zakoni in je izvedeno profesionalno ni nasprotoval celi zadevi, je bila s tem prižgana zelena luč za vse skupaj

ciativo pri celi zadevi. No v celi zadevi pa si le lahko nadejamo nekaj dobrega in sicer po besedah ministra za socialo bi lahko cela zadeva končno povzročila nastanek novih pravilnikov o vsej zadevi in spravila celo zadevo z boni v red, na kar je opozarjal tudi predsednik študentskega parlamenta.

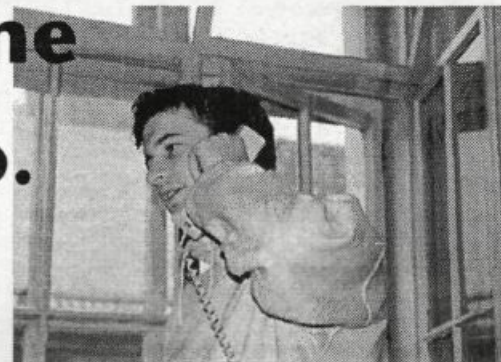
Če na koncu potegnemo črto pod vsemi dogodki, nam ostane samo eno jasno dejstvo. Denar je bil porabljen. Gledena to, da je bil ta denar iz namenskih proračunskih sredstev, naj ne bi mogel biti porabljen za kaj drugega kot je subvencioniranje študentske prehrane. Če pa je, kar po našem mnenju tudi je, bil za to porabljen, pa imajo od tega največjo korist študentje sami. Kajti, če to ne bi bilo storjeno, bi povsem realno obstajala možnost, da cene bonov malo bolj izpraznili študentske mošnje.

MARKO HERCOG

Tribuna

**Uredniška ekipa Tribune
slavi svojo 1. obletnico.**

To je to:

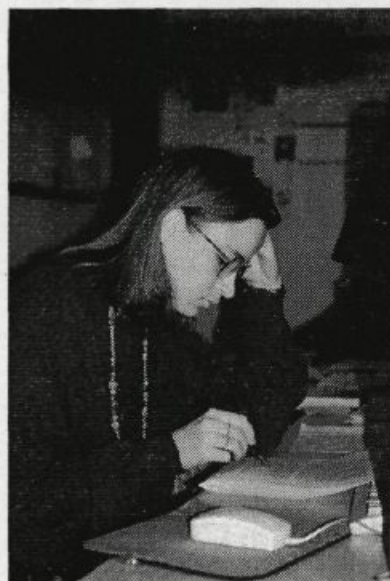
**primož zevnik,
glavni in odgovorni urednik**

aleš šteger, urednik kulture

**marko hercog
urednik fotografije
in študentske problematike**

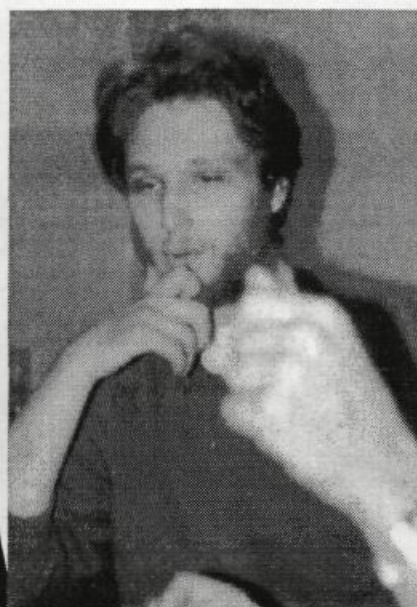
**tina verovnik,
lektorica**

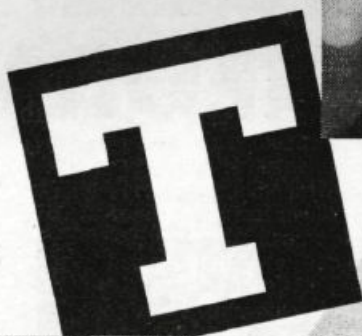
**primož kocuvan,
organizacijski tajnik**

**tina zagernik,
lektorica**

**mitja čander,
urednik družbeno informativnega
sklopa**

**mitja čampa,
organizacijski tajnik**

**petra tomažin,
lektorica**

**vesna časl,
tajnica**

INFORMACIJE

KUD FRANCE PREŠEREN,
Karunova 14, Trnovo,
Ljubljana, tel: 332 288.

IGRA Z GUERNICO - Oblikovna in barvna transformacija Picassove slike v vzorec in oblačilo

V torek, 28. februarja ob 21. uri bo v Kudu otvoritev razstave oblikovalke Alenke Globočnik. Razstava Igra z Guernico - oblikovna in barvna transformacija znane Picassove slike v vzorec in oblačilo, je diplomska naloga, s katero je avtorica zaključila študij oblikovanja tekstilij in oblačil pri profesorju Miranu Eriču na FNT. Picassova Guernica je bila ustvarjalni izziv pri nastajanju celotnega dela - zanimiva kot preplet linij, kot risba sama, kot odnos med dvodimenzionalno ploskovitostjo in iluzionistično risbo, med simbolom in kubistično tehniko, med impulzivno slikarsko prakso in likovnim uglaševanjem kompozicije.

Razstava bo odprta do 21. marca. Galerija je odprta vsak dan, razen nedelje in ponedeljka, med 11. in 23. uro.

CABARES, CABAREI

V četrtek, 2. ter v petek, 3. marca ob 20. uri bo na odru Kuda France Prešeren ponovno nastopil igralec in avtor ZIJAH A. SOKOLOVIČ s svojo monodramo CABARES, CABAREI.

IMPROLIGA

V nedeljo, 5. marca ob

20. uri se bosta v obvladovanju gledališke improvizacije pomerili ekipi PILOTI in MASH..

CANKARJEV DOM,
kulturni in kongresni
center,
Prešernova 10, Ljubljana,
tel: 12 58 121

PREDAVANJA

DELAVNICA MARKA POGAČARJA

Letošnja delavnica bo urejena tako, da omogoča osebno izbiro. Ob četrtkih bodo glavna predavanja, ki jih je mogoče obiskovati le kot celoto, ob petkih pa bodo ponovitve s poglobljanjem istih tem. Petkova predavanja se da obiskovati posamezno ali kot celoto.

23. 2. - ROJSTVO CELOVITEGA SVETA
 (24.2. - ponovitev in poglobitev)

2. 3. - USODA ČLOVEKA V OGLEDALU
 APOKALIPSE (3.3 - ponovitev in poglobitev)

9. 3. - VITALNO ENERGIJSKI SISTEMI
 KRAJINE IN ČLOVEKA (10.3 - PONOVI-
 TEV IN POGLOBITEV)

Štihovalna dvorana, komplet (četrtek ali petek) 2000 SIT, posamezna predavanja ob petkih 700 SIT.

glasba

BALETNI VEČER - Baletno gledališče

Sankt Petersburg
Program P. I. Čajkovski - Possede par son double (5. 3.); Don Kihot (6. 3.)
Nedelja, 5. in ponedeljek, 6. marca, ob 20. uri
Galussova dvorana, 2000, 1500, 1000 SIT

JACK DE JOHNETTE GROUP

Zasedba: Jack de Johnette, bobni; Steve Gorn, flavta, sopran saksofon; Michael Cain, Klavir, klaviature.
Jack De Johnette je eden najustvarjalnejših bobnarjev v zgodovini jazza. Torek, 28. marca, ob 21. uri.
Galussova dvorana, 1200 SIT, na dan koncerta 1500 SIT.

koncert

THE MISSION, torek, 28. marca ob 20.00, Hala Tivoli
Vrnitev legendarnih dark-rockerjev z novo ploščo in starim, "kitarskim" zvokom.

razstave

MARKO MODIC (Ljubljana): RADIO CUT

razstava fotomontaž 1987 - 1994
Mala galerija CD od 8. do 29. marca.
Vhod v Malo galerijo z Erjavčeve ceste.

gledališče

Gledališče VR: GERTRUDA STEIN

Režija: Vlado Repnik
Predstava Gertrude Stein je po Heliosu (1988), Brigadah lepote (1990) in Walterju Wolfu (1993) četrta vidnejša gledališka režija Vlada Repnika.
Petek, 10. in sobota, 11. marca, ob 20. uri
Linhartova dvorana, 600 SIT, študentje, dijaki 500 SIT.

RUSKA MISIJA, gostovanje SNG Maribor

Režija: Tomaž Pandur, scena: Marko Japelj
Misionarji Ruske misije so: Radko Polič, Ksenija Mišič, Brane Šturbej, Alojz Svete, Svetlana Mlakar in drugi.
Ponedeljek, 20. marca, ob 19. uri
Galussova dvorana, 2000, 1500, 1000 SIT

Ivan Cankar: POHUŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI

Koprodukcija Freyer teatra Ljubljana in Cankarjevega doma
Režija, dramaturgija: Edi Majaron
Igrajo: Alenka Pirjevec, Boris Ostan, Jože Mraz.
Glasba in izvedba: Edi Majaron
Ponedeljek, 27. marca, ob 20. uri..
Kosovelova dvorana, 500 SIT, 300 SIT.

Cankarjev dom obvešča in opozarja: "V programu lahko pride do sprememb, zato prosimo, da spremljate naše objave v

dnevnem časopisju, na radiju in televiziji. Obiskovalce prosimo, da ne zamujajo začetka predstav!"

ŠOU OBVEŠČA IN OSVEŠČA

ples

PLESNI STUDIO INTAKT

Vas še naprej vztarajno vabi, da se jim pridružite na njihovih tečajih sodobnega plesa, baleta ter modernega jazza. Poiščite jih v Plesni dvorani Menze v Rožni dolini oziroma po telefonu 131 32 82.

Plesni Studio Intakt ŠOU v Ljubljani bo v mesecu marcu 1995 organiziral seminar sodobne plesne tehnike z ameriško plesalko in plesno pedagoginjo **KRISNO LEE HANKS**.

Kdaj? od 6. do 24. marca 1995, od 10.00 do 12.00 in dvakrat tedensko večerni tečaj za začetnike
Kje? mala dvorana Študentskih domov v Ljubljani, Rožna dolina, Cesta 27. aprila 31.
Cena? za profesionalne plesalce 6000 SIT, za ostale pa 9000 SIT.
Predstavila bo svoj osebni stil sinteze sodobnih plesnih tehnik z vplivom jazza, baleta in principi treninga Grotowskega.

PLESNI PROJEKT INTAKT

vabi na premiero plesne predstave "TRIO", ki bo 8. in 9. marca ob 20. uri v Lutkovnem gledališču, Krekov trg 2 (pri glavni tržnici).
Plesni studio INTAKT se iskreno zahvaljuje Lutkovnemu gledališču za pomoč pri izvedbi predstave.

SREČA NIKOLI NE POČIVA

Enota za kulturne dejavnosti razpisuje Natečaj za projekte iz vseh področij kulture. Prijave in podrobnejše informacije dobite na Enoti za kulturo, Kersnikova 4 ali po telefonu 131 70 10 pri glavnem kuharju Alešu Črničju.

KULTURNO OPOZORILO

Študente, ki uveljavljajo popust za Opero, Dramo, SMG, prosimo, da si sami zagotovijo rezervacijo za predstavo. Ku-

pončki, ki jih dobite na Info točkah, vam zagotavljajo samo popust in vašo rezervacijo potrdijo. Rezervirane vstopnice morate dvigniti najmanj 5 dni pred predstavo. Vstopnice za Cankarjev dom plačate na Info točkah, najkasneje 2 dni pred predstavo.

TOP JOB

Študentje zaključnih letnikov ter absolventi, **POZOR!**
Sredi februarja ste od članov organizacijskega odbora AISEC-a prejeli na dom prijavnice za TOP JOB 95. Rok za vrnitev prijavnice je 10. marec 1995. Izpolnjena prijavnica omogoča vašo vključitev v bazo podatkov, ki je dostopna vsem podjetjem, ki porebujejo nove kadre. V primeru, da vas je prijavnica zgrešila, se obrnite na projektno skupino TOP JOB, AISEC Ljubljana v Mednarodni pisarni na Kersnikovi 4 ali na tel. 133 72 19!
TOP JOB, sejem kadrovskih potencialov, bo poteka od 10. do 13. aprila na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, pod naslovom Delati v 21. stoletju.

PEPO 95

O tem natečaju smo pisali že v januarski številki Tribune. Edina sprememba je, da je rok za oddajo esejev podaljšan do 10. aprila.

"Ne prepuščajte se usodi, vzemite kariero v svoje roke!"

AMERIŠKA AGENCIJA ZA INFORMIRANJE razpisuje za šolsko leto 1995/96 štiri podiplomske študentske stipendije na področjih

ekonomije, javne uprave, novinarstva in prava. Informacije poiščite na United States Information Service, Cankarjeva 11, Ljubljana, tel. 210 190, ga. Ivanka Poničnikvar

AVSTRIJSKA VLADA za študijsko leto 1995/96 objavlja razpis več štipendij (do- in podiplomske) poletne šole in poletne tečaje nemškega jezika (začetne in nadaljevalne). Informacije dobite na:

- Ministrstvu za šolstvo in šport, Župančičeva 6/1, Ljubljana, (od 13 - 14 ure)

- Univerza v Mariboru, Center za mednarodno sodelovanje, Krekova 2, Maribor.

Rok prijave je 15. marec.

MATHEMATICAL RESEARCH INSTITUTE, Utrecht, Nizozemska razpisuje za študijsko leto 1995/96 enoleten študij za nadarjene študente matematike (dodiplomski in začetni podiplomski študij) na raznih področjih.

Informacije dobite v Službi za mednarodno sodelovanje na Univerzi v Ljubljani, pri gospe Katji Cerjak, tel. 125 40 55.

Rok prijave je 1. april.

ENOTA ZA ČASOPISNO IN ZALOŽNIŠKO DEJAVNOST

V okvirju resorja za založništvo in javna glasila smo izdali prvi zvezek iz projekta SKRIPTA, v okviru katerega mislimo zalagati manjkajočo in drugo študijsko literaturo po posameznih fakultetah. Prosimo Vas, da se obrnete z Vašimi idejami, predlogi in pripombami na študentskega vodjo resorja za založništvo in javna glasila Jaka Repanška, in sicer vsako sredo med 8. in 10. uro.

ŠPORT

ZIMSKI TABORI 95

Študente smučarje vabimo, da se odločijo in preživijo nekaj dni na ŠOU-ovih smučarskih taborih.:

- Val Claret, Tignes, Valdisere, v terminih: 28. 4. - 7. 5. (370 DEM) in 5. 5. - 14. 5. (350 DEM).

DELO

DELOVNI ČAS ŠTUDENSKEGA SER-VISA:

pon. - pet. od 7.00 do 14. ure
pon. in sreda od 14.30 do 17. ure
dežurstvo: tor. in čet. od 14.30 do 16. ure

V času dežurstev ne vpisujejo novih članov in ne podaljšujejo članskih izkaznic!
Nova tel. številka študentskega servisa je 125 55 00.

DELOVNI ČAS INFO TOČK:

Rožna dolina:	Bežigrad:
pon. 9 - 13h	11 - 13h
tor. 10.30 - 13.30h	11 - 13h
sre. 15 - 18h	15 - 17h
čet. 9 - 12h	11 - 13h
pet. 9 - 12h	11 - 12h

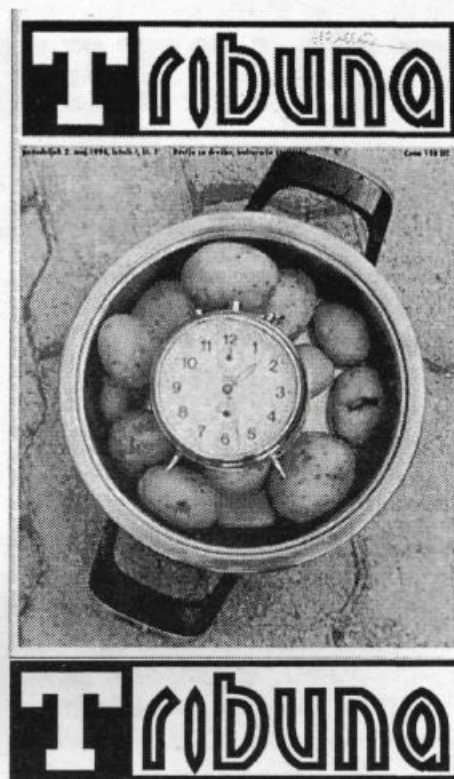
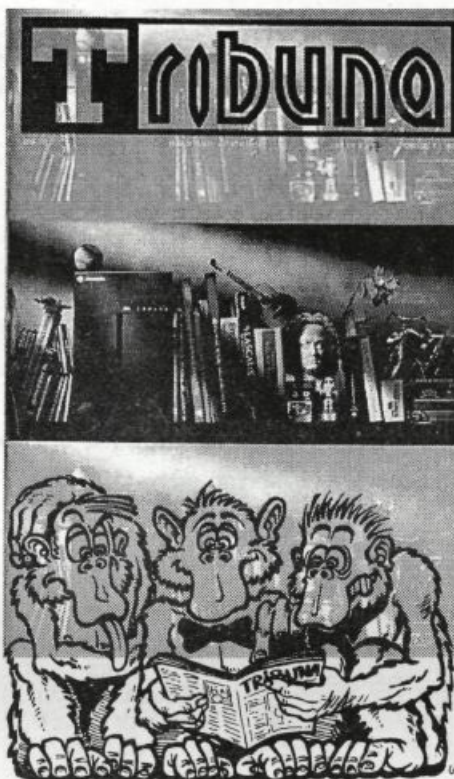
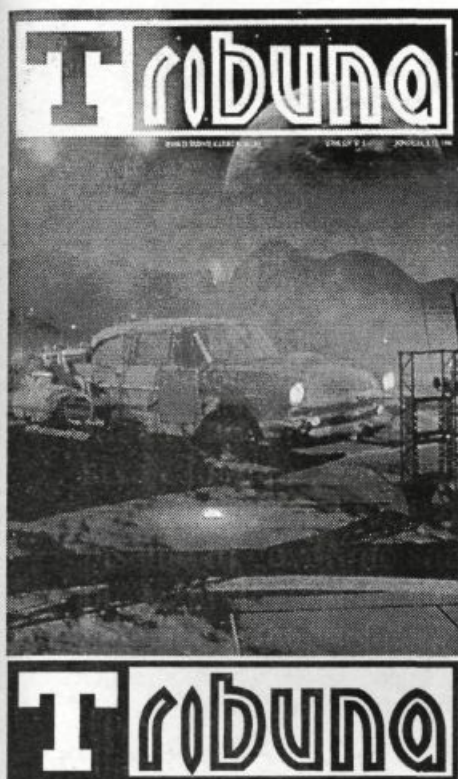
PREHRANJEVANJE ŠTUDENTOV

Top lestvica najbolj prodajanih bonov v mesecu februarju:

1. LJUBLJANA
2. VIČ
3. ŠD (ROŽNA)
4. MAXI

Gostinski podjetji Ljubljana in Vič že nekaj mesecev trdno držita v rokah prvo in drugo mesto. Za preseñčenje so poskrbeli Študentski domovi in Maximarket, ki sta iz vrha izrinila Daj-dam in Intereuropo. Za muhe in lase v juhi se še naprej lahko potožite Andreji Šušteršič, predsednici Komisije Šou za nadzor nad ponudbo in kontrolo prehrane študentov. Pričakuje vas vsako sredo med 12.00 in 14.00, v sobi 108 na Kersnikovi 4.

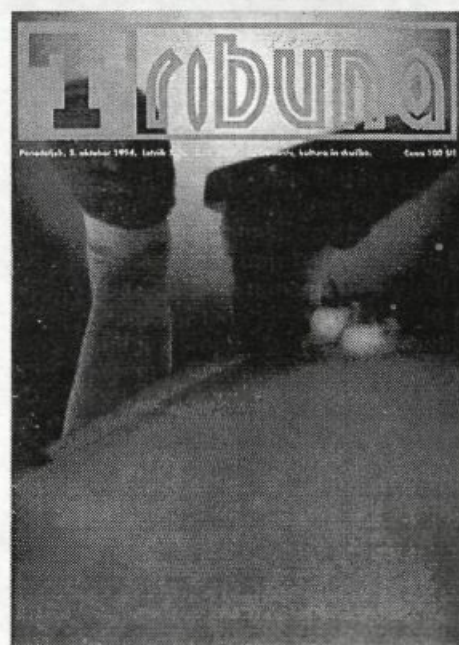

Tribuna išče **sveže mlado** ne preveč
krvavo **novinarsko** meso.

Če misliš, da si dovolj mesojed, te vabimo
k skupnim požrtijam v bodoče.

Vsi lačni in sestradani klienti, oglasite se na uredništvu
Tribune, Kersnikova 4, Ljubljana, vsak dan med 9. in 12. uro.

GENETSKI KRIMINAL NA BIOTEHNIČNI FAKULTETI

Se vam je morda kdaj zazdelo, da ste v mestu strahov, kjer vse brbota in kjer rastejo nenavadni sadeži? Niste? Potem imate možnost strahote iznakaz in stvorov spoznati ravno v našem univerzitetnem mestu Ljubljani.

Na biotehniški fakulteti se je zgodil velik škandal. Odkrita je bila molekularna sestavina Pel1, ki spremeni DNK v poljubno molekulo t. i. manipulatorne hibride. Profesor dr. Lev je ob svoji iznajdbi prebledel in se umaknil v prostore na podstrešju, kjer tiho ždi in meditira. Pel1, ki je varno stal v omari laboratorija, je vzela nepridipravova roka. Škandal, ki napolnjuje vrste časopisov, ali resna grožnja genetski znanosti?

NA BIOTEHNIŠKI JE BILO ŽIVAHNO

Ko smo stopili v prostore fakultete, so nas s svojimi strogimi očmi spremljale nagačene sove, srne in pižmovke. Na stelah so visele slike seciranih kurjih beder, celo školjka iz daljnih krajev se je bohotala na lestencu. Čakali smo v čakalnici, da bi nas sprejel doktor Lev. Pogovor z njim nam je omogočila dr. Špernova, docentka za agonijo molekularnih vrst. Mimo so hodili prestrašeni študenti v belih haljah, ki so se na posvetu sindikata odločili za popolno molčečnost. Spoznali smo tudi Špelo, ki nas je posvarila, da rinemo v osje gnezdo, saj dr. Leva stražijo štiri gorile v usnjenih plaščih, saj je ministrstvo za zdravstvo ukazalo popolno preventivo, saj bi lahko mafija izkoristila položaj in se dokopala do načrta za uporabo in bi Pel1 lahko uporabila za svoje načrte. Ko sva s fotografom stopila v sobico dr. Leva, sva zagledala izsušenega možaka, ki je zbegano hodil po prostoru in vedno znova računal in računal, iz lonca zraven pa se je nekaj čudno kadilo in brbotalo. Dr. Lev se

je usedel na zofo in globoko zavzdihnil: "Doktoriral sem v Zagrebu, nato sem se specializiral za vodne respiratorne molekule na bazi organskega razpada aktanta A. Kmalu sem vso raziskovanje usmeril na področja genetike. Uspelo mi je. Ustvaril sem hibrid med človekom in rastlino. To je odkritje, ki bi lahko spremenilo svet. S pravilno etično uporabo ne bi bilo več potrebno graditi kanalizacij, saj bi vse človeške organske odpadke gen predelal v ogljikov dioksid. Človeku bi se zadnjična odprtina zaprla, namesto tega bi iz sredine pasu na zadnji strani gledal pecelj, ki bi bil nekakšna antena za sprejemanje biomolekularne energije iz vesolja. Kajti ta obstaja in zgodilo bi se lahko marsikaj zanimivega." Doktor je gledal odsotno in videti je bilo, da je prestrašen in obnemogel. Fotograf je napravil nekaj posnetkov, nato pa sva odšla na hodnik. Takrat pa nekaj silovito počil. Iz ozadja steče proti vratom zakrinkaninja. Na sebi je

imel konopec in šurikene. Teče proti vratom in z enim zamahom onesposobi debele čuvaje. Zavladala je panika, sirene so tulile, celo majhna papiga, ponos šole, je frčala iz kota v kot. Iz sobe dr. Leva so se slišali strahoviti kriki. Nekaj študentov je steklo do vrat. Pognala sva se za njimi. Ko smo odprli vrata je dr. Lev ležal v krvi, njinja pa jo je pobrisal skozi okno, kjer se je za njim izgubila vsakršna sled. Čez nekaj minut je prišla policija. Odkrili so, da je načrt uporabe seruma Pel1 izginil. Biotehniška fakulteta pa se je pogreznila v žalost, saj so izgubili strokovnjaka z mednarodnim ugledom.

BITKA ZA ODKRITJE NINJE

Naslednji dan je zasedal akademski odbor za zaščito genetskega materiala. Študentom in asistentom je bilo dano na znanje, da je Pel1 ob zlorabi lahko najmočnejše orožje v rokah kriminala, saj se lahko človek kot drevo ali rastlina približa trezorju in vanj neslišno smukne kot okrask k prostoru ali kako drugače. Da. Tudi nam se sliši neverjetno toda veličino seruma dr. Leva je bilo težko dojeti. Tako je forum sklical obsežno potraživačko akcijo zločinca. Po mestu so vestni študenti razpostavili kamere in posebne trojke se noč in dan oprezovale za sumljivimi tipi. Enkrat so ustavili potepuha Slavca, za katerega so mislili, da je pod vplivom seruma, saj je njegova zelenost skoraj prepričevala, da je postal herbičen; v resnici pa je spil samo nekaj decilitrov "tazelenege" in še pir povrhu. Naslednja žrtev je bil izgubljeni policaj, za katerega so študenti-iskalci menili, da je eden izmed članov mafije, ki ustavlja promet samo zato, da bi se lahko mafijski avtomobili mirno tvorili tovor. Iskali so in iskali, dobili pa niso nič: ninja, Pel1, načrt za uporabo le-tega; vse je izginilo.

KAJ PA SO ODKRILI SADJARJI?

Ko se je zdelo, da se je stvar umirila, so nas na uredništvo poklicali sadjarji in obrezovalci drevja in nam stvar razložili do potankosti.

Sadjarji in obrezovalci drevja so divje obrezovali pomladansko drevje in zasajali nove rožice v prelepem parku Tivoli. Janko Jerič, vodja sadjarjev je pripovedoval. "Kopali smo jame za prelepe avstralske grmovnice, ko smo zagledali, da se po visokem drevju iz veje na vejo poganja nekakšen komandos, zavil v rjuho čez obraz, ob bokih pa je imel nekakšne konopec in šurike-

Dr. Lev se je ranjen pojavil!

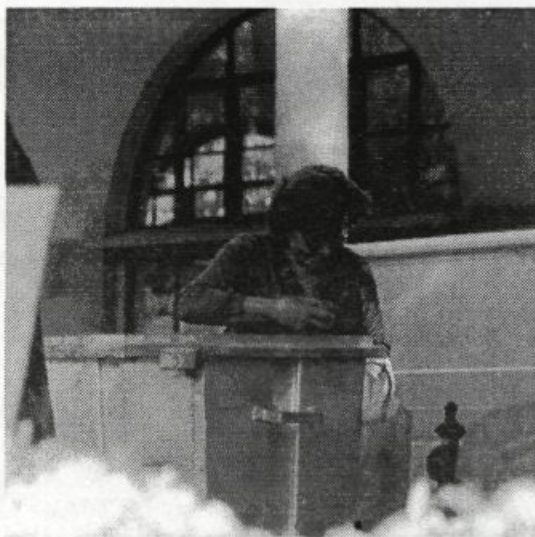
ne. Ko smo pogledali bolj natančno, nismo videli spet nič. Postalo nas je strah in zdelo sem nam je, da nam srbska pravoslavna cerkev na oni strani ceste pošilja grozovite privide vojne na Balkanu. Potem smo njino videli še nekajkrat. Vedno pa se je njegova pot končala v Cekinovem gradu. Tudi ostali delavci, Muhared, Meho in Milorad, pomočniki ing. Jeriča, so bili zelo zelo prestrašeni. Meho je dejal: "Ja kopam jamu, jebote, dole nekakvi ninja - bio kao pravi. On baci šuriken, ja se sklonim, a kad otvorim oči, njega nema I siguran sam, da je otišao u Cekinov dvor, jer tamo, kad cvječe slječe, onda se čuju veoma neznačajni šumovi, kao da bi lav ili tigar pjevala kakvu pjesmu. Ponekada se puno, puno bojim." "Že, dobro," ga je po telefonu potolažil fotograf. Potem smo jim zaželeli srečo, še posebej pa smo pustili pozdraviti prestrašenega Mehota, ki se je zaklel, da v mestu strahov ne bo več sadjaril.

EKIPE PROTI PRIZORIŠČU

V uredništvu se je zgodil takojšen alarm. Obvestili smo sindikat biotehnične, posebne policijske komadose, zdravniško zbornico, dr. Ruglja, dr. Voljča, posebno odposlanico za genetsko manipuliranje Rezo Rezijansko, ki je pripravila obsežno gradivo o serumu Pel1. Tudi gasilci so privolili v sodelovanje, posebna koordinativna ekipa pa je v največji tajnosti in skrivnosti pripravljala velikopotezen načrt osvoboditve Pel1 in načrta za njegovo uporabo. Uredništvo je po prijateljskih linijah telefoniralo tudi Xna2ju, mafijcu vseh mafijecev, ta pa nam je zagotovil svojo pomoč, če bo "policija odpovedala", kot je dejal.

Po treh mučnih in napornih dnevih smo čisto potihoma in skrivnostno s posebnimi odredi specialnih policijskih enot korakali proti Cekinovemu gradu. "Psst, psst", je bilo slišati od vsepovsod, celo helikopterji so nas preletavali karseda neslišno. Komandosi so že zavzeli bližnje grmovnice, glavni štab pa je bil nekje na začetku Tivolija. Reza Rezijanska nas je opozarjala, da ne smemo siliti v bližino vej, saj se lahko zgodi, da nas ninje odkrijejo. Te se namreč brez problemov lahko spremenijo v herba-bitja in človeka ovijajo s svojimi listnatimi konopci. Nismo mogli verjeti svojim očem, ko nam je pokazala sliko nekega policista, ki so ga našli mrtvega zjutraj po nočnem obhodu Tivolija, cel život pa je imel natlačen z lističi bližnjih grmovnic in mladih sadik. Tovariš Mihael, politični šef policajev - varuhov je bil presunjen. "Narava se je zarotila proti človeštu," se je začel dreti na ves glas. Do njega so hitro stekli beli komandosi, ga zvezali in bojda odpeljali v norišnico.

Končno smo zavzeli vse strateške točke okrog Cekinovega gradu. Reza Rezijanska in naš fotograf sta se previdno približala oknu in počasi pogledala v notranjost. Tam pa se jima je odkril grozovit prizor.

Reza Rezijanska sredi akcije

Velik prostor je bil močno prekrit z zelenimi grmovnicami, pajčevino in cvetnim prahom, ki ga je bilo povsod vse polno. Za majhno mizo je ždelo nekaj deset študentov, ti pa so imeli že nekatere klorofilne poteze na svojih obrazih, vsekakakor pa jim je iz zadnjice gledal strašen, Pel1ovski repek, ki se je obračal po prostoru kot majhna radijska antena. In glej. Repki so se počasi obračali proti oknu, kjer sta gledala fotograf in Reza Rezijanska. Ko sta ta dva to opazila, sta svoja pogleda urno odmaknila od okna. Ko sta pogledala še enkrat, sta videla mrkega znastvenika, ki je mazilil študente s Pel1 in jih zalival, kakor da bi bili rože iz čudovitega knjižnega herbarija.

Ko sem pogledal še sam, sva se s fotografom spogledala. V mrkem znastveniku v beli halji sva spoznala nikogar drugega kot dr. Špernova, docentka za agonijo molekularnih vrst.

Dr. Špernova, docentka za agonijo molekularnih vrst

USKLAJENA IN USPEŠNA AKCIJA

"Prasica," je na ves glas zatuli fotograf. "Kurba," je vzkliknil zbor študentov sindikalistov iz biotehnične fakultete. "V napad" je vzkliknila Reza Rezijanska. Takrat pa so začeli iz helikopterjev streljati. "Na juriš," so vpili beli komandosi in kot za stavo vdrli v palačo. Policija je zavarovala kraj, posebne enote za dezinfekcijo so sledile komadosom, Reza Rezijanska pa si je zadovoljno pulila redko bradico, na katero je bila v privatnem in čustvenem življenju tako nesrečna. Komandosi so zajeli znastvenico Špohtarjevo, ninje so se sicer branili, toda ko so zagledali elitne odrede Xna2ja so obnemeli v strahu in klecnili pred njih. Tudi policija, njihova večna nasprotnica je Xna2jevce tovariško pozdravila in jim naklonila precej priznanj. Dogovorili so se bojda tudi o sodelovanju. Stavbo pa so helikopterji še kar bombardirali. Končno so se spustili na zemljo; piloti pa so se ponosno slikali okrog ruševin.

Od nekod so privlekli ranjeno dr. Špohtarjevo, ki je zavpila: "Nikoli ne boste vedeli, od česa ste vsi umrli." Prekinila jo je klofuta Reze Rezijanske. Takrat pa so proti nam od ruševin zečele hoditi grozne rastline, ki so stegovale svoje zelene veje in pohrustale celo dva bela komadosa. Preplah, uničenje, kaos. Tekli smo vsak na svoj konec, ovijalke so se ovijale okrog nas, rožni grmički so plували svoje ogabne izcedke na nas in mislili smo, da je po nas... Reza Rezijanska se je spotaknila, dva ogromna hrasta, ki sta nas lovila pa sta jo zmečkala do obisti.

EPILOG

Takrat pa se od nekod pojavi ranjen dr. Lev. Zdelo se je, kakor da je vstal iz groba. Na dr. Špernova je zliil nekakšen drugi serum rekoč: "Gnida, gnidasta. Nikoli ti nič ni uspelo in tudi to ni ne bo." Vrgel je flaško seruma vanjo in že je postajala vse manjša in manjša, dokler se ni kakor milni mehurček rapočila na livadah, hrasta in ostali groza pa sta se spremenila v dva zbegana in prestrašena študenta, ki sta od groze skoraj umrla. Dr. Lev se je zgrudil, njegove zadnje besede pa so bile. "Reza je mrtva, nič zato. Zahtevam pa, da serum Pel1 shranite v najgloblji trezor in ga čuvate dan in noč. Hvala vam ljudje, ker ste obranili Ljubljano nahjušega. Če mi boste postavili spomenik, me mora nujno izklesati kipar Dolinar. To rekši, se zgrudi na zemljo.

Zamišljena sva odšla s fotografom domov. Genetske manipulacije pa sva raje prepustila doktorjem in njihovim asistentkam, saj sva vedela, da se proti zlu lahko boriš le z dobrim. Hvala ti, dr. Lev. Hvaležni smo ti.

IZ LJUBLJANE, DREVI JANEZ ŠPOHAR

VIRUS, KI TE PRIPRAVI TUDI DO SAMOMORA

Doba elektronskih komunikacij in prihajajoče virtualne resničnosti s seboj prinaša mnoge nezaželene posledice. Do sedaj so se morali lastniki računalnikov otepati predvsem z bolj ali manj nevarnimi "klasičnimi" računalniškimi virusi, ki so jih pač za lastno zabavo producirali objestni hekerji. Kljub temu, da so bili nekateri od njih dokaj neprijetni, so danes programerji s protivirusnimi programi večino obstoječih virusov uspešno onemogočili. Vendarle, tehnološki razvoj gre naprej in z njim vred tudi hekerji, ki sestavljajo čedalje bolj zahrbtno in trdožive napadalce računalnikov oziroma softvera na njih.

Vse skupaj seveda v večini primerov ni imelo hujših posledic v primerjavi z grozljivimi dogodki v sredini prejšnjega meseca na Tajvanu, kjer je prišlo do senzacionalnega razkritja virusa popolnoma novega tipa, ki sploh ne deluje po običajnem računalniško-virusnem principu - ne razmnožuje se preko boot sektorja. Strokovnjaki so v hudi zmedenosti panično preučevali način razmnoževanja tega fenomena in dognali osupljivo dejstvo - virus je sposoben samostojnega prenašanja po računalniških mrežah, toda to sploh ni vse; na podlagi fenol-aldehidnih monitorskih membran se je sposoben prenesti naravnost na človeka, ki sedi pred monitorjem - to pa je tudi njegov glavni cilj! Odkritje je seveda sprožilo pravcato paniko tako med oblastniki kot med uporabniki osebnih računalnikov, ki so vključeni v mreže. Tajvan kot ena izmed večjih proizvajalk računalnikov in opreme ima tudi svojo lastno mrežo - TaiwanNet, ki je seveda posredno vključena tudi v svetovni mrežni sistem Internet. Večina prebivalcev višjega in srednjega razreda ima osebne računalnike, ki so seveda vključeni v osrednjo nacionalno mrežo, kar pomeni, da obstaja možnost, da so prišli v stik z virusom preko domačega monitorja!

In kako deluje virus, ki so ga strokovnjaki napol v šali, napol zares, poimenovali Daisy, četudi ima s prijaznimi marjeticami kaj malo skupnega? Njegovi močni psihodelični učinki zaenkrat še niso popolnoma pojasnjeni, poleg tega ni jasno, ali so morda ob večkratnem stiku z virusom simptomi izrazitejši - vsekakor je potreben določen čas, da bolezen izbruhne (trajanje inkubacije še ni točno določeno, predvidevajo pa, da je okrog meseca dni) in da se razdeli v posamezne stadije. Za začetni stadij, ki ga še lahko zamenjamo s kakšnimi drugimi psihološkimi simptomi (npr. splošna depresivnost), je značilna čustvena otopelost in čedalje bolj aso-

cialno obnašanje. V drugi fazi se pridruži še seksualna impotenca in prvi znaki blažjih duševnih motenj. Zadnja faza pa je izredno nevarna, saj lahko pripelje (to velja predvsem za labilnejše osebe) do razklane osebnosti - shizofrenije.

Da gre zares, pričajo tudi statistični podatki - do sedaj so diagnosticirali že prek sedem tisoč okuženih, zaradi tega, ker se še ne ve, koliko ljudi se je ob stiku z okuženim računalnikom dejansko okužilo, in ker traja inkubacija predvidoma kak mesec, so oblasti odredile karanteno

za več kot šestnajst tisoč računalniško najbolj aktivnih prebivalcev, saj ni jasno niti to, če se bolezen lahko prenaša tudi s človeka na človeka. Med tistimi v karanteni je tudi tisti team znanstvenikov, ki se je na začetku najbolj aktivno ukvarjal s preučevanjem virusa, nekateri od njih so celo že oboleli. Vlada je seveda takoj zablokirala celotno omrežje TaiwanNeta in sprejela posebne ukrepe za lokalizacijo epidemije. Na srečo so odkrili, da se da bolezenski razvoj v drugi fazi še ustaviti s posebnimi psihoterapevtskimi prijemi. Nekateri od tistih (na srečo redkih), ki so že prešli v tretjo fazo, so naredili samomora, nekateri pa so postali agresivni in so jih morali premestiti v

zaprte oddelke sanatorijev, kjer so pod strogim nadzorstvom. Zadeva je tako v politični kot strokovni javnosti sprožila pravi preplah, ZDA so takoj urgirale in poslane na pomoč tajvanskim oblastem posebno raziskovalno ekspertno skupino, ki preučuje nezaslišano možnost, da se računalniški virusi prenašajo na ljudi, in to kar preko monitorjev. Nekaj stvari so že ugotovili, mnogo dejstev pa zaenkrat ostaja še nepojasnjenih.

Čeprav v tem trenutku stvari ne izgledajo več tako črne kot na začetku, se moramo ob vsem tem resno zamisliti. Kajti če obstaja možnost produkcije virusov, ki so verjetno zmes programerskih veččin, obvladovanja elektronike in računalniških mrežnih sistemov, psiholoških prijemov in fizikalno-ke-mičnih principov, to verjetno ne bo edini virus te vrste. Jasno je tudi, da takega virusa ni sposoben izdelati kak tipičen nadarjen heker s krvavo podplutimi očmi in da verjetno gre za profesionalno ekipo. Velika sreča v tem primeru je dejstvo, da je tajvanska vlada z vrsto pravočasno sprejetih rigoroznih ukrepov zaje-

zila širjenje epidemije (ki bo sicer imela hude posledice tudi za gospodarstvo, saj bodo TaiwanNet morali znova vzpostaviti in inštalirati), saj bi se virus zlahka razširil tudi na Internet, kar bi pripeljalo do nezaslišanih posledic. Nova doba računalniških komunikacij in virtualne resničnosti nosi torej s seboj cel kup resnih težav, lahko samo upamo, da se bo strokovnjakom v prihodnje posrečilo obvladovati take izpade in da se računalniške mreže ne bodo spremenile v prostor medsebojnega obračunavanja in virusne vojne.

BOŽIDAR M. ŠEGA

V STAVBI BIVŠE ISKRE STRAŠI

Strahi v Iskrini bivši stavbi. Tako vpijejo direktor in tajnice, vpijejo tudi drugi sodelavci. Kaj se je zgodilo? Nič, le gora marsovcev je hodila mimo vrat v onostranstvo, da bi videla in spoznala. Kajti vera v spoznanje je močnejša od nagona, upanja in hrepenenja, sreče, radosti in vere, solz, poti in zaveze, vse to so spoznavali naši strahovi. Direktor pa še kar vpije, tajnice pa se gugajo na fotelih, iz rok pa brzijo vlaki nesreče.

ČRNO ZLATO V ŠTUDENTSKEM NASELJU

Pri okopavanju vrtička je v Rožni dolini živeči gospod M. naletel na naftno žilo. Nemudoma se je predal sanjarjenjem o oddaljenih planetih, a se takoj zopet streznil. Stekel je na Geodezijski inštitut in na vse grlo skandaliral Prešernovo Zdravljico. Spet se je streznil. Obvestil jih je o odkritju. Rezultati raziskave inštituta so pokazali, da je količina primerna za črpanje. Za postavitev vrtine pa bo potrebno porušiti tri stanovanjske bloke. M. je ugledal lepega šarmerja Mirana. Skušal ga je doseči in stegnil je roke proti nebu. Toda hla-

stal je le po zraku. Spoznal je, da Mirana ne bo nikdar dosegel in da bo ta vedno bival le v njegovem duhu.

Medtem so gradbeniki pričeli z delom. Ravno so pritekli prvi hektolitri nafte, ko se je glavni inženir Franček N. postavil v mačistično pozo in pričel vreščati: Jaz sem Kozmični Anarhist, Ivan Karamazov, Joseph K., ki ga napajajo milijonvolti elektrošoki. Streznili so ga.

Tedaj so kot listje priveršale nune in najbolj rahločutni so slišali glasove.

SLOVENSKA VOJSKA SE JE SPAJDAŠILA Z ŽUŽELKAMI

Slovenska vojska je res vojska. Pri svojih vežbah iz zemeljske podrast, ki jo vodi znani biolog dr. Ferčan. Ko se plazijo fantini po grapah, spoznavajo žuželke: pikapolonice, žužke, prijetne gosenice in vrsto drugih živalic. Ko gredo prijazni fantje skozi grmovje jim prijetno nazdravljajo, se z njimi pogovarjajo in so skratka zelo zelo veseli in dobri. "Kako čudoviti so ti vojaki," vzklikne pikapolonica. "In tako postavni" odgovarja žužek. Vojaki pa se smehljajo in so zelo zelo ponosni, da imajo za prijatelja kar vso naravo in njeno živalsko kraljestvo. "Živeli naši fantje" zakliče zbor členonožcev. "Živio!" odgovarja vsa narava in odmev se širi preko gora.

V BRETANII JE NEKAJ GNILEGA

Janko in Metka, študenta sicer, sta kradla jabolka. Bela jabolka, rdeča jabolka, sence vsakdanjih tolpa. Nikoli se nista vrnila iz tatinskega pohoda. Le kje sta? V Bretaniji, se čuje odmev iz daljnih gora.

MLADI GENIJI

Že dalj časa ljudi, še posebej upokojenko Micko, vznemirja vprašanje, zakaj so študenti filozofske fakultete uspešnejši pri svojem študiju kot drugi smrtniki. Saj so prave tate mame. Vsaka bi čebela z njimi le norela, v disku se vrtela. Tudi pri študiju so odlični. Odgovor na uganko je preprost, skriva se pod sliko A,B ali C. Odločite se za eno izmed treh rešitev: Luč ga je razsvetlila, Stane Brovet, Žinga ga. Odgovore pošljite na uredništvo Tribune (trač sekcija), najkasneje do 24. marca 1995. Srečni trije izžrebanci bodo prejeli izvod Hemingwayeve knjige Zbogom orožje.

SAMOSTOJNA PREKMURSKA REPUBLIKA

Prejšnji teden je bil na obisku pri slovenskem zunanjem ministru posebni odposlanec prekmurskega kneza Zoltana Tretjega Brez Zemlje. Podrobnosti njegovega pogovora niso znane, iz zaupnih virov smo uspeli izvedeti samo to, da je Samostojna Prekmurska Republika zaprosila za začasno lastništvo Kluba K4, kamor bi preselili zaklade, prinesene iz Amerike. Zgodovinarica Juliška Gezarič namreč trdi, da so Prekmurci zadnji ostanek izginulega azteškega kraljestva. Ljubljanski vladi so v omenjenem prostoru vsekakor ljubše mumije kot divjajoča mladež. Študentska vlada se je kljub neuradnosti dogovora že pritožila.

KOZMIČNI ŠTUDENTI

Na ljubljanskih fakultetah je že vsak trideseti študent kozmopolit, saj pluje v lastnem kozmosu. Posamezni sorodni kozmosi se povezujejo v odiseje in ustanavljajo svoja društva. Eno takšnih je tudi The Untachables. Člani tega društva živijo v izbranih trojkah, nosijo le črno in jejo le črno (npr. black puding). Blodijo po galaksiji in pričakujejo odrešitev. Dež. Glavobol. Obvezna cigareta. Odrešitev je ljubezen. Nekdo predlaga prebranco na študentske bone. So sateliti ti študenti. So vitezi vodnarjeve dobe.

ŠTUDENTE VEGETARIJANCE SO ZAPRLI

Jeseni je večja skupina študentov rabutala na njivah. Rabutali so krompir, koruzo in druge jesenske pridelke. Zakaj so jih rabutali? Ne ve se. Morda zato, ker je vedno znova na pohodu hudi in predrzni mesar, ki kolje živino in jo vozi v mesto, kjer reke ljudi zauživajo potoke krvi in jedo čevapčice s ečebulo. "Ne bomo tega dopustili," so dejali v en glas in pokradli vse. Tako je čez noč nastala vas iz koruze, dimnikov iz krompirja, potke med hiškami pa so postlali z rmanom in rožmarinom. In bili so srečni. Srečni, da so tu, kjer ni mesa, kjer ni sovraštva. Potem pa je prišla policija in porušila vas iz pridelkov. Po uspešni akciji so policajci prepevali Zdravka Čoliča in pekli okusne pleskavice sa kajmakom. Vegetarijanci pa so v kletkah hirali, dokler ni prišel veliki črni bik, ki jih je odnesel v sadno nirvano.

SLAWOMIR MROŽEK

SPEČA KRALJIČNA

Na postelji sredi cvetlic, pod kristalno vitrino, je spala Speča kraljična.

Bila je lepa, dobra in pametna, toda njene vrline so spale skupaj z njo. Spala je in spala, kot da ne bi obstajala. Samo njena lepota je sijala skozi prozorno vitrino, njen imeniten značaj pa je bil že od davnih časov pogreznjen v spanec. Okrog nje so se zbirali dobri škrtatje in jo branili pred razbojniki in divjimi živalmi. Vedeli so, da se ji sme približati samo Popotni kraljevič. Nihče pa ni vedel ali bo kraljevič prišel ali ne.

In kakšno je bilo njihovo veselje, ko so nekega majskega jutra uzrli kraljeviča, ki se je po srečnem naključju znašel v teh krajih. "Semkaj, semkaj!" so klicali in že dvigali kristalni pokrov.

Kraljevič se je približal. Pogledal je kraljično in ugotovil, da je zelo lepa. Nagonsko se je sklonil in jo poljubil na njena rožnatobleda usta. Prav tako kot je bilo predvideno.

Kraljična odpre oči, se prebudi in nad sabo zagleda sklonjenega kraljeviča. Objame ga okrog vratu, škrtatje pa plešejo od veselja. In tudi od zadovoljstva, da se je končalo njihovo dežurstvo pri kraljični in se bodo končno lahko posvetili svojim opravkom.

Ko so škrtatje odskakljali stran, je kraljevič še naprej vztrajal v kraljičninem objemu, ona pa ga ni izpustila. Ker ga je začel boleti hrbet, se je neopazno usedel na rob kristalne postelje, a bil še vedno sklonjen nad kraljično, ki ga je še vedno objemala - pravzaprav njunega položaja ni mogel spremeniti. Zato je čez nekaj časa vprašal:

- Kaj bova zdaj?
- Zdaj bova za zmeraj ostala skupaj, je odgovorila kraljična.
- Za zmeraj? se je začudil kraljevič.
- Seveda. Kaj me nisi zato prebudil in poljubil na moja rožnatobleda usta?
- Ampak, moja kraljična, to bo strašen dolgčas.
- Ne razumem, o čem govoriš. Temu se vendar reče sreča.

Kraljevič se je zmedel in ni več razpravljaj, ker se mu ni zdelo pomembno. Dokler ni čez nekaj časa spet poskusil, vendar z namero, da svoj lasten pogled predstavi bolj objektivno.

- Vidiš, moja draga kraljična, v nekem smislu se s teboj popolnoma strinjam, ampak dejansko je stvar taka:

jaz sem Popotni kraljevič. Sem programiran, kar pomeni, da je moja usoda določena tako, da potujem po svetu in iščem Speče kraljične. Brž ko zagledam kakšno Spečo kraljično, se ji približam in jo poljubim na njena rožnatobleda usta. In ona se prebudi, ampak kaj potem - to ni več moja skrb. Zato bi moral spet oditi na pot.

- Kakšne Speče kraljične?... Jaz sem vendar Speča kraljična.

- Seveda si. In to resnična kraljična, ampak ne speča. Ti ne spiš več, medtem ko so druge ubožice še vedno pogreznjene v globok spanec in čakajo na prebujenje.

Kako druge? tako zaprepaš hotel nada!

- Ah, ti Kraljična, dovoljila s tem nepopoln... orom, saj je bila, kot vemo, pametna. Le da je tokrat ona nameravala predstaviti kraljeviču svoj lasten pogled bolj objektivno:

- Prav imaš, da sem kraljična in da nisem speča. Zbudil si me in zdaj ne bom več zaspala. Ampak, če boš že odšel in me zapustil, povej mi, s kom pa naj bom potem, in kaj naj naredim? Kraljeviča je zaskrbelo.

- To je res problem in vse bolj se mi zdi, da je to žalostna pravljica. Avtor naju je je programiral tako, da poteka vse v najlepšem redu samo do določene trenutka, potem pa se začnejo težave. Ostaniva torej v tem položaju in mogoče se bo avtor premislil, kaj skrajšal, kaj dodal, kaj spremenil... In stvar se bo zjasnila.

Tako je govoril kraljevič, čeprav ga je bolel hrbet, a je vseeno razumel kraljičnin položaj in z njo iskreno sočustvoval.

Zato sta ostala skupaj, vendar kraljična ni bila srečna, ker ni bila prepričana ali bo kraljevič vselej ostal pri njej, on pa ne zato, ker ni vedel, če bo lahko odšel. Nakar je čez nekaj dni rekel:

- Prižgal bi eno, vendar mi je zmanjkalo vžigalic. Mi dovoliš, da skočim po vžigalice?

- Pa se boš vrnil? je vprašala kraljična, ker je bila pametna.

- Seveda se bom. Samo po vžigalice in nazaj. Strašansko se mi kadi.

Kraljična se je zamislila. Po eni strani ji je njena pamet narekovala previdnost, po drugi strani pa je njena dobrota - bila pa je, kot vemo, dobra - poročala, da se ji je kraljevič, ki je bil pno potreben nikotina, zasmilil. Kakaj bi torej mučila svojega ljubljene-ga? Zato je rekla z žalostjo, saj se njena pamet in dobrota nista ujeli:

- Pojdi.

Kraljevič je odšel. Res se mu je kadi-lo in res je potreboval vžigalice - v tem pogledu je govoril resnico. Vsaj do neke mere... Upal je, da bo s pomočjo te delne resnice povsem pomiril svojo vest. Drugače pa je bila to popolna laž. Torej je kraljevič upal, da se bo s svojo delno resnico nekako odkupil očitkom vesti za popolno laž. Zaman, seveda.

Kako jalovo je bilo njegovo upanje, se je prepričal takoj. Za kazen se je namreč spremenil v žabo - v ostudno krastačo.

In krastača bo moral ostati tako dolgo, dokler ne bo v drugi pravljici srečal neko kraljično, ki bo imela tako dobro srce, da ga bo - kljub plazilčevi ostudnosti - poljubila s svojimi rožnatobledimi usti na njegovo sluzasto kožo. Šele tedaj se bo spet spremenil v kraljeviča.

PREVEDEL KLEMEN PISK

ZNANKA IZ SOSEDNJE ULICE

SILVA ODRGLIN

Ko sem stopil v njeno kuhinjo, me je takoj prevzel njen vonj po trohnobi. Pozabljena, dehteča gmota je ležala v razlitem olju; na štedilniku je bilo smrdljivo neocvrto jajce, drobcena miška je glodala gnilo človeško telo. Pes je čutil breme lakote in smrti, jokal je in tulil ter me gledal z mokrimi očmi.

Včasih je bila Silva bolj živa. Zavzeto mi je pripovedovala, kako so ji otroci za 8. marec poklonili šopek rož in se ji zahvalili za prečute noči. Njene oči so bile takrat rumene trobentice; bolj ko si igral nanje, lepše so ti pevale o sreči in radosti življenja. A takšni trenutki navdušenja so bili redki. Resda ji je včasih kakšen bivši prveček-črvček, ki je odrasel v bogatega privatnika z jahto, podaril steklenico Veselega Martina, a to je bilo zrno koruze, ki ni moglo poplačati vse njene ljubezni. V svoje delo je vložila skrajni napor. Celo leto je varčevala, da je lahko kupila otrokom ob zaključku šolskega leta Poezije doktorja Franceta Prešerna.

Koliko šolske krede je šlo skozi njene roke! Vedno je sama brisala tablo in pospravljala razred. V tujini je kupovala najboljša čistilna sredstva, da se je potlej njen razred svetil kot srebrni čeveljček. Ni je bilo bolj zavzete učiteljice v Razdrtem v vsej zgodovini njihove šole.

A njeno prirojeno milino in dobroto so

slabo poplačevali slabi ljudje. Za norico so jo imeli, ji rabutali slive in se norčevali iz njene zunanosti. Barabe. Mlinski kamen bi jim bilo treba obesiti okoli vratu. Tako je v zadnjih letih pred upokojitvijo zgubila tudi avtoriteto v svojem razredu, kjer so jo vseskozi spoštovali. Sir od malice so ji metali v tablo, jo pljuvali in obmetavali s papirčki. Ostarelo revše se je skrivalo pred škodoželjnimi prvošolčki. Vseeno so njena usta prosila ravnatelja: "Janez, Janez ne upokojite me!" 17. marca 1991 so jo upokojili, Silvo Odrglino. Z majhno pokojnino in žalostjo v srcu se je prebijala iz dneva v dan. Spominjam se, kako sem ji večkrat prinesel kakšen priboljšek, a je dobrota, kakršna je bila, vse dala svojemu psu Aronu.

O Silva, odpusti nam, tudi meni, da nisem znal ceniti tvojega dela. Glej, po enoletnem premoru sem pred enim mesecem zopet stopil v tvojo kuhinjo. A tebe ni bilo več tam. Odšla si v večna lovišča, kjer ti najhrabrejši Indijanci pojejo v koru pesem življenja. Pustila pa si nam svoje trohneče, smrdljivo telo, znamenje, kako je vse naše delo in življenje prazno, v kolikor ne strememo večim vrednotam, kakršno utelešenje si bila ti, Silva Odrglinova, vaška učiteljica prvega razreda iz Razdrtega.

PIŠE CLAUDIO TIHOV

NOVE BIOLOŠKE VRSTE: KAČA KOKODAČA

Reka se spreminja vzdolž svojega toka in tem spremembam sledijo spremembe živalskih in rastlinskih združb. Živali v zgornjem toku so se zelo dobro prilagodile rečnim razmeram. Da bi jih vodni tok ne odplaval, se nekatere pričvrstijo na mahove, druge pa imajo sploščena telesa in se gibljejo večinoma po površini kamnov, kjer vodni tok ni tako močan. Spodnji tok široke reke je povsem drugačen življenjski prostor: upočasnen je in mulj ustvarja gosto blato, na katerem uspevajo različne vodne rastline in v katerem je odkrilo 5. januarja 1995 Slovensko študentsko biološko društvo SŠBS tudi v Sloveniji do leta 1993, ko jo v svetu prvi odkrije John O'Harrison v avstrijskem blatu, neodkrito kačo kokodačo. Krivo je bilo seveda blato, v katerem preživi kokodača večino svojega življenja. Le komu bi se zdelo pametno riti po umazanem blatu, četudi študira biologijo?

Kača kokodača je vesela žival. Če je treba, včasih celo spusti kakšno ličinko iz svojega gobca, če jo le-ta zavzeto prosi. Prehranjuje se z ličinkami in mladiči svojih kolegic in kolegov v blatu. Po naravi je samotarka. Le v času parjenja preživi skupaj s samcem nekaj tednov dokler ne izvali mladičev. Njena posebnost pa je njen kurji glas. Kadar znesne jajce, zakoko-

daka in se nasploh obnaša kot kokoš. Po eni uri pa je spet prava kača. Znanstveniki trdijo, da je morda prednik kokodače divja kura *Hercius Mobile*, a to ostaja le kot hipoteza.

Zenkrat tega pojava znanstveniki še ne morejo razložiti. Morda bo SŠBS s svojim marljivim delom doseglo to, kar ni uspelo ameriškim, nemškim in avstrijskim znanstvenikom.

Kačo kokodačo so do sedaj odkrili le v srednjeevropskem prostoru in pa v Kongu. Vendar pa obstaja neka razlika med kačami v Kongu in pa med kačami v Sloveniji, Avstriji in Nemčiji. Kokodače v Kongu so zelo strupene. Nekaj ljudi je tam že umrlo zaradi njenega ugriza. Ker so se jim zaradi njihove strupenosti izogibali, niso opazili, da gre za novo species, ki se razlikuje od vseh drugih kač po svojem kurjem glasu v času valjenja. To so lahko ugotovili šele ob primerkih srednjeevropskih kač, ki sploh niso strupene, ampak zelo prijazne, čeprav se po zunanosti ne razlikujejo od kokodač v Kongu.

Sedaj se postavlja vprašanje, kako so odkrili istovestnost kokodač v Kongu s kokodačami v srednjeevropskem prostoru in pa zakaj je med njimi takšna razlika v strupenosti. S temi stvarmi se je veliko ukvarjal John O'Harrison. On je bil tisti, ki je prvi v avstrijskem blatu odkril ko-

kodače. Usoda pa ga je peljala tudi v Kongo, kjer njegov brat misijonari. Opazil je čisto podobno kačo kokodačo. Hotel jo je prijeti, a mu je brat p. Jack O'Harrison še pravočasno preprečil prijem. Z raznimi pripomočki je Harrisonu le uspelo raziskati bistvene lastnosti kokodač v Kongu in te izsledke je primerjal z izsledki raziskovanja kač kokodač v srednjeevropskem prostoru. Ugotovil je, da povzroča strupenost kokodač v Kongu tamkajšnja vročina, ki se v zmesi z vlago (opoldanski nalivi na Ekvatorju) pretransformira v telesu kokodač v ruginin, smrtonosni strup. Še vedno pa O'Harrison raziskuje, čemu dobijo kokodače ob valjenju kokošji glas. K sodelovanju je povabil tudi SŠBS in vsa slovenska javnost upa, da se bo slovenska znanost uspešno promovirala preko SŠBS.

PSIHOLOG MIRAN ODGOVARJA

Gospod, moj Bog in ti moj jaz, naj danes razkrijem svoj obraz; ko za pusta se vsak rad našemi, želja ni mi, slediti tej temi, se v gnilobi človeški svoji želim kot Prometej prodati sebi takšen kot bil sem vedno, mrk, zakompleksan, mož hinavec. Čeprav sem psiholog Miran lahko problemov sto vam dam. Če povem vse grehe moje, to ni lepo, banalno to je. Zato nakažem le naj kiks, kjer se ne uporablja moralne ikse. V cerkev hodim, molim Boga, me učijo dobri strici vedno, da kletvina človeka preveč izpridi, rdečkaste strahove revež vidi ponoči - če tvoje oko je budno. A na žalost, ko sonce vzide, vozna karta pod roko ne pride sestra zaspano me gleda čudno, revše nahrulim s kletvo italijansko kar z ustmi švigne, ven mi špricne, dvakrat, trikrat, nikoli nič. Res, reči moram: To je hudič! če moj jaz je jezen tič. A na večer ponavadi pihne mi morala pa potem tesnoba, se mrk zaletavam v robnike, pijem pivo, vpija žganje goba, za večerjo tlačim si slaničke. Trpinčim sebe kot Hitler Žide, na jezik kletev še večkrat pride. Se jokam, morda napišem poezijo, dokler molit ne začnem Elijo spet ko včasih, ko srečen skakal sem po tratih svetlih in bil ne mrtev, ampak večen. Spovem se grehov, nians je belih za zvrhane spet koše - mi punca vsaka je bodoča žena, a kaj ko za mano gleda ne nobena. Verjetno kriv moj nos, ki kriv je iz profila - ko vrtam v ogledalo se, sem živčen potlej, ne več iskri. Nobeno bode dekle za mano spalo po poroki, ker poroke pač ne bo, ker od rojstva strah ganja me pred vsemi ženskami hudo. Starejših se bojim tudi moških, in berem rad revijo Kih, soseda moja je Bernarda, jaz sem štel, ti pa loviš.

psiholog Miran, 21 let

Miran: Dragi psiholog Miran, zelo sem vesel, da si mi tudi ti razodel svoje lastne težave, saj bova le tako skupaj ob iskrenem zaupanju prišla do rešitve problema, ki je tako moj kot tvoj cilj. Verjetno ti je bilo zelo težko razodeti vse svoje slabosti. Malo jih je tako pogumnih, kot si ti. Veš Miran, to je zelo lepo od tebe. No, no, pridi bliže. Kar poleg meni se usedi. Veš Miran, moraš premagati ta strah od starejših moških. Veš, mi ti čisto nič nečemo. Mi te imamo radi in zate skušamo storiti le najboljše. Samo zaupati mi moraš.

Veš, Miran, pri tebi je čutiti manjvrednostni kompleks. Misliš, da si slabši od ostalih. Želiš si ljubezni, želiš biti ljubljen. Potrebuješ ogromno ljubezni. Ja, kar izjokaj se. Ta ciničnost, ki seva iz tvojih člankov, je prav posledica te ljubosumnosti po ljubezni, ki je nikoli nisi bil deležen. Iz vseh

stvari se norčuješ, ker jih zaradi svoje otroške nevoščljivosti ne poseduješ sam. Kar pomisli, kako trd si pogosto do žensk. In to zgolj zato, ker se bojiš, da ti morda ne bi vrnila prijaznosti. Hočeš jim biti enakovreden. Ko si bil mlad, si trosil ljubezen povsod naokoli. A ni bilo plodne zemlje, si misliš, kjer bi vsaj eno samcato seme oplodilo. Miran, motiš se. Ona te še vedno ljubi. A ti ne maraš za njo. Njena koža se ti zdi prehrapava, njen obraz drugačen, njene noge prekratke. Ona pa vzdihuje. Njene ustne kličejo. Želi si ljubezni. S teboj. Ne govori, da te nobena nemara. Ona bo vedno tu. Samo zate. Glej, Miran, svetlo nebo, ski pool, Ona te ima rada, imej jo rad tudi ti in ji daj čučka na balanco svojega kolesa.

Kokodajs;
kokokokokokokokokokokokokokokokoko-
kokokokokokokokokodajs,
kokokokokokokokodajs - kokokokokoko-
koddajs!

Kura, 17 mesecev

Miran: Ja, saj vem, da si znesla jajce. Pridna pučka. Moja draga kura! Ne smeš biti takoj užaljena, če ne pohvalim vsakega tvojega uspeha. Jaz nisem tvoja komunala ljubezni.

Ne nosiš jajc zaradi mene, ampak zaradi sebe. S tem koristiš le sebi, to je dobro le za tvoj duhovni napredek. Meni je čisto vseeno, če mi nikoli več ne neseš jajc. Si bom pač kupil drugo kuro.

Prevajalec je prevedel: Kokokokokokokokoko-
kokokokokokokokokokokokokokokokoko-
koko kokokokokokokokokokokokokokoko-
kokokokokokokokokokokokokokoko okokokoko-
kokokokokokokokokokokokokokokokoko-
kokokokoko kokokokokodajs.

KURA (mu samozavestno odgovori): KOKOKO-
KOKOKOKOKOKOKOKOKOKOKOKOKOKOKOKO-
KOKOKOKOKOKOKOKOKOKO.

Prevajalec (pobegne).
PSIHOLOG MIRAN (jezno): Kva se pa to prav. 17 mesecev sem te redil, zdej me boš pa tle zezava u glavo.

KURA (ga silovito kavsne v čelo).
PSIHOLOG MIRAN (učinkovito): Sam zgin mi, baba hudičeva, če ne tem tko čez ograjo vrgu, poj tem pa še skloftov ko mrjasca, prekleta črvožderka.
Kura (išče zlato zrno).

PSIHOLOG MIRAN (nežno): Poglej še pod vzglavjem. (Se zgrudi)

Od neba sem mrak hiti.
Le še tam iz daljave prihaja kokoš - ona išče zlato zrno. (Zaster pade)

Beseda glavnega in odgovornega urednika ob smrti Psihologa Mirana:

Velika žalost nas je doletela v tem prelomnem času, ko se slovenska država trudi postaviti na svoje noge. Izgubili smo njega, ki nam je v deževnih popoldnevih krajšal čas, da smo solzo pretalili v smeh, se razigrali in nad življenjem več ne jamrali. O, ti gromozanski torpedo, ki si nam odpeljal psihologa, naj te nemška podmornica sesuje v pozitivno nulo!

Duhovnik: S kostmi in kitami si ga sklenil, obudi ga Gospod poslednji dan.

Psihologova žena: Miran, Miraaaan, Miiiiiiiran, kam odhajaš?

Duhovnik: S kostmi in kitami si ga sklenil, obudi ga Gospod poslednji dan.

Psihologov sin: Atek, kaj greš tja spod pod rušo?

Vprašanja za psihologa Mirana pošljite na naslov:

Tribuna
Kersnikova 4
61000 Ljubljana
s pripisom: Psiholog Miran.

Tam je temno in te bodo črvi zgrizli.
Zbor pevcev: Smrt je Božja dekla, vse mori, kosi...
Psihologova hčerka: Atek, kaj greš tja pod rušo. Tam je temno in te bodo črvi zgrizli.

Glavni in odgovorni urednik Tribune: Zdej je pa dost te zafrkancije. Se boš tele šu ene meta-fikijske prijeme, osu frdaman. Kdo bo pa to brav? To je počenov že Mel Bruks, pa Aleksa, a ti misliš das Mel Bruks? Tim jest dav Mel Bruksa. Tem tko čez ograjo vrgu, da nauvš več vedu kje si doma!

Prišlo je do tehničnih motenj v vaši zavesti. Naj vam naše zagotovilo, da se kaj takega ne bo več zgodilo, prežene trenutno jezo nad zmedenostjo svoje lastne zavesti.

Kura: Kokokokokokokokokokokokokokoko-
kokokokokokokokokokokokokokoko okokokoko-
kokokokokokokokokokokokokodajs!

Miran: A ni bilo plodne zemlje, si misliš, kjer bi vsaj eno samcato seme oplodilo. Kokoš, motiš se. On te še vedno ljubi. A ti ne maraš zanj. Njegova koža se ti zdi prehrapava, njegov obraz drugačen, njegove noge prekratke. On pa vzdihuje. Njegove ustne kličejo.

Psihologova hčerka:
Naslednje jutro v dušo pihne mi morala pa potem tesnoba, se mrka zaletavam v robnike, pijem pivo, vpija žganje goba, za večerjo tlačim si slaničke.

PSIHOLOG MIRAN (jezno): Kva se pa to prav. 17 mesecev sem te redil, zdej me boš pa tle zezava u glavo.

Prevajalec (pobegne).
VEGE

Aplavz: šibak.
Eden izmed gledalcev zavpije: Bravo! (A se kmalu iz sramote skrrije!)

STRAŽA NA POMOČ ZAVPIJE!
Gori, gori, pa nič se ne kadil!
ENDE
????????????????????????????????
THE END

RECEPTI TETE ETE

Najprej vas vse prav lepo pozdravljam v tem kuharskem kotičku. Z združenimi močmi bomo poskusili obuditi stare recepte naših babic in tako skušali izboljšati stanje študentskih želodcev. Naj da ta kotiček hiter odgovor na vprašanje "kaj bom danes skuhala". Preden pa pričnemo s kuho, še en nasvet: kdor hitro kuha, je brez trebuha. Trebuh pa je simbol zdravja in sreče, zato kuhajmo počasi in s preudarkom.

Danes bomo pripravljali mlečno kašo. Vzemi najpoprej iz svoje omare četrtr litra kaše (to je približno ena skodelica) in jo prelij s toplo vodo, nato pa še z mrzlo vodo. A si naredila tako? Potem si najdi en lonec in vanjo daj to očiščeno kašo. Vlij v lonec pol litra vode in kuhaj na vročem ognju 10 do 15 minut. V kiperbuš daj ved-

no kakšno večje poleno, da se ne boš prehitro utrudila, ko boš morala vsako minuto nalagati orehove trske. Ko je kaša kuhana, odlij vodo stran: v lijak, v školjko, ne pa na cvetlice, ker jih lahko popariš.

Zdaj pa pride najtežji del. Kaši prilij 1 liter toplega mleka, jo nekoliko osoli in kuhaj še četrtr ure. Vmes lahko bereš kakšno lahko čtivo (Kekec nad samotnim breznom, Vike Viking). Potlej pa kuhano kašo stres v skledo, jo potresi prav malo s cimetom in sladkorjem ali pa z nstrgano čokolado, pa tudi z medenjakovim nstrganim kruhom.

Mi smo kuhali kašo v vodi. Kaša pa je seveda okusnejša, če jo kuhaš kar v mleku. Samo to je problem, ker kaša ni vsaka enaka, ena popije več mokrote kot druga. Tako se lahko zgodi, da potem, ko si kašo skuhala, o mleku ni več duha ne sluha, ker je kaša vsega popila.

Potlej se usedi lepo za mizo in jej z žlico. Žlica naj bo čista, ker se drugače lahko prenesejo nate bacili. Mlečna kaša je zelo zdrava jed, še zlasti je zdrava za otroke. Tako so moj rajniki oča vedno djali: Mlečna kaša, otročja paša. Je dobra za lase in za brihtno glavo. Dober tek!

**NAŠI POSLUŠALCI
ČESTITAJO IN POZDRAVLJAJO**

Dragi mami, teti, babici
Ivanki Menih želijo še
veliko srečnih trenutkov v
okviru svoje družine sin
France, Jožica, Minka,
nečakinja Tina; vnučka
Marko in Jure pa ji
pošiljata še šopek poljub-
čkov. Naj ji polka Lojzeta
Slaka Na vrtljaku
razvedri srce.

CLAUDIO TIHONOV

UBIL TE BOM!**smrtonosna povest**

Butasti bralec, katerega oči so se ustavile na tem trapastem tekstu, ki ga avtor piše zgolj zaradi honorarja, ubil te bom. Nisi vreden, da živiš. Koliko dobrih knjig je v knjižnicah po vsem svetu in ti mi greš brat takšen trač! Tolstoj, Dostojevski, Musil so se trudili vse življenje, da bi iz tebe naredili človeka! Virtuozni klasične glasbe vadijo po 8 ur v svojih zatohlih sobanah, a ti se zmrduješ nad njihovo glasbo in poslušaj rajši dvotonske skladbe! Samo zato, ker si tako len, da se ti sploh ne da razmišljati! Butelj. Ti, ki žreš najbolj mastno hrano, puhaš vase smrdljiv dim cigaretnih lokomotive in se naceaš z alkoholom, edino ti si tisti stvor, gnojna bula, žaltavo maslo, ki ga je treba sežgati. Imate svojo stranko, kajne? Organizirani ste tako kot najboljša mafijska organizacija. Vam bom že dal vetra. V tej svoji povesti vam napovem vojno.

Fair playa ne bo. Poznam vas dobro. Želite mi priti izza hrbta in me obstreliti, da se bom plazil kot kača v raju vse dni svojega življenja. Kva je? Kva pa buljiš v mojo povest? Kar rolaj se. Saj se ne boš dolgo, ker napovedujem prvo disciplino, v kateri se bo pokazala vaša fizična nemoč:

OBMETAVANJE S TUJKAMI

Jaz sem oseba A, ti, plesnivi bralec, ki zreš v ta smotan tekst, si oseba B. Grevsa se štiri

nize. V vsakem nizu povest prva servira tujko. Nasprotnik mora odgovoriti s tujko, ki se začne na isto črko. Časa ima eno minuto. Zmaga tisti, ki pove daljšo tujko. Smotani bralec, svoj rezultat sproti piši na prazne črtice, prav tako šteje točke. Če boš goljufal, te bom na gobec.

A: niansiranost

B: _____ rezultat: __ : __

A: pitekantropus

B: _____ rezultat: __ : __

A: fototropizem

B: _____ rezultat: __ : __

A: komparabilen

B: _____ rezultat: __ : __

Rezultat po prvi igri: __ : __

Druga igra, kjer se bo izkazala tvoja neumnost je:

KVIZKOTEKA

Postavil ti bom tri vprašanja. Če boš znal

odgovoriti na vprašanje, dobiš točko, drugače dobi točko smrtonosna povest. Časa je le eno minuto za razmislek.

1. vprašanje:

Katero je glavno mesto Italije?

Rezultat: A: __ : B: __

2. vprašanje:

Kdo je napisal prvi slovenski sonet (ni bil Prešeren, ne Vodnik)? _____

Rezultat: A: __ : B: __

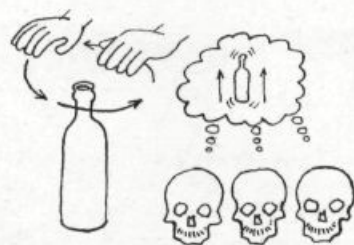
3. vprašanje:

Kako se je pisal oče Jane Fonda? _____

Rezultat: A: __ : B: __

Rezultat po dveh igrah: A: __ : B: __
(Nadaljevanje prihodnjič)

ČARAJMO S ČARODEJEM NOGAVIČARJEM

Hello, my friends! Actually my name is not "Čarodej Nogavičar", but Dr. Stockingson. My famous tricks have been translated into many world languages, among them into Slovene, Lithuanian and Estonian. Your magazine Tribuna has just bought off the rights for translation, which are not - according to my popularity - expensive, as probably some of you might think. Now, let's have a look at what I've prepared for you today!

Karta za ušesom

Preden pridejo gledalci, si karto stlačiš v rokav. Paziti moraš, da jo dobro pričvrstiš, da ti ne bi slučajno padla iz rokava. Potem vstopi občinstvo. Enega od njih prosiš, da premeša komplet 48 kart (pravzaprav jih je samo 47, ker je ena karta v rokavu), nato pa mu rečeš, da naj prešteje karte. Ko ugotovi, da jih je samo 47, sežeš za njegovo uho in urno vzameš karto iz rokava. Potem na veliko začudenje gledalcev rečeš: "Glej, glej, kaj pa dela ta karta za tvojim ušesom?"

Karta v avtomobilu

Preden pridejo gledalci karto položiš v avto na dvorišču. Avto zakleneš. Po prihodu gledalcev prosiš nekoga od njih, da premeša komplet 52 kart (pravzaprav jih je samo 51, ker je ena karta v avtomobilu na dvorišču), nato pa mu rečeš, da naj karte prešteje. Ko ugotovi, da jih je samo 51, rečeš: "Pojdite z mano!" Gledalci vstanejo in gredo za tabo na dvorišče. Na njihovo veliko začudenje odpreš avto in pokažeš karto, rekoč: "Glej, glej, ste videli, avto je bil zaklenjen!"

Lebdeča steklenica

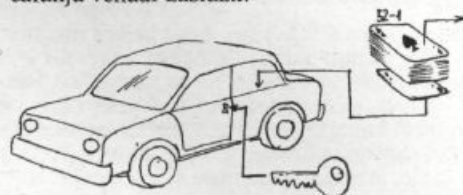
Preden pridejo gledalci, se dogovoriš z

umrlimi sorodniki, da bodo uporabili svojo nadnaravno moč in ti pomagali pri izvedbi trika. Ko gledalci vstopijo, rečeš: "Glejte, jaz sem Bog in ta steklenica bo lebдела v zraku!" "To pa ne verjamemo!" vzklíknejo gledalci. In res, nekaj časa z rokami krožiš nad steklenico, ki se po posredovanju duhov vzdigne in lebdi v zraku. Gledalci osupnejo in pokleknejo pred tabo, ti pa vzklíkneš: "Ker ste videli, verjamete. Blagor tistim, ki niso videli, a so verovali!"

Trik z jajci

Potrebujes tri jajca. Najprej v posodo naliješ olje, lahko pa jo tudi premešaš z mastjo ali surovim maslom. Postaviš jo na plinski štedilnik in jajca elegantno ubiješ tako, da počasi spolžijo v posodo. Ogenj na štedilniku ne sme biti premočan, saj bi se sicer beljak neenako-

merno razporedil po posodi, rumenjaki pa bi preveč otrdel. Če se beljak zadržuje ob rumenjaku, ga z vilico namestimo na pravo mesto. Rumenjaki se ne smejo dotikati med sabo, ker obstaja nevarnost, da pride do zlitja njihovih jeder (fuzija). Kdor si želi slanijh jajc, naj jih že med kuhanjem posoli, kdor pa ne, naj jih ne posoli. Kdor si želi vegete, naj jajcem doda eno žlico vegete, kdor pa ne, naj ne doda ene žlice vegete. Po približno treh minutah so jajca gotova. Jajca pojelj, saj si si jih po napornem čaranju vendar zaslužil!

	SESTAVIL: TOMAR KONČAR	SLANI RYTO	MESTO V Z ROMANU OD BEKI MARS	LOVD, PO SVATEM SE JENKLE TEMP. SERLA	KRALI POD TROVSKIM OČLOD	MALINEŽ	12-4
	→						ŠAMPONI
	SEČNICA						
	→						
ODMOTRI							
12-4	FRANZ GRUBER	TELICI NARIT DELAC					EVROP. SEVPK. ZA SVOBODNO TRGOVINO
VIRILKUC TURKIJAH							
STRAN JAPONSKIH ISAR NA PLOŠČI				MARVEDONSKO NOLO	15. IN 7. ČERK	DARUNE PRONOSCI TI JOKOGRON	
FERMENT	ZBOR V PEVEKY NEMSIČEN OGLJIVOVDI						
12-4	↓	INDIANSKO PLEBE	FILCOP, KI SE URVALJA Z VREDNOTAMI	GAŠEN ČERK	VIR V JULCEN	ENARA VOKRILA ANTON OČVIR	ŠPANIJA KONEC POLOTON
PRAČLOVER STRA. LEDENE DOBE							VISTA PILECER OČOVIRAH 12-4
IDEJI FRANKER							OGULN OČOVIR
SLOVENSKI POSLAVAY V 19. STOL.					PRIBEDNI VEZIRI VEČJE MESTO V JERČNI ITALJI		MESTO V UGANI, OD BEKI RSMH
-LOGUE -NONUM				NAZV	BLAZ MANKOVIC STROČERVENI SLOVENSKI POLJOLJENH		
VISOKI PLANOTA V JV BOSNI						BOJSTVI NARU PETRACE NIK JEMAH	
POJINI DA IMA JO SVOJI ISTO BEK. FORMULO, A DRUGE LUSTN.							EDVARD (LUDSK.)
NEŠKA DRŽAVA							META OŠTEK 12-4

NAGRADNA KRIŽANKA

Pravilne rešitve pošljite na naslov:
Tribuna
Kersnikova 4
61000 Ljubljana

Nagrado za pravilno rešeno križanko iz prejšnje številke dobi: **Lojze Jagodnik**
Gojniška cesta 32/a
64300 Voklo pri Kranju

RADIO
POSLOVNI
VAL

88,4 FM

Telefon v studiu: (061) 302 526

Š T U D E N T S K I

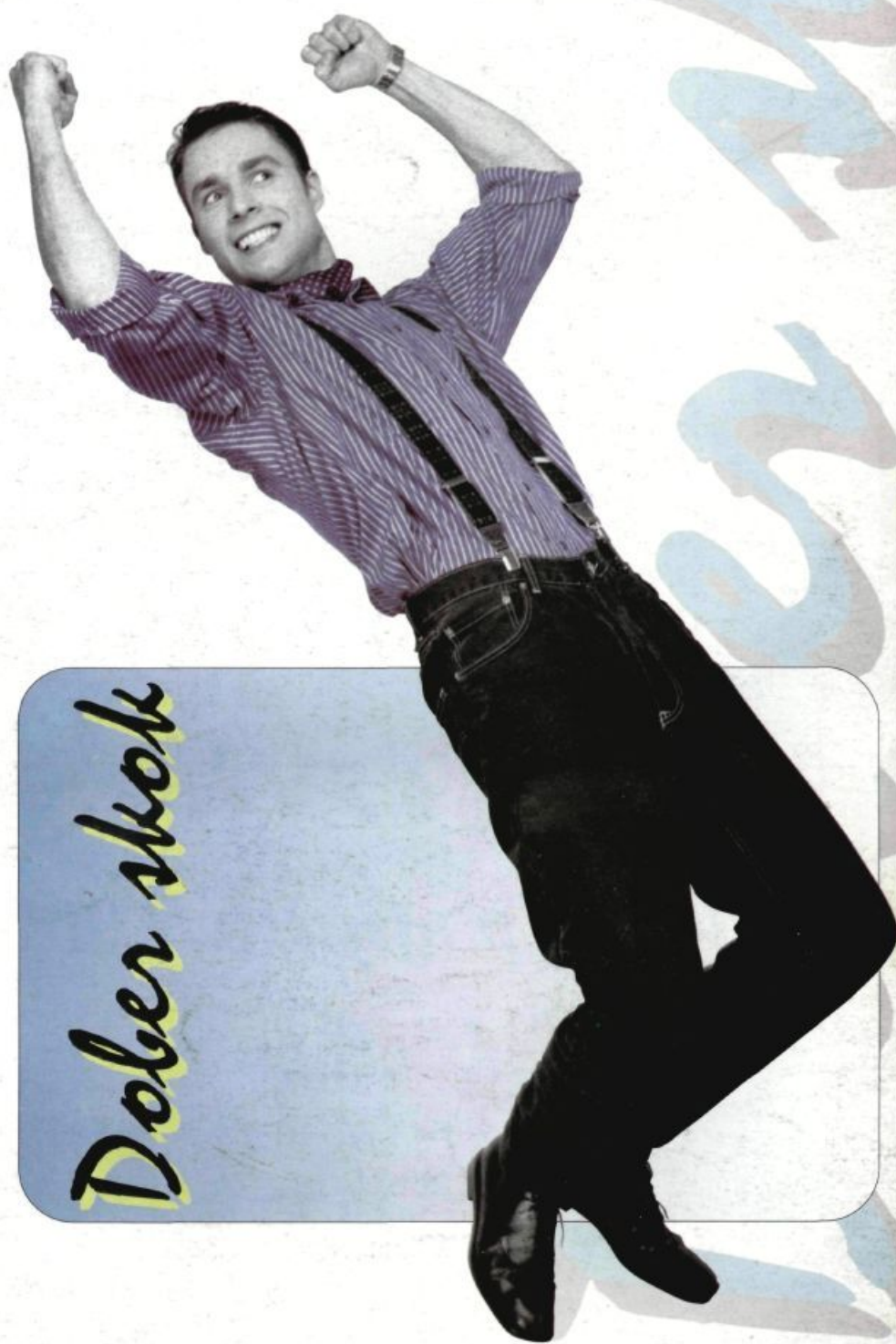
RAČUN

za dvig gotovine na bančnih avtomatih po celi Sloveniji
za plačevanje položnic ali polog gotovine na bančnih avtomatih
Nove Ljubljanske banke d.d., Ljubljana

možnost izredne prekoračitve stanja na računu
za brez gotovinsko plačevanje blaga in storitev

brezplačno vodenje računa

76 ljubljanska banka
NOVA LJUBLJANSKA BANKA D.D. LJUBLJANA

Dobri skok